Riksdagens protokoll 1994/95:91

Torsdagen den 20 april

Kl. 12.00 – 18.08
19.00 – 23.04

Protokoll 1994/95:91

1 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Lennart Nilsson* (s) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Anmälan om kompletteringsval till EU-nämnden

Tredje vice talmannen meddelade att Socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkommen vakans anmält Marianne Carlström som suppleant i EU-nämnden efter Lennart Nilsson.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

suppleant i EU-nämnden
Marianne Carlström (s)

3 § Meddelande om svar på interpellationer

Till kammaren hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1994/95:90

Till riksdagen
Beträffande interpellation 1994/95:90 av Kenneth Kvist, Insyn i EU-organisationen, får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.
Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.
Jag kommer att besvara interpellationen den 28 april 1995.
Stockholm den 12 april 1995
Mats Hellström

Interpellation 1994/95:94

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:94 av Siv Holma, Svenska som EU-språk, får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.

Jag kommer att besvara interpellationen den 15 maj 1995.

Stockholm den 12 april 1995
Mats Hellström

Interpellation 1994/95:108

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:108 av Inger Lundberg, Principerna för anställning i EU m.m., får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.

Jag kommer att besvara interpellationen den 15 maj 1995.

Stockholm den 12 april 1995
Mats Hellström

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner
1994/95:161 till arbetsmarknadsutskottet
1994/95:219 till bostadsutskottet

Motioner
1994/95:So30–So38 till socialutskottet
1994/95:L33–L41 till lagutskottet
1994/95:Sk48 och Sk49 till skatteutskottet
1994/95:L31 och L32 till lagutskottet
1994/95:So39 och So40 till socialutskottet
1994/95:Sf18 till socialförsäkringsutskottet
1994/95:Fi30 till finansutskottet
1994/95:Kr14 till kulturutskottet
1994/95:Sk45–Sk47 till skatteutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU13

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 19 april

LU20 Anslag till Livsmedelsverket, m.m.
Mom. 2 (anslaget till Livsmedelsverket)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
230 för utskottet
75 för res. 1
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 21 c, 21 fp, 19 v, 15 mp, 10 kds
För res. 1: 74 m, 1 fp
Frånvarande: 17 s, 6 m, 6 c, 4 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 5 (regler om ursprungsmärkning inom EU)
1. utskottet
2. res. 2 (c)
Votering:
266 för utskottet
40 för res. 2
1 avstod
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 73 m, 22 fp, 19 v, 7 kds
För res. 2: 1 m, 21 c, 15 mp, 3 kds
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 16 s, 6 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds
Åke Carnerö och Tuve Skånberg (båda kds) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (olika åtgärder inom livsmedelsområdet)
Yrkanden:
1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. Fö802 yrk. 12 (mp), So488 yrk. 10 (mp) och Jo529 yrk. 27 (mp)
Votering:
290 för utskottet
15 för mot.

1 avstod
43 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 73 m, 21 c, 23 fp, 18 v, 10 kds
För mot.: 15 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 16 s, 7 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU16 Funktionshindrades resemöjligheter
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU17 Ändring i telelagen, m.m.
Mom. 2 (bedömning av tillståndsansökningar)
1. utskottet
2. res. (m, fp)
Votering:
211 för utskottet
96 för res.
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 1 m, 21 c, 19 v, 15 mp, 10 kds
För res.: 73 m, 23 fp
Frånvarande: 16 s, 6 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU16 Rennäringen
Mom. 3 (det nya systemet för ersättning för rovdjursrivna renar)
1. utskottet
2. res. 1 (fp, v, mp, kds)
Votering:
238 för utskottet
67 för res. 1
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 73 m, 21 c
För res. 1: 23 fp, 19 v, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 17 s, 7 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 4 (gränsvärden för radioaktivitet i renkött)
1. utskottet
2. res. 2 (mp)
Votering:
291 för utskottet
15 för res. 2
43 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 74 m, 21 c, 22 fp, 19 v, 10 kds
För res. 2: 15 mp
Frånvarande: 16 s, 6 m, 6 c, 4 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 5 (kostnadsansvaret för cesiumanalyser m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 (v)
Votering:
265 för utskottet
37 för res. 3
2 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 73 m, 17 c, 22 fp, 10 kds
För res. 3: 3 c, 1 fp, 19 v, 14 mp
Avstod: 2 s
Frånvarande: 16 s, 7 m, 7 c, 3 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU19 Hyresrätt m.m.
Mom. 10 (ägarlägenheter)
1. utskottet
2. res. 3 (m, c, fp, kds, mp)
Votering:
169 för utskottet
136 för res. 3
1 avstod
43 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 2 c, 1 fp, 19 v, 2 kds
För res. 3: 73 m, 19 c, 22 fp, 15 mp, 7 kds
Avstod: 1 kds
Frånvarande: 16 s, 7 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds
Inger Davidson (kds) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Dan Ericson och Chatrine Pålsson (båda kds) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Tredje vice talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU40, KU39 och KU33 samt socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU12 och SfU15 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Val till Europaparlamentet och andra valfrågor

7 § Val till Europaparlamentet och andra valfrågor

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU40
Val till Europaparlamentet och andra valfrågor (prop. 1994/95:100 delvis och 1994/95:154)

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m)

Herr talman! Vi står nu i beredskap att behandla det betänkande som klargör hur valet till Europaparlamentet den 17 september i höst skall se ut. Där behandlas också vissa andra valfrågor. Man kan väl konstatera att det inte är något upphetsande betänkande i och för sig.

Regeringen har föreslagit – och det har i allt väsentligt accepterats av utskottet – att Europavalet i höst skall vara så likt ett vanligt riksdagsval som möjligt. På några punkter gör man dock undantag från den principen.

Eftersom det bara är 22 ledamöter som skall väljas kommer man att betrakta hela landet som en enda valkrets vid fördelningen av mandaten. Till detta kommer att unionsmedborgare som inte utövat sin rösträtt i sina respektive hemländer både har rösträtt och är valbara i Sverige, men detta torde inte spela någon som helst praktisk roll.

På vissa punkter har det emellertid förekommit diskussion i utskottet, herr talman. Jag skall bara som allra hastigast kommentera dem.

Det gäller bl.a. fyra-procentsspärren. Framför allt företrädare för de mindre partierna har önskat att man inte skulle tillämpa någon fyraprocentsspärr i Europavalet. Å andra sidan har majoriteten i utskottet, precis som regeringen, varit av den uppfattningen att man bör undvika en fragmentering av partirepresentationen. Detta är någonting som vi har sett hända i många andra länder.

Valdeltagandet kan förutsättas bli betydligt lägre i Europavalet än i de normala riksdagsvalen. Under senare år har genomsnittet när det gäller deltagandet legat på ca 53 % ute i Europa. Jag tror att vi kommer något högre; jag skulle för egen del våga förutspå att vi får ett deltagande på drygt 60 % – jag tror inte att det blir så förfärligt mycket mer.

Det finns många skäl för detta – jag vill inte gå närmare in på dem. Utskottet fastnade alltså för att fyra-procentsspärren bör finnas kvar och tror också att den kan verka mobiliserande på väljarna.

En andra punkt som har diskuterats är personvalsinslaget. Från Vänsterpartiet har man fört fram meningen att man inte skulle vilja ha något sådant i Europavalet. Sedan den 1 januari i år gäller å andra sidan den grundlagsändring som vi har fattat beslut om och som säger att möjlighet till personval skall finnas.

En tredje punkt gäller öppenhet beträffande den ekonomiska redovisningen av de kampanjpengar som kan ha mottagits. Vi i Moderata samlingspartiet instämmer i att största möjliga öppenhet bör finnas, men vi vill inte skriva under den text som majoriteten här står bakom. Vi vill inte föregripa resultatet från den riksdagens arbetsgrupp som arbetar med de här frågorna. Det är mycket möjligt att Europavalet kan ge diverse erfarenheter. Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

När det gäller tidpunkten för val generellt sett har man från Centerpartiets sida reserverat sig till förmån för en förläggning av de ordinarie riksdagsvalen till våren. Det finns starka sympatier för detta – det skall jag inte alls sticka under stol med. Å andra sidan kunde man inte komma överens vid de författningsöverläggningar som förekom under hösten 1993, och Riksdagsutredningen kom då fram till att man borde ha en oförändrad valdag. Tiden var alltså inte mogen för en förändring på den punkten. Det finns därför inte någon anledning att nu ytterligare föra fram förslag om den tidpunkten. Det kommer att bli nya tillfällen senare.

Ytterligare en punkt som berörts är poströstningen. När det gäller den utgår utskottet från att man kommer att beakta de synpunkter som förts fram mot den mycket dyrbara poströstning som vi har här i landet, men utskottet vill inte företa några förändringar inför det val som nu skall ske.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet tillstyrker en motion om att vissa olägenheter vad gäller valprövningsnämnden bör ändras.

När det sedan gäller den kommunala valkretsindelningen har utskottet inte funnit någon anledning att närmare gå in på den, och inte heller på utlandssvenskarnas förhållanden. I en motion finns ett förslag om att de skulle få bilda en egen valkrets. Med tanke på att det bara är 21 000 utlandssvenskar som registrerats för val kan man tänka sig att vi i Sverige skulle få en majoritetsvalkrets av åländsk typ – det vore i och för sig säreget; som statsvetare skulle jag naturligtvis tycka att det vore väldigt roligt. Å andra sidan tror jag kanske inte att vi skall göra fullt så djärva experiment.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i KU:s betänkande med undantag för reservation 3, som jag yrkar bifall till; övriga reservationer yrkar jag avslag på.

Anf. 2 SIVERT CARLSSON (c)

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande nr 40 angående val till Europaparlamentet tas, som vi nyss hörde, frågan upp om tidpunkt för riksdagsval. Av hänsyn till dagens digra ärendelista skall jag fatta mig kort, herr talman.

Riksdagsutredningen föreslog vid överlämnandet av sitt principbetänkande i juni 1993 att tidpunkten för riksdagsval skulle tidigareläggas. Som en konsekvens av att författningsöverläggningarna hösten samma år mellan företrädare för riksdagspartierna inte ledde till någon överenskommelse om att ändra valdagens förläggning i tiden ansåg sig Riksdagsutredningen i sitt slutförslag kunna utgå från att valdagen skulle vara oförändrad. Samma bedömning gör nu utskottet.

Från Centerns sida har vi en annan uppfattning – samma nu som tidigare. Riksdagen har ju beslutat att budgetåret skall sammanfalla med kalenderåret fr.o.m. 1997. Budgetpropositionen skall alltså presenteras och behandlas under hösten. Beslut skall fattas före jul. Enligt vår uppfattning innebär en ordning med riksdagsval under hösten att den tillträdande regeringen får alldeles för kort tid på sig att förbereda den budgetproposition som så snart efter valet skall föreläggas riksdagen.

Vi menar därför att det vore klokt att i stället förlägga riksdagsvalen till våren, i nära anslutning till riksmötets avslutande. Det innebär en större möjlighet för en blivande regering att förbereda och arbeta med höstens budgetproposition. Jag är övertygad om att en sådan arbetsordning förr eller senare kommer att vinna gehör och yrkar därför, herr talman, bifall till reservation nr 4 i konstitutionsutskottets betänkande nr 40.

Anf. 3 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Det har varit en princip – har det sagts i utskottet när vi har behandlat detta – att valet till EU-parlamentet skall likna riksdagsvalen eller vara så likt dem som möjligt. Tanken med detta är naturligtvis att väljarna skall känna igen sig. När man nu står inför ett nytt val till en för väljarna ny församling kan det vara skäl att man har en valprocedur som är igenkännbar från väljarnas utgångspunkt.

I detta läge vill utskottsmajoriteten införa ett för väljarna helt nytt element, nämligen personröstning. Det har gjorts prov i några kommuner. Detta prov är ännu ej utvärderat. Den lilla utvärdering som har förekommit visar att även på den kommunala nivån har systemet snarast varit illusoriskt, vilket borde vara otillfredsställande för den som är en mycket varm anhängare av personröstning. Men systemet är som sagt inte utvärderat, och det är ej heller tillämpat i nationell skala.

Det är sant som det har sagts här att det står i författningen att det skall finnas en möjlighet till personval. Jag tror dock att det är oklokt att i detta läge – när det gäller en för det svenska folket ny församling – börja experimentera och införa en oprövad metod för röstning. Det kan vara nog nytt att vi nu skall ha en valkrets över hela landet och att de som skall rösta kanske inte har någon kandidat från sin egen hemort som de känner igen, osv. Därför har vi tyckt att man kan vänta med

personröstningsförfarandet tills de nu gjorda erfarenheterna har utvärderats och tills förfarandet har prövats i ett riksdagsval.

Om det blir personröstning – vilket majoritetsförhållandet i utskottet tyder på – anser jag att det är utomordentligt viktigt att det görs en redovisning av kampanjmedlen om det bedrivs personliga valkampanjer. Det är kanske betecknande, om man så vill, att moderaterna är så rädda för en sådan öppen redovisning, vilket deras reservation ger uttryck för.

Däremot berör inte andra avseenden av valet, t.ex. röstsammanräkningen, väljaren. Det finns två tekniska begrepp som har politisk betydelse. Det ena är fyraprocentsspärren och det andra är valet av metod för mandatfördelning.

Vi tillämpar nu den s.k. jämkade uddatalsmetoden för riksdagsvalet. Det innebär egentligen att fasta mandat tillfaller stora partier litet tidigare än vad som skulle vara fallet om man använde en icke jämkad uddatalsmetod.

Vi menar att när det gäller EU-valet finns det ännu färre argument för en fyraprocentsspärr och för ett gynnande av stora partier än vad det finns i riksdagsvalet. Jag anser inte att det är ett argument för att man vill få starka regeringar. Jag tror inte att det i så fall är en teknisk fråga utan det beror nog på det politiska innehållet och på möjligheterna att överbrygga motsättningar inom ett parlament. Sådana frågor kan inte få sin lösning genom att man frångår det proportionella valsystemet.

I EU-valet är dessa aspekter inte aktuella. Det är nödvändigt att folk med olika meningar skall få en möjlighet att bli representerade i Bryssel. Olika meningar skall vara företrädda i en sådan omfattning att de kan tävla om de 22 platserna i parlamentet. Jag menar därför att det inte finns något skäl att i EU-valets röstsammanräkning tillämpa fyraprocentsspärren vid mandatfördelningen. Det finns inte heller något skäl att använda den jämkade uddatalsmetoden i stället för en rak uddatalsmetod, dvs. att man delar partiernas röstetal med 1, 3, 5 och fördelar mandaten därefter.

När vi talar om kommunala valkretsar så kommer vi in på de övriga valfrågor som har blandats in i det här betänkandet. Vi anser att ett system med utjämningsmandat i kommunerna måste prövas.

Erfarenheten säger att man i en del kommuner ändrar valkretsar eller inför nya valkretsar. Det gör att man nu faktiskt inför ett slags spärregel riktad mot mindre partier. Även om det parti jag representerar kanske lämnar kretsen av mindre partier – vilket vi och flera med oss hoppas – tror jag att det är principiellt oriktigt att ha ett system där en majoritet kan påverka genom valkretsindelningar och därmed också gynna partier som förväntas bli större. Jag menar därför att ett system måste utarbetas så att vi kan ha utjämningsmandat i kommunerna.

När det slutligen gäller valdagens förläggning vill jag med hänsyn till kammarens tid inte späda på eller upprepa de argument som Sivert Carlsson har anfört. Jag ansluter mig till hans argument. Vi står också bakom samma reservation i betänkandet.

Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m) replik

Herr talman! Jag måste säga att jag har mycket svårt att hänga med i Kenneth Kvists argumentering. Den 1 januari 1995 trädde en författningsbestämmelse som säger att personvalsinslag skall förekomma i kraft. Även om det parti som Kenneth Kvist tillhör åtminstone i det förgångna aldrig har visat sig respektera demokratiska författningar, kan jag inte förstå hur Kenneth Kvist skulle kunna utföra något slags illusionsnummer och helt plötsligt sätta grundlagen ur spel, några ändringar hinns förvisso inte med.

Kenneth Kvist talade om en öppen redovisning av kampanjmedel m.m. Jag vill i det sammanhanget läsa innantill ur vår reservation: "Utskottet vill gärna understryka behovet av öppenhet i fråga om redovisning av kampanjmedel vid ett ökat inslag av personval. Detta kan även gälla andra bindningar. – – – Den ovan nämnda arbetsgruppen inom riksdagen överväger frågor av etiskt slag med anknytning till uppdrag som riksdagsledamot. Enligt utskottets uppfattning bör dessa frågor inte beredas av regeringen utan är i första hand en riksdagens angelägenhet."

Nu har alltså riksdagen fått en arbetsgrupp tillsatt. Är det då inte ganska rimligt, Kenneth Kvist, att man avvaktar resultatet av den arbetsgruppens arbete innan man ger sig in och tullar på olika saker? Däremot kan man naturligtvis använda erfarenheterna från Europavalet när man skall komma fram till eventuella skrivningar i lagar etc.

Anf. 5 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Jag tror inte att det är så svårt att hänga med i min argumentation – om man vill. Men det kanske inte heller är så lätt att hänga med i logiken i Birger Hagårds ståndpunkter. Om man inte har ett tryck på folk om att de skall redovisa eventuella kampanjmedel i det här valet, är det mycket viktigt att man avvaktar arbetsgruppens utredning. När det är fråga om att införa ett helt nytt element i valsystemet är det däremot inte viktigt att avvakta utredningens arbete och utvärdering gällande personval.

Det är riktigt att det står i författningen att personval skall tillämpas vid riksdagsval. Valet till EU-parlamentet är emellertid delvis en annan sak. Eftersom diskussionen i utskottet hittills har gått ut på att man skall tillämpa samma valregler som vid riksdagsval, bör det också bli på det sättet. Man behöver inte använda EU-valet som ett experimentfält för nya valsystem utan låta dem beredas och utredas i lugn och ro. När vi har dragit slutsatser och utformat ett lämpligt system kan det börja tillämpas.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m) replik

Herr talman! Kenneth Kvist framhärdar alltså i att man borde sätta sig över grundlagen i just detta fall.

Anf. 7 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Det står faktiskt inte i grundlagen, herr Hagård, att vi skall tillämpa personval vid val till EU-parlamentet. Man skall respek-

tera grundlagen, men man skall också respektera den tradition vi har i Sverige. Vi skall inte börja tillämpa system som inte är färdigutredda.

Anf. 8 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! I höst skall vi gå till val igen. 22 ledamöter i Europaparlamentet skall väljas.

När vi har arbetat med det här betänkandet så har vi diskuterat hur valet skall läggas upp. Majoriteten säger att den viktigaste utgångspunkten är att valet i höst skall vara så likt ett vanligt val som möjligt. Skälet är att folk inte skall få svårt att klara av det här valet och att vi skall få ett så högt valdeltagande som möjligt. Samtidigt vill man införa personval för första gången.

Jag har inget emot personval, men valet kommer då att skilja sig väldigt mycket från alla andra val som tidigare har ägt rum i Sverige. Dessutom skall vi ha nya regler om en öppen redovisning av kampanjmedel som en följd av personvalet. Det är också något som jag och Miljöpartiet stöder. Men detta val skiljer sig i stor utsträckning från alla tidigare val vi har haft i Sverige, inte minst med anledning av att Europaparlamentet inte är något vanligt parlament utan i hög grad ett låtsasparlament utan verklig makt och verkligt inflytande.

Däremot kan Europaparlamentet i ganska stor utsträckning sägas ha insyn. Jag menar att huvudidén med att sitta med i Europaparlamentet är att få insyn i processen inom EU. Eftersom insynen kanske är det viktigaste argumentet för att man skall vara med där nere finns det heller inget argument för att en fyraprocentsspärr skall bibehållas i det här valet.

Argumentet för en fyraprocentsspärr i vanliga riksdagsval är att man skall underlätta en regeringsbildning. Men Europaparlamentet väljer inga regeringar. Där sitter man på ett personligt mandat utifrån helt andra förutsättningar och aspekter. Det handlar inte om att man skall vara med och bilda en regering. I de allra flesta frågor fattas det heller inga beslut. Man ger rekommendationer, och man har medbestämmanderätt i fråga om det som ligger under den s.k. första pelaren.

Det finns ingen anledning att ha en fyraprocentsspärr. De uträkningar som bl.a. gjordes på Rosenbad visade att den naturliga spärren ändå kommer att ligga någonstans mellan 3 och 4 %. Detta har en viss betydelse. Det finns en ganska stor risk att små partier här i riksdagen – t.ex. kds, Folkpartiet och Centern, som har en ganska svag profil just när det gäller EU-frågor – hamnar utanför EU-parlamentet. Det vore tråkigt, eftersom den här insynen gör att det finns en poäng för alla riksdagspartier att sitta med där. På det sättet och också genom EU-nämnden kan de följa arbetet inom EU och den svenska regeringens Europapolitik. Framför allt gör en fyraprocentsspärr det svårare för nybildade partier som ligger utanför den gamla traditionella partibildningen i Sverige. Det är en viktig synpunkt. I många länder – speciellt i vårt södra grannland – kommer nationella opinioner till uttryck vid sidan av de traditionella partiernas åsikter när det gäller Europafrågan. De är viktiga och har haft mycket stor betydelse för den nationella debatten och för att det förs en aktiv och radikal politik och debatt när

det just gäller Europafrågorna. Därför vore det negativt om de stora partierna här i riksdagen genom den här typen av spärrar skulle försämra den nationella svenska EU-debatten i framtiden.

Den andra reservationen, som jag tänker yrka bifall till, är reservation 6. Den gäller valkretsindelningen för kommunerna. Det system som man har och har haft ett tag har missbrukats i flera avseenden. Ett antal kommuner har indelats i valkretsar så att de stora partierna får ett större inflytande än de skulle få med en proportionell metod. Man kan också visa hur det här har lett till klara snedfördelningar. Partier som har fått färre röster än andra har helt enkelt fått fler mandat. Det bör inte vara rimligt i ett kommunalval i Sverige. Därför är det viktigt att ändra på det. Jag tycker att man skall införa samma regler som man har i landstingen. Det finns färdiga regler att använda. Det finns ingen anledning att vänta med en sådan förändring.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 6.

Anf. 9 NILS-GÖRAN HOLMQVIST (s)

Herr talman! Vi skall nu behandla KU40, där val till Europaparlamentet och andra valfrågor tas upp. Inledningsvis vill jag säga att majoriteten i utskottet vill att EU-valet om möjligt skall överensstämma med övriga val till riksdag, landsting och kommun.

Med anledning av den här propositionen har det väckts fyra motioner. Ett antal övriga motioner som tar upp valtekniska frågor m.m. har avlämnats under den allmänna motionstiden.

Propositionens huvudsakliga innehåll är val till Europaparlamentet. I propositionen behandlas frågan om val i Sverige av företrädare i den parlamentariska församlingen i EU.

Förslaget i propositionen om tidpunkt för det förestående valet till EU-parlamentet har inte föranlett några motioner. Därför tillstyrker utskottet förslaget om att val skall hållas den 17 september i år. Däremot har det kommit en motion under den allmänna motionstiden som tar upp tidpunkten för när allmänna val skall hållas. Utskottet avstyrker dess yrkande om att allmänna val skall flyttas till en annan tidpunkt. Utskottets majoritet delar regeringens bedömning att en övergripande ambition bör vara att så mycket som möjligt anknyta reglerna om val till EU-parlamentet till de regler som gäller för svenska riksdagsval.

Andra frågor om val som tas upp i KU40 gäller valkretsindelning vid kommunala val och landstingsval. Detta har utretts av 1993 års vallagskommitté. För närvarande bereds frågan inom regeringskansliet.

Övriga frågor som tas upp i KU40 handlar om utjämningsmandat i kommun- och landstingsval, om indelning av valkretsar samt om en egen valkrets för utlandssvenskar.

Den nu sittande Nomineringsrätts- och valkretskommittén har i uppdrag bl.a. att undersöka förutsättningarna för en eventuell delning av riksdagsvalkretsarna. Denna kommitté har möjligheter att själv ta initiativ till att bereda de frågor som vi nu har berört. Ett antal ledamöter i den här salen är med i Nomineringsrätts- och valkretskommittén. Där kan de bl.a. ta upp fyraprocentsspärren, som både Kenneth Kvist och Peter Eriksson har berört, och den jämkade uddatalsmetoden. Den-

na kommitté har möjlighet att ta upp dessa frågor i sitt betänkande under hösten.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i KU40 samt avslag på samtliga reservationer.

Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Trots att vi inte får igenom förslaget om att fyraprocentsspärren skall tas bort i det här valet tycker jag att Nils-Göran Holmqvist lämnar en öppning inför det fortsatta arbetet. Det är sympatiskt.

Vid det fortsatta arbetet i riksdagen måste vi beakta att tiderna har förändrats. Vi har inte samma stela eller orörliga partistrukturer i Sverige som tidigare. Därför är nog denna spärregel litet otidsenlig. Vi har alltid kritiserat spärregeln, eftersom det finns en mycket stor risk att många av väljarna blir orepresenterade i riksdagen.

Jag tar det som ett halvt löfte av Nils-Göran Holmqvist att denna utredning kan granska den här spärren. Det är lovvärt.

Anf. 11 NILS-GÖRAN HOLMQVIST (s) replik

Herr talman! Till Kenneth Kvist vill jag säga att löftet är att vi i den här kommittén kan ta upp frågan och diskutera den. Sedan får vi se vad vi parlamentariskt kommer fram till, om vi kan bli eniga om att fyraprocentsspärren skall tas bort eller inte. Jag kan inte stå här och lova någonting, men både Kenneth Kvist och jag är med i denna kommitté. Därför har vi möjligheter att vädra våra synpunkter och ta upp den här frågan.

Anf. 12 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Jag begriper mycket väl att man inte kan stå och lova vad en kommitté skall komma fram till, Nils-Göran Holmqvist. Den måste naturligtvis titta på frågan först. Det är vi helt överens om.

Anf. 13 SIVERT CARLSSON (c) replik

Herr talman! Jag har stor förståelse för att frågan om tidpunkten för riksdagsval inte är en huvudfråga i dag, utan en s.k. övrig valfråga. Men det har kommit ett instämmande från vänster och sympatiyttringar från höger. Och eftersom Nils-Göran Holmqvist inte kom med någon större argumentation mot min uppfattning styrks jag i min tro att vi förr eller senare skall få gehör för det här förslaget.

Jag tycker att det har öppnats en dörr. Tack!

Anf. 14 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till de kristdemokratiska motionerna K20 och K24 yrkande 6.

Vi kristdemokrater har kraftiga invändningar mot den spärr på fyra procent i valet till Europaparlamentet som utskottet föreslår.

För 22 mandat är den naturliga spärren med den jämkade uddatalsmetoden något över tre procentenheter. Det kan jämföras med treprocentsspärren till landstingen. Den jämkade uddatalsmetoden är en

mandatfördelningsmetod som i sig innehåller en spärr mot småpartier. När det gäller ett så litet antal mandat som 22 stycken är den naturliga spärren tillräckligt hög. Det behövs inga ytterligare spärrmoment. De skäl som anförs för en fyraprocentsspärr är svaga och dessutom irrelevanta.

Herr talman! För det första utgör den nuvarande fyraprocentsspärren till riksdagen inte något givet allmängiltigt tal, utan är en hårdhänt partipolitisk intressekompromiss från 1960-talet. En av parterna ville ha en lägre spärr för att få med ett då existerande riksdagsparti i ett nytt valsystem medan motparten ville ha en högre spärr för att utestänga ett parti som då befann sig utanför riksdagen.

För det andra kan man konstatera att när sedan valsystemet för landstingen fastställdes valde man en lägre spärrnivå, åtminstone delvis på grund av den kritik som riktats mot fyraprocentsspärren.

För det tredje är betänkandets skrivning om att ett lågt valdeltagande kan ge den effekten att en liten del av de röstberättigade lätt kan erhålla mandat, inte något som selektivt kan anföras vad gäller EU-parlamentet. Det gäller i stället generellt. Det saknar alltså relevans eftersom man inte kan förutsätta ett lågt valdeltagande. Danmarks låga valdeltagande anförs som exempel. Men Danmark har även relativt lågt valdeltagande i folkomröstningar i EU-frågor. Vi kan jämföra detta med Sveriges höga valdeltagande i folkomröstningen om EU-medlemskapet. Argumentet i propositionen bygger alltså på ett antagande som kan vara felaktigt i sig.

För det fjärde anför propositionen märkligt nog att ett spärrsystem skulle verka väljarmobiliserande. Det är ett påstående som är gripet ur luften. De empiriska resonemang som kan förekomma i samband med taktikröstning i valen till svenska riksdagen ger inte underlag för entydiga slutsatser i den statsvetenskapliga forskningen. Dessutom kan det antas att själva regeringsfrågan kan ha stor betydelse i valen till svenska riksdagen för en eventuell taktikröstning. Detta gäller ju inte vid val till EU-parlamentet. Argumentet saknar alltså all relevans.

Herr talman! Oavsett vad man anser om valspärren till den svenska riksdagen så har motivet i förarbetena utgått från två skäl, nämligen önskan om stabila regeringsmajoriteter och syftet att undvika alltför stor partisplittring i riksdagen. Inget av dessa motiv föreligger i valet till EU-parlamentet. Parlamentet utser inte en parlamentarisk regering och partisplittringen kommer knappast att öka med svenska insatser. De partier som kan tänkas förekomma i Sverige har redan sina motsvarigheter i EU-parlamentet.

Det finns enligt kristdemokratisk bedömning därför ingen anledning att ha en högre spärr till valet av EU-parlament än det som den jämkade uddatalsmetoden innebär. Utskottets krav på kongruens med systemet för val till riksdagen saknar täckning vad avser spärrfrågan. Kristdemokraterna föreslår därför att valsystemet utformas utan särskild fyraprocentsspärr.

Herr talman! Min förhoppning är att riksdagen skall avslå utskottets förslag om en fyraprocentsspärr i valet till Europaparlamentet.

Jag vill också deklarera att vi kristdemokrater stöder reservation 5 om kommunala valkretsar.

Anf. 15 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Detta betänkande handlar om EU-val och andra valfrågor, och där behandlas också min motion om att man måste tvinga väljarna att markera för en viss person på valsedeln i och med att vi nu har personval.

Detta har utskottet inte accepterat. Om det händer – och det tror jag – att de flesta väljare, säg 95 %, accepterar den valsedel som respektive partier har fastställt, så kan det innebära att 5 % som inte tycker så skall bestämma över de 95. Att kalla det för demokrati är att just våldföra sig på demokratin.

Jag har i denna kammare tidigare motionerat om personval. Jag noterar nu att det inte finns några svar. Det fanns inga svar då, det finns inga svar nu.

Jag vet att många debattörer figurerat i media och talat om det positiva med personlval, men de har inte talat om vad som är positivt.

Jag är, herr talman, stolt över att vara konservativ, men jag är också villig att medverka till förändringar. Grunden i min konservatism är att förändringar skall baseras på goda erfarenheter.

När vi nu genomfört personval i Sverige så undrar jag vilka goda erfarenheter man har baserat detta på. Det finns förvisso exempel runt om i världen, i vår närhet och längre ifrån, där man har mer eller mindre omfattande inslag av personval. Om erfarenheterna är så goda vet inte jag.

En mätare är t.ex. valdeltagandet. Är valdeltagandet större i de länder som sedan länge har haft ett mera uttryckt personalvalsinslag än vad vi har haft i Sverige? Svaret på den frågan är helt klart nej.

Kan man säga att engagemanget ifrån väljarna i Tyskland, Frankrike, Storbritannien, USA, Danmark och Finland är större än i Sverige? Jag skulle vara mycket intresserad av att höra bevisen för att så är fallet.

Till sist, herr talman: Politiker i Sverige har ibland litet affärer. Men de affärer vi har i Sverige är stilla vårvindar jämförda med de affärer som finns i de länder som har omfattande inslag av personval.

Det är inte ofta jag har anledning att säga att jag håller med en vänsterpartist, men i det här fallet måste jag göra det. Kenneth Kvists kritik mot en bristfällig utvärdering stämmer. Det finns ingen utvärdering! Vi hade ett system med personval på prov i en del kommuner vid valet 1994. Resultatet var väl inte direkt något att skriva hem om.

Nu kommer personval vid EU-valet 1998. Det är trots allt ett mycket omvälvande arrangemang vi nu vidtar. Jag skulle vilja fråga vad man har fått för erfarenheter av de personval som ägde rum i de sju eller åtta utvalda kommunerna inför 1994 års val.

Herr talman! Jag vet att om man går upp i talarstolen som motionär får man inget svar från någon utskottsföreträdare. Det är tradition, och det kan bero på en viss rationalitet osv. I det här fallet tror jag att det också beror på att man inte har något svar. Man kan inte försvara ett

påstående om att personval är bättre än det system vi har i dag i Sverige, som trots allt bevisligen har inneburit ett i jämförelse med många andra länder mycket högt valdeltagande och stort engagemang ifrån det svenska folket, alltså väljarna, våra uppdragsgivare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

Riksdagen och dess myndigheter m.m.

8 § Riksdagen och dess myndigheter m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU39
Riksdagen och dess myndigheter m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 16 NILS FREDRIK AURELIUS (m)

Herr talman! Utskottet är enigt i detta betänkande utom på en punkt som jag strax kommer till.

Beträffande motionen av Lars Björkman m.fl. om möjligheter för de ledamöter som så önskar att erhålla lokaltrafikkort, ett s.k. SLTF-kort, skriver utskottet positivt och hänvisar till pågående förhandlingar med Svenska lokaltrafikföreningen. Motionärerna menar att lokaltrafikkortet skulle kunna minska de totala kostnaderna för ledamöternas resor, eftersom det bl.a. skulle bli färre taxiresor.

Det finns en moderat reservation som vänder sig mot höjningen av det statliga stödet till partigrupperna i riksdagen med 10,8 miljoner för nästa budgetår.

Majoriteten, som består av alla partier som är representerade i utskottet utom Moderaterna, vill ge ytterligare 2,7 miljoner kronor till gruppkanslierna för de partier som inte är i regeringsställning och 8,1 miljoner kronor ytterligare i ledamotsbidrag. I fråga om kanslibidraget vill man höja grundbidraget, och när det gäller ledamotsbidraget föreslår man en uppräkning från beräkningsgrunden en assistent på tre ledamöter till en assistent på två och en halv ledamöter.

Av betänkandet framgår också att majoriteten ställer sig bakom ambitionen att åter höja partistödet från den 1 januari 1997 med samma teknik, dvs. ändra beräkningsgrunden ledamöter per assistent en gång till och lika mycket, så att bidraget därefter skulle utgå från beräkningsgrunden en assistent på två ledamöter.

Som sagt, tekniken är att utgå från antalet assistenter per ledamot, men det handlar förstås om partistöd.

Det argument som anförs för höjningen av kanslibidraget är att arbetsbelastningen ökat mycket efter Sveriges EU-anslutning, som lett till mera arbete i utskotten och i den nya EU-nämnden. Detta kan väl i och för sig vara sant, men också politiska partier bör ju kunna prioritera, prioritera om och omfördela inom de ramar som finns, och kanske också rent av öka sin produktivitet och effektivitet.

Beträffande ledamotsanslaget hänvisar majoriteten till en enkät som genomfördes under våren 1994. De dåvarande ledamöterna tillfrågades

om de hade behov av ytterligare administrativt stöd, och det sade de faktiskt att de hade, vilket ju inte förvånar. Om däremot alla varit tillfreds med sakernas tillstånd hade det funnits större anledning till överraskning.

Sanningen är väl den att behovet är svårt att mäta och ännu svårare att mätta. Man borde för övrigt hellre använda begreppet efterfrågan än det mera metafysiska och dunkla begreppet behov. Efterfrågan på mera service finns säkert hos riksdagsledamöterna. Det skulle t.ex. vara lätt för mig att räkna upp diverse ytterligare tjänster som jag gärna såge att riksdagen hölle mig med om de vore gratis, som det heter. Det skall jag dock avstå ifrån.

Om nu efterfrågan är i det närmast obegränsad är dess värre statens tillgångar desto mer begränsade. 10,8 miljoner är ju också pengar, eller hur? I den nuvarande allvarliga ekonomiska situationen, när så många nedskärningar är nödvändiga, är det närmast stötande att höja det statliga partistödet. Det kan visserligen sägas att tidpunkten att höja partistöd aldrig är lämplig, åtminstone som vi ser det, men vissa tidpunkter är ändå mera olämpliga än andra.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

Anf. 17 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Det är väldigt viktigt att vi folkvalda kan företräda våra uppdragsgivare på ett effektivt sätt och att vi kan hålla god kontakt med våra uppdragsgivare. Om det bara handlade om riksdagsledamöternas bekvämlighet i form av att få mer assistenthjälp skulle jag vara den första att säga att vi inte har råd med det just nu.

Men de flesta ledamöter här i riksdagen kan vittna om sin känsla av otillräcklighet när det gäller att med kraft företräda och representera det svenska folket. Vi får uppslag, initiativ, telefonsamtal, brev och kontakter med många av våra uppdragsgivare. Ofta blir man väldigt engagerad och säger sig: Det här skall jag ta tag i. Det här skall jag undersöka. Det här skall jag gå vidare med för att se vad det är för missförhållanden och om man kan göra någonting åt det.

Jag tror att de flesta riksdagsledamöter kan vittna att telefonlapparna ibland så småningom hamnar underst i högen. Man hinner inte att kontrollera de uppgifter eller gå vidare med de uppslag man får. Då företräder vi inte våra uppdragsgivare på det bästa sätt som vi borde göra.

Kvaliteten i våra egna förberedelser i olika aktiviteter, vare sig vi sitter i utredningar, i utskott eller uppträder här i kammaren, kan ibland kanske bli något sämre på grund av tidsbrist och att man inte har den hjälp i omgivningen som man skulle behöva för att kanske kunna ta reda på ytterligare uppgifter som man känner behov av.

Oftast upptas en stor del av vår tid av ganska enkla assistentuppgifter som att ringa upp personer, att bestämma möten och praktiska detaljer i samband med olika arrangemang man skall delta i. Jag säger inte att riksdagsledamöter är för fina för att göra sådana uppgifter. Men frågan är om det är det bästa och effektivaste sättet att företräda våra

väljare. Det är naturligtvis också viktigt att vi på rätt sätt sköter kontakterna med våra uppdragsgivare, kanske inte minst i besvärliga tider när många människor känner stor oro över vart Sverige är på väg.

Det har skett en successiv förbättring när det gäller servicen till riksdagsledamöterna ända sedan början på 70-talet. Det började med att vi då fick egna arbetsrum. Tidigare skötte riksdagsledamöterna sitt arbete i riksdagsbänken. Successivt har vi fått datorer och mer assistenthjälp. Men det finns fortfarande stora brister.

I dag är, som Nils Fredrik Aurelius sade, beräkningsgrunden för assistenthjälpen eller handläggarhjälpen en assistent på var tredje riksdagsledamot. Nu har i praktiken inte alla en tredjedels assistenthjälp beroende på att vissa riksdagsledamöter kanske har större behov av hjälp. Det kan gälla dem som sitter i ledningen för riksdagsgruppen eller partiledningen. Det betyder att de vanliga riksdagsledamöterna har en sämre service än en tredjedels assistenthjälp.

Jag satt redan under slutet på 80-talet med i en arbetsgrupp där vi diskuterade att målet borde vara att varje ledamot åtminstone hade en person som man kunde ha som en personlig hjälp i sitt arbete som riksdagsledamot. Var vi nu gör är att vi tar steget från en assistent på tre ledamöter till en assistent på två och en halv ledamot.

I de arbetsgrupper som jag har suttit med i, och jag antar att det har varit så också senare i beredningen av dessa ärenden, har moderata företrädare haft samma uppfattning som alla de andra, dvs. att både behovet och efterfrågan har varit väl motiverade när det gäller assistenthjälp. Men när det kommer till beslut här i kammaren har Moderaterna år efter år motsatt sig att man fattar de besluten.

Jag vet inte vad som händer från arbetsgrupperna fram tills dess besluten skall fattas. Jag tror inte att Moderaterna ändrar uppfattning i sak, utan man försöker rida på opportunistiska uppfattningar. Det tycker jag också bekräftas av Nils Fredrik Aurelius terminologi när han säger att det bara är fråga om ett partistöd. Anslaget skall användas till att anställa människor här i riksdagen som skall göra oss riksdagsledamöter bättre på att företräda våra väljare. Det är inte fråga om någon byråkrati.

Det är faktiskt rätt tid att nu ta ytterligare ett litet steg på den här vägen när moderaterna ju har lämnat en del lediga rum efter sig här i huset när de har flyttat in i de nya fina lokalerna i det gamla Utbildningsdepartementet. Det har varit en mening med att utvidga lokalerna här i riksdagen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall utskottets hemställan.

Anf. 18 NILS FREDRIK AURELIUS (m)

Herr talman! Jag tycker inte att man kan kalla det opportunism att vara försiktig med och motsätta sig ökade statliga utgifter i det här läget. I så fall behöver vi nog mera opportunism.

Sedan kan jag i och för sig dela Birgit Friggebos uppfattning att det naturligtvis går motivera ökade insatser för riksdagsmännen så att de kan göra ett ännu effektivare arbete. Det är lätt att motivera, liksom det är lätt att motivera många andra utgifter. Frågan är bara om pengarna

finns och om staten har den ekonomin. Där gör vi tydligen olika bedömning.

Slutligen sade Birgit Friggebo att det nu var rätt tid. Jag tycker nog inte att det är riktigt rätt tid i dessa tider, när det handlar så mycket om nedskärningar även på väsentliga områden, att ytterligare höja den här typen av anslag.

Anf. 19 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Jag delar naturligtvis Nils Fredrik Aurelius uppfattning att det är viktigt att vi ser till att budgetunderskottet inte blir ännu större. Men det innebär inte att vi i riksdagen avsvär oss från att göra prioriteringar.

Jag måste säga, om jag får tala litet personligt, att jag är ganska frustrerad över att jag personligen inte själv har möjligheter att gå litet djupare i de olika offentliga stödsystem och alla de utgifter som vi har i statens budget för att kunna bli effektivare och komma med förslag till hur vi skall få en bättre kvalitet och få ut mer av alla de resurser som vi använder. Vi är här i riksdagen väldigt duktiga på att anslå nya pengar men ganska dåliga på att utvärdera hur de används och hur de skulle kunna användas mer effektivt.

Jag är alldeles övertygad om, att om man går ut och talar med människor som är anställda på verk, myndigheter men också i det privata näringslivet och säger att i stort sett är den enda resurs man har en tredjedels assistent för att klara av det mycket viktiga värv att se till att den svenska ekonomin och Sverige kan överleva kommer de att säga att de tycker att det är ett för dåligt stöd för våra folkvalda företrädare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

9 § Ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU33
Ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 15 §.)

10 § Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m.

Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m.

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU12
Studiestöd m.m. (prop.1994/95:100 delvis) och
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU15
Särskilda utbildningssatsningar inom högskolan (prop. 1994/95:139)

Tredje vice talmannen meddelade att socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU12 och SfU15 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 20 ULF KRISTERSSON (m)

Herr talman! Vi blir alltmer överens om att studiestödssystemet som det ser ut i Sverige i dag är dåligt. Det är i grunden felkonstruerat kan man nästan säga. Det är alldeles uppenbart att det är orättvist. Människor studerar på samma utbildningar på helt olika villkor. Det är godtyckligt. Det finns ingen direkt tanke bakom vilka som har vilka bidrag. Det är dyrt för staten. Det kostar alltmer, och vi får allt större avskrivningskrav. Det är också dyrt för studenterna. Väldigt många människor drar sig för de skuldbelopp som man ganska fort kommer upp i.

Ändå är detta bara en liten del av den samlade problematiken i den högre utbildningen. Jag tror att det är en mindre del än vad många kanske föreställer sig. De stora problemen handlar om helt andra saker. De handlar om att Sverige har för få akademiker totalt sett. Sedan 1970-talet har utvecklingen av antalet akademiker stagnerat. Vi har för få människor med långa akademiska utbildningar och för många med korta. Vi har alltför få människor med forskarkompetens och för få som disputerar. Vi har väldigt många som avbryter sina studier innan de är färdiga, och vi har en extrem koncentration av akademiker i den offentliga sektorn. Spegelbilden är att vi har extremt få akademiker i den privata sektorn i Sverige.

Detta märks också rent ekonomiskt. För den enskilde märks det på att många utbildningar inte ger en lön som är rimligt i närheten av de investeringar som enskilda människor lägger ner. Vi ser det när det gäller vårdanställda, för att ta ett känt exempel. Vi ser det faktiskt också i ett mindre känt exempel, nämligen att svenska teknologer är ungefär hälften så välbetalda som i många jämförbara länder. Vi ser det också ekonomiskt för landet. Sverige satsar mindre än nästan alla andra västeuropeiska länder på högre utbildning totalt sett. Det är detta vi tror skall vara löftet inför framtiden.

Ett speciellt problem här är den sociala snedrekryteringen. Det är ett problem som alla pratar om, alltid har pratat om, men som ingen lyckats göra något åt trots allt prat. Det står stilla även här sedan tidigt 70-tal. Då kom de stora årskullarna in på universiteten.

Om vi skall lyckas med kunskapslyftet måste vi även locka begåvningar från de hem som inte har en naturlig tradition att plugga vidare. De måste också lockas in till högre utbildning och inte avstå, med rätt eller orätt.

Jag tycker inte att detta i första hand är ett studiestödsproblem. Visst är det lätt att säga att det handlar om skuldsättningen och att det är många som avstår därför att man är rädd för de höga skulderna. Det är för lätt att säga just det.

Dessa val syns mycket tidigare så. Vi ser dem redan i grundskolan när människor skall välja mellan allmän och särskild kurs. Redan där slår den sociala snedrekryteringen till fast det inte alls handlar om pengar utan om traditioner. Jag tror faktiskt att om vi inte på tolv år i

grundskola och gymnasium lyckas göra svenska elever och svenska studenter intresserade av att läsa vidare på universitet och högskolor kan inget studiesystem i världen lyckas med den uppgiften.

Dagens beslut skall mest handla om besparingar. Det handlar om minskade studiebidrag. Vi tar bort CSN-kortet och barntillägget. Det är tuffa men rimliga besparingar i den situation som vi har just nu. Samtidigt finns det en litet trist slöserimentalitet.

Vi installerar nya komvuxstipendier fast vi inte har pengar till det. Vi återinför den kollektiva fackliga rätten att ansöka, och vi inför en ny orättvisa genom det kritiserade NT-arvodet i lätt modifierad form. I stället för att göra det alla tycker att vi borde göra, nämligen förenkla och renodla vuxenstudiestödet gör vi det ännu mer orättvist. Lapptäcket blir ännu dyrare och krångligare.

Vi moderater står bakom de reservationer som vi har i dessa båda betänkanden, men jag tänker i dag nöja mig med att yrka bifall till reservation nr 1 och 12 i betänkande 12 och reservation nr 1 i betänkande 15.

Anf. 21 RUNE BACKLUND (c)

Herr talman! De två betänkanden som vi behandlar i dag innehåller en rad olika frågor som rör vårt studiesociala system, inklusive de olika studiestöden. Jag tänkte koncentrera mig till att kommentera frågor rörande CSN-kortet och de allmänna riktlinjerna för ett nytt studiestödssystem. Därutöver finns det ett antal andra frågor som också behandlas i betänkandena, men jag kommer att avstå från att närmare kommentera dem.

Attackerna mot CSN-kortet har varit flera under de senaste åren. Oavsett regeringskonstellationer har CSN-kortet varit föremål för diskussioner. Man har velat dra in det statliga stödet till det. Nu har man lyckats. I det betänkande som nu ligger föreslås att den statliga subventionen till kortet skall plockas bort. Jag tycker att det är mycket beklagligt att man har lyckats med detta. CSN-kortet är ett av de få studiesociala stöd som vi har vid sidan av det ordinarie stödet. Det spelar dessutom en viktig roll för många studerande.

Att Sverige är ett stort land till ytan känner alla här i kammaren till. Det gör att vi har ett stort antal studerande som måste resa ganska långa vägar för att kunna studera. Det gäller inte bara studerande från glesbygder, landsbygder och småorter utan även studerande som kommer från större orter och storstadsområden. De måste i dag resa till andra studieorter därför att just den utbildning de vill ha finns på någon av de regionala högskolorna. CSN-kortet är ett viktigt stöd till de studerande som behöver röra på sig och som måste resa till andra studieorter. I kronor och ören räknat betyder det väldigt mycket för enskilda studerande.

Även om föregående talare ifrågasatte de studiesociala stödens roll är jag övertygad om att just CSN-kortet har haft en betydelse för ett antal studerandes möjligheter att studera och kunna göra det på ett acceptabelt sätt.

Det har funnits en rad pluseffekter med att ha CSN-kortet. Det har redovisats i olika sammanhang även om det inte syns i det här betänkandet. Sedan man fick CSN-kortet utvidgat till att omfatta fler reseföretag har det inneburit att färre studerande åker på vägarna i dag, dvs. vi har ökat trafiksäkerheten. Det är färre unga studerande som är inblandade i olyckor på våra vägar. Den unga generationen har också på det här sättet lärt sig att använda de kollektiva transportmedlen. Man har vant sig vid att utnyttja den möjligheten.

Det har funnits väldigt många missuppfattningar om CSN-kortet. En sådan missuppfattning som med jämna mellanrum har presenterats både här i kammaren och utanför i olika artiklar är att detta bara skulle vara en subvention av SJ. Så har inte kortet varit konstruerat de senaste åren. Så var det en gång i tiden, men genom de förhandlingar, omförhandlingar och förändringar som har skett ingår numera i subventionen att man kan flyga, utnyttja olika bussföretag osv. Strävan har hela tiden varit att få fler och fler med på rabatten. Värdet av rabatten har ökat för varje omgång.

I vårt budgetalternativ har vi i Centern presenterat en finansiering av detta. Men vi har också insett att det finns ett allmänt behov av att hålla ner statens kostnader. I det arbete som har pågått i utskottet har vi lanserat ett kompromissalternativ som skulle ha inneburit att vi hade fått en finansiering inom ramen för det totala studiestödet. Jag har vid att par tillfällen framfört i utskottet att vi skulle ge CSN i uppdrag att på nytt förhandla med reseföretagen med den mycket klara fingervisningen att kostnaderna för detta måste minska ur samhällets synvinkel och att CSN, när de är klara med en sådan förhandling, får se vilka möjligheter det finns att finansiera detta inom ramen för det totala studiestöden. Man får alltså göra omfördelningar. Sedan skulle man kunna återkomma med ett förslag till riksdagen.

Det tredje steget skulle vara att den nu sittande Studiestödsutredningen fick i uppdrag att även titta på hur man skulle kunna lösa detta på lång sikt och få med det som en bit i det samlade studiestödet.

Nu gick det inte att få gehör för en sådan tanke i utskottet. Utskottsmajoriteten har avvisat den och säger att det bara skulle ha drabbat studiebidraget och att det har drabbats tillräckligt mycket. Jag tror att det hade funnits fler alternativa vägar att pröva än att bara angripa studiebidraget. Det finns ju rätt många olika stödformer inom studiestödet som man skulle kunna titta på. Man skulle kunnat plocka en liten bit här och en liten bit där om man så hade önskat.

Nu ville man inte det. Utskottsmajoriteten bygger i betänkandet upp fromma förhoppningar om att detta skall räddas på något sätt. Man säger att CSN ändå har möjligheten att försöka förhandla fram rabatter och att avgiftsbelägga kortet. Jag tror att det är fromma förhoppningar. Tyvärr tror jag att CSN-kortet försvinner med detta. Det som kommer i stället kommer att vara betydligt mindre gynnsamt. På sikt kommer dessa rabatter att tvina bort eller försvinna. Det har ju funnits ett värde i att någon har garanterat CSN-kortet. Jag beklagar alltså inriktningen på det här beslutet.

Herr talman! Låt mig sedan gå över till de litet mer långsiktiga frågorna som gäller studiestödets utformning. Jag tycker att regeringen och socialdemokraterna krånglar till ett redan krångligt studiestödssystem. I årets budgetproposition har man lagt till diverse olika lösningar. Man har plockat in N/T-stöden, nu blir de visserligen modifierade till en form av svuxa, man har föreslagit stipendier som skulle gälla basårsutbildning i komvux, man har föreslagit avskrivningsregler osv.

Detta sker i ett läge när vi redan har ett synnerligen krångligt och för individen många gånger svåröverskådligt system. Personer hamnar dessutom i väldigt olika förutsättningar när de studerar trots att de sitter på samma utbildning. Det är litet märkligt att man har valt detta samtidigt som vi har en utredning. Vi var överens om direktiven till den utredningen under den förra mandatperioden. Vi skall försöka åstadkomma ett mer samordnat och enhetligt studiestödssystem.

Vi har ställt upp fyra övergripande mål.

Ett är att vi anser att skuldbördan efter studietiden måste lättas. Enligt alla undersökningar som har presenterats är det den viktigaste åtgärden för att trygga rekryteringen till högre studier och minska den sociala snedrekryteringen. Till skillnad från Ulf Kristersson har jag uppfattningen att det har en ganska stor betydelse hur studiestödet är utformat.

En annan huvudprincip från vår sida är att systemet skall konstrueras så att subventionerna i systemet lyfts fram. Merparten av samhällssubventionen skall ligga på bidragsdelen.

För det tredje anser vi att vi skall försöka åstadkomma en studiefinansieringsmodell som skapar så litet byråkrati som möjligt. Den skall vara enkel och lättöverskådlig. Det kan man inte säga att dagens system är. Det leder till att många har både dubbel- och tredubbelsökt för att vara säkra på att få den mest förmånliga stödformen. Det skapar ju bara byråkrati.

Den fjärde punkten i vårt förslag är att vi anser att systemet måste vara finansierat fullt ut. Det innebär en väldigt kraftig restriktion för hur mycket utrymme som finns för att tillföra pengar. Vi har sagt att vi ser det studiesociala systemet som en investering. Att en sådan här del av samhällets stödsystem har en hög prioritet i förhållande till andra system motiverar en prioritering i förhållande till andra samhällssektorer.

Herr talman! Med hänvisning till att vi skall försöka hålla ned antalet omröstningar här i kammaren, vill jag, när det gäller betänkande SfU12, endast yrka bifall till reservationerna 2 och 33. När det gäller betänkande SfU15 vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 22 SIGGE GODIN (fp)

Herr talman! De nuvarande studiestödens utformning har stora brister som olika regeringar försökt att avhjälpa. Studiestödssystemen skall bidra till att motverka social snedrekrytering till utbildningar, skapa likartade möjligheter till högre utbildning var man än är bosatt i landet, beakta jämställdheten mellan könen samt skapa likartade förut-

sättningar oavsett vilket av stödsystemen som kommer till användning. Nuvarande studiestödssystem fyller inte de uppställda kraven. Det ger inte heller goda förutsättningar att stimulera till högre utbildningar främst för studieovana grupper som ser studiemedelssystemen som ett orimligt lån som inte kan återbetalas.

Studiemedelssystemen är dessutom ojämlika och skapar orättvisor som också bidrar till konflikter och skapar dåligt studieklimat. Regeringen har därför tillsatt en kommitté för reformering av studiestödssystemen. I betänkandet framhålls vikten av att kommittén noga beaktar såväl jämställdhetsfrågorna som utformningen av studiestödssystem som motverkar social snedrekrytering.

Det hade ju varit klädsamt om Ulf Kristersson, när han talade om social snedrekrytering, hade tänkt tanken att låta studiestödsutredningen titta på allt samtidigt och se det som en helhet i stället för att medverka till att slå ut CSN-kortet. Jag skall återkomma till det, men jag tycker att det är en av de stora bristerna i de förslag som majoriteten lägger.

I uppdraget till utredningen framhålls också vikten av att förändringarna ses i ett helhetsperspektiv. Jag förutsätter att utredningen också bidrar till att ett nytt studiestödssystem utvecklar möjligheterna för alla studerande att utnyttja den utbildning som ger det bästa studieutbytet oavsett var i landet utbildningen är förlagd. Inte minst ur ett regionalpolitiskt perspektiv är detta av yttersta vikt. Men också ur ett ekonomiskt perspektiv ger dessa förutsättningar bättre utbyte för samhället. Det ger också bättre förutsättningar för kravet på en internationellt hög utbildningsnivå för så många som möjligt.

Den kärva ekonomiska situationen i landet medför att regeringen föreslagit betydande nedskärningar i viktiga stödformer. Det är med stor förvåning som jag noterar att nedskärningarna och försämringarna görs nu, samtidigt som regeringen lägger stora summor på nya studiestöd som ytterligare skapar orättvisor i systemet.

Herr talman! Barntillägget i svux och svuxa slopas, i YTH-utbildningarna återinförs det särskilda vuxenstudiestödet, CSN-kortet avskaffas, resebidraget till elever vid statens skolor för vuxna avskaffas, basårsutbildningen i komvux premieras med ett särskilt stipendium. Det är alltså förbättringar som premierar de starka och nedskärningar som slår mot de svaga.

Jag måste då ställa frågan: Var finns jämställdheten? Var fanns Mona Sahlin när dessa förslag lades fram? Sammantaget blir resultatet av regeringens förslag att kvinnor med låg eller bristfällig utbildning missgynnas medan satsningar huvudsakligen görs på tekniska utbildningar.

Regeringen har nu tillsatt en studiemedelsutredning. Varför då inte låta den analysera och lägga förslag till ett sammanhållet studiemedelssystem? I stället gör man indragningarna först och utformar nya system senare. Var finns logiken? Varför slår majoriteten mot de svaga och premierar de starka?

Herr talman! Otaliga är de brev och uppvaktningar som framfört synpunkter mot ett avskaffande av barntillägget i svux och svuxa. Re-

geringen hävdar att ett borttagande av barntillägget skall beaktas inom ramen för familjepolitiken. Vi vet i dag att stora neddragningar sker i familjepolitiken. Barntillägget beaktas inte i regeringens förslag i familjepolitiken. Vilka jämställdhetsaspekter fick råda när regeringen tog beslutet om att avskaffa barntillägget?

Varför slår regeringen hårdast mot de svagaste grupperna - de som saknar grundutbildning, de som är arbetslösa, de med stor försörjningsbörda? Var finns jämställdheten, Mona Sahlin? De som drabbas är huvudsakligen kvinnor, i många fall ensamstående kvinnor med barn. Många tvingas avbryta sina studier. Besparingarna skall göras rättvisa och fogas in i ett rimligt sammanhang. Varför inte skjuta på beslutet om barntilläggen till studiemedelsutredningen? Samtidigt gör regeringen besparingar i barnbidragen som innebär att studiebidragets belopp också skrivs ner. Som konsekvens av att Folkpartiet motsätter sig besparingen på barnbidraget avslår vi också sänkningen av studiebidraget.

För ett år sedan behandlades denna fråga i socialförsäkringsutskottet. Ett enigt utskott yrkade avslag på den regeringens förslag eftersom den socialdemokratiska ledamoten Lena Öhrsvik ansåg att den aviserade parlamentariska utredningen inte onödigtvis skulle bindas upp i delfrågor. I dag är tonen en annan. Var är socialdemokraterna i denna fråga i dag? Nu binds utredningen upp. Nu tas ingen hänsyn till rättvisa och jämställdhet.

I betänkandet tas också frågan om CSN-kortet upp. Visst är 81 miljoner en viktig besparing. Men en avveckling av CSN-kortet skapar negativa konsekvenser för friheten att välja utbildningsort. Denna frihet är ett viktigt utbildningspolitiskt mål. Besparingen slår mycket hårt mot högskolor och universitet i Norrland. Umeå universitet har i dag större riksrekrytering än universiteten i söder. Ett avskaffande av CSN-kortet spolierar förutsättningarna för Umeå universitet och högskolorna i Norrland att konkurrera på lika villkor. Samtidigt ger en avveckling sämre förutsättningar för elever i landets glesbygder att söka utbildning över hela landet.

Redan nu spelar närheten till hemorten mycket stor roll vid val av studieort och utbildning. Med ökade resekostnader kommer närhetsfaktorn att få en ännu större betydelse. Detta kommer att försämra Norrlandshögskolornas konkurrenssituation, skriver rektorerna vid Umeå universitet, högskolan i Luleå och Mitthögskolan. Varför vägs inte detta viktiga studiestöd in i den samlade utredningen?

Herr talman! Vid utskottets utfrågning om CSN-kortet anförde SJ att 40 av de 81 miljonerna är att hänföra till s.k. olönsam trafik. Vid avskaffande av CSN-kortet belastar det ett annat statligt konto. Reseersättningen för elever vid riksgymnasier och specialskolor uppskattades till 30 miljoner. Kvar att finansiera blir då 11 miljoner. Rimligen borde denna viktiga fråga kunna vägas in i utredningen.

Regeringen föreslår att resebidraget till studerande vid statens skolor för vuxna skall avvecklas. Vilka är dessa studerande och vilka studievillkor har de? Det är huvudsakligen kvinnor som på grund av avsaknad av barntillsyn, eller besvärliga kommunikationer till komvux, väljer att läsa vid statens skolor för vuxna. Vid SSVH i Härnösand

uppger 20 % av eleverna att de tvingas sluta sina studier om resebidraget dras in. Eleverna har i genomsnitt 37 mil till skolorten, 26 % har mer än 50 mil. De gör i genomsnitt åtta resor per läsår. De flesta av eleverna saknar någon form av annat studiestöd. Det enda stödet är detta resebidrag.

Regeringen hävdar också i budgetpropositionen att distansutbildningen vid SSVH skall prioriteras. Därför görs inga besparingar i utbildningen. Varför gör man då utbildningen omöjlig för stora delar av eleverna? Var finns jämlikheten och rättvisan? Var fanns Mona Sahlin när denna fråga beslutades av regeringen?

Rimligen borde även denna fråga som är så viktig för dem som har det svårast att skaffa sig grundutbildning hänskjutas till prövning i studiemedelsutredningen. Inte minst eftersom kostnaden är marginell.

Herr talman! Jag vill fråga Vänsterpartiet: Var finns jämställdheten och jämlikheten i denna fråga? Varför står ni inte upp för era ideal? Det räcker inte med vackra tal på gator och torg. Det gäller att också se rättvisan i vardagen. Ni borde ta ställning i denna viktiga fråga.

Herr talman! Folkpartiet förutsätter att den tillsatta studiestödsutredningen arbetar skyndsamt för att ta fram ett sammanhållet studiemedelssystem som ger bättre rättvisa och rimligare utbildningsmöjligheter än dagens system. I avvaktan på detta anser Folkpartiet att både barntillägget i svux och svuxa, CSN-kortet och resebidraget till elever vid SSV skall finnas kvar och hänföras till utredningen för övervägande.

Samtidigt anser vi att nya utgifter som studiestöd till YTH-utbildning och stipendium vid basårsutbildning inte skall realiseras.

Herr talman! I SfU:s betänkande 15 behandlas regeringens förslag om särskilt vuxenstudiestöd och möjligheterna till avskrivning av studielån vid de 9 000 nya N/T-platser som skall inrättas vid universitet och högskolor.

Detta nya stöd skapar nya orättvisor. Kostnaden, som beräknas till 1,6 miljarder, är orimlig för en tillfällig satsning på 9 000 personer. Samtidigt skapas möjligheter för dem som avbrutit sin utbildning att få en betald utbildning som deras studiekamrater som kämpat sig igenom sin utbildning gått miste om.

I ett läge då saneringen av statens budgetunderskott kräver stora uppoffringar av grupper med sämre förutsättningar och sämre ekonomi finns det inte utrymme för några satsningar på speciellt utvalda grupper. Regeringens och utskottsmajoritetens förslag bör därför avslås.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 7, 25, 33 och 34 i betänkande 12 samt till reservation 1 i betänkande 15. Självfallet står jag bakom övriga reservationer som Folkpartiet har fogat till de två betänkandena.

Anf. 23 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! I går på Aftonbladets kultursida fanns en artikel av Margareta Norlin med rubriken "Tack kvinnor, det gjorde ni bra!" Artikelförfattaren riktar ett ironiskt tack till världens mest jämställda riksdag, till världens mesta kvinnoriksdag, för alla de nedskärningar som drabbar kvinnor. "Det är väl därför som man nu avskaffar barn-

tillägget för vuxenstuderande?" frågar hon. "När en majoritet i socialförsäkringsutskottet beslöt att ta bort dessa 992 kronor per månad, är det naturligtvis särskilt med tanke på de lågavlönade kvinnorna!" fortsätter hon.

Det är inte utan att jag undrar hur och när och i vilka frågor det kommer att märkas att vi har 40 % kvinnor i riksdagen, varav de flesta kommer från det parti som hade varvade listor och som vill ha varannan damernas. Tillsammans med Moderaterna tar socialdemokratiska kvinnor och män bort barntillägget i vuxenstudiestödet. Tillsammans med Moderaterna sänker Socialdemokraterna studiebidraget. Tillsammans med alla partier utom Vänsterpartiet – alltså även Sigge Godins parti – tar Socialdemokraterna bort möjligheterna för familjer med låg inkomst att få extra tillägg i tio månader.

Man gör det genom att hävda att det statsfinansiella läget kräver det. Med all respekt för det statsfinansiella läget vill jag säga att det finns bättre grupper att söka stöd hos när det gäller statens dåliga finanser än lågavlönade kvinnor med barn. Vänsterpartiet har pekat på ett antal.

Socialdemokraterna i socialförsäkringsutskottet hänvisar till att man inte kan ta hänsyn till t.ex. familjens storlek eftersom sådana förhållanden beaktas inom familjepolitikens ram. Vilken familjepolitik? Vilken familjepolitik är det som beaktar sådana förhållanden? Inte är det den socialdemokratiska. Där har man sänkt bostadsbidrag, barnbidrag, flerbarnstillägg och bidragsförskott. Är det detta som menas med att beakta sådana förhållanden när man hänvisar till familjepolitikens ansvar, dvs. att sänka barnbidraget och låta studiebidraget följa med?

Varför stöder inte Socialdemokraterna Vänsterpartiets förslag att höja ersättningen från 65 till 75 % av a-kassan om man nu anser att sänkta studiebidrag skall behandlas i familjepolitiken och samtidigt värnar om lågavlönade kvinnor i komvux, vilket världens mest jämställda regering lovade i valrörelsen?

Sanningen är att man inte vågar ta sitt ansvar. Man hävdar att studiebidragens storlek och barntilläggen i vuxenstudiestödet hör till familjepolitiken när den egentliga sanningen är att det är ett dråpslag mot arbetarklassens kvinnor – ett dråpslag mot lågutbildade kvinnor som i dag uppmanas att utbilda sig för att kunna få bättre jobb. Att då hävda att de nedskärningar som görs inom studiestödets område skall beaktas inom familjepolitiken är att inte våga ta sitt ansvar.

Socialdemokraterna vet lika väl som jag att den politik som förs inom familjepolitiken och vad gäller studiestödet inte är ägnad att öka jämställdheten eller bidra till kvinnors frigörelse i Sverige. Ni vet lika väl som jag att de förändringar som föreslås på familjepolitikens område drabbar barnfamiljerna – även den sänkning av studiebidraget som ni nu genomför med hjälp av Moderaterna. Ni vet också att förändringarna genomförs i så snabb takt att ni inte kan överblicka konsekvenserna av hur nedskärningarna drabbar. Ni borde därför ha talat om för regeringen att ni inte är beredda att medverka till att studiebidraget sänks. Ni borde ha uppdragit åt den socialdemokratiska regeringen att

återkomma med en redovisning av de fördelningspolitiska effekterna av de besparingar som genomförs på familjepolitikens område.

Då hade ni funnit att de besparingar, nedskärningar och försämringar som ni föreslår på just familjepolitikens, studiestödets och socialförsäkringarnas område ensidigt drabbar arbetslösa kvinnor med barn, komvuxstudenter med barn och lågavlönade kvinnor med barn. Hur ni kan acceptera det förstår jag inte.

Jag vet att räntan är hög. Jag vet att ränteskulden drabbar var och en. Jag vet att det är viktigt att få statens finanser i balans. Men staten består av enskilda kvinnor, män och barn. Vad ni nu gör är att se till att skapa finansiell obalans i stora delar av dessa samhällets minsta enheter, nämligen de enheter ni innan valet utlovade ert fulla stöd.

När det gick upp för en grupp kvinnor på Stockholms folkhögskola att barnbidraget skulle sänkas anordnade de en demonstration. De skickade ut en inbjudan till alla partier att tala på just denna demonstration. Jag var där. Det enligt egen utsago största kvinnopartiet skickade en tjänsteman.

Det var samma dag som socialdemokrater tillsammans med moderater beslutat att ta bort barntillägget i vuxenstudiestödet. När de demonstrerande kvinnorna fick reda på det började en mamma gråta. "Vad skall jag göra nu?" sade hon. "När skatten är dragen har jag 6 000 kr kvar. Hur skall jag kunna fortsätta plugga om ni drar 3 000 kr till av det?"

Hon såg omedelbart att ni genom detta beslut kommer att skapa obalans i hennes och hennes familjs finanser. Hon måste gå tillbaka till a-kassan och därefter socialbidrag.

Vari ligger logiken? Att börja studera i vuxen ålder kräver mycket styrka och ork. Många av dem som studerar på komvux har dålig skolgång bakom sig. Försvinner barntillägget försvinner också möjligheten till bättre kunskap och kompetens för dessa kvinnor. Det är bara oförnuftiga och okloka som inte inser vad Sverige kommer att förlora genom att inte höja kunskapsnivån hos folket.

Kvinnofrågorna fick skjuts och kvinnorna stöd när Stödstrumporna hotade med att starta ett kvinnoparti. Före valet skrev Stödstrumporna en bok. I den rekommenderade de kvinnor i Sverige att rösta på Socialdemokraterna. Varför gjorde de det trots att de visste att även Socialdemokraterna måste spara? Jo, kanske därför att de trodde att Socialdemokraterna skulle fördela bördorna rättvist. De trodde nog inte att det systemskifte som borgarna började vad gäller familjerna skulle fullföljas av en socialdemokratisk regering.

Var är Stödstrumporna i dag? Varför har de tystnat? Räckte det för dem med fler kvinnliga landshövdingar och att det blev lättare för kvinnor att låna pengar i banken?

Jag vill uppmana kvinnorörelsen i Sverige att nu samla kvinnorna till protest mot alla dessa kvinnofientliga förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservationer nr 8 och 11.

Anf. 24 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Det var ett intressant anförande från Ulla Hoffmann. Det är rätt att vi skall göra ett studiestödssystem som är till gagn för de sämst utbildade, dem som saknar utbildning och dem som utgör begåvningsreserven i vårt samhälle och som vi såväl behöver i den högre utbildningen. Det gäller väldigt många av kvinnorna.

Nu har ni en chans att leva upp till era anföranden – inte bara här i kammaren utan på gator och torg där ni talar om jämställdheten och alla människors lika rätt att skaffa sig en bra utbildning, höja sin kompetens och få bättre ekonomi och förutsättningar.

Varför säger ni då nej till att föra över frågan om statens skolor för vuxna? Det ges resebidrag på 2,9 miljoner för skolan i Härnösand. Massor av kvinnor som bor i glesbygden, som inte klarar barnpassningen och inte kan gå på komvux i sin hemkommun väljer av egen fri vilja detta system för att komplettera sin grundutbildning för att sedan gå vidare till universitet och högskolor. Varför låter ni inte Studiestödsutredningen klara av denna fråga? Vi bör föra den dit i stället för att slå undan benen på dessa kvinnor, som jag har försökt redovisa i mitt anförande.

Lev upp till era paroller! Då skall jag kämpa tillsammans med er för att förbättra studiestödssystemet framför allt för kvinnor som saknar utbildning.

Anf. 25 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Det är frestande när man på detta sätt blir uppbjuden av en man i kammaren. Det tror jag inte har hänt mig någon gång förut. Men jag måste göra Sigge Godin besviken.

Hanna Zetterberg kommer så småningom att ta upp diskussionen om CSN-kortet och kommentera varför vi har ställt oss som vi har gjort till just resebidraget till SSV.

Jag vill passa på att påminna Sigge Godin om att det finns en möjlighet att kämpa för de sämst ställda kvinnorna genom att se till att stödja det extra tillägg som barnfamiljer som har dålig inkomst kan söka och få. Men det har ni avslagit.

Anf. 26 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Det har kommit ett pressmeddelande från SSV i Härnösand där man beskriver denna situationen. Man talar om att den satsning som Sveriges regering vill göra på distansutbildning och på dessa skolor för vuxna, framför allt för vuxna kvinnor, spolieras därför att vi inte är beredda att föra över frågan till Studiemedelsutredningen. Det handlar faktiskt om 2,9 miljoner kronor under detta budgetår – under de 18 månader vi har framför oss. Till dess borde Studiemedelsutredningen ha kunnat fixa detta.

Det går inte att säga att ett CSN-kort som avskaffas i dag, vilket jag tror kommer att ske, skall vara grund för dessa människor att klara sin situation. Det är en omöjlighet.

I kontakter har CSN sagt att bl.a. SJ inte kommer att ställa upp på att göra något för de vuxna. Vill de göra något vill de göra det för ung-

Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m

domarna. Vill flyget göra någonting gör de det för ungdomarna för att lära dem att resa på ett visst sätt. Därför är CSN-kortet ingen lösning för dessa människor.

Anf. 27 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Jag tänker, som jag sade tidigare, inte ta upp denna debatt just nu, eftersom det inte är min uppgift. Jag vill bara säga till Sigge Godin att jag har större tilltro till det som vi har sagt om möjligheterna att förändra studeranderabatterna. Jag har inte alls sådana upplysningar som Sigge Godin har fått från CSN om reseföretagen, utan jag har fått helt annan information.

(forts. 15 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.48 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Svar på frågor

11 § Svar på fråga 1994/95:426 om Rådgivande nämnden för krigsmaterielexport

Anf. 28 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag avser att utvidga den Rådgivande nämnden för krigsmaterielexportfrågor så att samtliga riksdagspartier blir företrädda.

Jag anser att samrådet kring krigsmaterielfrågorna bör breddas.

När det gäller detta samrådsförfarande vill jag först erinra om den ordning som sedan lång tid tillbaka finns etablerad och som innebär att ärenden av större vikt kan hänvisas till Utrikesnämnden. I denna finns i dag samtliga riksdagspartier representerade.

Därutöver kan sägas att en särskild statssekreterargrupp för närvarande har till uppgift att gå igenom krigsmaterielpolitiken och med denna sammanhängande organisatoriska frågor, bl.a. nämndens framtida uppgifter och sammansättning.

I avvaktan på resultatet av detta arbete är det vår avsikt att låta nämndens sammansättning vara oförändrad i jämförelse med tidigare.

Då Gudrun Schyman som framställt frågan anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav förste vice talmannen att Jan Jennehag i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 29 JAN JENNEHAG (v)

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det var ett klarläggande svar. Svaret på Gudrun Schymans fråga var kort sagt ett nej. Statsrådet avser åtminstone inte för närvarande att utvidga den rådgivande nämnden så, att samtliga riksdagspartier blir företrädda.

Jag utgår ifrån att den särskilda statssekreterargruppen har fått något slags direktiv och även en tidsplan för sitt arbete. Då är mina frågor: När kan vi vänta resultatet av detta arbete? När kan det planerade utökade och breddade samrådet kring krigsmaterielfrågorna komma till stånd?

Anf. 30 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Det är min förhoppning att gruppen skall bli färdig med sitt arbete under våren så att vi kan presentera det inför riksdagen i år. Det är också av det skälet som det enligt min uppfattning hade varit direkt olämpligt att återkomma två gånger till riksdagen under samma session i samma fråga. Det ursprungliga antalet ledamöter är angivet i riksdagsbeslutet. Skulle vi ha utvidgat nämnden interimistiskt hade vi då fått gå till riksdagen två gånger i samma fråga, och det brukar inte riksdagen tycka om.

Anf. 31 JAN JENNEHAG (v)

Herr talman! Jag kan acceptera de principiella svårigheterna enligt det som statsrådet nyss har sagt. Min tolkning är då att den nya nämnden kan vara i verksamhet under hösten.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1994/95:427 om offentliggörande av brev från Krigsmaterielinspektionen

Anf. 32 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag avser att i dess helhet offentliggöra en PM från Krigsmaterielinspektionen daterat den 8 december 1994. Vissa delar av denna PM har nyligen citerats i massmedier.

Promemorian ifråga är inte en allmän handling utan ett arbetspapper som upprättats inom KMI som ett diskussionsunderlag i det löpande beredningsarbetet. För min egen del reagerade jag starkt mot innehållet i denna promemoria då den först presenterades för mig i december i fjol. Jag gjorde vid den tidpunkten helt klart för mina medarbetare att det inte kunde betraktas som ett beslutsunderlag för regeringen.

Det är regeringen och inte KMI som fattar beslut om utformningen av krigsmaterielexportpolitiken. Diskussionsunderlaget återspeglar inte regeringens ståndpunkt i någon fråga. Jag betraktar det tvärtom som avfört från dagordningen. Det är sålunda inte en allmän handling utan ett internt arbetspapper. Ett offentliggörande är därför inte aktuellt.

Däremot anser jag det rimligt att berörda partiledare ges möjlighet att ta del av promemorian.

Då Gudrun Schyman som framställt frågan anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav förste vice talmannen att Jan Jennehag i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 33 JAN JENNEHAG (v)
Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och är nöjd med det.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1994/95:428 om import och export av krigsmateriel

Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)
Herr talman! Sten Andersson pekar i en fråga till mig på vissa uppgifter om svenska inköp av krigsmateriel från Israel och anser detta vara ett utslag av en inkonsekvent lagstiftning och "en inte obetydlig dubbelmoral".

Jag anser inte att vår lagstiftning på området är inkonsekvent. Den reglerar endast den svenska exporten av krigsmateriel. Importen av krigsmateriel är däremot inte reglerad i lag. Den anskaffning av krigsmateriel som äger rum för det svenska försvarets behov sker genom statliga myndigheters försorg enligt de riktlinjer och anvisningar som statsmakterna anger.

Vad beträffar exporten ålägger vi oss bestämda restriktioner bl.a. i syfte att inte förvärra konfliktsituationer i andra delar av världen eller att försvåra deras lösning. Mellanöstern är en region där särskilt stor restriktivitet är motiverad i detta avseende.

Importen styrs av behovet att till rimlig kostnad förse det svenska försvaret med den materiel som det behöver för att kunna hävda vårt oberoende och vår territoriella integritet. Om den nödvändiga teknologin inte finns i Sverige eller om kostnaden för nationell tillverkning är alltför hög görs inköp i andra länder.

Vid både import och export är det således helt andra hänsyn som styr beslutsfattandet än frågan om att värna om andra länders försvarsförmåga.

Regelverket för krigsmaterielexport står frågeställarens eget parti bakom. Det aktuella ärendet rörande import av stridsvagnsammunition från Israel initierades av en regering i vilken Sten Anderssons parti ingick.

Om Sten Andersson anser det med stor majoritet antagna regelverket vara bristfälligt står det ju honom fritt att här i riksdagen motionera om ändring i detsamma.

Anf. 35 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag har ställt den här frågan därför att jag inte förstår varför vi här i Sverige har en sådan lagstiftning som vi har. Att man inte skall kunna exportera vapen till vissa länder kan jag förstå, även om det konkret är obegripligt. Den som har pengar kan i alla fall köpa vapen, det vet även statsrådet.

Jag hörde på TV häromkvällen hur man från Storbritannien säljer vapen till den som betalar mest.

Men det obegripliga i det här sammanhanget är att om vi nu inte får lov att sälja vapen till Israel kan vi ändå köpa stridsvagnsammunition från Israel för att användas till våra nya stridsvagnar. Om man nu är litet av marknadsekonom kan man då räkna ut att styckepriset för Israel blir lägre, vilket bör innebära att Israels förmåga att fortsätta sitt s.k. krig blir förstärkt.

Kan statsrådet på ett pedagogiskt sätt förklara varför vi inte får lov att sälja vapen till Israel medan vi får lov att köpa ammunition från Israel?

Anf. 36 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag har just försökt att förklara det. Jag vill tillägga att det inte är någon målsättning i sig att ge vår försvarsindustri lika konkurrensvillkor, dvs. att låta den konkurrera på ett annat lands hemmamarknad bara för att det landets industri i något fall får konkurrera om en beställning från det svenska försvaret.

Vi har en lagstiftning som är beslutad av riksdagen. Den anger restriktionerna för vapenexporten. Vid import är det upphandlingsförordningen som gäller. När det gäller det fall som Sten Andersson åberopade var det den tidigare regeringen som gav ett bemyndigande i frågan. Det hade varit möjligt för Sten Andersson att då ta upp frågan. Jag måste säga att vill Sten Andersson ändra på detta är det fullt möjligt för honom att motionera här i riksdagen.

Anf. 37 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Om jag har möjlighet tänker jag faktiskt försöka i den mån jag har kapacitet att ändra på det här. Men jag begärde ändå ett litet pedagogiskt exempel. Statsrådet säger att det var den förra regeringen som tog initiativet. Men det förekom i alla fall inga invändningar ifrån socialdemokraterna, utan de accepterade detta.

Men tala då om för mig hur jag skall kunna stå på Möllevångstorget i Malmö och tala om för mina eventuella väljare att Sverige inte får lov att sälja krigsmateriel till Israel, eftersom man då kan förstärka Israels krigsförmåga. Däremot kan vi köpa ammunition till våra stridsvagnar från Israel. Kan statsrådet ge ett hyggligt och vettigt pedagogiskt svar på min fråga är jag mycket tacksam. Det behöver jag ha när jag skall försvara detta.

Det är helt klart som statsrådet säger att jag kan motionera och jag kommer att motionera. Jag tycker att våra vapenlagar är obegripliga.

Anf. 38 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag har i mitt svar givit precis den förklaringen om de två olika motiv som styr regelverket.

Anf. 39 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag hoppas ändå att statsrådet inser att detta är svårt att förklara för väljarna. Politik och ideologi går tyvärr inte alltid ihop. Jag vill bara till protokollet upprepa att vi får alltså inte lov att exportera vapen till Israel, men vi får lov att köpa vapen från Israel. Var finns logiken någonstans?

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1994/95:443 om krigsmaterielexport till Mexico m.fl. länder

Anf. 40 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Yvonne Ruwaida har frågat mig om jag har tagit reda på om Venezuela, Mexico och Brasilien "omfattande och grovt" kränker mänskliga rättigheter.

De tre länder som Yvonne Ruwaida tar upp är sådana där det finns skäl att noga följa utvecklingen. Detta sker också fortlöpande. Vårt regelverk bygger på en prövning från fall till fall. En bedömning görs enligt riktlinjerna för krigsmaterielexport när försvarsindustrin anmäler ett konkret ärende.

När ett ärende aktualiseras görs en omsorgsfull bedömning av såväl respekten för mänskliga rättigheter som de andra krav som riktlinjerna ställer upp. Som underlag för bedömningen används all tillgänglig information. Vad gäller mänskliga rättigheter beaktas bl.a. den information som Amnesty International tillhandahåller.

Regeringen gör sedan en helhetsbedömning av alla relevanta faktorer i ärendet. I denna helhetsbedömning fäster jag, helt i enlighet med riksdagens intentioner, särskild vikt vid frågan om hur de mänskliga rättigheterna respekteras i det aktuella mottagarlandet. Detta är ett centralt villkor för att utförseltillstånd skall beviljas.

Anf. 41 YVONNE RUWAIDA (mp)

Herr talman! Tack för svaret.

Jag har några följdfrågor. Jag undrar om Mats Hellström under sin tid som utrikeshandelsminister har gett tillstånd till nya affärer när det gäller Mexico, Venezuela eller Brasilien.

Sedan undrar jag också vad det är som kan göra att man kan få tillåtelse till krigsmaterielexport trots att de mänskliga rättigheterna kränks grovt och omfattande. Vilka saker är det som kan göra det?

Anf. 42 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Om en försämring inträffar i ett land dit vi tidigare har tillåtit export och det är fråga om grova och omfattande kränkningar,

såsom det anges i det regelverk som riksdagen har beslutat om, då är det möjligt att säga nej. Det är ju möjligt och naturligt att säga nej till ny export. Följdleveranser har så att säga sin egen väg. När det gäller reservdelar måste det föreligga ett FN-beslut för att den exporten helt skall kunna blockeras. Reservdelar brukar tillåtas också i andra fall. Men det får bedömas i varje enskilt fall.

Om en försämring inträffar får situationen i det enskilda landet bedömas, om det har hänt någonting som kan motivera en mer restriktiv linje. Det är självklart. I fråga om de länder som vi talar om finns det skäl att ha uppsikt. När det gäller de länder där det finns uppgifter om att mänskliga rättigheter kränks lägger jag inför beredningen fram det material som särskilt Amnesty International har. Någon export till Venezuela har över huvud taget inte förekommit. Till Mexico har det skett en begränsad export av övrig krigsmateriel och ingen vapenexport. Till Brasilien har man såvitt jag vet exporterat reservdelar och sprängmedel och ingenting annat.

Anf. 43 YVONNE RUWAIDA (mp)

Herr talman! Jag läste i Svenska Dagbladet förra året att Bofors hade fått en order på Robot 70 från Venezuela och att denna order var värd ca 150 miljoner. Bofors kallade detta för en följdorder, och den följde på en order som uppgick till 350 miljoner. Jag vet att enligt skongressen skall en följdorder gälla t.ex. reservdelar för att hålla levererat system i gång.Var det här en följdorder? Var det Mats Hellström som gav tillstånd till den? Har Mats Hellström gett tillstånd till nya affärer med Mexico, Venezuela eller Brasilien? Jag har inte fått svar på den punkten.

Anf. 44 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag har just redovisat vilken export jag har givit tillstånd till under min tid – ingen sådan till Venezuela.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § (forts. från 10 §) **Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m.** (forts. SfU12 och SfU15)

Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m.

Anf. 45 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! När det gäller tillväxtsamhället har Miljöpartiet ständigt ifrågasatt om tillväxten i sig har ett egenvärde. Det är viktigt att titta noga på tillväxtens innehåll. Är det större sophögar, flera plastelefanter, ytterligare 20 TV-kanaler som vi behöver? Den här frågan om tillväxt hör hemma i ett annat sammanhang. Men när det gäller tillväxt inom utbildning, kunskap, erfarenhet och ökad förståelse för mänskliga värden och ökad humanitet är vi inte bara för en tillväxt, utan där anser vi att behovet även i Sverige är skriande.

I livets skola är vi alla elever. Där är skolan och lärandet livslångt. I fråga om erfarenheter, kunskaper att överleva, andligt och materiellt, blir vi aldrig fullärda eller fullvuxna.

I vårt moderna samhälle krävs ett livslångt lärande, rent faktiskt. Vi behöver utveckla och förbättra redan inlärda faktiska kunskaper. Vi behöver lära oss kommunikation, användande av den nya tekniken inom våra kunskapsområden och där göra nya landvinningar inom läraryrken, jordbruk, järnframställning, vattenrening osv.

För dessa stora utbildningsinsatser behövs ett statligt huvudansvar för studiefinansieringen. Detta är vi säkert alla överens om. Här diskuteras inte grundskolan för barnen mellan 7 och 16 år och skolplikten. Men vi har ännu en ganska stor grupp vuxna som är i avsaknad av genomgången nioårig grundskola eller som har bristfälliga kunskaper så att de inte utan vidare kan fortsätta sin utbildning inom gymnasiet. Det är inte bara fråga om fritt demokratiskt val, att välja utbildning som är statsfinansierad, utan bristen på välutbildad arbetskraft är oroande. Därför slås en grupp erfarna arbetare och tjänstemän som har arbetslivserfarenhet men som saknar delar av en teoretisk grundutbildning ut på marknaden.

Endast 25 % av våra gymnasieungdomar skaffar sig högre utbildning. Detta är att jämföra med 40 % i t.ex. Danmark och Tyskland. Om det svenska samhället inte på allvar tar itu med denna brist, klarar vi inte av att bygga upp eller hantera utmaningen om ett framtida samhälle i ekologisk balans, kombinerat med social rättvisa och en sund ekonomi. Hur skall detta förverkligas?

Samhällets självklara ansvar är naturligtvis att ställa tillräckligt med studieplatser till förfogande för eftergymnasial utbildning. Samtidigt måste luckorna fyllas genom komvux, folkhögskolor, distansundervisning, svenska för invandrare på grundskole- och gymnasienivå så att dessa eftergymnasiala platser skall kunna utnyttjas av alla, eller av så många som det rimligen går. Om de studiesugna människorna och undervisningsplatserna finns måste även andra förutsättningar ges. Det är framför allt de ekonomiska möjligheterna att genomföra denna tänkta utbildningsrevolution som måste ses över. Här finns en stor ojämlikhet. Elever som läser samma kurs kan ha olika lån, få olika bidrag eller kanske stämpla. Detta skall ses över i Studiestödskommittén. Det känns magstarkt att besluta om så stora förändringar som de som skall beslutas här i dag. Det finns en orättvisa, för att inte säga en diskriminering, i dagens system. Det finns en snedrekrytering till högre studier, geografiskt, socialt och i könsperspektiv, som förstärks i och med att förslag i detta betänkande antas.

Faktum kvarstår att studiestödssystemet förstärker snedrekryteringen. Vi ser en tydlig målkonflikt mellan utredningens direktiv och den politik som kommer till uttryck i betänkandet. Bl.a. därför vill Miljöpartiet att frågan om studielön skall utredas inom Studiemedelskommittén. Redan utsatta grupper drabbas när barntillägget inom svux och svuxa tas bort. Just dessa som behöver förnyad utbildning, de flesta kvinnor, kommer att sakna ekonomisk möjlighet att börja läsa på nytt. Just dessa drabbar det beslut som med all sannolikhet kommer att fattas

i dag. Miljöpartiet anser att barntilläggen är en viktig förutsättning för att man över huvud taget vågar börjar studera igen.

Miljöpartiet vill också behålla resebidragen till statens skolor för vuxna, en liten summa för staten men oerhört viktig för dessa elever. Miljöpartiet kommer att stödja vänsterns reservation 11 om ett bidrag på 11 miljoner till de familjer som har högst 85 000 kr i inkomst.

Vi tar avstånd från sänkningen av studiebidraget analogt med att vi satt oss emot sänkningen av barnbidraget. Vi vill höja barnbidraget och sedan beskatta det för att så åstadkomma en rättvisare fördelning.

Varför skall vi bevara CSN-kortet? Det är en viktig del av det studiesociala stödet, inte minst ur rekryteringssynpunkt. Om högskoleutbildningen skall vara tillgänglig för alla, oavsett ekonomisk bakgrund och regional hemort, måste vi erkänna värdet av studenternas tågrabatter. Rabatten är också en oerhört viktig stimulans att välja det miljövänliga tåget som kommunikationsmedel.

Besparingen drabbar också gymnasisterna hårt, då familjer som drabbats av arbetslöshet och dålig ekonomi måste låta de äldre barnen ta betydligt större ansvar för sin egen ekonomi än tidigare. I ett läge när ungdomsarbetslösheten är större än någonsin tidigare i modern tid är möjligheten till extraknäck mycket begränsad.

Det här gäller givetvis också de högskolestuderande. Har man behov av att åka hem och hälsa på vänner och familj, skall det inte krävas att man försummar sina studier för att jobba extra, om man nu kan få ett jobb, för att ha råd till en tågbiljett. Om studenten försenas i sina studier ökar kostnaden för utbildningen, och den tänkta besparingen genom att dra in kortet går förlorad. Det är också så att många studenter mår oerhört illa de första studieåren. De längtar hem, de har omplanterats i en ny social miljö. Alla lever inte det glada studentlivet i kamraters gäng. Många är ensamma. Det finns många som har psykiska problem – även självmordsförsök förekommer. Om möjligheten att åka hem beskärs kan det innebära en ytterligare ökning av problemen, vilket statistiskt inte kan bevisas men jag tror att det är så.

Att dra in anslaget till reserabatter är mycket märkligt med tanke på en av grundtankarna i 1993 års högskolereform, som innebar att studenternas möjlighet att välja universitet och högskola skulle ges större vikt. Högskolans anslagstilldelning bygger till stor del på hur många studenter man förmår rekrytera till respektive lärosäte. När nu CSN-kortet försvinner sätts systemets principer delvis ur spel.

Att som regeringen och Vänsterpartiet överlåta frågan om studenternas reserabatter till marknaden, utan att ens utreda om det kan ge en tillfredsställande lösning, anser vi vara oansvarigt.

Så till frågan om studiestöd under sjukdom. Eftersom merparten av de studerande som fått sin studieskuld reducerad efter sjukskrivning inte försenats nämnvärt i studierna anser regeringen att karenstiden kan ökas från 14 till 30 dagar. Man menar att försäkringskassan bedömer arbetsförmåga, inte studieoförmåga och menar att lindrigare sjukdomar inte behöver betyda att man inte kan studera.

Miljöpartiet de gröna anser att detta är en missuppfattning av grundproblemet. Självfallet skall man inte kunna utnyttja sjukförsäk-

ringen för att få rabatt på studieskulden. Då är det försäkringskassans bedömningsmetoder av vad som är studieoförmåga som måste förbättras. Annars drabbas också de uppemot 28 % av de sjukskrivna studenter som rättmätigt fått reducering, eftersom de faktiskt tvingas gå om eller helt avbryta utbildningen.

Vi har sagt nej till N/T-arvodena, som innebär att 9 000 studenter skall få studera på svux- eller svuxa-nivå. Vi anser att det är förkastligt ur rättvisesynpunkt. Det ger också helt fel signaler om hur samhället prioriterar värdet av naturvetenskaplig och teknisk kunskap framför humanistisk. Visserligen satsar man i annat sammanhang på kraftigt ökad utbildning, t.ex. tolkutbildning. Men då handlar det om utbildningsplatser och inte om studiefinansiering. Dagens ungdom söker i ökad utsträckning humanistiska och samhällsinriktade yrkesutbildningar. Då bör också en arbetsmarknadspolitisk satsning på utbildning ge uttryck för detta. Är det så att de unga medborgarnas efterfrågan på utbildning väger alltför lätt mot exportindustrins nuvarande behov av arbetskraft?

Miljöpartiet företräder ett mer tvärvetenskapligt synsätt när det gäller vad för sorts kompetens som behövs för att finna en långsiktigt hållbar samhällsutveckling och en väg ur krisen. Här måste satsningar på humaniora och miljörelaterad kunskap ges större utrymme.

Vi säger likaså nej till 10 000 kr i stipendier för genomgånget basår i komvux. Vi menar att det ger fel incitament. Det är en ganska liten summa i rikssammanhang, men det är ändå 15 miljoner.

Avslutningsvis yrkar jag bifall i SfU12 till reservationerna 3 mom. 1, 9 mom. 7 och 43, 25 mom. 30 och 43 samt reservation 33 mom. 38, i SfU15 bifall endast till reservation 1.

Anf. 46 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Ragnhild Pohanka säger att Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet överlämnar ansvaret för CSN-kortet till marknaden. Jag skulle vilja påminna Ragnhild Pohanka om att den ursprungliga överenskommelsen faktiskt träffades mellan Socialdemokraterna och Moderaterna. Då skulle kortet inte bara ha överlämnats till marknaden utan det skulle ha försvunnit helt och hållet.

Anf. 47 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Jag borde naturligtvis ha nämnt Moderaterna, det kan jag hålla med Ulla Hoffmann om. Men man har inte från Vänsterpartiet heller gett några direktiv om hur dessa resor skall kunna finansieras. Det tycker vi betänksamt. Det är inte realistiskt att tänka att 81 miljoner kan finansieras på det sätt som föreslagits.

Anf. 48 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Jag skulle vilja föreslå Ragnhild Pohanka att läsa det särskilda yttrande som vi har bifogat SfU12 vad gäller CSN-kortet och vad vi föreslår. Det står noga angivet också i vår motion. Vi anser att detta är en klar förbättring mot att kortet hade tagits bort helt och hål-

let. Det uppdras inte år marknaden att lösa frågan, utan det uppdras åt CSN att försöka ordna det hela.

Anf. 49 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Att det är någon förbättring mot att kortet skulle ha tagits bort helt och hållet kan jag hålla med om. Men jag anser att det här görs en orealistisk bedömning och menar att det enda rimliga är att behålla CSN-kortet i något liknande form som i dag, om det skall ge det som förväntas av de ungdomar som använder det.

Anf. 50 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Herr talman! Utbildning spelar en avgörande roll för en fortsatt välståndsutveckling. Den är av central betydelse både för den enskilde och för samhällets utveckling. Alla skall ges lika möjligheter att utbilda sig. Det ligger både i den enskildes och i samhällets intresse. Goda sociala och ekonomiska villkor stimulerar den enskilde att påbörja och slutföra högre studier.

Dagens studiestödssystem har flera brister, där en av de allvarligare är den orimligt höga skuldsättning som studielånen leder till. Vuxenstudiestödet i sin tur är oöverblickbart på grund av alltför många olika stödformer. Det medför också att elever med likartad situation får olika stöd. Alla som studerar på en viss nivå inom utbildningsväsendet bör ha rätt till samma stöd.

I Sverige har alla rätt till grundskoleutbildning, men i praktiken krävs numera även gymnasiekompetens för att ta sig in på arbetsmarknaden. Detta anser vi kristdemokrater motiverar särskilt förmånliga stöd för dem som i vuxen ålder kompletterar grundskole- eller gymnasienivå. Det vore dessutom önskvärt att den enskilde eleven i större utsträckning från början kunde ges besked om möjligheten att få ekonomiskt stöd för hela utbildningen.

Herr talman! De beslut om förändringar i studiestödssystemet som fattades under förra mandatperioden rev regeringen upp med hänvisning till den studiestödsutredning som skulle komma i gång. Före översynen ville man uppenbarligen tillbaka till ruta ett. Men det beslutet föll snart i glömska borta på Utbildningsdepartementet.

Nu föreslår regeringen flera genomgripande förändringar, när man borde ha inväntat Studiestödsutredningens arbete. Därför menar jag att regeringens förslag om att avskaffa barntillägget i särskilt vuxenstudiestöd och i särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa absolut bör avslås av riksdagen. Om vi på allvar vill underlätta för olika grupper att skaffa sig grundläggande utbildning är det fel att rycka undan den sociala tryggheten för t.ex. ensamstående mammor. Det förvånar verkligen att Socialdemokraterna och Centerpartiet tillsammans med Moderaterna är beredda att göra på det sättet. Ulla Hoffmann har tidigare i debatten utvecklat detta på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Högre utbildning bör vara en investering för såväl individen som för samhället. Samtidigt skall studiefinansieringen göra det möjligt för alla, oavsett bakgrund, att skaffa högre utbildning. Studiestödssystemet

bör vara så generellt som möjligt och kunna accepteras av olika studerandegrupper.

Inte minst ur rekryteringssynpunkt är det viktigt att studenterna uppfattar systemet som rimligt. För att uppmuntra personligt ansvar måste systemet även vara förutsägbart. Den höga skulden leder till att många studenter ger upp hoppet och inte räknar med att kunna betala tillbaka sina skulder. Detta urholkar förtroendet för systemet och undergräver känslan av personligt ansvar för egna skulder.

En av de faktorer som mest avskräcker från högre studier har vid många undersökningar visat sig vara en hög studieskuld och att ungdomar från studieovana hem är mest tveksamma till att skuldsätta sig. Man kan därför misstänka att den höga skuldsättning som lånen i dag leder till också ökar den sociala snedrekryteringen. Ett av de viktigaste målen för en fortsatt reformering måste därför vara att minska skuldsättningen.

Möjligheterna att höja det s.k. fribeloppet, dvs. det belopp man får tjäna under ett år utan att bidraget minskas, bör ses över. Detta för att ge studenterna möjlighet att påverka sin ekonomi med sidoinkomster.

Ansträngningar bör också göras för att hitta utrymme för att höja bidragsandelen. Tillgängliga resurser bör i huvudsak satsas på bidraget, så att stora lån inte behöver tas. Detta gör subventionerna tydliga och bör verka rekryterande. Det gör också den enskildes lånebehov och lånets utveckling mer förutsägbart.

Herr talman! Om vi skall kunna införa ett mer sammanhållet studiestödssystem, som många vill, är det för oss kristdemokrater viktigt att vi först försäkrar oss om att övriga trygghetssystem inte motverkar utan samverkar med studiestödssystemet. Den fortsatta utredningen av studiestödsfrågorna måste behandla samspelet mellan studiestödet och de sociala trygghetssystemen.

En översyn av studenternas totala ekonomiska och sociala situation har länge efterfrågats, ett önskemål som åtminstone delvis borde kunna uppfyllas i och med den tillsatta Studiestödsutredningen. Eftersom trygghetsförsäkringarna ofta anknyter till anställningsförhållanden står studenterna utanför. Rimligtvis måste studenter ha rätt till i princip samma grundtrygghet som förvärvsarbetande.

Studerande som arbetat före studierna i minst sex månader tillåts ha en vilande sjukpenninggrundande inkomst, SGI, med samma belopp som man hade innan man började studera. Vi kristdemokrater anser att den som håller en rimlig studietakt, oavsett om man har studiemedel eller inte, bör få behålla sin vilande SGI. Dessutom bör Studiestödsutredningen se över möjligheten att göra studiemedlen sjukpenninggrundande, vilket skulle öka den sociala tryggheten för de studenter som inte har någon SGI.

Under själva studietiden får man dock inte sjukpenning vid sjukdom, i stället gäller en särskild sjukförsäkring för studenter. Den innebär att studenten får behålla sina studiemedel även under sjukdom. Om sjukdomen sträcker sig längre än 14 dagar kan studenten få en viss del av skulden avskriven. Vi kristdemokrater anser inte att det är rimligt att

förlänga karenstiden till 30 dagar och anser att riksdagen bör avslå regeringens förslag om detta.

Högskolan borde när det gäller arbetsskadeförsäkring ges samma ansvar som en arbetsgivare. I dag omfattar lagen om arbetsskadeförsäkring enbart de studenter som genomgår utbildning eller moment i utbildning som är "förenad med särskild risk för arbetsskada". Jämfört med den gamla yrkesskadeförsäkringen har studenterna fått ett försämrat skydd. Detta anser vi kristdemokrater vara olyckligt, och vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur studenterna skall få ett fullgott försäkringsskydd för arbetsskada.

Herr talman! Så till det omtalade CSN-kortet. Vi kristdemokrater anser att det är ett för staten billigt och effektivt sätt att underlätta för studenter att läsa utanför hemorten. Det ökar tillgängligheten till högre utbildning och motverkar därmed olika typer av snedrekrytering. Att inte anvisa medel för CSN-kortet slår ojämnt mot studenterna. Vi kristdemokrater avvisar detta. Det finns även uppenbara trafiksäkerhets- och miljöskäl för att behålla CSN-kortet.

Vi kristdemokrater accepterar inte förslaget om N/T-stöd. Regeringens förslag om ytterligare en stödform för de vuxenstuderande gör inte bara systemet mer komplext, utan ökar i allra högsta grad orättvisorna, eftersom N/T-stödet skulle ges till vuxenstuderande som läser högskoleutbildning.

Herr talman! Vi kristdemokrater står bakom alla våra reservationer till socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 12 och 15, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservationerna 4, 25 och 33 till betänkande nr 12 samt reservation 1 till betänkande nr 15.

Anf. 51 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s)

Herr talman! Vi diskuterar nu socialförsäkringsutskottets betänkanden 12 och 15 som behandlar särskilda utbildningssatsningar inom högskolan, studiestöd, m.m.

Jag vill inledningsvis erinra om den parlamentariska kommitté som regeringen tillsatte den 22 december 1994, den s.k. Studiestödsutredningen. Kommitténs uppdrag är att dra upp riktlinjer för en reformering av studiestödssystemet.

Meningen är att kommittén skall göra en övergripande översyn av studiestödets funktion och effekter samt överväga behoven av förändringar utifrån ett helhetsperspektiv. Man skall särskilt beakta studiestödets betydelse när det gäller att motverka social snedrekrytering till utbildning. Även jämställdhetsaspekter skall uppmärksammas.

Kommittén skall också undersöka förutsättningarna för ett mer sammanhållet studiesystem, som skall innehålla stödformer både inom Utbildnings- och Arbetsmarknadsdepartementens områden och belysa frågan om totalbelopp och bidragsnivåer.

Studiehjälpen, dvs. frågan om studiestöd för studerande under 20 år i gymnasieskolan och annan gymnasial utbildning skall inte behandlas av kommittén.

Eftersom kommittén nu har startat sitt arbete och skall slutföra detta senast den 1 april 1996 föreslås inga större förändringar i systemen i det här betänkandet.

Herr talman! Jag avser nu att ta upp några av de frågor som behandlas i betänkande 12.

Socialutskottet har vid sin behandling av regeringens förslag beträffande barnbidraget ansett att detta skall sänkas till 640 kr per barn och månad.

Vi i socialförsäkringsutskottet anser, i likhet med regeringen, att barnbidraget och studiebidraget bör överensstämma vad gäller beloppen. Därför bör studiebidraget fastställas till 640 kr. Vi anser vidare att studiebidraget skall anpassas till normalt läsår, dvs. nio månader.

Regeringen har föreslagit ett särskilt stipendium på 10 000 kr till dem som genomför ett basår i komvux. Utskottsmajoriteten ger sitt stöd för detta förslag.

Barntillägget i särskilt vuxenstudiestöd, s.k. svux, och särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, s.k. svuxa, föreslås avvecklas. Majoriteten i utskottet delar regeringens bedömning att barntillägget inte är förenligt med den inkomstbortfallsprincip som gäller för studiestöden. Sådana förhållanden som familjens storlek bör i stället beaktas inom ramen för familjepolitiken. Förslaget innebär att barntillägget upphör den 1 juli 1995.

När det sedan gäller CSN-kortet har en majoritet i utskottet bestående av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Moderaterna beslutat följa regeringens förslag att dra in det statliga stödet. I dag beviljas reserabatter hos olika trafikföretag enligt avtal som upprättas mellan CSN och trafikföretagen i fråga. Rabatterna ges till studerande med statligt studiestöd och studerande vid landets special- och särskolor. Som vi ser det finns det ingenting som hindrar att CSN även utan statliga pengar förhandlar fram reserabatter för studerande med de olika reseföretagen.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till hemställan i betänkandena 12 och 15 och i konsekvens därmed avslag på samtliga reservationer.

Anf. 52 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Förlåt att jag påminner kammaren om att regeln säger att den som begär replik skall resa sig upp i bänken och med en lätt nick mot talmansbordet markera detta. Vi får hålla litet på formerna i kammaren.

Anf. 53 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! När Sven-Åke Nygårds talar om att man vill göra en helhetsbedömning i studiestödssystemet välkomnar jag den åsikten. Vi har, oavsett vilken regering vi har haft, länge strävat efter att få till ett studiemedelssystem som verkligen ser till helheten, som väger in alla former av studier och ger dem samma förutsättningar och samtidigt ser till snedrekryteringen.

Jag skulle vilja att Sven-Åke Nygårds litet grand utvecklar sina tankar om snedrekryteringen och att man av sociala skäl inte kan inspirera ungdomar och inte heller äldre att studera och skaffa sig en bra utbild-

ning. På vilket sätt skall det gå till, när de allra viktigaste bitarna rycks undan?

Man ger inte utredningen några som helst förutsättningar att klara av att göra den här helhetsbedömningen eftersom barntillägget avskaffas i svuxa. Det är inte så, Sven-Åke Nygårds, att familjeförhållandet beaktas inom familjepolitiken. Man kan säga det, men så sker inte.

Man rycker undan CSN-kortet som gör att studenterna inte kan välja studieort i landet och inte kan skaffa sig den allra bästa utbildningen utifrån sina egna intressen och förutsättningar. Man rycker undan studiebidraget för de 5 000 eleverna vid SSVH i Härnösand och för några tusen till i Norrköping innan Studiemedelsutredningen fått göra den totala sammanvägningen av det hela.

Hur skall de då bete sig, Sven-Åke Nygårds? Det är ju intressant för oss andra i utskottet, alla här i kammaren och de på läktaren som lyssnar att få veta hur denna utredning skall bete sig för att göra denna helhetsbedömning och skapa förutsättningar för att undanröja den snedrekrytering som har varit ett problem i vårt samhälle.

Anf. 54 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Sigge Godin tycker att jag skall tala om vad den pågående utredningen skall syssla med. Jag tycker att det vore fel att göra det i det här läget. Har man tillsatt en utredning, skall den få jobba förutsättningslöst. Jag utgår från att de som ingår i kommittén återkommer med de förslag som de tycker är väsentliga. Jag utgår också från att de tar hänsyn till det som debatteras här i dag.

Anf. 55 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! När utredningen tillsattes kände man i utredningen inte till vilka ingrepp regeringen tänkte göra i de olika studiemedelssystemen, för det har ju tillkommit senare. Det är ju därför vi debatterar detta i dag.

När vi i socialförsäkringsutskottet förra året diskuterade frågan om svuxa exempelvis, tyckte utskottet enhälligt att Lena Öhrsvik hade förnuftiga åsikter. Hon tyckte att vi inte skulle göra något ingrepp då, utan att vi skulle överlåta till utredningen att klara ut också dessa delar. Vi tyckte det var förnuftigt.

Jag har ingen anledning att tro att de socialdemokrater som sitter i utskottet i dag inte är lika förnuftiga som Lena Öhrsvik. Vi borde ha kunnat komma överens, även om vi har bytt regering i Sverige. Men så är tydligen inte fallet. Ni tycker inte som Lena Öhrsvik. Då var väl hennes åsikter bara något som hon hängde upp på oppositionsrollen. Detta är för viktiga frågor för att bara leka med i opposition. I stället gäller det att skapa ett system för studenter och andra som behöver studera i landet för att vi skall få en utveckling och tillväxt i Sverige, så att man kan välja de utbildningar som man har bäst förutsättningar för, oavsett var i landet de finns.

Därför borde vi ha överlåtit åt Studiemedelsutredningen att ta det totala greppet, för de är ju, som Sven-Åke Nygårds säger, på gång med

jobbet. Det skall inte dröja mer än drygt ett år förrän de skall vara klara. Vi borde ha kunnat klara det. Varför gör vi inte det?

Anf. 56 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Jag är den första att beklaga att vi måste göra ingrepp och besparingar i dessa system. Men jag utgår ifrån att Sigge Godin faktiskt är välinformerad om anledningen till att vi behöver göra ingrepp och spara. Därför har jag litet svårt att förstå indignationen över att det måste göras vissa ingrepp.

Anf. 57 RUNE BACKLUND (c) replik

Herr talman! Sven-Åke Nygårds sade i sina kommentarer när det gäller CSN-kortet att ingenting hindrar CSN från att fortsätta att förhandla med reseföretagen om fortsatta rabatter.

När vi i vår utskottsbehandling besöktes av CSN trodde inte den närvarande representanten från CSN på denna modell. Han bedömde den inte som speciellt framkomlig.

Vi har ju genom ganska små summor uppnått rabatter och värden som uppgått till mångdubbla summor, sett ur de studerandes synvinkel. Jag tycker att det är synd att det inte gick att skapa majoritet för det kompromissförslag som jag försökte lansera under arbetets gång. Då hade vi fått möjlighet att gå tillbaka och förhandla en runda till för att se om vi hade kunnat komma fram till lägre kostnader i förhållande till de som gäller i dagsläget. Det hade gått att ytterligare pressa ned den summa som angivits och att ytterligare titta på var vi inom ramen för det totala studiestödet hade kunnat plocka fram pengarna under innevarande budgetår. Man hade sedan kunnat lägga det som ett tilläggsdirektiv till själva beredningen för att se hur man långsiktigt skulle kunna finansiera en studeranderabatt och vilken roll den skulle spela i det samlade studiesociala stödet.

Det är synd att prestigen förhindrar en sådan lösning, och jag tror att vi genom denna konstruktion har sålt ut en mycket viktig sak.

Anf. 58 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! För Rune Backlund vill jag bara påpeka att reserabatterna är en förmån. De är inte, som exempelvis barnbidragen, en del av det grundläggande skyddsnätet.

Tyvärr är det så, att även studenter måste vara med och spara när staten har så dåliga finanser. Reseföretagen kan ju själva ge rabatter, vilket jag utgår ifrån att de också kommer att göra så att studierabatter skall finnas även i framtiden. Jag utgår ifrån att CSN kan hjälpa till med att organisera detta.

Anf. 59 RUNE BACKLUND (c) replik

Herr talman! Jag delar inte Sven-Åke Nygårds fromma förhoppning om att det blir på det sättet. Jag tror inte heller att CSN:s företrädare hade förhoppningen att det skulle bli så.

Det är viktigt att komma ihåg att det som har varit unikt med CSN-kortet är dels att det är fråga om mycket stora volymer, dels att man har

kunnat åstadkomma en studerandeförmån som i kronor och ören har betytt väldigt mycket för enskilda studerande. Det kommer nog inte att bli möjligt att behålla rabattsystemet för många av studenterna. Det innebär, precis som vi har varnat för i debatten, att det kommer att bli svårare för ett antal studerande att klara sina studier med ordinarie studiemedel. Det kommer att verka i rekryteringshämmande utveckling, dvs. att studenter i landet som har långa avstånd till studieorterna än mer kommer att ställa sig tvekande till att söka sig till den högre utbildningen.

Det är beklagligt att vi inte, åtminstone för ytterligare ett år, har kunnat skapa en lösning som hade gjort att CSN-kortet som institution hade kunnat leva vidare och att vi sedan genom Studiestödsutredningen hade fått reda på hur den här typen av reserabatter kan hanteras. Jag kan inte annat än beklaga att CSN-kortet som institution nu går i graven.

Anf. 60 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Rune Backlund beklagar att han inte kan dela min fromma förhoppning. Vi gör ju olika bedömningar ibland. Men jag utgår faktiskt ifrån att SJ, som är den stora rabattgivaren när det gäller CSN-kortet, har ett intresse av att ge de studerande rabatter, för de utgör ju en stor grupp av framtidens resenärer för SJ. Det vore märkligt om inte ledningen för SJ kunde tänka sig att ge rabatter och se till att våra ungdomar – studenter – får en resvana med tåg, så jag tycker inte att det behöver vara en from förhoppning. Jag utgår ifrån att SJ och även de andra reseföretagen ser till att ge rabatter till de studerande.

Anf. 61 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Jag skall börja med att be om ursäkt. Jag är alldeles ny i kammaren. Men jag kommer hädanefter att stå upp och nicka vänligt mot talarstolen om jag behöver begära ordet.

Sven-Åke Nygårds säger att Studiestödskommittén skall se till helheten, och att jämställdhetsaspekten skall beaktas i den helheten.

Men såvitt jag har förstått är ett av löftena från den nya regeringen att jämställdhetsaspekten skall beaktas på alla områden och vid alla tillfällen. Den aspekten finns faktiskt inte med inom familjepolitikens och studiestödets områden eller när det gäller de förändringar som föreslås inom socialförsäkringssystemen.

Sven-Åke Nygårds säger också att eftersom man nu avvaktar Studiestödskommitténs resultat föreslår man inga större förändringar i SfU12. Säg det till en komvux-studerande med tre barn som blir av med 3 000 kronor plus 330 kronor av barnbidraget, vilket innebär att hon måste sluta studera. Jag skulle vilja kalla det för större förändringar.

Anf. 62 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Svaret till Ulla Hoffmann blir detsamma som jag har gett tidigare. Vi har ett statsfinansiellt läge som gör att vi måste spara, och vi måste spara även där det gör ont.

Om det kan glädja Ulla Hoffmann så gör det också mig ont att behöva spara på det som kan tyckas vara mycket väsentligt och behjärtansvärt. Men tyvärr är vi i ett läge som gör att vi kommit dithän att vi även behöver spara på detta område.

Anf. 63 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Det gläder mig inte ett dugg att det gör ont för Sven-Åke Nygårds. Däremot gör det mig förtvivlad att det kommer att göra ont för en väldig massa kvinnor som måste sluta att plugga.

Att vi måste spara överallt håller jag med om, men det finns bättre ställen att spara på. Dessa kvinnor hade säkert förväntat sig att Socialdemokraterna skulle ha en helt annan fördelningspolitisk profil på nedskärningarna, så att nedskärningarna inte skulle drabba just dem.

Anf. 64 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Ulla Hoffmann säger att det finns bättre ställen att spara på. Ja, det är möjligt att det gör. Men problemet är ju att vi i stort sett måste spara överallt. För mig ter det sig därför litet märkligt att inte Ulla Hoffmann har presenterat några alternativa sparförslag som hon hade kunnat vinna gehör för.

Anf. 65 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Herr talman! Också jag vill ställa frågor till Sven-Åke Nygårds om familjepolitiken i relation till studiestödet.

Det är betecknande att utskottsmajoriteten, när man avvisar barntillägget, säger att familjens storlek *bör* beaktas inom ramen för familjepolitiken. Man kan ju inte skriva att familjens storlek beaktas inom ramen för familjepolitiken, utan man skriver *bör* beaktas. Man hade kunnat ha någon respekt för utskottsmajoriteten om det hade gjorts ett tillkännagivande till regeringen att regeringen skulle beakta detta, dvs. lösa problemet inom ett annat politikområde men under alla omständigheter lösa problemet.

Anf. 66 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Med risk för vissa upprepningar vill jag säga att förslagen inom ramen för familjepolitiken är ganska uppseendeväckande.

Vårdnadsbidraget har vi tagit bort, gemensamt i och för sig. Men sedan har barnbidraget minskats med 110 kronor. Man fasar ut flerbarnstilläggen och tar bort resebidraget för vuxenstuderande, som ofta har barn. Hela tiden minskas familjernas underlag. Man säger att detta skall beaktas inom de områden där man redan har gjort besparingar. Men förslag till besparingar på andra områden finns.

Man skulle kunna göra en stor besparing på N/T-arvodena som nu kostar 1,6 miljarder men som så småningom kommer att kosta 3 miljarder. Då skulle kostnaderna för CSN-kortet och annat kunna tas därifrån. Man skulle kunna använda några hundra miljoner till dessa viktiga områden. Ändå skulle man spara långt över 1 miljard i första steget och sedan ytterligare 1 miljard, så det finns alltid möjligheter.

Anf. 67 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik

Herr talman! Till Ragnhild Pohanka vill jag än en gång upprepa det jag tidigare har sagt, att vi behöver spara och vi behöver även spara på detta behjärtansvärda område. Det är så, och det kommer vi liksom inte undan.

Om nu Ragnhild Pohanka har ett bättre förslag om att spara någon annanstans och lyckas få majoritet för det, så är det ju jättebra. Men vi har inte sett det än. Tyvärr är vi i det läget att vi måste göra någonting åt detta med ekonomin.

Anf. 68 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Det finns inte någon majoritet för mina förslag, men jag och en del andra tycker naturligtvis att de är betydligt bättre. Jag är säker på att dessa barnfamiljer och de kvinnor som studerar också tycker det. Det kanske är ännu viktigare. De besparingar som görs inom familjepolitiken och för studerande är så oerhörda att de omöjliggör för dem att fortsätta. Samtidigt skriker vi på välutbildad arbetskraft.

De som är lågutbildade får inga jobb. Arbetslösheten är ändå hög, men dessa är hundraprocentigt utslagna från arbetsmarknaden om de inte vidareutbildar sig och får en annan plattform.

Det här utkastandet av miljarder på N/T-arvodena är för mig helt obegripligt, när det finns andra former av studiestöd som är så behjärtansvärda, som barntilläggen och det som vi har talat om hela tiden här i dag.

Anf. 69 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Kraven på en hög utbildningsnivå är i dag större än någonsin tidigare. Det hänger naturligtvis ihop med att det moderna samhället är föränderligt och komplext. Utbildning är inte längre någonting som en människa slutför en gång för alla i ungdomsåren. Det behövs omfattande satsningar på ett livslångt lärande, som ger alla människor reella möjligheter att vidareutveckla sig. Näringslivet konkurrerar alltmer med hjälp av produktionssystem snarare än produktion. Därigenom blir de anställdas kunskapsnivå allt viktigare.

Enligt den sysselsättningsstudie som genomförts av OECD tillkommer det varje år ungefär 10 % nya arbetstillfällen, med krav på högre kvalifikationer, men en lika stor andel arbetstillfällen med enklare arbetsinnehåll försvinner. Däremot är tillskottet till arbetskraften av personer med ny utbildning varje år endast 2–3 %.

Mot den här bakgrunden är det självklart att det är oerhört viktigt att vi får en återkommande kompetensutveckling och utbildning som kan svara mot arbetslivets krav. Mot den bakgrunden brukar det vara ganska lätt att bli ense om de mer retoriska formuleringarna om att vi skall ha ett utbildningssystem som kan svara mot de ökade kompetenskraven i arbetslivet. Många delar uppfattningen att det är lönsamt att satsa på arbetsmarknadsutbildning för att dels ge den enskilde en starkare ställning på arbetsmarknaden, dels se till att näringslivet kan finna den kompetenta arbetskraft som det behöver.

Kompetenskraven i arbetslivet ökar emellertid utöver vad arbetsmarknadsutbildningen, den traditionella, kan svara mot. Vi vet t.ex. att behovet av naturvetenskaplig och teknisk kunskap och utbildning på ganska hög nivå är stort.

I dag har vi en expansiv exportindustri, men vi riskerar inom kort att hamna i en situation där bristen på vissa nyckelpersoner inom näringslivet, företrädesvis med naturvetenskaplig-teknisk utbildning, kan bli den flaskhals som i värsta fall leder till en hämmad konjunkturuppgång eller ett ökat inflationstryck, samtidigt som vi har en stor arbetslöshet.

I detta läge har regeringen valt att satsa inte bara på traditionell arbetsmarknadsutbildning. Vi har också satsat stora resurser på kommunal vuxenutbildning och på nya platser i högskolan. Vi har gjort en särskild satsning på högskoleutbildning inom det naturvetenskapliga-tekniska området.

För att inte, som Sigge Godin befarade, förbehålla dessa platser åt dem som oftast söker dem, nämligen unga män från hem med studietraditioner, har vi kombinerat 9 000 extra högskoleplatser inom det naturvetenskapliga-tekniska området med ett relativt, generellt studiestöd, det särskilda vuxenstudiestödet.

Man kan naturligtvis alltid diskutera om vi har funnit den optimala tekniska lösningen, men jag tycker att det är litet torftigt om man inte kan lyfta blicken och se att också högskoleutbildningen, i det arbetsmarknadspolitiska läge som vi i dag har, kan användas under en begränsad period, av konjunkturella skäl. Det handlar om två intagningar under ett år. Åtgärden är avsedd för människor som inte längre är så unga, som redan finns på arbetsmarknaden eller som är arbetslösa.

På samma sätt som vi kan använda arbetsmarknadsutbildning bör vi också kunna pröva att använda vissa högskoleutbildningar och satsa pengar, av arbetsmarknadsskäl, i den konjunktur vi nu befinner oss i.

Det barntillägg som nu finns i svux och svuxa är naturligtvis, som Ulla Hoffmann tog upp, ett mycket välkommet tillskott för de familjer som i dag är berättigade till det. När man tar bort det barntillägget är det självklart att det betyder mest för den som är ensamstående. Det är oftast en kvinna, och om hon har flera barn kommer det att betyda mycket för hennes privata ekonomi.

Men det är också så att de som i dag får svux eller svuxa lever på samma ekonomiska nivå som de som får utbildningsbidrag eller de som lever på a-kassa. I de systemen finns inga barntillägg. Också i de systemen finns barnfamiljer och ensamstående kvinnor med flera barn. Där utbetalas inga barntillägg. Det är självklart ingen tröst för den som i dag blir av med ett barntillägg, men man skall ta med det i perspektivet när man målar upp effekterna av att barntillägget tas bort.

Det är självklart, som Sven-Åke Nygårds säger, att det inte är med någon glädje som vi föreslår besparingar och indragning av barntillägget. Men besparingar kan inte heller undvikas. Landet är i ett sådant läge, ett sådant farligt ekonomiskt läge, att vi måste göra besparingar. Som alla här i kammaren vet, är studiestödet inte det enda området som är utsatt för besparingar.

Ulla Hoffmann anklagar oss socialdemokrater för att svika kvinnorna och de lågavlönade. Hon anklagar oss också för att svika vallöften. Det kan inte få stå oemotsagt.

Jag vill fråga Ulla Hoffmann: Vem är det som drabbas hårdast av den höga arbetslösheten? Vilka är det som har gynnats av att vi har fått 100 000 nya jobb sedan den här regeringen tillträdde? Vem är det som drabbas av de höga räntorna i dag? Vilka är det som förlorar sitt jobb när kommunerna måste göra besparingar därför att arbetslösheten är så pass stor att man inte har tillräckliga inkomster och man har stora utgifter i form av socialbidrag?

Vi socialdemokrater har åtagit oss att bekämpa arbetslösheten och att sanera statens finanser. Det är en oerhört stor och svår uppgift, och den kräver också stora uppoffringar. Vi redovisade detta i valrörelsen – det var ingen hemlighet – och vi tog en del stryk när vi gjorde det. Vi sade också ärligt att vi skulle höja skatten och göra nedskärningar i transfereringssystemen, för att så långt möjligt kunna värna vård, omsorg, och utbildning. Det är vad vi nu gör.

Det görs i dag många olika insatser för att på sikt öka intresset för och rekryteringen till naturvetenskaplig-teknisk utbildning. Det är ett arbete som påbörjades under den förra regeringens tid, och det är det som vi nu fortsätter.

Det handlar bl.a. om att öka rekryteringen till det naturvetenskapliga programmet i gymnasieskolan. I det sammanhanget är det särskilt viktigt att rekrytera fler flickor. Men det behövs också en väg för dem som har valt en annan gymnasieutbildning och som senare ångrar sig och vill söka sig till naturvetenskaplig-teknisk utbildning.

Det är mot den bakgrunden som det naturvetenskapliga-tekniska basåret finns. Det erbjuds i dag sedan några år tillbaka inom ramen för högskolan. Det har en viktig roll för att öka rekryteringen till naturvetenskaplig-teknisk utbildning, och det har en särskilt viktig roll för kvinnor, eftersom många flickor inte väljer den utbildningen i gymnasieskolan. Basåret gör det möjligt att komplettera sin gymnasieutbildning så att man senare kan påbörja en högskoleutbildning.

Vi gör nu särskilda insatser för att intressera flickor för naturvetenskaplig-teknisk gymnasieutbildning. Men vi måste också se till att det finns en andra chans.

Regeringen har föreslagit och riksdagen har redan beslutat att vi nästa år skall göra ett försök att också erbjuda basåret i den kommunala vuxenutbildningens regi. Det är egentligen en utbildning på gymnasienivå som det handlar om. Det finns flera fördelar med att erbjuda den också inom komvux. Den kan spridas till flera platser, och färre studerande behöver flytta eller resa för att gå den utbildningen. Den blir också mer tillgänglig för flera människor att söka.

Erfarenheter tyder på att en stor majoritet av dem som i dag går basåret i högskolans regi kommer direkt från gymnasieskolan. I den åldern är man i dag inte berättigad till studiemedel i komvux. Man är enbart hänvisad till studiebidrag. Men om man går utbildningen i högskolan är man berättigad till studiemedel.

Bidragsdelen inom studiemedlen motsvarar ca 10 000 kr på ett läsår. För att skapa mer likvärdiga villkor i försöket med basårsutbildning inom komvux inrättar vi nu ett särskilt stipendium för basåret i komvux, som man får vid fullgjord utbildning, för att den kommunala vuxenutbildningen skall kunna konkurrera med samma utbildning i högskolans regi.

Vissa debattörer anser detta vara ett slöseri med statens resurser i ett svårt statsfinansiellt läge. Ja, det kan tyckas så, Men låt oss då komma ihåg att en basårsplats i högskolans regi kostar ungefär 32 000 kr mer per år än en läsårsplats i komvux regi. Om man ger utbildningen i komvux regi blir det billigare för staten.

Herr talman! Flera debattörer har tagit upp problemen med de i vissa fall mycket stora diskrepanser som finns i dagens studiestödssystem. Jag är en av de första att instämma i detta. Det är en av de viktiga anledningarna till att regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté för att se över studiestödet. Men det faktum att det i dag finns brister i studiestödssystemet får inte användas som argument för att inte satsa på utbildning som en viktig del när det gäller att av konjunkturskäl bekämpa arbetslösheten, för då blir det farligt. De arbetslösa har tyvärr inte råd att vänta på Studiestödskommittén. De behöver komma i utbildning snarast, och de blir erbjudna studiefinansiella villkor som gör det möjligt. Det är en sådan möjlighet som jag hoppas att riksdagen i dag skall besluta om.

Anf. 70 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Det är bra att skolministern redovisar de orättvisor som finns i studiestödssystemen. Men min fråga blir rätt upp och ned: Varför bygger man på med flera orättvisor, i stället för att ge Studiestödsutredningen möjlighet att ta det samlade greppet? Det tycker jag vore rimligt, om man för en förnuftig politik.

Det är riktigt att man av konjunkturella skäl skall satsa på att utbilda människor, men varför skall man utbilda en grupp så att man samtidigt slår ut både en och två andra grupper och gör det omöjligt för dem att skaffa sig den grundutbildning som de så väl behöver? Det är de som är begåvningsreserven i vårt samhälle, och det är nyttigt för vårt land om vi kan ta till vara dem.

Låt mig ta några exempel. Det är ju en nettobesparing på 11 miljoner som görs på CSN-kortet – det framgick av de synpunkter SJ redovisade för utskottet. Varför då inte använda de 11 miljonerna och hänskjuta frågan till Studiestödsutredningen? På det sättet åstadkommer man bättre förutsättningar för de högskolor och universitet som har ett större riksintag. Stockholms universitet har t.ex. lokal rekrytering till 90 %, medan man i Umeå rekryterar utanför det egna länet till 60 %. Mitthögskolans rekrytering utanför sina två län uppgår till 55 %, och 50 % av rekryteringen till högskolan i Luleå sker i områden söder om Dalälven. Varför skall man förmena studenterna möjligheten att välja de högskolorna, som kanske har den absolut bästa utbildningen för just dem, en utbildning som vi behöver i vårt samhälle? Det vore bra om skolministern funderade över det.

Låt mig ta upp frågan om resebidraget till SSV också. Det handlar om 5–6 miljoner för de skolorna. Varför slår man undan benen på framför allt de kvinnor som har valt den modellen och som inte på något sätt ligger samhället till last i andra studieformer? Varför kan de inte få fortsätta till dess Studiemedelsutredningen har samlat ihop alla dessa problem? Vi är ju ense om att de finns.

Anf. 71 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! När vi här i kammaren diskuterar arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadsutbildning brukar det finnas en ganska stor enighet om behovet av flexibilitet och av att snabbt kunna svara på de skilda behov, möjligheter och problem som uppstår på arbetsmarknaden och bland de arbetslösa. Men när vi diskuterar utbildningspolitik och studiefinansiering tycks det vara väldigt mycket svårare att se det som en del i en arbetsmarknadspolitik. Vi måste kunna skilja mellan detta och den reguljära utbildningen och studiestödet för den – det är det som man håller på och ser över i Studiestödskommittén.

Vi har ett arbetsmarknadsläge som är mycket svårt. Då kan man inte sitta på sin rumpa och vänta på att kommittén skall slutföra sitt arbete med alla förslag som gäller studiestödet långsiktigt – vi måste också kunna agera för att arbetslösa människor skall få någonting vettigt att göra under förutsättning att man inte kan skapa ett riktigt arbete. Det allra bästa är då att komma i utbildning, och det skall vara en utbildning som svarar mot de krav som finns i arbetslivet, så att man har en chans att efter utbildningen också få ett jobb. Man skall inte bara behöva gå den utbildning som just då råkar finnas tillgänglig inom arbetsmarknadsutbildningen. Jag tycker att det är önskvärt att vi kan öppna det reguljära utbildningssystemet för utbildning också av konjunkturella skäl.

Sigge Godin tillhör ju ett parti som i andra sammanhang brukar kritisera regeringen för att vi inte sparar tillräckligt i transfereringssystemen. Tyvärr går det inte att spara i transfereringssystemen utan att det märks. Det drabbar alltid. Och det går alltid att ta upp flera grupper – det gäller inte bara de grupper som här har nämnts. Det finns naturligtvis på många områden grupper som drabbas hårt av besparingar. Vi måste också komma ihåg att klarar inte riksdagen av att fatta beslut om de besparingar som krävs drabbar det också – det är inte så att alla hålls skadeslösa av det. Det drabbar de grupper som kanske har allra svårast att hävda sig.

Anf. 72 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Visst kan vi inbjuda skolministern att studera Folkpartiets budgetförslag och plocka åt sig de besparingar som regeringen tycker att den vill göra, utöver alla dem av regeringens förslag som vi har ställt upp på. Det finns ju en hel serie av besparingar som vi skulle kunna bli överens om, så där finns inget problem.

Som gammal tjänsteman på arbetsförmedlingen finner jag det självklart att man skall satsa på de arbetslösa. Men jag vill inte ställa grupp mot grupp och säga att kvinnor i glesbygd som är en begåvnings-

reserv skall stanna hemma och sköta sina barn och sin familj samtidigt som arbetslösa i tätorterna får rejäla stöd. Det handlar om vuxenstudiestöd på 1,6 miljarder, medan jag talar om några miljoner som vi skall använda till dess att Studiemedelsutredningen blir klar med sitt förslag. Utredningen kanske kan se en helhet i det här – vi är säkert överens om att helheten behöver studeras mycket noga. Jag vill inte vara med om att slå ut de kvinnor i komvux som behöver barntillägget och som har påbörjat sin utbildning därför att de har vetat att det finns; det har givit dem förutsättningar. De är också en begåvningsreserv, de är också arbetslösa, de behöver också komma in i arbetslivet och vi har nytta av de kvinnorna också.

Jag vill avsluta med att fråga: Varför är inte jämställdhetsministern här i dag och förklarar för oss varför det här slår så illa mot kvinnorna? Det skulle vara alldeles utmärkt. Jag tror i och för sig att Ylva Johansson kan svara – det skall bli intressant att få utrett hur ni ser på helheten. Vad det handlar om är ju att göra en helhet av det här; studiemedelssystemen är ju, som skolministern säger, orättvisa. Jag delar den uppfattningen. Vi har en utredning – ge den en reell chans att klara det här. Ryck inte undan ekonomin för den därför att ni tycker att ni kastar massor av pengar i sjön. Använd en del av RAS-stödet – 6 miljarder – om det fattas pengar.

Anf. 73 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att kvinnor inte enbart är beroende av bidrag – kvinnor är också beroende av utbildning och av arbete. Man kan inte enbart se på de bidrag kvinnorna kan få – man måste också se på om det förs en politik som kan skapa möjlighet för utbildning och försörjning, och det måste bedömas som en helhet.

Som jag sade i mitt anförande är det inte med någon glädje vi föreslår att man skall ta bort barntillägget i svux och svuxa. Men t.ex. den ensamstående kvinnan med flera barn i glesbygden – hon kanske lever på utbildningsbidrag eller a-kassa – har inget barntillägg. Men lever hon på svux har hon ett barntillägg. Jag förstår att det är smärtsamt för många när man tar bort det barntillägget, och det är inte med någon glädje vi gör det, men vi måste komma ihåg detta perspektiv. Jag tycker att Sigge Godin drar litet väl långa växlar på effekterna av regeringens politik.

Anf. 74 RUNE BACKLUND (c) replik

Herr talman! Statsrådets hela anförande var ett försvarstal för N/T-stöd, stipendier och avskrivningar – allt det som finns med i årets budgetproposition. Det försvarstalet är litet märkligt.

När man talar med dem som studerar säger alla att det som de tycker är mest irriterande och besvärligt är att de skall sitta i samma skolsal med så olika ekonomiska förutsättningar. Här i kammaren har flera partier, inklusive Socialdemokraterna, varit överens om att detta lappverk av olika regler och olika ersättningssystem är någonting vi måste komma bort ifrån så snabbt som möjligt. Det skapar sådana konstiga

situationer ute i utbildningssamhället. Därför är det märkligt att man nu helt plötsligt slår om och bryter enigheten om att försöka renodla systemet och i stället kommer med alla dessa olika varianter av åtgärder.

Nu har man i och för sig backat när det gäller N/T-stödet – man insåg själv hur orimligt det var och backade till svuxa. Men det är ändå motsägelsefullt. Direktiven till utredningen går ju i den andra riktningen. Visserligen säger Ylva Johansson att vi inte kan sitta och vänta på att en utredning skall skaka fram förslag, men i samband med regeringsskiftet fanns det utredningsdirektiv klara, och om dem fanns det åtminstone på vissa punkter en betydande enighet mellan de dåvarande regeringspartierna och Socialdemokraterna. Hade man önskat att det här skulle gå snabbt hade man kunnat justera direktiven litet mindre och satt i gång utredningen omgående. Nu kom det att ta tid, så utredningen har inte kommit i gång förrän det här året. Jag tycker därför inte att man kan skylla på att utredningen försinkar det.

När det gäller studiestöden måste vi komma till en situation där vi har enhetliga studiestöd som fungerar i olika situationer, både i konjunkturuppgångar och i konjunkturnedgångar, så att vi inte behöver laborera med många olika modeller.

Anf. 75 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag erkänner gärna att det är ett stort problem när studerande sitter bredvid varandra med helt olika ekonomiska förutsättningar för sina studier och finansierar sina studier på väldigt olika nivåer. Jag tycker också att det är ett stort problem. Jag hoppas att vi på sikt skall kunna lösa det problemet. Men i väntan på att vi kan göra det menar jag att vi ändå måste göra vårt yttersta för att ha en arbetsmarknadspolitik och en arbetsmarknadsutbildning som är så flexibel och effektiv som möjligt. Jag menar att också högskoleutbildning bör kunna användas av konjunkturskäl – kunskapskraven i arbetslivet ökar i en sådan takt och till en sådan nivå att den traditionella arbetsmarknadsutbildningen inte längre räcker till. I den utbildningen ifrågasätter vi inte att man går in i utbildningen på en nivå som motsvarar svux och svuxa, men när det gäller högskoleutbildning ifrågasätts det. Och jag kan förstå det. Men jag tror att om vi inte vågar pröva också högskoleutbildning i det här sammanhanget kommer vi inte att få ett utbildningssystem som kan svara mot de krav som ställs i arbetslivet, och då riskerar vi att inte klara av att få ned den i dag mycket stora arbetslösheten.

Anf. 76 RUNE BACKLUND (c) replik

Herr talman! Jag tror att statsrådet tänker fel när hon säger att vi måste våga pröva, osv. Det som händer är ju att människor blir ännu mer tveksamma till vad det är för villkor som gäller – det blir ännu mer av taktiserande. Det resulterar i att man än mer sneglar på olika regelverk och system. Man sitter och väntar och försöker söka bidrag via flera olika bidragssystem.

När vi tittat tillbaka på de senaste åren har vi hos CSN sett att det i dag inte är helt ovanligt att man söker både dubbla och tredubbla gånger i olika system för att försöka hitta det mest fördelaktiga.

Det är inte säkert att alla stimulansåtgärder av den här karaktären verkligen leder till att man når just dem som man skulle vilja ha till utbildning. Det är mer fråga om att människor tittar på de ekonomiska villkoren och låter dem styra valet av utbildningsväg och utbildningsmodell. Jag är alltså inte säker på att det leder rätt ens utbildningspolitiskt om man laborerar med studiestöden.

Jag kommer då tillbaka till att det viktigaste är att vi får möjlighet att renodla studiestöden till system som kan fungera både i uppgångslägen och i nedgångslägen. Det måste vara det viktigaste. I avvaktan på det tycker jag att man skall låta bli att laborera med allsköns extravaganser i det här systemet.

Anf. 77 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Om det vore så att regeringen hade föreslagit ett permanent studiestöd för studerande på naturvetenskapligt teknisk utbildning på en nivå som markant skiljer sig från övriga högskolestuderandes, skulle jag ha kunnat hålla med Rune Backlund. Vad regeringen har föreslagit är dock en tillfällig insats i det mycket speciella och svåra arbetsmarknadsläge som vi i dag har. Det gäller 9 000 extra platser och två intagningar, i höst och nästa höst, för en speciell grupp människor som förmodligen annars inte skulle ha gått den här utbildningen.

Mot den bakgrunden skall vi föra diskussionen. Därför tycker jag inte att Rune Backlunds argument håller. Det här är ingen permanent lösning. Det här är en tillfällig lösning av arbetsmarknadsskäl. Jag tror att det är viktigt att man inte är alltför rigid när man funderar över de insatser som staten behöver göra för att svara mot de kompetenskrav som finns och för att ge alla de arbetslösa, som behöver utbildning och som med hjälp av utbildning kan ta sig ur sin situation, en möjlighet.

Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Statsrådet Johansson frågar mig vem som drabbas hårdast av höga räntor. Jag skall gärna svara på den frågan. Det gör de som inte har några pengar att låna ut till höga räntor.

Jag kan i viss utsträckning dela statsrådets syn när det gäller att finna en samstämmighet i studiemedelssystemen och studiestödssystemen. Här kommer t.ex. barntillägget in. För att kompensera just de här kvinnorna har vi också velat göra en höjning av studiestödet från 65 till 75 %. Eftersom det inte accepterades och antogs, kommer vi att stödja de reservationer som vill ta bort barntillägget.

Statsrådet Johansson anför att det finns arbetslösa kvinnor som har det sämre, eftersom det inte finns något barntillägg i a-kassan, vilket det inte gör. Det verkar som om det skulle vara ett argument för att alla skall få det lika dåligt. De här kvinnorna som nu studerar på komvux kommer att tvingas sluta studera och gå på a-kassa i stället. I och med detta uppnår regeringen bara jämlikhet mellan två svaga grupper.

Anf. 79 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Om Ulla Hoffmann hade lyssnat uppmärksamt på mitt anförande skulle hon ha hört att jag sade att även om de som i dag har a-kassa eller utbildningsbidrag inte har något barntillägg och att flera av dem också kan vara ensamstående kvinnor med flera barn, är det självfallet ingen tröst för den som nu kommer att bli av med sitt barntillägg i svux. Men det är ändå ett perspektiv man bör komma ihåg när man målar upp effekterna av besparingarna.

Självfallet är det smärtsamt för den som i dag har ett barntillägg och blir av med det. Självfallet slår det hårdast mot den som är ensamstående och den som har flera barn. Vi måste se att det finns andra system där det kanske också skulle behövas ett stöd till barnfamiljerna. Man bör också fundera över hur det stödet skall utformas på bästa sätt.

Anf. 80 ULF KRISTERSSON (m) replik

Herr talman! Jag betvivlar inte alls Ylva Johanssons goda uppsåt när det gäller dessa 9 000 platser. Däremot tror jag att hon begår det fundamentala misstag som vi ganska ofta begår i politiken, nämligen att vi tror att vi kan lösa stora och långsiktiga problem av ganska grundläggande karaktär med snabba, enkla och tillfälliga lösningar.

Jag tror att erfarenheterna från den spärrade högskolan – ett exempel som är ganska näraliggande – inte direkt talar för politiska ingenjörskonster som skall styra människor åt rätt håll. Hur godsint politiken än vill vara kommer den alltid att ligga litet efter de val som människor själva kommer att göra på utbildningsmarknaden. De människornas långsiktighet är betydligt större än långsiktigheten i den här kammaren.

Vi behöver långsiktigt hållbara motiv för att människor skall gå på olika utbildningar. Det är trots allt så att det som på lång sikt lönar sig på olika sätt är det som människor på eget bevåg kommer att satsa på. Det räcker med att se på utbildningsnivån här i kammaren för att inse att det inte i första hand är högre utbildning som har lönat sig. Det finns många andra exempel på samma sak. Man kommer aldrig att kunna kompensera det med aldrig så påhittiga och dyra politiska initiativ.

Jag tror att vi måste få en skola som avdramatiserar steget över till högre utbildning. Det är en katastrof på ett ganska grundläggande plan att vi på tolv år inte har lyckats få elever i grundskola och gymnasieskola att känna att det är naturligt att läsa vidare. Bara en bråkdel i Sverige går vidare till högre utbildning. Trots att förutsättningarna är så goda för så många är vi på en lägre nivå än många andra länder. Detta är det stora problemet. Det stora problemet är inte möjligheterna på kort sikt.

Arbetsmarknaden är internationaliserad. Det gäller i extremt hög grad för tekniker. Om inte våra lönenivåer överensstämmer med andra länders kommer vi inte att lyckas lösa det här på lång sikt. N/T-arvodet tycker jag är ett exempel på hopkokspolitik. Tre miljarder kronor för 9 000 platser är för dyrt och för dåligt.

Anf. 81 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag tror självfallet inte att de förslag som regeringen nu har lagt fram om särskilda satsningar på naturvetenskapligt teknisk

högre utbildning skulle lösa problemen på arbetsmarknaden eller att det skulle täcka behovet av högre utbildning på det området. När vi ser stora brister och behov vore det fel om regeringen inte tog signalerna på allvar och presenterade förslag för att i alla fall i någon mån påverka, minska behoven och öka tillgängligheten.

Ulf Kristersson uttryckte sig vältaligt om behovet av att öka rekryteringen till högre utbildning. Han anser sig tydligen veta vilka åtgärder som skulle vara mest verkningsfulla. Det är kanske är det som är förklaringen till att den gedigna utredning som tillsattes av den förra socialdemokratiska regeringen, som skall arbeta fram förslag när det gäller just att bryta den sociala snedrekryteringen till högre utbildning, har legat nere i många år. Den överlämnades till Utbildningsdepartementet under den tid som Ulf Kristerssons partikamrater huserade där. Den utredningen resulterade inte i någonting.

Anf. 82 ULF KRISTERSSON (m) replik

Herr talman! Jag är rädd att man kan motivera nästan vilka kostnader som helst bara man hävdar att det är fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Tre miljarder kronor är förvisso ovanligt litet pengar i sammanhanget, men det är ovanligt mycket när man jämför med många andra saker som vi på ganska goda grunder sparar på.

Redan i dag hävdar många bedömare – som kanske är mindre polemiska än vad vi är här – att mer pengar satsas än vad vi på ett rationellt och vettigt sätt kan använda oss av. Jag säger inte att politiker inte skall försöka ha ambitionen att lösa även kortsiktiga problem. Men den korta sikten måste rimligen rimma med den långa sikten. Då är det inte fler ryckigheter vi behöver i den högre utbildningen utan tvärtom mer långsiktighet och stabilare spelregler.

Anf. 83 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Som Ulf Kristersson säkert vet är arbetsmarknadspolitiken också utsatt både för besparingar och för effektiviseringar. Arbetslösheten är dock inte gratis. Mot den bakgrunden måste man också se de satsningar som görs för att minska arbetslösheten och för att öka människors möjlighet att få arbete och näringslivets möjlighet att få tag i kompetent arbetskraft.

Anf. 84 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Herr talman! Statsrådet Ylva Johansson har här sagt att de arbetslösa inte kan vänta. Det paradoxala är dock att det inte är de arbetslösa som s-regeringen satsar på. Tre miljarder kronor av arbetsmarknadspolitiska pengar skall användas utan att vi vet ett dugg om hur mycket som kommer att komma arbetslösa människor till godo – i ett läge då det finns hundratusentals arbetslösa i vårt land.

Det är mycket märkligt att utifrån en mittenposition i politiken få konstatera att den socialdemokratiska regeringen snarare medverkar till att öka klyftorna i samhället än till att utjämna dem. Vad drar ni ner på och vad satsar ni på? Ni drar ner på resurserna till, vilket många av oss

har framhållit här, de kvinnor som nu håller på med att komplettera sin bristande grundutbildning.

Ni satsar på dem som faktiskt redan har en högskoleutbildning. Om de är beredda att gå en annan högskoleutbildning får de betalt för att göra det. Ni satsar på dem som redan har klarat av sin grundutbildning och som är beredda att bredda grundutbildningen under ett basår för att sedan börja på högskolan. Vilka är det? Både de som vill ha ett basår och de som vill gå en N/T-utbildning är sådana personer som går en lysande framtid till mötes. De får sådana jobb där man ropar efter folk. De får bra arbetsvillkor och mycket goda löner.

Det är där ni satsar era pengar när de arbetslösa inte kan vänta. Det är ihåligt. Det är paradoxalt.

Anf. 85 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Ett rättvis och jämställt samhälle måste präglas av att det finns arbete till de människor som vill ha det och att alla människor har möjlighet att försörja sig själva på eget arbete. Det måste finnas trygghetssystem som medför att man kan bli sjuk och tillfälligtvis arbetslös utan att riskera att hamna i en mycket svår ekonomisk situation.

Om vi vill ha ett sådant samhälle, måste vi komma till rätta med de svåra obalanser som vi i dag har i ekonomin. Det är nödvändigt för att komma till rätta med arbetslösheten. Men det är också nödvändigt att hela tiden bekämpa arbetslösheten. Den är i sig ett hot och gör det omöjligt att komma till rätta med finanserna. Det här hänger ihop.

Transfereringssystemen är inte grunden för ett rättvist och jämlikt samhälle. De är ett komplement som skall hjälpa till när det övriga inte räcker till. Grunden för ett rättvist och jämlikt samhälle är en stark ekonomi där människor har goda och sunda arbeten. Man skall kunna ställa krav på sitt arbete och kunna försörja sig själv. Det är ett sådant samhälle vi försöker återupprätta igen. Det blir därför omöjligt att enbart diskutera bidrag och transfereringar, som om det vore det enda verksamma medlet för att skapa ett rättvist och jämställt samhälle.

Jag vill också säga att den särskilda satsning vi gör på naturvetenskapligt teknisk utbildning inte skulle behövas om det vore så att yrkena på det här området hade en så stor dragningskraft som Rose-Marie Frebran förespeglar. I så fall skulle människor stå i kö till dessa utbildningar. Tyvärr är det inte så. Behovet inom flera områden överstiger det antalet människor som utexamineras.

Anf. 86 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Herr talman! Det skulle vara intressant att här i dag höra Ylva Johansson presentera de tomma utbildningsplatser som människor är ointresserade av. Vilka är de tomma utbildningsplatserna på teknikutbildningarna i vårt land?

Jag tror inte ett dugg på det som Ylva Johansson säger. Jag har inte fått svar på några av mina frågor. Det är mycket märkligt att en socialdemokratisk regering satsar som den gör.

Anf. 87 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Rose-Marie Frebran förespeglar att regeringen satsar på att ge högskoleutbildning till dem som redan har ett välavlönat arbete och som vill skaffa sig ett ännu mera välavlönat arbete. Det är inte det som regeringen gör. Därför kan jag inte bemöta detta.

Regeringen satsar på att använda högskoleutbildning inom områden där det finns brister som ett led i arbetsmarknadspolitiken. Vi ger ett särskilt studiefinansiellt stöd under en mycket begränsad period i den speciella konjunktur som vi befinner oss i. Detta gör vi för att locka människor till en utbildning som de annars inte skulle gå in i. Jag tror att det i stor utsträckning handlar om kvinnor som inte har skaffat sig någon utbildning, som inte hade någon möjlighet till det när de var yngre eller som inte gjorde det av andra skäl. De vill nu ha en ny chans och komma in på ett område som under en lång tid har varit mansdominerat.

Om vi vill göra detta möjligt måste vi också vara beredda att skapa förutsättningar som gör att människor i realiteten kan gå in i den utbildningen.

Anf. 88 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! När det gäller barntilläggen vill jag säga att man inte behöver ta bort någonting från några bara för att andra har det dåligt. Dessutom har man ofta en större summa pengar om man stämplar.

Dessa människor har påbörjat sin utbildning under vissa förutsättningar. De kan alltså få lämna en påbörjad utbildning. En sådan indragning som gör att människor släpper sin utbildning kan inte någon regering eller några styrande stödja.

Jag talade om ett livslångt lärande som en bärande princip i mitt anförande. Jag stöder Ylva Johanssons och socialdemokraternas tänkande i det fallet. Det finns också med i Miljöpartiets program. Men vi måste ge människorna möjligheter till detta livslånga lärande. Till de lägst utbildade skall vi ge mest, som flera har anfört här i dag. Om dessa människor inte blir tillgodosedda hamnar de helt utanför samhället. De har ingen möjlighet att få någonting på någon mellannivå. Vi måste alltså göra stora satsningar på den gruppen.

Detta är faktiskt ingen motsättning i förhållande till spetskunskapen. Vi behöver båda delarna. Man behöver morötter, som t.ex. N/T-arvodet eller stipendiet på 10 000 kr för basåret på komvux. Det behövs morötter även för lågutbildade, dvs. möjligheter för dem att fullfölja sin tänkta utbildning.

Om vi i Sverige är tillräckligt framsynta och satsar på utbildning över hela linjen sparar vi i längden. Vi tar också vara på de mänskliga resurser som vi har.

Man måste också se över hur de sammanlagda besparingarna, liksom studiestödssystemet, drabbar individer och grupper. Man kan inte bara ta en sak i taget tills alla möjligheter för människor att klara sig är borta.

Anf. 89 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Ragnhild Pohanka tar upp den mycket besvärliga situation som uppstår när man har påbörjat en utbildning under vissa förutsättningar och dessa under resans gång ändras. Tyvärr drabbas inte bara studerande av detta.

Vi lever i en sådan tid och i ett land som är så skuldsatt att inga förutsättningar gäller någon längre tid. Enskilda spekulanter på andra sidan jordklotet kan radikalt förändra de ekonomiska villkoren i vårt land, därmed också villkoren för bidragssystem, anställningar, arbete och utbildning. Tyvärr ser verkligheten ut så. Det är den verklighet som vi har att hantera. Det finns inga garantier. Vi kan inte heller utlova garantier i transfererings- och bidragssystemen. Det hänger ju ihop med hur verkligheten ser ut.

Om man vill satsa på att lågutbildade skall få mer och högre utbildning måste man också göra satsningar när de är på väg in i den högre utbildningen. Det gör man genom att stimulera den som är lågutbildad och inte kommer från någon studietradition till att gå in i en högre utbildning. Därför blir det helt fel när Ragnhild Pohanka anklagar regeringen för att inte satsa på de lågutbildade. Det är det vi gör.

Anf. 90 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Nej, det gör ni inte, inte om det första steget dras undan. Dessa människor kommer inte till det andra steget. Detta måste göras jämsides.

Det här förslaget drabbar retroaktivt. Man har kanske t.ex. redan påbörjat en tvåårig utbildning. Det gäller ofta ganska korta utbildningar. Därför är det kanske allra allvarligast att detta drabbar retroaktivt.

Man talar om att det är viktigt med högre utbildning. Vi har inte på något sätt motsatt oss högre utbildning. Jag har inte heller hört någon annan här i dag göra det. Men vi måste i första hand satsa på den lägsta utbildningen. Det verkar övermäktigt att starta från en så låg nivå och sedan komma högre upp. Satsa på det också; vi behöver spetskunskap! Det finns ingen motsättning i förhållande till det som jag talar om.

Anf. 91 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Den här regeringen har lagt fram förslag om, och den här riksdagen har också beslutat om, 41 000 extra platser inom kommunal vuxenutbildning och 16 000 extra platser för det tredje gymnasieåret för dem som inte har det. Det är inte så att den här regeringen inte satsar på dem som har en låg utbildning. Det är nödvändigt att satsa på dem som i dag har låg utbildning för att de skall ha en bättre chans på arbetsmarknaden, för att vi skall kunna skapa ett mer jämlikt samhälle och också för att vi skall få en bättre fungerande arbetsmarknad och bättre villkor för våra svenska företag.

Anf. 92 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Riksdagen har redan fattat beslut om sysselsättningsskapande åtgärder i gymnasieskolan och komvux genom att medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder används till reguljär utbildning. Till-

sammans med de resurser som tillförs folkhögskolor och studieförbund innebär detta en mycket stor utbildningssatsning som Vänsterpartiet stöder.

Regeringen säger i budgetpropositionen att så många som möjligt av alla som vill satsa på utbildning skall ges chansen. Samtidigt skall också människor stimuleras att söka utbildning. Utbildning är inte längre något som avslutas med ungdomsåren. Återkommande utbildning är en samhällelig nödvändighet för att man skall ge möjlighet till ett livslångt lärande. Det är så sant. Vilka förhoppningar det väcker!

I dag finns det 1,3 miljoner vuxna i aktiva åldrar som saknar formell gymnasiekompetens. Trots stora satsningar är skillnaden i utbildningsnivå mellan olika grupper fortfarande oacceptabelt stor. Tillgång till utbildning är en viktig jämlikhets- och jämställdhetsfråga. Utbildning är också en demokratifråga. Genom utbildning skapas social medvetenhet och beredskap att aktivt påverka både den egna situationen och samhället. Den synen på utbildning är central för arbetarrörelsen.

I tider av arbetslöshet är utbildningssatsningar oerhört viktiga. I princip är det alltid värdefullt om man i stället för passiv arbetslöshet väljer att studera för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden. Vi vet att det finns ett klart samband mellan utbildningsnivån och graden av arbetslöshet. Därför känns det så jobbigt och motsägelsefullt att regeringen å ena sidan av sysselsättningspolitiska skäl satsar stora resurser på en utbyggnad av antalet utbildningsplatser för vuxenstuderande och å andra sidan drastiskt försämrar de ekonomiska möjligheterna för de studerande att klara av studietiden.

I dagsläget studerar 39 000 kvinnor och 22 000 män med särskilt vuxenutbildningsstöd, s.k. svux. För dem och även för dem som läser med särskilt vuxenutbildningsstöd för arbetslösa, svuxa, vill regeringen nu avskaffa barntillägget för barn upp till 16 år – 992 kr per månad och barn – utan att ge någon som helst kompensation. Det sker samtidigt som barnbidraget sänks med 110 kr per månad och barn. Man föreslår också att studiebidraget endast skall utgå under nio månader. Dessutom skall nivån på arbetslöshetskassan sänkas från 80 till 75 %, enligt en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och Centern. Det betyder att Eva som är ensamstående och arbetslös med en tidigare bruttoinkomst på 10 000 kr i månaden och två barn under 16 år förlorar 2 529 kr i månaden. Sammantaget blir konsekvenserna av dessa förslag förödande. Eva får 2 625 kr mindre att leva på om hon väljer att studera i stället för att gå arbetslös. Eva, och många med henne, kommer sannolikt att tvingas göra ett mycket negativt val.

Så här beskriver Ann sin situation i ett brev till mig: Förslaget om att ta bort barntillägget kommer att få oanade konsekvenser. Vi som studerar på komvux är äldre, och de flesta har barn. De flesta är arbetslösa med en dålig grundutbildning, vilket i sin tur resulterar i att vi är lågavlönade och har en låg ersättning från a-kassan. Studiestödet är nu 65 % av a-kassan, som är 80 %.

Inom parentes vill jag säga att a-kassan, på grund av uppgörelsen med Centern, kommer att bli 75 % av den ursprungliga lönen.

Ann skriver vidare: Om barntillägget försvinner blir konsekvensen att de flesta inte har råd att studera. Vi får börja stämpla igen. Var ligger logiken? Det är väl bättre för oss att få göra något meningsfullt, som kan ge oss en chans till arbete när konjunkturen vänder? Det är väl inte rimligt att behöva ta studielån redan på grundskolenivå?

Vi barnfamiljer har ju redan förlorat mycket, och mer blir det. Stoppa det här, jag blir desperat vid tanken på att tvingas in i arbetslöshet igen, utan framtidsmöjligheter. Jag har tre små barn och läser in grundskolan på heltid. Nu känner jag att livet är meningsfullt för första gången på många år.

Ja, herr talman, kan det sägas bättre? Detta är verkligheten för många kortidsutbildade arbetslösa kvinnor med barn. Många av dem är ensamstående. Det är kvinnor som redan nu lever inom mycket knappa ekonomiska ramar och många gånger under en betydande psykisk press. De drabbas oerhört hårt. För dessa kvinnor är studierna och den sociala kontakten med studiekamrater och lärare mycket viktig. Studierna ger ökad självkänsla och ökat livsmod. Studierna ger nya insikter och nytt hopp och hjälper dem att återerövra människovärdet. Studierna ger möjlighet att sätta in den egna situationen i ett större strukturellt sammanhang.

Beröva inte arbetslösa korttidsutbildade kvinnor och män deras livschanser! De upplever sig nu dubbelt straffade – först arbetslösheten med allt vad den innebär av otrygghet, och nu också att bli berövad möjligheterna till studier, som senare kan leda fram till ett meningsfullt arbete.

Om riksdagen bifaller det här beslutet kommer det att innebära att vi skjuter kostnaderna på framtiden. Det kan inte vara vare sig samhällsekonomiskt eller mänskligt försvarbart att tvinga människor att av krassa ekonomiska skäl välja arbetslöshet och den sociala isolering den ofta innebär framför studier och gemenskap.

Jag tycker också att en bättre samordning mellan de olika studiestödssystemen är önskvärd och nödvändig. Det är därför vi inom Vänsterpartiet har kunnat tänka oss att ta bort barntillägget, men endast om detta kompenseras genom en kraftig höjning av nivån på svux och svuxa.

Det skulle också vara motiverat att lösa problemet på det här sättet därför att regeringen också kommer att slopa bostadsbidragen för dem som är över 29 år och utan barn.

Vi *är* medvetna om statens finansiella svårigheter men, Sven-Åke Nygårds, bördorna måste fördelas rättvisare än vad som nu sker.

Sammantaget innebär regeringens åtgärder en djup orättvisa och orättfärdighet både ur köns- och klassperspektiv. Det kan också tilläggas att med svuxa har man endast möjlighet att läsa två terminer, vilket oftast inte räcker om man är studieovan och vill erhålla fullständig gymnasiekompetens. Det är något som den redan nu så omtalade Studieistödsutredningen observerat och reagerat mot.

Man kan naturligtvis erbjudas att läsa en tredje och fjärde termin med studiemedel. Men det känns för många som mycket osäkert och

betungande. Det kanske man kan tänka sig att göra på högskolenivå, när man har ett bestämt yrkesinriktat mål framför sig.

Herr talman! Jag har också under de senaste veckan samtalat med många folkhögskolerektorer, som uttryckt stor oro för att det här beslutet kommer att försvåra folkhögskolans möjligheter att fullgöra sitt viktiga samhällsuppdrag.

Med detta yrkar jag bifall i första hand till Vänsterpartiets reservation 24 om en höjning av nivån i svux och svuxa, och om den bifalles även till reservation 30. I andra hand, om detta faller, yrkar jag bifall till reservation 25 om bibehållet barntillägg, och om den vinner bifall även till reservation 31.

Jag vill också passa på att säga något om det s.k. N/T-svux.

Vänsterpartiet har träffat en överenskommelse med regeringen om särskilt vuxenstudiestöd och möjlighet till avskrivning av studielån för studerande vid de 9 000 nya utbildningsplatserna inom naturvetenskap och teknik som skall inrättas vid universitet och högskolor nu till hösten.

Jag vill markera att förslaget är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, men den har också ett värde från utbildningspolitisk synvinkel. Genom förslaget får fler studerande tillträde till universitet och högskolor. Men jag vill också poängtera att på längre sikt är det nödvändigt med en markant ökning av antalet fasta utbildningsplatser för att kunna möta näringslivets och den gemensamma sektorns behov av akademiskt utbildad arbetskraft.

Genom N/T-platserna hoppas vi också kunna åstadkomma en större rörlighet på arbetsmarknaden. Redan yrkesverksamma får möjlighet att begära tjänstledigt för att höja sin kompetens genom högskolestudier, och andra arbetssökande kan då gå in på deras jobb.

Är man arbetslös kan man få möjlighet till en mera långsiktig, målinriktad utbildning som ger jobb.

Vi tror också att nya grupper vuxna kommer att stimuleras att söka den här utbildningen, vilket i någon mån kanske kan motverka den sociala snedrekryteringen till universitet och högskolor. Vi vet ju att det finns ett starkt samband mellan social snedrekrytering och studiestödets utformning.

För oss i Vänsterpartiet är en samordning av de olika studiestödsformerna viktig. Det yttersta målet för vår politik är studielön, och N/T-svux med större bidragsdel kan ses som ett steg i den riktningen.

Genom denna åtgärd tillmötesgår vi också det uttalade behov som finns av tekniker och naturvetare i näringslivet, liksom till en del skolans behov av lärare i naturvetenskapliga ämnen och matematik.

Vi har i en motion föreslagit att N/T-svux också skulle kunna omfatta arbetslösa civilingenjörer, som finns främst inom byggsektorn, samt arkitekter och radiofysiker som skulle kunna gå en behörighetsgivande ettårig lärarutbildning. Vi vet att lärarbristen kommer att bli akut, eftersom pensionsavgångarna blir avsevärda inom några år och antalet sökande till det naturvetenskapliga området inom lärarutbildningarna inte är tillräckligt stor.

Därför vill jag också yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 2.

Till slut: N/T-svux är en viktig vuxenutbildningspolitisk satsning och en stor möjlighet också för kvinnor att bryta ett traditionellt könsrollsmönster, bl.a. genom den positiva särbehandling kvinnor kommer att få vid själva antagningsförfarandet.

Jag yrkar alltså bifall till hemställan i utskottets betänkande 15.

Anf. 93 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Jag har inte för avsikt att förlänga debatten, men jag måste få ställa en enda fråga till Britt-Marie Danestig-Olofsson och Vänsterpartiet:

Varför berövar ni korttidsutbildade kvinnor och män deras livschanser när de studerar vid statens skolor för vuxna?

Om ni menar något med vad som framförs här i kammaren varför lever ni inte upp till era argument och ser till att den här frågan får klaras av i Studiemedelsutredningen?

Det här kvinnornas studier – det är huvudsakligen kvinnor, men det finns också män – kostar hälften så mycket som en plats på komvux. De har som regel inget utbildningsbidrag. De behöver bara det här resebidraget.

Varför berövar ni dem deras livschanser?

Anf. 94 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Ibland blir det nästan litet humoristiskt med krav från borgerligt håll på Vänsterpartiet då det gäller att spendera pengar samtidigt som vi får kritik för att vi vill göra just det.

Om det fanns medel skulle vi gärna vilja stödja detta. Men nu är det faktiskt så att dessa kvinnor i distansutbildning visserligen bor och arbetar på långa avstånd från studieorten, men många av dem finns redan i jobb och har alltså en fast inkomst. Har man inte det har man ofta valt att stanna hemma, kanske för vård av egna barn osv.

I bedömningarna mellan olika grupper måste man göra sådana avvägningar, och det har vi gjort i det här fallet.

Anf. 95 SIGGE GODIN (fp) replik

Herr talman! Det är riktigt som Britt-Marie Danestig-Olofsson säger att i bedömningarna mellan att satsa 1,6 miljarder kronor på en grupp och knappt 6 miljoner på de här två skolornas elever, som är ungefär 9 000, så väljer ni att kasta ut drygt 1,5 miljard i stället för att göra det möjligt för dessa människor att inte missa sin livschans som ni talar så målande om. De behöver också ha den här chansen.

Dessutom, Britt-Marie Danestig-Olofsson, läs betänkandet: Där redovisas vad det är för människor det här handlar om, vilken situation de är i, varför de behöver det här stödet och vilka av dem som inte kan fortsätta att studera om det dras in.

Låt Studiemedelsutredningen klara den här frågan! Det handlar om 18 månader och en mycket begränsad summa pengar. Men de människorna skall tydligen inte ha sin livschans."

Anf. 96 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Det här låter oerhört dramatiskt, att de skulle berövas alla sina livschanser.

Vi har föreslagit – det tror jag Ulla Hoffmann också redogjort för och Hanna Zetterberg kommer att tala vidare för det när det gäller CSN-korten – att den rabattering vi önskar få också skulle kunna gälla den här gruppen. Man skulle alltså utvidga möjligheterna till rabatterade resor.

Sedan tycker jag att det inte går att jämföra med N/T-satsningen, som tydligen har setts som någonting oerhört egendomligt. För den finns det en mängd olika skäl: arbetsmarknadspolitiska, utbildningspolitiska, näringspolitiska. Det finns också en mycket stark jämställdhetsaspekt.

Vi måste pröva olika åtgärder för att kunna lösa de svåra problem Sverige befinner sig i.

Anf. 97 HANNA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Jag tänker ägna mina minuter åt CSN-kortet, som berördes här alldeles nyss. Slopandet av CSN-kortet är en besparing som i sammanhanget ger en väldigt liten summa. Men den lilla summan är mycket viktig för många i vårt land. Det gäller såväl enskilda studenter som landet Sverige.

Mycket tidigt stod det klart att regeringen inte tänkte backa i den här frågan och att den skulle få stöd av Moderaterna. Det var utgångsläget när Vänsterpartiet skrev sin motion. Vi trodde inte att det var möjligt att hitta ett läge där Socialdemokraterna skulle backa och ändra sig. Alltså skrev vi en motion som från början var en öppning och en möjlighet till en kompromiss.

Vi resonerade i den här situationen att det bästa är att hitta en lösning som gör att någon form av reserabatter för studerande slutligen finns kvar. Vår kompromisslösning blev ett avgiftsbelagt kort för studerande öppet för större grupper av studerande än de som i dag har CSN-rabatten. I dag är man bara berättigad till rabatten om man studerar på heltid och om man utnyttjar studiemedel.

Bland dem som studerar på deltid och inte har studiemedel finns bl.a. en stor del äldre kvinnor. Det är en svag grupp som ofta hellre väljer att leva på smärtgränsen än att låna pengar för sina studier. Denna grupp skulle också behöva reserabatter.

Enligt våra beräkningar skulle summan för ett sådant kort landa på 250 kr för ett läsår. För dem som studerar och verkligen behöver ett rabattkort är den summan inte speciellt stor. För många studerande är reserabatten på framför allt tågen en nödvändighet, och för Sverige i stort fyller rabatten många viktiga funktioner. De flesta av argumenten har vi redan hört här i kammaren i dag. Jag tänker därför dra några av dem väldigt snabbt.

Det första är den regionalpolitiska aspekten att hela Sverige skall leva. Det skall inte behöva finnas utbildningar på alla orter, utan man skall kunna ha möjlighet att studera på annan ort för att hitta den utbildning som passar en bäst. Det handlar också om möjligheten att som

studerande kunna pendla. Det gäller främst äldre människor som inte är lika rörliga som yngre.

Miljöfrågorna hänger också ihop med frågan om CSN-kortet, och de är väldigt viktiga. Det handlar om naturen, men det handlar också om trafiksäkerheten, vilket också har berörts här förut. Av den anledningen har Vänsterpartiet i andra motioner och i andra sammanhang föreslagit ett särskilt biljettstöd till Statens Järnvägar för att det skall kunna hålla nere sina priser för alla och på så vis göra det mer attraktivt att ta tåg i stället för bil eller flyg.

Vänsterpartiet stöder inte regeringens förslag att ta bort reserabatten för studerande. Hade inte Vänsterpartiets motion fått gehör av Socialdemokraterna hade möjligheten att bevara reserabatten för studerande varit mycket begränsad.

Det kommer snart att beslutas att dra in ersättningen för resor till och från studieorten för studerande på Statens skolor för vuxna. Det har också debatterats här tidigare i dag. De får inte någon kompensation över huvud taget för dessa resor. Jag tror att ett avgiftsbelagt reserabattkort för studerande också kommer att öppna en möjlighet för den här gruppen studerande, och det kan då vara deras räddning.

Att Vänsterpartiet stöder Socialdemokraterna i den här frågan beror på att vi tror att en sådan lösning är bättre än alternativet. Det innebär inte att vi egentligen tycker att det är ett bra förslag. Av olika skäl är studerande i större behov av rabatter på resor än andra grupper i samhället. Men det är också en grupp där många i dag lever med små marginaler och på pengar som de lånar för sitt uppehälle och sin möjlighet att studera.

Den här gruppen är redan med och betalar den svenska krisen. De svagaste grupperna av studerande får genom beslutet i dag här i kammaren det ännu svårare, vilket också har redovisats tidigare. Vi är trötta på att statens finanser skall saneras genom att sparka på svaga grupper i samhället och vill därför hitta konstruktiva lösningar.

Jag vill till sist betona att Vänsterpartiet inte har varit med och avskaffat CSN-kortet. Det hade Vänsterpartiet inte behövt göra. Det hade Moderaterna och Socialdemokraterna klarat av alldeles själva. I stället har vi lyckats bevara möjligheten att åtminstone ha en öppning för att hitta en ny lösning när det gäller studeranderabatter på tåg.

Anf. 98 RUNE BACKLUND (c) replik

Fru talman! Det Hanna Zetterberg säger är litet förvånansvärt. Vänsterpartiet är ju med och avskaffar det statligt subventionerade CSN-kortet. Det avskaffas genom det här beslutet. Nu försöker ni på något sätt att trolla bort korten genom att låtsas att ni inte är med på det. Men den summa som har finansierat detta kort försvinner ju genom dagens beslut. Det kan ni aldrig förneka.

När det gäller kompromissen, idén om det avgiftsbelagda kortet, har vi i utskottet haft besök av bl.a. CSN. Vi har ställt frågor om detta. Inte heller på den här punkten tror man på CSN att det är en framkomlig väg. Ett avgiftsbelagt kort skulle finansieras genom att det tas ut en avgift i början av terminen. Alla vet att de som studerar har det knepi-

gast i början av terminen, eftersom de inte har hunnit få sina studiestöd. Då har de oftast svårast att finansiera olika saker.

Bedömningen från CSN var att det mycket snabbt skulle bli så få som valde att försöka satsa på ett avgiftsbelagt kort att volymerna mycket snabbt skulle minska, vilket gör att det inte heller skulle bli intressant för reseföretagens sida att vara med och skapa dessa rabatter.

Det är synd att Vänsterpartiet inte valde att stå kvar vid sin ursprungliga uppfattning, dvs. att vi skall ha kvar CSN-kortet och att vi skall försöka hitta en modell för att finansiera det inom ramen för studiestödet. Då hade vi kanske haft större chanser att i framtiden ha det kvar som en mycket bra reseförmån för de studerande.

Anf. 99 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Det är alldeles riktigt att de statliga pengarna och bidraget till CSN för kortet försvinner. Men det finns ändå en stor skillnad i den uppgörelse som Vänsterpartiet har gjort tillsammans med Moderaterna och den ursprungliga skrivningen. I den ursprungliga skrivningen står det ingenting om att CSN t.ex. får i uppdrag att utforma ett kort.

Rune Backlund menar att CSN inte tror på den här lösningen. Jag har i kontakter med CSN och andra människor fått andra besked. Jag förstår att varken CSN eller SJ officiellt säger någonting annat än vad de har sagt. Men jag tror inte att det finns några som helst problem med att utforma ett avgiftsbelagt kort. Jag tror att 250 kr, även om det är i början av terminen, är en summa som man även som studerande faktiskt kan klara av att komma över.

När det gäller SJ:s roll i det hela är studerande som reser med tåg en väldigt stor andel. Jag tror nog att SJ kommer att anse det som så pass viktigt att det också vill hitta en sådan lösning. Det är också det som mina kontakter med SJ har visat på.

Anf. 100 RUNE BACKLUND (c) replik

Fru talman! Jag kan bara referera till vad som sades vid det utskottsmöte då vi hade representanter från CSN närvarande. Den representant som redovisade hade inga större förhoppningar om att ett avgiftsbelagt kort skulle fungera på lång sikt. Han bedömde att det ganska snabbt skulle urholkas och därmed försvinna, dvs. förlora i värde när man skulle förhandla gentemot reseförtagen.

Den skrivning som hänvisas till i utskottsbetänkandet är inte speciellt tydlig. Det talas om att CSN bör söka möjligheter, osv. Det är inte så där väldigt solklart vad som menas med de skrivningarna och vad utskottet menar att CSN skall göra.

Anf. 101 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag kan hålla med om att utskottets skrivning skulle kunnat vara hårdare. Jag skulle gärna sett att den varit mycket tydligare än vad den är i dag. Men jag anser att alternativet att helt och hållet avskaffa CSN-kortet utan att se till några som helst möjligheter inte hade varit någon bra lösning.

Jag tror ändå att det finns stora möjligheter att utarbeta ett relativt bra rabattkort för studerande som inte heller skulle kosta en oöverkomlig summa. Jag tror inte att det vare sig administrativt eller på något annat sätt är så pass krångligt att det skulle falla. Det är ett ganska bra alternativ, och kanske mer rättvist, än att avskaffa rabatten helt och hållet.

Jag ser också många problem med detta. Det finns ingenting som är solklart. Men jag hoppas och tror att det kommer att finnas ett bra rabattkort även i fortsättningen.

Anf. 102 SIGGE GODIN (fp) replik

Fru talman! Det är som Rune Backlund har sagt till Hanna Zetterberg. Vänsterpartiet står fullt ut bakom beslutet att avskaffa CSN-kortet. Ni deltar i det. Ert särskilda yttrande är ju ingenting mer än några förhoppningar, vilket vi har fått bekräftat här i kammaren. Vi fick i utskottet besked av CSN hur den såg på detta. Den brukar veta vad det talar om, och jag tror inte att det har fel den här gången heller.

Inför påskhelgen har SJ varit i kontakt med CSN. Där säger man att man över huvud taget inte är villig att diskutera någonting mer än möjligen rabatter för ungdomar. Då står vi där med elever vid Statens skolor för vuxna. De får avsluta sina studier. Vänsterpartiet sparkar på de svagaste grupperna, som det säger att det inte vill göra. Vi vet att det gäller 9 000 människor som inte har en enda krona i studiestöd, inte ens till sina resor, trots att de går på en utbildning som är den billigaste som vi kan ha i det här landet.

Det är bara skära förhoppningar som Vänsterpartiet har i sitt särskilda yttrande. Det innefattar ingenting konkret, precis som Rune Backlund säger. Det rinner ut i sanden, och dessa människor får finna sig i att CSN-kortet är borta. De kan inte välja den utbildning i landet de vill ha. Statens skolor för vuxna och deras elever skall över huvud taget inte finnas med i diskussionerna.

Anf. 103 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! CSN-rabatten i den form som den har i dag kommer naturligtvis att försvinna. Det vi talar om är ett annat sätt att utforma studeranderabatter. Det är alldeles riktigt. Det är också alldeles riktigt att de statliga pengarna försvinner.

Det som Vänsterpartiet har gjort är att försöka påverka utskottets skrivning och på så sätt få en hårdare skrivning gentemot CSN att utforma ett annat slags rabattkort, eftersom vi tror att det är väldigt viktigt.

SJ har i dag ett kort som kallas för reslustkort som alla kan köpa. Jag tror att det fortfarande kostar 150 kronor. Det har visat sig vara relativt lönsamt. Även om man reser en enda gång lönar det sig ofta att köpa det här reslustkortet.

Jag tror att ett kort för studerande skulle köpas av relativt många. Även om man tänker marknadsmässigt – vilket SJ gör i dag, och vilket även CSN tvingas göra – tror jag att det är lönsamt att öppna det här

kortet även för andra studerandegrupper för att på så sätt få in mer pengar.

SSV-studenter får även ersättning för färd med bil. Med ett sådant här kort skulle man i stället uppmuntra dem att åka tåg. Som jag har förstått det är det en ganska stor andel av dem som får ersättning för bilresor.

Anf. 104 SIGGE GODIN (fp) replik

Fru talman! Hanna Zetterberg har förhoppningar. Det skall man ha när man är ung och riksdagsledamot, men man måste också veta något om verkligheten. I det här fallet handlar det faktiskt om att Hanna Zetterberg inte har tagit reda på vad som gäller och vilka besked CSN har fått från SJ. Vi kan bara konstatera att det är Vänsterpartiet som har slagit spiken i kistan när det gäller SSV:s studerande. Vänsterpartiet bidrar dessutom till att CSN-kortet inte får prövas av Studiemedelsutredningen. Jag tycker att det är beklagligt, men så är det.

Anf. 105 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! För det första är jag inte ensam om att ha fattat det här beslutet. Vi är ett helt parti med många äldre partimedlemmar också. Jag hoppas att jag kommer att ha visioner även när jag är litet till åren kommen.

Jag inser att många uppfattar det så att det är vi som har slagit spiken i kistan. Jag tror att vi har varit med och slagit en modifierad spik i kistan i så fall, och det tror jag är bra. Det måste fortfarande finnas en öppning för att hitta andra lösningar vad gäller CSN-kortet. Vi får inte släppa de tankarna helt. Alternativet hade varit att helt och hållet slopa det och inte ha några öppningar. Då hade det varit socialdemokraterna och moderaterna som tillsammans hade fattat det beslutet.

Anf. 106 INGER LUNDBERG (s)

Fru talman! Framtidens arbetsmarknad kräver nya satsningar på utbildning. Den yrkestekniska högskolan kan – om vi vill, och om vi vågar satsa på den – spela en viktig roll på framtidens arbetsmarknad.

Därför har vi från den socialdemokratiska länsbänken i Örebro motionerat om att YTH skall byggas ut kraftigt i olika delar av landet. Därför beklagar vi att utbildningsutskottet och socialförsäkringsutskottet inte tagit chansen att göra en kraftfull markering av behovet av en satsning på YTH.

Industrin går bra nu. I Kumla nyanställer Ericsson varje vecka upp till 25 man. Atlas Copco i Örebro nyanställer ett 70-tal verkstadsarbetare. Så ser utvecklingen ut i många delar av Örebro län och i hela landet. Ändå går 500 metallarbetare fortfarande arbetslösa i Örebro – Kumlaregionen. Det är inte de arbetslösa metallarbetarna som anställs på de lediga jobben. I stället är det akademiker eller ungdomar från den nya gymnasieskolan som får de nya jobben. Risken är stor att många yrkeskunniga slås ut från arbetsmarknaden. Det är ett farligt slöseri. Om Sverige skall bli starkt igen kommer vi att behöva all den kompetens som finns hos alla generationer i vårt samhälle.

En av de viktigaste utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska uppgifterna de närmaste åren är att finna vägar för att utveckla kompetensen hos alla grupper och hos alla åldrar i samhället. För många kan säkert insatser som NT-satsningen på ingenjörsutbildningen vara bra. Men det kan aldrig vara den enda vägen för att utveckla kompetensen inom industrin.

Den yrkestekniska högskoleutbildningen tillkom för bortåt 20 år sedan. Den skulle möta förändrade krav på arbetskraften, främst inom industrin. Utbildningen är unik för högskolan genom att den bygger på gedigen yrkeskunskap hos dem som deltar i den.

Yrkesarbetare som har ingående kunskaper om olika processer och material får chansen att ta del av den allra modernaste tekniken och använda sin kunskap i en vetenskapligt förankrad utbildningsmiljö. Samtidigt får de skaffa sig en ordentlig bas i grundläggande teoretiska ämnen.

Många lärare som arbetar på YTH-utbildningen menar att utbildningen tillför högskolan viktig praktisk kunskap. Det gör att utbildningen i de rena yrkesdelarna kan hållas på en nivå som i vissa delar går längre än ingenjörsutbildningarna.

Det som skiljer YTH-utbildningen från annan högskoleutbildning är att den betonar yrkeserfarenheten mer än de teoretiska förkunskaperna och att den vänder sig direkt till vuxna. Det finns mycket som talar för att det är just den här typen av kvalificerad fortbildning som skall spela en viktig roll på framtidens arbetsmarknad. Det gäller anställda inom industrin, men det gäller säkert också stora delar av den kontorsarbetskraft som i dag slås ut både i det privata näringslivet och i den offentliga sektorn.

YTH-utbildningen är en ganska omfattande utbildning. Den omfattar 60 poäng på högskolan eller ett och ett halvt år. Om vuxna skall ha möjlighet till en så stor tidsinsats måste utbildningen kunna fullgöras på rimliga ekonomiska villkor. Därför är det bra att riksdagen återställt svux-ersättningen till utbildningen. Det är beklagligt att de borgerliga inte ser behovet. Om vi blundar för att vuxna måste ges möjligheter att studera på rimliga ekonomiska villkor är risken stor att kostnaderna för samhällsekonomin i form av a-kassa och förtidspensioneringar blir mångdubbelt större.

YTH-utbildningen har hittills spelat en begränsad roll på den svenska arbetsmarknaden. Det finns totalt inte mer än runt 1 500 utbildningsplatser. Det beror inte på att utbildningen inte är bra. Det beror inte på att utbildningen inte hör framtiden till, tvärtom. De som har genomgått utbildningen kan vittna om en högklassig utbildning. Lärarna vid utbildningen kan vittna om mycket engagerade deltagare. De som har genomgått utbildningen gör mycket värdefulla insatser i industrin.

Däremot finns det mycket som talar för att utbildningen när den tillkom för bortåt 20 år sedan var litet för framtidsinriktad för den position den svenska industrin hade då. Då efterfrågade inte industrin den kvalificerade arbetskraften. I dag, när den kvalificerade arbetskraften behövs, är hela samhällsandan så inriktad på traditionell akademisk

utbildning att vi vägrar att se att det kan finnas andra och många gånger bättre vägar att tillgodose det svenska näringslivets behov av kompetens.

Örebro län tillhör de industritätaste delarna av landet. Här finns tiotusentals människor med gedigen erfarenhet inom industrin. På samma sätt som delar av näringslivet i vårt län måste förnyas och moderniseras behöver många som jobbar i industrin en modernare utbildning. De har yrkeskunskaper som kan vara av stort värde om de kompletteras med modern teknik och en bredare teoretisk bas.

Fru talman! Vi står inför ett vägval. Antingen stänger industrin dörren för dem som har de gedigna yrkeskunskaperna och öppnar den nya arbetsmarknaden bara för den som i unga år fått en modern utbildning, eller också väljer man att bygga på hela befolkningen. Då räcker det inte med korta AMS-kurser för vuxna kanske varvade med a-kassa och ALU-jobb.

Då måste vi pröva former som gör att vuxna kan få chansen till en gedigen vidareutbildning där de får användning för tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är mot den bakgrunden vi är angelägna om att YTH-utbildning etableras på orter som Örebro, Karlskoga och Lindesberg. Det är mot den bakgrunden det är viktigt att YTH-utbildning etableras också i andra delar av landet.

En utbildning på ett och ett halvt år kan tyckas lång för en femtioåring, kanske t.o.m. för en fyrtioåring, men är den egentligen det? Är den det om den leder till att man stannar kvar i produktionen till 65 års ålder i stället för att lämna arbetslivet vid 50 års ålder? Det är kanske en av de klokaste satsningar samhället kan göra.

Fru talman! Vi behöver söka olika vägar för att ta till vara alla människors vilja till arbete. YTH-utbildningen är en. Jag tycker att det är synd att utskottet inte sett möjligheter till omfördelning av pengar till utbildning i det här betänkandet. Det är ändå min förhoppning att departementet följer upp de socialdemokratiska förslag om en kraftig utbyggnad av YTH som den socialdemokratiska gruppen i utbildningsutskottet lade fram under den föregående mandatperioden. YTH och kompetensutveckling av vuxna, vilja att ta till vara yrkeskunskap hör framtiden till.

Anf. 107 ULRICA MESSING (s)

Fru talman! Studiestöd och studiemedel är en viktig förutsättning för människor, både unga och gamla, när de skall studera. Att debatten oroar, engagerar och upprör har vi också sett här i dag genom de anföranden som har hållits. Hittills har debatten mest handlat om vuxenstudier och högre utbildning. Jag skall nu prata om potentiella vuxenstuderande.

Inger Lundberg och jag har tillsammans skrivit en motion om gymnasieelevernas speciella villkor och förutsättningar.

Att våra tonåringar i dag väljer att läsa vidare på gymnasiet efter grundskolan är viktigt. Det är viktigt för var och en av de studerande. Det är nästan omöjligt att slå sig fram på en hårt konkurrensutsatt arbetsmarknad i dag utan att ha gymnasiestudier bakom sig.

Men det är också viktigt för den fortsatta processen och utvecklingen i samhället. Formellt är gymnasieskolan frivillig, men samhällsutvecklingen har i praktiken gjort den obligatorisk om ungdomarna skall ha en god chans på framtidens arbetsmarknad. Vi behöver utbildad, kompetent och kunnig ungdom om vi skall söka nya lösningar och vägar för framtidens problem. Vi behöver unga vuxna som kan forma en ny framtid och som kan stå pall mot det tryck och den omvandling som ett samhälle alltid står inför.

Den snabba processen, informationsutbytet mellan länder och de allt suddigare nationsgränserna gör att framtiden innebär både möjligheter och hot.

Det är viktigt för oss att ta till vara de möjligheterna. Därför ligger det i samhällets intresse att stimulera och inte motverka att ungdomar från alla samhällsgrupper utnyttjar de möjligheter som den treåriga gymnasieutbildningen innebär.

Dagens unga går hemma betydligt längre än vad tidigare generationers unga har gjort. Den längre studietiden, den hårdare arbetsmarknaden med högre arbetslöshet och större krav, gör att det är allt svårare för tonåringar att flytta hemifrån och klara sig själva. Nya begrepp som mambos, dyker upp.

I familjerna får man i dag vänja sig vid att ha unga vuxna som bor hemma i stället för barn och ungdomar. Det är inte alltid konfliktlöst. Det innebär prövningar eftersom alla vuxna egentligen har en önskan om och ett behov av att få klara sig själva och att få stå på egna ben och bryta sig loss från föräldrarnas hem och famn och komma tillbaka som mer jämlika i relationen.

Det studiestöd som i dag betalas ut till gymnasieeleverna är i stort sett en förlängning av barnbidraget. Summan är densamma. Skillnaden är att studiestödet numera bara betalas ut under de månader då skolan pågår och direkt till eleverna själva medan barnbidraget betalas ut under hela året. Kopplingen är tydlig. I den motion som vi har skrivit menar vi att det vore rimligt att familjepolitiken tog över stödet till de äldre tonåringarna. Vi tycker att samhället skall se lika på ungdomars möjlighet till studiestöd och barnens möjligheter till barnbidrag. Det handlar i båda fallen om unga som bor hemma och går i skolan. Om det skall göras en skillnad mellan barn i grundskolan och ungdomar i gymnasiet bör den göras mot bakgrund av den verklighet som gäller i fråga om kostnader för små barn och ungdomar. Både Konsumentverkets och Socialstyrelsens beräkningar visar att kostnaderna för en tonåring är betydligt högre än kostnaderna för yngre barn. Kostnaden för en treåring t.ex. beräknas till ungefär 1 100 kr i månaden, exklusive kostnaden för barnomsorg som ju normalt står i proportion till familjens inkomst. En 11-åring beräknas kosta 1 700 kr i månaden. En pojke som är mellan 15 och 18 år beräknas kosta 2 200 kr. Till detta hör att små barn kräver mindre utrymme. Det är t.ex. lättare att låta barn dela rum. En tonåring behöver däremot en egen plats med en dörr att stänga om sig.

De förändringar som tidigare gjorts och som fortsätter i dag har medfört att tonårsfamiljen förlorat nästan 2 000 kr mer om året än

småbarnsfamiljen. För den som har haft extra stöd blir förlusten nästan 4 000 kr om året. Riksdagen borde inte blunda för detta problem, hur jobbigt det än känns.

För familjer med goda inkomster och stabil ekonomi spelar ett inkomstbortfall på ett par tusen kronor om året per ungdom ingen avgörande roll. Däremot blir ekonomin hårt ansträngd för en lågavlönad tonårsfamilj med ett par ungdomar i gymnasiet.

Fru talman! Det finns en risk för att alltför snäva ramar för gymnasieelevernas familjer kan leda till avhopp från gymnasieskolan med framtida ökade kostnader både för individen och för samhället. Problemet förstärks av att ungdomar som inte har egna goda kontakter har små möjligheter till sommarjobb eller andra egna inkomster. Vi vill därför i vår motion att det görs en översyn av gymnasieelevernas ekonomiska situation. Vi bör samla de familjepolitiska stöden och se till den samhällsförändring som faktiskt skett då det gäller utbildningens längd och villkor samt de krav som ställs på alla de unga som nu skall ut på arbetsmarknaden. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU40 Val till Europarlamentet och andra valfrågor
Mom. 2 (såvitt avser småpartispärren)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (v, mp)
Votering:
255 för utskottet
42 för res. 1
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 21 c, 20 fp, 1 kds
För res. 1: 18 v, 15 mp, 9 kds
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds
Inger Davidson (kds) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (såvitt avser den jämkade uddatalsmetoden)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 5 (redovisning av personliga kampanjmedel)
1. utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering
2. utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i res. 3 (m)
Votering:
225 för utskottet

73 för res. 3
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan och motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 1 m, 21 c, 20 fp, 18 v, 15 mp, 10 kds
För res.: 73 m
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 6 (tidpunkten för riksdagsval)
1. utskottet
2. res. 4 (c, v)
Votering:
259 för utskottet
38 för res. 4
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 74 m, 20 fp, 15 mp, 10 kds
För res. 4: 20 c, 18 v
Frånvarande: 21 s, 6 m, 7 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 15 (kommunala valkretsar)
1. utskottet
2. res. 6 (mp)
Votering:
223 för utskottet
16 för res. 6
59 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 8 c, 1 fp, 1 kds
För res. 6: 1 c, 15 mp
Avstod: 1 m, 12 c, 19 fp, 18 v, 9 kds
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds
Barbro Westerholm (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU39 Riksdagen och dess myndigheter m.m.
Mom. 1 (lag om ändring i lagen (1994:1066) om statligt bidrag till partigrupperna i riksdagen)
1. utskottet
2. res. (m)
Votering:
225 för utskottet
73 för res.

51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 1 m, 21 c, 20 fp, 18 v, 15 mp, 10 kds
För res. : 73 m
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 2–8
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU33 Ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU12 Studiestöd m.m.
Mom. 1 (en reformering av studiestödssystemet)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (mp)
5. res. 4 (kds)
Förberedande votering 1:
15 för res. 3
11 för res. 4
272 avstod
51 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Förberedande votering 2:
22 för res. 2
17 för res. 3
259 avstod
51 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 3:
75 för res. 1
21 för res. 2
201 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
178 för utskottet
74 för res. 1
46 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 20 fp, 18 v
För res. 1: 74 m
Avstod: 21 c, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 7 (studiebidragets belopp)
1. utskottet
2. res. 7 i motsvarande del (c, fp)
3. res. 8 i motsvarande del (v)
4. res. 9 i motsvarande del (mp)
Förberedande votering 1:
18 för res. 8
15 för res. 9
264 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 8.
Förberedande votering 2:
42 för res. 7
18 för res. 8
238 avstod
51 frånvarande
Kammaren biträdde res. 7.
Huvudvotering:
143 för utskottet
41 för res. 7
113 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 136 s, 5 m, 2 v
För res. 7: 21 c, 20 fp
Avstod: 3 s, 69 m, 16 v, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 22 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 9 (extra tillägg)
1. utskottet
2. res. 11 i motsvarande del (v)
Votering:
266 för utskottet
31 för res. 11
1 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 21 c, 20 fp, 2 mp, 10 kds
För res. 11: 18 v, 13 mp
Avstod: 1 m
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 12 (stipendium i komvux)
1. utskottet
2. res. 12 (m, c, fp, mp, kds)

Votering:
159 för utskottet
139 för res. 12
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 1 c, 18 v
För res. 12: 74 m, 20 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 28 (ersättningsnivån i svux och svuxa)
1. utskottet
2. res. 24 i motsvarande del (v)
Votering:
279 för utskottet
19 för res. 24
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 21 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds
För res. 24: 1 m, 18 v
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 30 (barntillägg)
1. utskottet
2. res. 25 i motsvarande del (fp, mp, kds)
Votering:
234 för utskottet
64 för res. 25
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 21 c
För res. 25: 1 m, 20 fp, 18 v, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 5 kds
Henrik Landerholm (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 38 (CSN-kortet)
1. utskottet
2. res. 33 (c, fp, mp, kds)
Votering:
226 för utskottet
66 för res. 33
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 71 m, 15 v
För res. 33: 21 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds

Frånvarande: 21 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 7 v, 3 mp, 5 kds
Birgitta Wistrand (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats vara frånvarande.

Mom. 39 (reseersättning vid statens skolor för vuxna)
1. utskottet
2. res. 34 i motsvarande del (m, c, fp, mp, kds)
Votering:
159 för utskottet
136 för res. 34
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 3 m, 16 v
För res. 34: 70 m, 21 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 c, 6 fp, 6 v, 3 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU15 Särskilda utbildningssatsningar inom högskolan
Mom. 1 (särskilt vuxenstudiestöd m.m. vid 9 000 N/T-platser)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, mp, kds)
Votering:
159 för utskottet
140 för res. 1
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 19 v
För res. 1: 74 m, 21 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds
Frånvarande: 21 s, 6 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 2 (lärarutbildning för naturvetare)
1. utskottet
2. res. 2 (v)
Votering:
278 för utskottet
20 för res. 2
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 73 m, 20 c, 20 fp, 15 mp, 10 kds
För res. 2: 1 c, 19 v
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 3 och 4
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen beslöt kammaren att finansutskottets betänkanden FiU9, FiU14, FiU16 och FiU17 samt kulturutskottets betänkanden KrU17 och KrU21 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen

16 § Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU9
Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 108 KJELL NORDSTRÖM (s)

Fru talman! I det betänkande som vi nu skall behandla, finansutskottets betänkande nr 9, tillstyrker ett enigt utskott anslaget till Riksrevisionsverket och statskontoret.

En stor del av detta betänkande upptas av frågan om relationerna och arbetsuppgifterna när det gäller Riksrevisionsverket visavi Riksdagens revisorer. Och det är ju inte speciellt märkligt. Denna fråga har stötts och blötts under flera år, nu senast i Riksdagsutredningen och dess betänkande Reformera riksdagsarbetet.

Denna utredning föreslog en utbyggnad av Riksdagens revisorers kansli. Dels skulle revisorernas verksamhet utökas och ambitionsgraden höjas, dels skulle en ökad samverkan med riksdagens utskott etableras. Vid behandlingen av Riksdagsutredningens förslag godtog konstitutionsutskottet endast det första föreslagna, utbyggnadsetappen, och begärde samtidigt en ny utredning av revisorerna. En utgångspunkt för detta nya utredningsuppdrag var enligt konstitutionsutskottet att onödigt dubbelarbete mellan regeringens och riksdagens revisionsorgan så långt som möjligt skulle undvikas. Därför föreslog konstitutionsutskottet ytterligare utredning för att klargöra rollfördelningen mellan de båda revisionsorganen. Talmanskonferensen har nu uppdraget att tillsätta denna utredning. I det sammanhanget kommer riksdagens partier att få möjlighet att ytterligare gå igenom hur relationerna skall utvecklas mellan Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer.

Det är mot denna bakgrund som finansutskottet uppnått total enighet om att avstyrka samtliga motioner och lämna ett enigt betänkande till kammaren.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 9 och behöver glädjande nog inte yrka avslag på vidhängande reservationer, eftersom det inte finns några sådana.

Anf. 109 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! Var skall ansvaret för revisionen av statlig verksamhet ligga? Vem skall följa upp effektivitet och ändamålsenlighet i statlig verksamhet?

De flesta parlamentariska demokratier har besvarat dessa frågor entydigt. Det är hos den folkvalda församlingen, i vårt fall alltså hos riksdagen, som ansvaret för denna viktiga verksamhet skall, eller borde, ligga. Men i Sverige har vi en splittrad och oklar bild, med ett resursstarkt organ, Riksrevisionsverket som ligger under regeringen, och ett tämligen resurssvagt organ, Riksdagens revisorer här i detta hus. Ändå skulle vi kunna peka på en stolt historia, eftersom Riksdagens revisorer funnits allt sedan 1809 års författningsreform. Men Riksdagens revisorer fick inte i den moderna demokratin den roll de borde ha haft. I stället har regeringens revisionsorgan Riksrevisionsverket successivt byggts ut.

Länder som tidigare haft ett delat eller odelat ansvar har förändrat organisationen av den statliga revisionen. Fr.o.m. den 1 maj 1991 har t.ex. Danmark en förändrad organisation. Riksrevisionen, som tidigare var en del i statsförvaltningen, är nu en institution under Folketinget.

I motion Fi406 har vi moderater pekat på de förändringar av den statliga revisionen i Sverige som borde vara rätt självklara att genomföra. Vi föreslår att RRV:s avdelning för effektivitetsrevision överförs till Riksdagens revisorer. Riksdagens revisionsorgan skulle då på ett helt annat sätt än i dag på riksdagens direkta uppdrag kunna utöva den uppföljning och kontroll av den statliga verksamhetens effektivitet och ändamålsenlighet som inte minst är oundgänglig i ett land som Sverige med så höga offentliga utgifter.

Om man på allvar menar att riksdagen mer skall ägna sig åt uppföljning och utvärdering, borde det vara självklart att dra konsekvenser av det synsättet. En revision som arbetar närmare riksdagen skulle ha större möjligheter att uppnå de uttalade syftena med effektivitetsrevision. Rapporternas mottagare blir då på ett helt annat sätt än i dag riksdagen och dess utskott. En regerings möjligheter att ta till sig rapporternas innehåll föreligger fortfarande enligt en sådan ordning. Skillnaden blir att förvaltningsrevisionen i formellt hänseende blir helt fristående och oberoende av regeringen. Dagens uppläggning strider bl.a. mot vedertagna revisionsprinciper, bl.a. att den vars verksamhet skall granskas inte ens skall kunna misstänkas styra granskningen.

Den dubbla organisation som i dag finns uppbyggd genom det resursstarka RRV och den förhållandevis lilla organisationen hos Riksdagens revisorer är inte ändamålsenlig. Vi ser också att lösningen av många anses vara en utbyggnad av Riksdagens revisorer – Kjell Nordström pekade just på det utredningsarbete som Riksdagsutredningen hade framlagt – eller av utskottens kanslier. I själva verket torde det obestridligt vara så att en överföring av RRV:s avdelning för effektivitetsrevision skulle innebära totala besparingar i stället för utökningar, samtidigt som effekten av utförda förvaltningsrevisioner kan bli större. Det är inte minst betydelsefullt i en tid då alla försöker finna lämpliga besparingsobjekt i det akuta statsfinansiella läget.

Nu skall talmanskonferensen sent omsider tillsätta den utredning om den statliga revisionen som riksdagen beslutade om förra våren. Med hänsyn till att vi utgår från att den utredningen skall kunna komma fram till den lösning som vi moderater fört fram i vår kommittémotion, har vi i utskottet valt att inte uttryckligt biträda motionens yrkande. I stället har vi i ett särskilt yttrande både till det betänkande som vi nu behandlar och till betänkande FiU14, som vi strax skall behandla, utvecklat vår ståndpunkt och vår syn på det utredningsarbete som nu föreligger. Jag vill hänvisa till dessa särskilda yttranden.

Anf. 110 KJELL NORDSTRÖM (s)

Fru talman! En dag som denna då vi är så eniga skall vi naturligtvis inte föra polemik, vi kanske får anledning att återkomma senare. Men jag är litet rädd för att alltför många ledamöter tror att en utbyggnad av revisionen kommer att lösa de problem som vi har med uppföljning och kontroll. Jag tror att det tarvar en och annan tanke i de olika partigrupperna och utskottsgrupperna hur vi som riksdagsledamöter disponerar vår tid. Ibland kanske vi måste fundera över hur vi arbetar i utskott och annorstädes. Vi är faktiskt rätt så många, drygt 300, som kanske mer aktivt och effektivt kunde bidra i processen. Den stora frågan i framtiden måste bli att få till stånd en diskussion mellan partierna och inom utskotten om hur man till viss del ändrar en del av inslagen i riksdagsarbetet för att kunna ägna tid åt denna uppföljning och kontroll.

Anf. 111 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! Jag är helt överens med Kjell Nordström om att vi inte löser frågorna genom att tillföra ytterligare resurser till den statliga revisionen. De är säkert fullt tillräckliga, de kanske t.o.m. kan minskas en del. Därför har vi pekat på de vinster som kan uppnås om man samordnar de två organ som i dag sysslar med statlig effektivitetsrevision, nämligen RRV och Riksdagens revisorer. Det är ganska naturligt att om riksdagen skall ägna mer tid åt uppföljning och utvärdering, som ju är kärnan bakom de rapporter som RRV och Riksdagens revisorer lämnar, bör också riksdagen vara huvudman för den statliga revisionen. Det har inte anförts några rimliga argument till varför vi i det här parlamentet skall hantera frågorna på ett helt annorlunda sätt än man gör i övriga parlamentariska demokratier. Jag tror att utredningen, som vi är eniga om skall arbeta snabbt, kan komma fram till det resultatet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 21 §.)

17 § Riksdagens revisorer och deras kansli

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU14
Riksdagens revisorer och deras kansli (prop. 1994/95:100 delvis)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

18 § Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU16
Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning (prop. 1994/95:100 delvis)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

19 § Anslag till Kammarkollegiet

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU17
Anslag till Kammarkollegiet (prop. 1994/95:100 delvis)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

20 § Arkiv m.m.

Arkiv m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU17
Arkiv m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 112 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Fru talman! I betänkande 17 från kulturutskottet finns en reservation, som vi moderater står för. Vi har här, liksom på många andra områden, försökt spara pengar utan allvarliga kosekvenser. Ofta blir konsekvenserna tyvärr allvarliga. Vi blev litet förvånade över att det statsbärande partiet inte ställde upp på vårt besparingsförslag utan avser att gå emot oss.

Egentligen behöver man inte stå här och tala om att alla sektorer borde spara. Vi måste jaga möjligheter att skära ner utgifterna.

Vi ser inte konsekvenserna av den besparing som gäller medelsanvisning till Svenskt biografiskt lexikon som så allvarliga att vi inte hade

Arkiv m.m.

kunnat förvänta oss att alla skulle ha ställt upp på den. Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen till nämnda betänkande.

Anf. 113 BJÖRN KAALING (s)

Fru talman! I det betänkande som vi nu behandlar föreslår kulturutskottets majoritet att riksdagen beslutar att bifalla regeringens förslag i budgetpropositionen om medelsanvisning under avsnittet Arkiv.

Vad beträffar anslaget till Språk- och folkminnesinstitutet, punkt B 2, vill jag gärna inledningsvis säga att anslaget i regeringens ursprungsförslag av misstag beräknats drygt 300 000 kr för lågt. Detta har regeringen påpekat för kulturutskottet och kulturutskottet har justerat detta i betänkandet så att det slutliga beloppet i betänkandet är det korrekta.

I betänkandet behandlas och avstyrks ett antal motioner. Den reservation som Elisabeth Fleetwood just talade för bygger på en motion som avstyrkts i betänkandet.

När man från moderat håll i reservationen säger att det i rådande ekonomiska läge är både sakligt och psykologiskt riktigt att alla sektorer bidrar till saneringen av statsfinanserna är det ingenting jag vill säga emot. Jag vill inte heller säga emot det Elisabeth Fleetwood just sade i talarstolen, att det behövs besparingar.

Det är angeläget att det görs besparingar inom statens ekonomi när ekonomin ser ut som den gör. Därför vill jag påminna både riksdagen och Elisabeth Fleetwood om att det på området Arkiv i kulturpropositionen faktiskt görs besparingar på drygt 7 miljoner kronor. Det får inte framställas som om det inte skulle göras besparingar på det här området. Det är faktiskt så att det görs besparingar också på detta område.

Det moderaterna föreslår är att ytterligare en besparing på 1,8 miljoner kronor skall göras i anslaget under punkt B 3. Den summa man föreslår skall tas bort är avsedd att användas för att göra en uppläggning och en utgivning av Svenskt biografiskt lexikon på CD-ROM. För egen del har jag svårt att förstå detta moderata krav, i synnerhet när det kommer från ett parti som i så hög grad har försökt göra sig till talesman för ny informationsteknik och informationsteknologi.

Jag menar att det här ges en bra möjlighet att nå nya grupper med ny teknik. Dessutom kan den föreslagna satsningen ge en del pengar tillbaka då CD-ROM-skivorna naturligtvis i likhet med lexikonen skall erbjudas till försäljning. Att inte göra denna framåtsyftande satsning nu känns därför felaktigt. Därför har utskottet avstyrkt det moderata förslaget.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 17.

Anf. 114 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Vår ambition att spara har gått något längre. Vi anser att det finns fog för denna besparing. Att vi står för en ny informationsteknologi är alldeles riktigt, Björn Kaaling, det gör vi. Inte desto mindre har vi

ansett oss kunna bidra med denna besparing och vi tycker att det är en Gudi behaglig gärning.

Anf. 115 BJÖRN KAALING (s) replik

Fru talman! Man kan ha respekt för det moderata förslaget i sig, men det får inte framställas på ett sådant sätt från moderat sida att andra partier inte är för besparingar. Jag har just redovisat att vi faktiskt föreslår besparingar, att regeringen själv bara på detta område har föreslagit en besparing på 7 miljoner kronor.

Det är naturligtvis angeläget och viktigt att göra besparingar. Men jag vill nog framhålla att alla partier i den här kammaren känner ansvar för det rådande ekonomiska läget. Jag tycker att det är viktigt att säga detta. Därför har man också ställt sig bakom det regeringen har föreslagit i besparingar på det här området.

Anf. 116 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Fru talman! Jag skall fatta mig ytterst kort.

Det är faktiskt bara så att vår ambition här går något längre.

Anf. 117 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt lägga mig i meningsutbytet mellan Elisabeth Fleetwood och Björn Kaaling. Men jag kan ändå säga att de som är brukare av Svenskt biografiskt lexikon har angivit att det kommer att ske en del förändringar och korrigeringar under de närmaste åren innan det är färdigställt. Det innebär att om man börjar tillverka CD-ROM-skivorna nu måste man korrigera även den utgivningen. Det är ett av skälen till att vi har tagit ställning på det sätt vi har gjort.

Jag övervägde starkt att avge ett särskilt yttrande när vi behandlade detta ärende i utskottet. Men jag avstod. Det gällde sammanslagningen av Krigsarkivet och Riksarkivet. Det är möjligt att man gör en mindre ekonomisk vinst genom detta, men jag är inte helt säker på att det är grund nog för det ingrepp man gör.

Krigsarkivets annorlunda uppläggning och struktur har varit och är motiv för en egen ställning. Jag hoppas att mina farhågor inte besannas, men känner ändå att jag liksom den gamle Linköpingsbiskopen Hans Brask måste göra en markering på detta sätt.

En sak är dock ställt utom tvivel, det är sättet på vilket man gick till väga vid hanteringen av organisationsfrågan med avseende på samråd och förhandlingar med personal, eller rättare sagt uteblivna sådana. Det var ett otillständigt sätt. Hade en privat arbetsgivare betett sig så hade protesterna varit högljudda.

Som sagt, fru talman, jag hoppas att sammanslagningen skall gå bra, men jag har mina dubier. För säkerhets skull avslutar jag med den latinska sentensen dixi et salvavi animam meam.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 21 §.)

21 § Ersättningar och bidrag till konstnärer

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU21
Ersättningar och bidrag till konstnärer (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 118 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! I det ärende vi just nu behandlar tar vi upp ett antal frågor om ersättningar m.m. till konstnärer. I jämförelse med det ärende om "droit de suite" som utskottet just nu behandlar rör det sig här om till sin utformning tämligen okomplicerade ersättningsfrågor.

Jag skall heller inte gå in i detalj på frågan om dessa eller om de synpunkter man kan ha avseende vilken form av stöd för konstnärer som är bäst. Det rör sig både om de skattefrågor som berör dem i deras egenskap av egenföretagare med utpräglat ojämna inkomster och höga egenavgifter och om frågan om beställning, stipendier, etc.

Vår reservation, som vi har avgett tillsammans med Folkpartiet liberalerna och kds, gäller en organisatorisk fråga av principiell karaktär. Vi har i utskottet varit överens om och i betänkandet föreslagit ett tillkännagivande om att det finns skäl att se över formerna för konstnärsinflytande i bl.a. Konstnärsnämnden. Där finns flera saker att belysa som bl.a. tangerar frågor om representativitet, korporativism, m.m.

I avvaktan på en sådan översyn och vad den kan leda till anser vi reservanter att det är fel att avskaffa styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond. Det ger mer intryck av ytterligare en återställare för återställandets skull.

Utan att ändra uppfattning i sakfrågan, den står vi fast vid, avstår jag dessutom för tids vinnande och när jag ser vilka konstellationer som finns i frågan i kammaren från att yrka bifall till reservationen.

Anf. 119 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i detta betänkande som handlar om ersättningar och bidrag till konstnärer.

Konstnärerna har det ju kärvt i dagens läge. De har det kärvt väldigt ofta. Men när nu ekonomin ser ut på det vis som den gör är det jobbigt att vara bildkonstnär.

Man talar inte om arbetslösa bildkonstnärer. De är kreativa, de arbetar, de målar. Däremot är de ofta inkomstlösa. Det är en nog så besvärande situation.

Den individuella visningsersättning på 3 000 kr som man tidigare fick har tagits bort av Bildkonstnärsfonden. Jag kan hålla med om att de 3 000 kronorna kanske inte var den bästa konstruktionen när det gällde ersättning till konstnärer, men det jag tycker är viktigt är att de pengar som visningsersättningen innebar fortfarande får gå till bildkonstnärerna.

Vi socialdemokrater i utskottet anser att man bör pröva att bryta ut de här pengarna ur Konstnärsnämndens anslag och i stället eventuellt överföra dem till någon ideell organisation, BUS exempelvis, som betyder Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, och på så sätt ge upphovs-

männen själva tillåtelse att styra över fördelningen av sina ersättningspengar.

Det här har vi diskuterat i utskottet, och i betänkandet vill vi att regeringen återkommer med förslag i den här riktningen till riksdagen. Jag hoppas då att bildkonstnärerna skall känna att deras ersättningspengar är deras pengar och att de själva disponerar över dem.

I samband med det föreslår vi också att konstnärsorganisationerna får ett större inflytande när det gäller att föreslå representanter i Konstnärsnämndens styrelse.

Anf. 120 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Fru talman! Bidrag och ersättningar till konstnärer är mycket viktiga i dessa kristider.

Konstnärsnämnden har till uppgift att fördela dessa medel och har belagts med sparkrav, vilket jag tycker är beklagligt. Men eftersom Vänsterpartiet inte har lyckats hitta pengar någon annanstans har vi gått med på detta, för vi vill ju också vara med och ta ansvar i det kärva ekonomiska läget.

En annan fråga som vi dock har drivit mycket långt, som inte hör hemma i detta utskott men som vi har drivit i andra utskott, är att minska nedskärningarna i kommuner och landsting. Vi måste värna kommunerna och landstingen. Gör vi det, tror jag också att situationen blir bättre för våra konstnärer eftersom de då får möjligheter att verka hemma i kommunerna och landstingen på skolor, sjukhus, dagis osv.

Men tyvärr har regeringen föreslagit ytterligare nedskärningar, vilket gör mig mycket bedrövad.

Fru talman! Vi har i ett särskilt yttrande tagit upp folkmusikernas ställning. I dag har folkmusikerna ingen möjlighet att få del av de upphovsrättsliga pengarna, eftersom Svensk folkmusikfond har upphört. Vänsterpartiet anser att även utövare av folkmusik på ett lämpligt sätt borde kompenseras för detta.

Vår förhoppning är att Kulturutredningen ägnar uppmärksamhet åt frågan och försöker komma till rätta med den. Man skulle kanske kunna komma fram till en ny fond och nya avtal i frågan. Folkmusiken har inte särskilt många upphovsmän, eftersom många av dem ofta är avlidna sedan länge. Därför borde man kunna få till stånd ett annat system än det nuvarande för att stödja folkmusiken.

Anledningen till att jag just tagit upp frågan om folkmusiken är att jag har haft fantastiska upplevelser när det gäller just folkmusik. Framför allt har jag upplevt hur olika kulturer kan mötas i folkmusiken. Det är en unik möjlighet att få olika kulturer att närma sig varandra. För oss som lyssnar blir det också väldigt fina upplevelser.

Ett sätt att försöka få folkmusikerna att mötas är att ordna en fast lokal där de kan mötas. Jazzmusikerna har Fasching, symfonikerna har sitt konserthus, teatervännerna har Dramaten osv. Detta säger jag inte på grund av någon jantelagsprincip, utan jag tror att en satsning i denna riktning verkligen skulle vara mycket positiv för hela samhället.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till förslagen i propositionen, men jag hoppas verkligen att Kulturutredningen tar upp och diskuterar folkmusikernas förutsättningar.

Anf. 121 PER LAGER (mp)

Fru talman! Konstnären är en av samhällets visionärer – viktig för utvecklingen och för människans behov av nya ögon samt för livslusten. Samtidigt tillhör konstnären en yrkesgrupp som trängs väldigt hårt i den materialistiska, datoriserade vardag som vi lever i, där snabba värdebyten och informationsteknik sällan ger oss möjlighet att känna djupare inlevelse och förståelse för våra medmänniskors livsvillkor.

Konstnären gestaltar lidandet i dess vida bemärkelse och kommunicerar ofta med djupare bottnar i vårt inre. Därför är konstnären så viktig för ett demokratiskt, humant, socialt och solidariskt samhälle.

Fru talman! Med denna allmänna inledning om konstnärskapet vill jag litet grand kommentera själva betänkandet, som jag till min stora glädje finner beskriver Miljöpartiets och, som jag tror, de flesta yrkeskonstnärernas synpunkter.

1982 skapades Bildkonstnärsfonden, BKF, för att fördela anslagsposten Visningsersättning åt bild- och fondkonstnärer. Konstnärernas huvudorganisationer dominerade i styrelsen. Såväl den övergripande konstnärsnämnden som de olika föreningsorganen fick partssammansatta styrelser, där upphovsmannaorganisationerna utsåg representanter för de konstnärliga yrkesutövarna.

Sedan dess har konstnärernas inflytande successivt minskat. Den individuella visningsersättningen upphörde 1993, och under våren 1994 fråntogs konstnärsorganisationerna inflytandet över de övriga visningsersättningsmedlen genom en ändring i styrelserepresentationen.

I årets budgetproposition fullföljer den nuvarande regeringen denna handlingslinje och föreslår avskaffande av den särskilda bildkonstnärsfonden. I stället satsar man på bidrag till arbetsstipendier, internationellt kulturutbyte och förstärkta pensionsbidrag.

Miljöpartiet de gröna föreslår att det statliga visningsersättningsanslaget ersätts med två nya anslag. Det ena kallar vi för konstnärsfonden. Det andra, som motsvarar den tidigare individuella visningsersättningen, särskiljs från övriga visningsersättningar och kan t.ex. kallas personlig visningsersättning åt bild- och fondkonstnärer. Förslagsvis skall detta handhas av BUS, som vi tidigare hörde betyder Bildkonst och upphovsrätt i Sverige.

Utskottet har funnit skäl att be regeringen att överväga reglerna om ersättningar till bildkonstnärer med anledning av bl.a. vår motion. Jag ser fram emot ett förslag i den riktningen.

En annan viktig fråga är givetvis vilka som skall sitta i Konstnärsnämnden och dess fördelningsgrupper samt hur dessa tillsätts. Vårt förslag är att regeringen följer förslaget från KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd. Men jag vill poängtera att det självfallet är viktigt att en så stor del av konstnärskåren som möjligt täcks in av representanterna i styrelsen. Vid sidan av den dominerande Konstnärernas riksorganisation, KRO, finns t.ex. Svenska Konstnärs-

förbundet, SK. Även andra intressenter bör övervägas i detta sammanhang. Detta är för att tillgodose allsidighet, bredd och en allmän rättviseaspekt. Ingen skall behöva ifrågasätta att alla seriöst arbetande konstnärer, oavsett organisationstillhörighet, kan komma i fråga.

Utskottet har ansett att regeringen bör se över reglerna för hur ledamöterna i Konstnärsnämnden tillsätts för att sedan återkomma till riksdagen. Även i denna fråga har utskottsmajoriteten gått oss till mötes, och det tackar vi för.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan. För övrigt vill jag ge mitt stöd till det som Charlotta Bjälkebring nämnde angående folkmusiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

FiU9 Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU14 Riksdagens revisorer och deras kansli
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU16 Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU17 Anslag till Kammarkollegiet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU17 Arkiv m.m.
Mom. 1–4
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 5 (medelsanvisningen till Svenskt biografiskt lexikon)
1. utskottet
2. res. (m)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

KrU21 Ersättningar och bidrag till konstnärer
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen beslöt kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

Teater, dans och musik

22 § Teater, dans och musik

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU22
Teater, dans och musik (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 122 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! Med tanke på att många har blivit hitlockade av voteringssignalen är det för en gångs skull ganska många åhörare i kammaren när vi debatterar kulturen. De som har kommit hit är välkomna att sätta sig ned för att lyssna och kanske även delta.

Fru talman! Av det som behandlas i betänkande KrU22 finns mycket som är både behjärtansvärt och beaktansvärt. En del av betänkandet berör decentraliseringsfrågor och frågor om fördelning av ansvar för försörjning av olika landsdelar med opera, balett och högkvalitativ talteater.

För att vi inte i den typen av frågor skall föregripa de förslag som kan bli resultatet av den stora kulturutredningen kommer en del att ännu en tid bli vid det gamla.

Beroende på var vi bor etc. är det naturligtvis mycket lockande att tala sig varm för en konsekvensuppföljning av stödet till Göteborgsoperan, för Malmö musikteaters roll, för behovet av att slå vakt om det fåtal blåsarensembler som vi har kvar i landet sedan våra gamla militärmusikorkestrar försvunnit och för frågan om vem som skall vara huvudman och vem som skall betala för vad etc.

Om det inte redan tidigare har föreslagits förändringar i riksdagen eller av andra institutioner bör vi avvakta med stora förändringar tills vi har fått Kulturutredningens slutbetänkande och den därav föranledda remissomgången.

Ett område som dock har penetrerats i många år, och där det tidigare har föreslagits förändringar, gäller Riksteatern. Det var ju för att ge förslag till hur man kunde förbättra och förbilliga turnéteaterverksamheten som den s.k. Teaterutredningen tillsattes. Oavsett vad man kan säga om betänkandena från ESO-utredningen och Teaterkostnadsutredningen, så redovisar de ovedersägliga siffror, som pekar på att något måste ske på detta område.

När dåvarande ecklesiastikminister Arthur Engberg på 1930-talet föreslog upprättandet av en riksteater var det i skenet av att den privata turnéteatern, bl.a. utslagen av de nya biograferna som växte upp över landet, på bara ett par års tid vid 20-talets början nästan helt hade kollapsat. Samtidigt fanns ute i landet många teaterbyggnader, som, i den

mån inte också de hade blivit biografer, kunde användas för en pånyttfödd turnéteater med statsstöd och statligt uppbackat huvudmannaskap.

Tillsammans med folkparksteaterverksamheten blev det den nya Riksteatern som förde ut operetter, musikaler och talteater till hela landet. Som fasta punkter fanns de statliga scenerna i Stockholm och teatrarna i Göteborg och Malmö.

Bortsett från några tillskott på teaterkartan årtiondena närmast efter, t.ex. stadsteatrarna i Borås, Helsingborg och Uppsala, såg bilden ut så fram till 1970-talet. Då placerade Riksteatern permanent ut en del av sin ensemble i residensstäder. Denna utveckling fortsatte på 1980-talet, och i denna verksamhet trädde även lokala och regionala samhälleliga intressenter in.

Samtidigt fortsatte Riksteatern att spela nästan som om ingenting hade hänt och, vilket alla undersökningar har pekat på, i samma orter som den teatervane finner de fasta länsensemblernas fasta scener eller turnébesökslokaler.

Riksteatern har under åren byggt upp ett antal specialensembler, som det däremot inte har funnits någon ersättning för. Det gäller Cullbergbaletten, det gäller Tyst teater, det gäller Finsk teater, osv. Det är detta vi tycker att Riksteatern skall fortsätta att arbeta med och utveckla.

Man behöver också förbättra publikarbetet, och därför har vi, liksom en helt enig teaterutredning, föreslagit att de medel som i dag går till s.k. skådebaneverksamhet, och som dess värre alltför ofta inte har givit resultat som kan försvara de utbetalningar som gjorts, skulle överföras till Riksteatern. Dess värre har den frågan inte behandlats i samma betänkande, men den förtjänar ändå att belysas här för att kammaren skall få en komplett bild av vårt förslag rörande Riksteatern.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 till betänkandet.

Anf. 123 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Jag skall försöka hålla mig kort.

Vi behandlar i dag sex stycken kulturbetänkanden, och debatterna är som märks korta. Detta beror också på att det är en sorts mellanår för kulturpolitiken, något som givetvis beror på den stora Kulturutredningen, som har att behandla i stort sett allt som har med kulturpolitik att göra. Några delutredningar har också stoppats in i den stora. Det gör att vi inte har skrivit särskilt utförliga motioner, och i utskottets betänkande tas inte heller så många detaljer upp. De flesta yrkandena hänskjuts till Kulturutredningen, och det är ganska skönt när man som jag är ny i utskottet. Det blir en sorts mjukstart.

Det här året har ändå lärt mig vilken oerhörd mängd av olika frågor vi har att behandla i det här utskottet och hur betydelsefulla de frågorna är.

Jag kan bara framföra en from förhoppning om att de som jobbar i Kulturutredningen skall komma fram till bra förslag, så att de statliga pengarna används så bra som möjligt, att de når rätt målgrupper och får spridningseffekter i hela landet och att det verkliga målet, att alla män-

niskor skall vara delaktiga i kulturlivet, kan uppnås. Från Centern vill vi i det sammanhanget särskilt betona barn och ungdomar.

Det gäller också att kunna ta vara på kulturarvet och sprida kännedom om det, även bland barn och ungdom. Det är först genom att känna sin historia, och det gäller då särskilt lokalt, som det är möjligt att få en sådan trygghet i sig själv att man kan vara generös och tolerant mot andra människor.

Kanske det främsta målet för kulturpolitiken ändå är att främja ett levande, dynamiskt och kreativt konst- och kulturliv som för samhället framåt.

För vår del har vi i vår övergripande motion tryckt alldeles särskilt på att kulturarbete skall rikta sig mot barn och ungdomar. De allra flesta anser att det är viktigt, och det tas också upp i utredningen.

Men vi vill kanske gå litet längre redan nu. Därför har vi till det här betänkandet fogat en reservation. Den handlar om medelsanvisningen till Operan. Vi menar att fler barn och ungdomar måste få tillgång till den fantastiska konstform som operan verkligen är. Därför vill vi att 20 miljoner av anslaget till Operan skall avdelas till turnéverksamhet eller uppsökande verksamhet ute i skolorna, så att fler än de elever som går i skolor runt Stockholm förstår vad opera är, lär sig en del om det och blir nyfikna och blir en framtida publik. Det är väldigt viktigt, och det är en del i den satsning vi vill göra på att ge mer kultur åt barn och ungdomar.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 124 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! I det här betänkandet har Folkpartiet föreslagit ett antal förbättringar av stödet till olika kulturella verksamheter. Vi vill något justera stödet till Operan och Dramaten. Det framgår av reservation 3. Vi vill öka utbyggnaden av den regionala kulturverksamheten. Vi vill att Skånebaletten och Norrbottens kammarorkester skall få förbättrade villkor, och vill ge litet mer pengar till fria teater-, dans- och musikgrupper. Det framgår av reservationerna 5 och 6.

Folkpartiet står givetvis bakom innehållet i de här reservationerna, men jag anser att det är utsiktslöst att ändra på majoritetens uppfattning i dessa frågor, och därför yrkar jag inte bifall till dessa reservationer, vilket ju sedvanligt uppskattas av alla som tycker att vi i debatterna kan ägna oss åt viktigare saker än att till varje pris bevaka våra positioner i reservationerna.

Med detta, värderade talman, tror jag att det är läge för att önska samtliga här en trivsam middag.

Anf. 125 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Lennart Fridén har gett en historieskrivning vad avser Riksteatern. Den tackar jag för. Jag skall senare, om jag får tid, kommentera en del andra saker.

Först vill jag gå in på pudelns kärna, pengar. Regeringen tillämpar i årets budget en tämligen konsekvent linje, med samma sparkrav på utgifter för statlig konsumtion oavsett vad konsumtionen innehåller. Jag kan förstå önskan om likadana principer, men jag ställer mig ideologiskt sett inte bakom inriktningen.

Vad avser Riksteatern, Operan och Dramaten anser Miljöpartiet att de inte bör förlora i köpkraft i årets budget. Kultur är enligt Miljöpartiet en oerhört viktig prioritering i uppbyggandet och bibehållandet av infrastruktur. Andra anser att Dennispaketet och militära matierielinköp är viktigare att prioritera.

Fru talman! Riksteaterns kanske viktigaste roll är den som folkrörelse och företrädare för publiken. De 226 teaterföreningar som ingick i Riksteatern när den statliga utredningen om teaterns roll presenterades förra året har nu blivit ännu fler. De satsar aktivt på bildningsverksamhet, med drygt 100 kurser för olika teaterföreningar bara under den här våren. De lokala föreningarna står för ca 70 % av de 3 500 arrangemang som genomförs i Riksteaterns regi. Det innebär att över två tredjedelar av föreningens verksamhet avser service åt andra teaterproducenter. Därför är det omöjligt för oss att se Riksteatern som *en* teater. Den är så mycket mer.

I ekonomiskt svåra tider, då ljuset i tunneln syns väldigt långt borta, har Riksteatern en stor roll som bärare och spridare av visioner, de visioner som vi alla genom kulturens kraft har så stort behov av. Att i solidaritetens namn minska Riksteaterns budget är oerhört osolidariskt, tycker vi.

Så kommer jag till Operan i Stockholm, som arbetar aktivt med att uppfylla de mål som föreskrevs i regleringsbrevet inför 1994/95 års budget. Rom byggdes inte på en dag, men jag vill påstå att Operan i Stockholm är på god väg mot villkorsuppfyllelse. Man skall inte bara vårda det nationella kulturarvet och den svenska nationella identiteten inom operans och balettens område, utan mycket mycket mer. Bl.a. föreskrivs att Operan skall ha en standard som hävdar sig jämsides med flertalet av de förnämsta scenerna utomlands. Man skall stå som inspiratör och förebild för utbildningsinstitutionerna i landet och sprida och förankra sin verksamhet hos en stor och bred publik, turnera inom landet och utveckla samarbete med radio och TV.

Det är bra att sätta ribban högt, och jag vill gärna att Kungl. Teatern skall bjuda på en kvalitet i världsklass. Men det kostar statliga medel.

Jag anser också att det är betydelsefullt att Operan kan nå en bred publik, där naturligtvis ungdomar ingår. Därför är det glädjande att se att Operans publik under de senaste åren har föryngrats. Men då kan man inte höja biljettpriserna för att kompensera för en minskad köpkraft. Hur skall de unga och barnfamiljerna då ha råd att gå på Operan? Det är ekonomiskt svårt att ha råd redan i dag.

Så kommer jag, fru talman, till Dramatiska teatern i Stockholm. I samma regleringsbrev som nämnts tidigare föreskrevs att den utöver att stärka Sveriges kulturella och språkliga identitet och hävda svenskt deltagande i Europas kulturella gemenskap också har till uppgift att sprida och förankra sin verksamhet hos en stor och bred publik, att turnera inom det egna landet och att använda sig av radio och TV för att nå ut till en större publik och särskilt uppmärksamma den unga publiken.

Man är på god väg, vill jag påstå. Den klassiska dramatiken, som enligt regleringsbrevet skall utgöra stommen i Dramatens utbud, kommer att kunna glädja många unga publiker och inbjuda till otaliga tolkningsdiskussioner om dåtida och samtida problemställningar i samhället.

Samtidigt vill jag påstå att Dramaten under det senaste decenniet har varit en av landets konstnärligt mest framgångsrika scener. Man har gästspelat i Tokyo, Los Angeles, Barcelona, New York, Florens m.fl. stora städer både inom och utom Europa.

Det är komplicerat att minska Dramatens köpkraft samtidigt som man åläggs att främja utveckling och förnyelse. Därför yrkar jag bifall till reservation 4 under mom. 1.

Eftersom jag har någon minut kvar av min talartid vill jag vända mig till Lennart Fridén. Efter den fina historieskrivningen vad gäller Riksteatern tog Lennart Fridén upp som kritik att man spelar på orter där det finns länsteatrar. Det tycker däremot vi i Miljöpartiet är helt okej. Vi tycker att det är fint med mångfald, och vi tror att det är till stor glädje för dem som bor i de här orterna att få se fler skådespelare på scenen.

Jag vill också vända mig till Marianne Andersson. Hon säger att det nu är ett mellanår för kulturen. Det tycker inte vi i Miljöpartiet. Vi tycker att det är viktigt att visa på visioner och ekonomiska prioriteringar även fast det finns en kulturutredning. Den utredningen kommer inte att lösa alla problem, och det kommer att ta flera år innan utredningens betänkande har passerat alla remissinstanser. Under den tiden kan inte kulturutvecklingen och visionerna gå i stå.

Marianne Andersson säger också att de flesta yrkandena från utskottet hänskjuts till utredningen. Det tycker jag, som sitter i både utskottet och utredningen, är principiellt fel. Vi måste kunna föra en kulturpolitiskt aktiv debatt, trots att vi har en utredning, kanske i synnerhet när vi har en utredning, och debatten måste kunna föras innan utredningen lägger fram sitt förslag i augusti.

Anf. 126 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Ewa Larsson sade i början av sitt anförande att hon inte kan se Riksteatern som *en* teater. Det är helt riktigt, eftersom den egentligen består av två delar, dvs. den producerande delen och folkrörelsedelen. Det är något som har belysts ganska ingående av oss som har suttit med i Teaterutredningen. Eftersom Ewa Larsson själv har talat om att hon sitter i den s.k. stora kulturutredningen, till vilken vi från Teaterutredningen har skickat vårt betänkande, utgår jag också

från att Ewa Larsson kommer att läsa det betänkandet för att kunna ta ställning till de här frågorna. Faktum är att vi gör just de påpekandena.

Vi var dessutom, över alla partigränser, rörande överens om att en av de allra viktigaste uppgifterna var att utöka publikarbetet. Det är också därför som vi i utredningen och vi moderater i utskottet har föreslagit att de pengar som i dag har gått till Skådebanan och där använts till att bl.a. täppa till svarta hål i samband med konkurser i stället skulle kunna ge kultur. Då är det väldigt viktigt att man stöder det här publikarbetet.

Sedan kan man ifrågasätta att Riksteatern spelar på de orter där det redan finns teater, medan, vilket har påpekats i flera utredningar, de orter som aldrig får något besök alls glöms bort. Det är det vi har vänt oss emot.

Anf. 127 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Man kan, som Lennart Fridén, ifrågasätta att de olika teatrarna skall spela i samma orter, men var Riksteatern spelar styrs ju av den publika aktiviteten – det är det som är den demokratiska processen. Jag tycker därför inte att vi skall gå in och tafsa på det.

Betänkandet från Teaterutredningen, som Lennart Fridén satt med i, utgör naturligtvis *en* del av underlaget i Kulturutredningen, men det är bara en del.

Anf. 128 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Jag får säga som lejonmamman sade om sin son: En, men ett lejon. Vi har med specialisthjälp och annat behandlat just dessa frågor, som jag upplever att Eva Larsson inte riktigt har kläm på.

Som gammal statsvetare vill jag också säga att detta har inte ett dugg med demokratisk process att göra. Det är faktiskt att missbruka ordet demokrati på samma sätt som många andra gör det. Till sist blir det inte något värde alls i det ordet.

Men läs både min reservation till Teaterutredningen och det som Teaterutredningen som helhet har kommit fram till när det gäller publikarbete och just folkrörelsedelen! Det är det viktigaste som vi har att göra i den stora Kulturutredningen just i fråga om Riksteaterbiten. Jag rekommenderar denna läsning, som är ganska trivsam. Den innehåller dessutom mycket fakta, och det kan vara bra när man till sist skall ta ställning.

Anf. 129 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Nu kan jag inte lika mycket om Teaterutredningen som Lennart Fridén. Däremot får jag jämt påpeka att den bara utgör en del i Kulturutredningen, vilken skall ta ett stort helhetsgrepp. Självfallet kommer alla i Kulturutredningen att sätta sig in i den utredning som jag har varit med i. Sedan kan vi diskutera ordet demokrati någon annan gång.

Anf. 130 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag vill nog ändå påstå att detta på något sätt är ett mellanår när det gäller kulturen.

Under de tre fyra år som vi har haft en ekonomisk kris har ju kulturen faktiskt fått något ökade anslag, vilket jag tycker är fantastiskt. I år får kulturen i stort sett behålla sina pengar. Det är ju positivt, särskilt när vi vet hur ekonomin ser ut på alla andra områden. Från den synpunkten är det väldigt bra.

Sedan är det utan tvivel så att vi visserligen för en debatt, men vi hänskjuter i stor utsträckning väldigt många frågor till utredningen. Det är ju på det viset, så det är inte så mycket att diskutera.

Det är klart att jag som inte sitter i utredningen har kontakt med representanten för Centern. Kulturdebatten pågår ju ständigt i alla fall. Visst är det så.

När det gäller Kungl. Teatern och vårt krav på omfördelning är jag ganska övertygad om att det går att göra en del rationaliseringar – det går ju att göra i alla verksamheter. Sedan finns det också alldeles säkert ett utrymme för en höjning av biljettpriserna. Vi har skrivit tydligt att det inte skall gälla de föreställningar som vänder sig till barn och ungdomar. Biljettpriserna när det gäller operaföreställningar är ju fortfarande betydligt lägre än vad priserna är på privatteatrar. Jag är alldeles övertygad om att detta går att lösa på det sätt som vi har sagt.

Anf. 131 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Jag kan inte bestrida att många tycker att det är ett mellanår för kulturen. Jag kan inte heller bestrida att majoriteten hänskjuter flera frågor till utredningen. Jag konstaterar bara att det är tragiskt.

Jag kan också konstatera att vi i Miljöpartiet inte tycker att man skall lägga en besparing med 11 % på Riksteatern, Dramaten och Operan. Höjda arbetsgivaravgifter – och vi vet ännu inte hur det blir med momsen – innebär att man måste rationalisera ännu mer än vad man tidigare har gjort. Man har ju minskat sin köpkraft även under de andra åren, eftersom man tidigare inte har fått uppskrivningar för ökade lönekostnader och inflation. Man har ju hela tiden tvingats att rationalisera.

Var drar man gränsen för barn och ungdom när det gäller biljettpriserna? Är Parsifal en föreställning för ungdom? Skall det vara billigare biljetter till den föreställningen? För en fyrapersonsfamilj kostar det i dag 1 000 kr att gå på Operan, även om man sitter ganska så långt bak. Jag tycker att det är tufft. Vi vill absolut inte höja biljettpriserna. Vi vill inte ha det som i New York.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.08 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

22 § (forts.) **Teater, dans och musik** (forts. KrU22)

Anf. 132 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)

Herr talman! Vi skall nu behandla KrU22 Teater, dans och musik. Jag vill dock för den kulturpolitiska debattens skull börja med att påminna om sambandet mellan kultur och demokrati. Här berörs självfallet konstarterna teater, dans och musik men också alla andra konstarter och uttrycksformer.

En levande demokrati är en förutsättning för allt som vi politiskt vill göra. Med reflekterande människor som har ett rikt känsloliv och förståelse för andra människors sätt att tänka och leva får vi möjlighet till en aktiv och skapande kultur, som i sin tur är en förutsättning för att bibehålla och stärka demokratin.

Vi måste därför finna former för och stödja verksamheter där även de udda, de oorganiserade, de mindre vältaliga och de otämjda blir delaktiga.

Herr talman! Låt mig citera Eva Dahlgren: Vem vänder vindarna? Vem får mig att gå dit jag aldrig gått? Vem tänder stjärnorna som bara jag ser i dina ögon? Vem vänder vindarna och för mig dit min tanke aldrig nått?

En kulturpolitisk debatt måste slå på helljuset och titta framåt. Titta in i en framtid, där våra ungdomar har blivit vuxna och våra barn blivit ungdomar. Vår kulturpolitik måste i ökad omfattning rikta stöd och insatser till våra ungdomar. Om dessa får möjlighet att själva ge uttryck för erfarenheter och känslor genom skapande verksamhet då har vi ökat möjligheten att i framtiden uppnå kulturell jämlikhet och ökat samhällsengagemang.

Samhällsengagemang och delaktighet är en förutsättning för att vår mellanvalsdemokrati med aktiva och levande folkrörelser skall fortleva och utvecklas. Folkrörelserna och folkbildningen har varit och är fortfarande en betydande kulturbärare. Genom samverkan har folkrörelserna, folkbildningen, våra konstarter och kulturarbetare stimulerats, utvecklats och nått stora och nya medborgargrupper.

Nu måste vi nå de kvarvarande grupperna, de som fortfarande står utanför och inte är delaktiga. För att lyckas med detta måste vi prioritera våra barn och ungdomar, men också se till att medborgare i hela landet får del av det statliga kulturstödet. Här tror jag att ett verksamt medel och verktyg är ett ännu starkare samarbete mellan våra statliga kulturinstitutioner, fria grupper, kulturarbetare, folkbildning, folkrörelser och kommunala och regionala kulturinstitutioner.

Herr talman! Just nu pågår en genomlysning av kulturpolitiken inför de förslag som kan förväntas bli redovisade för riksdagen i samband med budgetförslagen för 1997 och 1998. Den parlamentariskt sammansatta kommitté om kulturpolitikens inriktning som nu arbetar har bl.a.

fått överlämnat till sig teaterutredningen, som återfinns i betänkandet teaterns roller, SOU 1994:52, Kulturrådets rapport Musik för miljoner och en kompletterande rapport avseende Stockholmsmusiken samt länsmusiken i Blekinge.

Förslag från kommittén om kulturpolitikens inriktning förväntas få en omfattande remissbehandling, där samtidigt myndigheterna inom kulturområdet skall göra en noggrann genomgång av sin verksamhet med fördjupade anslagsframställningar inför budgetåret 1997.

Det är således först då som det är rimligt att riksdagen fattar beslut om den framtida kulturpolitiska inriktningen och eventuella större förändringar i statsbidragsgivningen samt statsbidragsbestämmelserna.

Med hänvisning till och beaktande av detta yrkar jag bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande 1994/95:KrU22 Teater, dans och musik i dess helhet, samt avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! Slutligen vill jag kort kommentera några av de reservationer som har presenterats.

Först vill jag säga några ord om det som Lennart Fridén berörde före middagsuppehållet, nämligen motion 285, som handlar om att man från moderaternas håll vill ta bort 38,6 miljoner från Riksteatern. Tidigare riksmöten har beslutat att inte särbehandla Riksteatern gentemot Operan och Dramaten. En teaterutredning är nu färdig med sin utredning och har lämnat den till den kommitté som skall göra översynen när det gäller inriktningen av kulturfrågorna i framtiden. Teaterutredningen talar om att bibehålla den nivå som i dag finns i relation till de andra teaterinstitutionerna i avvaktan på den kommitté som nu skall se över inriktningen. Det är därför minst sagt märkligt att man vill göra denna neddragning. Det kan ju knappast gynnas av det som Lennart Fridén sade, nämligen att det fortfarande finns orter i landet som inte får uppleva riksteaterföreställningar.

Därefter vill jag säga några ord om den motion som Marianne Andersson talade om, nämligen motion 230. Centern föreslår där att man skall minska anslaget till Operan med 20 miljoner, som skall användas till den uppsökande barn- och ungdomsverksamheten ute i landet, visserligen inom samma institution.

Den målsättning Marianne Andersson skisserar stämmer väl överens med en bred inriktning på att försöka ge ett stöd till barn- och ungdomssidan. Jag tror att vi klarar det utan att göra en så kraftig förändring av Operans anslag. Det finns förutsättningar att till hösten, när Operan skall byggas om, skapa chanser att komma ut i landet med en uppsökande barn- och ungdomsverksamhet. Det kommer at ges kompensation till Operan för de intäktsförluster man gör genom stängningen. Denna skulle kunna användas till en sådan uppsökande verksamhet.

Låt mig påminna om att man har sagt att man bör eftersträva att öppna Operan för föreställningar både på söndagar och under sommaren. Där ser man också en möjlighet att göra mer som är riktat till barn och ungdomar.

Att nu föregripa den kommitté som skall se över kulturpolitikens inriktning kan inte vara riktigt.

Slutligen vill jag kort kommentera Eva Larssons inlägg. Eva Larsson sade att det är osolidariskt att göra sådana här indragningar på Riksteatern. Jag skulle vilja vända på det och säga att det förmodligen vore osolidariskt att frånta teaterinstitutionerna ett sparande när alla andra måste spara. Alla andra statliga institutioner och myndigheter måste ju spara i sin konsumtion. Vi kan då inte undanta teaterinstitutionerna. Det vore orimligt och just osolidariskt.

Med det yrkar jag bifall till utskottets majoritetsförslag.

Anf. 133 LENNART FRIDÉN (m) replik

Herr talman! För ca 15 år sedan gavs det ut en bok av Henrik Åkerman som hette Julaftonsteoremet. I den boken skildrar han hur svensken i valet mellan ny bil, ny sommarstuga och Mallorcaresa väljer alla tre och hoppas att jultomten skall betala. Litet av det intrycket får jag när jag hör Nils-Erik Söderqvists reaktioner på vårt besparingsförslag.

Som jag redogjorde för i mitt förra inlägg är det så att Riksteatern en gång kom till för att täcka det behov som fanns ute i landet och för att vi inte hade fasta ensembler på mer än ett par orter. Nu har vi mer än tjugotalet länsteatrar, och vi har fått fler statsteatrar sedan den tiden. Man bör därför kunna skära ned i det som är den allmänna vuxenteaterverksamheten. Vi har sagt att de skall rikta in sig på det som är viktigast, nämligen barn- och ungdomsteater på riksplanet, balett, musikteater och sådant som de regionala teatrarna inte klarar av. Teaterutredningen var i stort sett överens om detta. Frågan var bara hur man skulle bära sig åt. Vi var överens om att man skulle dela upp verksamheten. Jag ville separera den även organisatoriskt. Vi talade också om ett trestegsförfarande för att man skulle kunna komma till rätta med en del av de dubbelengagemang som faktiskt förekommer.

Att man i det sammanhanget skall kunna spara litet grand tycker jag inte är mer än rimligt, eftersom man redan har uppfyllt de krav som från början ställdes för att sprida teaterverksamheten ut över landet. Därvidlag är det ett vettigt sätt att spara. Men det tycker inte Nils-Erik Söderqvist. Han tycker bara att det är solidariskt och riktigt när man sparar på Operan och Dramaten. Jag får inte det hela att gå ihop, Nils-Erik Söderqvist.

Anf. 134 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Lennart Fridén vill påstå att det skulle vara riktigt att göra en neddragning och att det inte skulle vara så märkvärdigt med storleken på den. De besparingskrav som vi har ställt och ställer likaväl på Riksteatern som på Operan och Dramaten innebär en sänkning av bidraget med 9 miljoner för Riksteatern. Lägger man då till det som Moderaterna föreslår på 38,6 miljoner blir det en avsevärt större summa. Framför allt bryter man principen genom att särbehandla Riksteatern på det här sättet.

Det är litet märkligt att Lennart Fridén, som har suttit med i Teaterutredningen, som inte har förordat någon neddragning för Rikstea-

tern, ändå från moderat håll för fram ett sådant förslag och argumenterar för det. Det tycker jag är märkligt.

Man måste ställa sig frågor om dessa saker och vilka konsekvenser det får. Det vore intressant om kommittén om kulturpolitikens inriktning kan få chansen att svara på dem. Vad skulle t.ex. hända med vuxenproduktionen? Skulle länsteatrarna klara av att väga upp bortfallet av vuxenproduktionen inom Riksteatern? Är det möjligt att tro det? Man måste också ställa sig frågan: Skulle inte sänkningen av bidraget omöjliggöra en ökad satsning på barn och ungdomar?

Anf. 135 LENNART FRIDÉN (m) replik

Herr talman! Teaterutredningens förslag är väldigt resonerande. Det finns i betänkandet ytterst få konkreta förslag i slutkapitlet, utan man hänvisar till utvecklingar och tendenser. Det innebär att man måste läsa hela betänkandet, och därmed förstår man också att ledamöterna i utredningen hade olika uppfattning i den här frågan. Men vi var överens om att man skulle redovisa underlaget till den stora kulturutredningen.

Hur man skulle dela upp det hela för att så småningom kunna skära i den egenproduktion som bedrivs framkommer det mycket klart av den reservation som jag avgett till utredningen, så det är inte konstigt.

Vi var färdiga med utredningen i början på april förra året. Det är alltså litet mer än ett år sedan. Sedan dess har det visat sig att vår ekonomi är mycket värre än vad vi då hade anledning att förmoda. Det innebär att man får ta ett litet extra tag. Men det som jag sade i min reservation till utredningen motsägs inte på något sätt av det jag nu säger här. Det är bara det att vi har fått ta några kronor till.

I den utredningen kunde inte heller Nils-Erik Söderqvists parti tänka sig att plocka bort några slantar. Men nu plockar ni ändå bort de 9 miljoner ni talar om. Så är det med den saken. När ekonomin är dålig är vi tvungna att ta litet tuffare tag. Det finns ingen jultomte som betalar, utan det får vi göra själva.

Anf. 136 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Vi motsäger oss inte på något sätt. Vi är medvetna om att det måste göras nedskärningar. Det är det vi har föreslagit när vi har sagt att vi vill ta bort 26 miljoner från teaterinstitutionerna. Men det är just särbehandlingen som jag tycker är så märklig och som i varje fall inte jag kan återfinna i Teaterutredningen, som jag har försökt att ta till mig och läsa.

Det är nu första gången som det kommer att ske en systematisk resultatbedömning av institutionerna, dvs. att man ställer upp verksamhetsmål och följer upp resultatet. Då kommer man att få ett oerhört mycket bättre underlag för att göra de avvägningar som jag förväntar kommer att ske i kommittén för kulturens framtida översyn. Det är då litet märkligt att man här hela vägen föregriper ett sådant ställningstagande.

Återigen: Jag tycker att särbehandlingen är mycket knepig.

Anf. 137 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Först till Centerns reservation som handlar om omfördelningen när det gäller Operan. Jag vill göra klart att det gäller Operan och inte Dramaten och Riksteatern, som finns under samma anslag. Det vet jag att Nils-Erik Söderqvist förstår, men en del andra har missförstått det.

Nils-Erik Söderqvist talar mycket vältaligt om hur viktigt det är att satsa på barn och ungdomar. Det är precis det som vi tycker. Vi menar att man nu måste gå från ord till handling. Det gäller då att göra omfördelningar, eftersom vi inte har nya resurser. Det är inte enkelt att skaka fram sådana i dessa tider. Det vet vi nog allihopa.

Nils-Erik Söderqvist säger nu att det är enkelt och att man klarar av det här i alla fall, och sedan hänvisar han till de ombyggnadsarbeten som skall ske på Operan. Jag hoppas verkligen att den använder den tid och de resurser som den har till uppsökande verksamhet ute bland barn och ungdomar. Det hoppas jag verkligen.

Tillsammans med de pengar som vi i Centern vill avsätta för detta skulle det kunna bli ett verkligt lyft för barn och ungdomar ute i våra skolor att få möta den fantastiska konstform som operan ändå är. Det här är faktiskt inte någon ny fråga. Den har diskuterats under lång tid. Vi vet att det finns ett motstånd hos våra fasta scener i Stockholm att ge sig ut i landet. Det finns där. Det är naturligt och mänskligt på alla möjliga sätt. Men vi som politiker har ett ansvar för hela landet.

Det är därför viktigt att vi trycker på i den här frågan. Det har skett en del förändringar när det gäller att vända sig mot barn och ungdomar, det vet vi, men det har gått långsamt. Men när det gäller att vara ute i landet går det oerhört långsamt. Vi i Centern tycker inte att det är rimligt att det bara är barn i Stockholm med omgivningar som egentligen får uppleva vad opera är. Operan är en nationalscen och har ett ansvar för hela landet. Det är det vi menar.

Anf. 138 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Marianne Andersson tycker att mitt förslag inte räcker. Min avsikt är inte att det på något sätt skulle uppgå till den summa som Marianne Andersson skisserar och som jag vet återfinns i motionen från Centern om 20 miljoner. Jag anser att man måste börja någonstans, och man måste få chansen att följa upp det som nu ändå förväntas ske på Operan i form av uppsökande verksamhet för barn och ungdomar.

Jag kan notera att Marianne Andersson i sitt tidigare inlägg sade att Centern *kanske* vill gå litet längre, och så tog hon Operan som exempel. Det upplevde jag som litet svävande. Ändå kände jag det som att vi nog är väldigt nära varandra i den här frågan.

Får vi nu chans att följa upp det som sker på Operan, och en chans att i den översyn som kommittén nu gör också ventilera detta, kommer vi att få ett väldigt bra underlag för att satsa just på barn och ungdomar. Jag håller med Marianne Andersson om att det är viktigt. Det återfinns också, enligt en lång tradition, i debatten.

Anf. 139 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag beklagar om jag uttryckte mig så diffust. Jag kommer inte ihåg att jag sade "kanske", men det kanske jag gjorde. Jag menar att vi i Centern vill gå litet längre. Vi har också en rad andra förslag som handlar om omfördelningar för att satsa mer resurser på barn och ungdomar. Men detta är kanske det som är tydligast.

Jag menar fortfarande att ombyggnaden är en möjlighet. Men det räcker inte. Det råkar infalla just nu, och det gör att det finns litet andra möjligheter. Men det blir ändå en försvinnande liten del. Skall man åstadkomma någonting behöver man också göra omfördelningar.

Jag förstår att vi i Centern nu inte får igenom vår reservation. Jag tycker att det är synd. Jag hoppas att vi skall kunna komma överens och komma fram till att vi kan göra sådana här saker. Det är faktiskt fråga om att tänka på vad vi vill med kulturpolitiken. Vem är det vi vill nå? Hur skall vi åstadkomma detta, och hur skall vi satsa våra pengar på bästa sätt? Och då måste vi våga göra sådana här saker.

Anf. 140 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Det finns en gammal regel att man bör låta en sittande utredning jobba vidare, Marianne Andersson, och kommittén är att betrakta som sådan. Den skall ändå väga in Teaterutredningens synpunkter. Man skall få en helhetsbild av de satsningar som skall göras. Jag tror att det är viktigt.

Jag tror också att det är viktigt att man nu inte gör stora förändringar utan ett ordentligt underlag och utan att ha en helhet. Då menar jag en helhet just på barn- och ungdomssidan. Det var det som jag avsåg i mitt första anförande. Vi måste nu ta ett helhetsgrepp för att få en kultursatsning på barn- och ungdomssidan, och då måste detta vägas in ordentligt.

Anf. 141 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Jag önskar att fler av mina värderade kolleger i kulturutskottet också satt tillsammans med mig i Kulturutredningen. Vi måste föra den kulturpolitiska debatten nu och inte när utredningen lagt fram sitt förslag. Det är nu som vi måste diskutera prioriteringar, inriktningar och visioner. Vi kan inte bara säga att vi hoppas att utredningen tar det samlade greppet, osv. Det är vi politiker som måste ge visionerna.

Innan middagspausen diskuterade Lennart Fridén och jag demokratibegreppet vad avser Riksteatern. Vi måste väl ändå acceptera att vi i ord inte delar analysen, och nog måste väl också Nils-Erik Söderqvist kunna acceptera att Miljöpartiet och Socialdemokraterna inte delar ideologisk syn på vad som är solidariskt eller inte.

Vi i Miljöpartiet tycker inte att det är solidariskt att låta alla spara lika mycket. Vi vill låta Operan, Dramaten och Riksteatern behålla köpkraften för att kunna göra så mycket som det står att de skall göra, t.ex. att öppna för barn och ungdom. Vi kan då inte samtidigt tvinga in Operan i ett läge där man måste höja biljettpriserna så att barn och

ungdomar inte har råd att gå på Operan på helger. Vi kan inte både behålla kakan och äta upp den. Vi måste se på konsekvenserna.

Det handlar inte bara om det här sparbetinget, utan vi måste också se besparingar i ett samlat perspektiv där momsen kommer att få betydelse och där arbetsgivaravgifterna naturligtvis kommer att få ekonomisk betydelse.

Anf. 142 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Ewa Larsson får detta till att det bara skulle vara den här verksamheten som det inte på något sätt får dras in på därför att det skulle vara osolidariskt. Jag tror att förutsättningen för att över huvud taget klara både kultursektorn och annat faktiskt är att alla är med och bidrar för att klara av de svårigheter som vi nu har.

Om vi skall ha en chans att komma rätt i detta och få en satsning på barn- och ungdomskultur måste vi se till att alla är med. Då kan vi inte ha fribrev till någon teaterinstitution, utan då måste alla vara med och hjälpas åt.

Anf. 143 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Man måste också se att det blir konsekvenser utan fribrev, och då måste man vara beredd att ta dessa konsekvenser och diskutera detta utifrån solidaritetsbegreppet. Man måste diskutera vad som behövs i ett samhälle som befinner sig i en mycket svår ekonomisk situation.

Vi i Miljöpartiet tycker att kulturen behövs så oändligt mycket mer i en sådan situation. Det gäller inte bara i det här sammanhanget utan också i andra sammanhang. Vi har fört fram att vi inte tycker att dessa institutioner solidariskt skall vara med och ta lika stor börda som andra delar i samhället. Vi har en annan vision om hur vi tillsammans skall orka bära den situation vi har i samhället i dag.

Anf. 144 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik

Herr talman! Jag hoppas att Ewa Larsson, trots att vi tycker olika om dessa saker, ändå uppskattar att mitt inlägg faktiskt kom att handla om visioner och kulturdebatten. Det var min avsikt, och jag hoppas att Ewa Larsson uppskattar det.

Anf. 145 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! För mig som är ny i riksdagen och som ledamot i kulturutskottet har de senaste månaderna inneburit att jag har varit på fler kulturarrangemang än under nästan hela min tidigare livstid.

Om jag skall våga mig på några värderingar av mina kulturupplevelser vill jag erkänna att mitt hjärta finns med i en nära kontakt, vid en dialog och vid en kommunikation. En sådan upplevelse får jag först och främst på en liten teater eller där jag på något vis själv kan vara delaktig i kulturutbudet. Jag förstår givetvis att man kan tycka och känna olika beroende på att vi är olika som människor. Jag vill inte i egentlig mening ställa några verksamheter emot varandra. Jag förstår att meningarna är delade.

Våra riksscener har också ett stort kulturpolitiskt värde. Jag har däremot svårt att acceptera att Stockholms län har förhållandevis mycket kultur utan att för den skull satsa nästan en enda krona i verksamheten. Man får alltså mycket subventionerat över staten i och med att riksscenerna ligger just i Stockholm.

Om vi tittar på besökssiffrorna på Operan och Dramaten finner vi att det är övervägande stockholmare som besöker föreställningarna. Det finns även många som reser hit, eftersom möjligheten att beställa biljetter ute i landet har blivit bättre, men det är ändå förhållandevis få som reser hit.

Med anledning av detta och med anledning av en flerpartimotion som tagit upp förhållandet mellan Operan i Göteborg och Stockholm har jag skrivit ett särskilt yttrande som innebär att Kulturutredningen måste ta tag i dessa decentraliseringsfrågor så att vi får kulturcentrum även utanför Stockholm.

En annan väg är ju också att riksscenerna reser ut mer i landet än vad de gör i dag och att vi också satsar mer på de fria kulturgrupperna. De har ju faktiskt en unik möjlighet att nå fram till den enskilda människan på ett alldeles särskilt sätt och få den här dialogen och kommunikationen på den lilla teatern.

Herr talman! För ett par veckor sedan träffade jag en man från Norrbotten. Han hade aldrig besökt Operan. Han var nu över 70 år, och han hade alltså inte fått den här möjligheten ännu. Han var väldigt förgrymmade över det här och ansåg att det var fel att han med sina skattemedel skulle finansiera, som han sade, överklassdamernas operabesök i Stockholm.

Särskilt i kristider när folk knappt har mat för dagen är det inte lätt att förklara dessa saker. Det uppstår helt enkelt sådana här motsättningar. Jag hoppas därför att vi genom den kulturpolitiska debatten och genom Kulturutredningens arbete skall komma fram till förändringar som faktiskt breddar kulturens nyttjande.

Jag stöder Marianne Andersson i hennes diskussioner kring barn och ungdomar, men i dagsläget har jag inte så stor kunskap om hur verksamheten egentligen fungerar och om hur det slår om man fördelar om dessa pengar. Men som vi minns sade faktiskt socialdemokraterna i regeringsförklaringen att de skulle satsa på kulturen i skolan, man skulle bredda kulturen så att den verkligen kom ut i skolorna. Jag förutsätter att det blir på det viset även om man inte gör den här omfördelningen.

Till Lennart Fridén vill jag säga att jag har varit på tyst teater på Riksteatern. Det var helt fantastiskt. Vi vänsterpartister fick en liten specialföreställning när vi var där. Den tysta teatern tolkades då till talspråk. Jag vill rekommendera alla att gå på en sådan föreställning.

Jag vill tacka för ordet. Jag yrkar inte bifall till något annat än utskottets hemställan.

Anf. 146 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Jag har bara en kort kommentar till Charlotta L Bjälkebring när det gäller omfördelningen och vad som står i regeringsför-

klaringen om barn och ungdomar. Hon uttryckte en förhoppning om att det skall bli så även om man inte gör några omfördelningar nu.

Som vi ser det brinner det faktiskt i knutarna. Vi nås ständigt av rapporter om hur barn och ungdomar har det och hur våldet ser ut. Vi är övertygade om att kultur är ett medel som kan vara en motkraft till alla destruktiva krafter som finns ute i samhället i dag. Det gäller ju inte bara Operan. Jag tror inte att Operan ensam kommer att kunna göra något åt detta. Men det är en del i det, och jag menar att man måste börja någonstans och man måste börja göra omprioriteringar. Man måste våga göra det innan Kulturutredningen är färdig och har remissbehandlats och innan det kommer en proposition. Allt detta tar ganska lång tid, och vi menar att det är ganska bråttom.

Anf. 147 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! Jag förstår precis vad Marianne Andersson säger. Men en ännu viktigare sak som jag vill säga till regeringspartiet är: Inga nedskärningar i kommuner och landsting!

Det är a och o om vi verkligen skall nå ut med vår kulturpolitik till barnen i kommunerna.

Anf. 148 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag vill bara säga till Charlotta L Bjälkebring att det finns många fina kulturcentrum i Sverige. För att vara ett så litet land tycker jag att Sverige är unikt som har en sådan bred satsning på kultur. Ungdomar väljer ju att satsa på utbildning i konst och kultur. Trots att arbetslösheten under många år har legat runt 20 % ökar intresset för att satsa på kultur i dag. Det är fantastiskt.

Jag har inte hunnit med att gå på så många kulturarrangemang sedan jag kom in i riksdagen som jag gjort tidigare, men jag vet ändå att Sverige är ett fantastiskt kulturellt land.

Jag tycker dock att Charlotta L Bjälkebring spär på gamla klyschor kring Operan när hon tar mannen från Norrbotten som exempel. Det vore väl fint om vi såg till hur verkligheten ser ut i dag i stället. Vi borde se positivt på den föryngring av publiken som har skett på Operan. Det visar att man där jobbar med sin utveckling och försöker arbeta för att ge fler människor möjlighet till fina upplevelse genom Operan. Men det kan bli på det sättet att bara de besuttna har råd om vi tvingar Operan till att höja sina biljettpriser. Då blir det plånboken som får avgöra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

23 § Bibliotek, litteratur och tidskrifter

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU23
Bibliotek, litteratur och tidskrifter (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 149 LENNART FRIDÉN (m)

Herr talman! Boken är ett av de främsta, för att inte säga det främsta, redskapet i kulturen. Det är viktigt att barn mycket tidigt kommer i kontakt med litteratur. I den föregående debatten har vi just diskuterat det viktiga i att när man skall prioritera är det i första hand barn och ungdom som bör prioriteras.

Den göteborgske författaren Hans Pettersson har sagt att de för mödrar tre viktigaste sakerna att ge sina barn är mat, kärlek och ord. Det är så vackert sagt att vi hade det som text på framsidan till en folder vi från Biblioteksnämnden på den tiden jag satt i den tillställde alla nyblivna mammor i Göteborg.

Att våra barn får bra kontakt med böcker i skolan och i förskolan är mycket viktigt. Men det viktigaste är kontinuiteten i detta och att böckerna också finns i hemmen. Det är föräldrarnas uppgift.

Det är viktigt att barnen finner vägen till biblioteket. Det är viktigt att det finns böcker med bland julens och födelsedagens hårda paket.

Böcker borde inte vara beskattade, och jag hoppas att vi en dag – inte alltför avlägsen – kunde slippa bokmomsen. Det kanske vore en av de viktigaste kulturpolitiska gärningarna att avskaffa den. Låt oss inte glömma det den dag ekonomin så medger.

Herr talman! Vi har föreslagit att man skall minska på litteraturstödet för äldre men bevara och slå vakt om stödet för barn och ungdomar, som situationen nu ser ut. Den utgivning för vuxna som sker genom En Bok För Alla kan vi faktiskt vara utan.

Undersökningar visar också att det inte är dem man vill gynna med subventionerade böcker som man når. Att subventionera dem som ändå skulle köpa de böcker som ges ut av fria förlag i konkurrens, med större utbud och ofta i lågprisserier till mycket överkomliga priser, ser vi ingen anledning till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation som är nr 1 i detta betänkande.

Anf. 150 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Först vill jag säga att Miljöpartiet stöder reservation 2 mom. 4 och att vi stödjer reservation 3 mom. 5.

I Fanny Rizells motion tas problematiken kring ökad kedjebildning inom bokhandeln och ökad koncentration inom förlagsbranschen upp. Motionären kommer självfallet själv att konkretisera innehållet i motionen.

Inom parentes skall jag säga att jag tycker att det är litet besvärligt att det är storleken på parti som avgör vem som får gå upp först i talarstolen och vem som får stå först på talarlistan.

Jag vill i alla fall säga att Miljöpartiet stöder reservationerna med krav på att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur tendensen till ökad koncentration inom förlagsbranschen skall brytas och om hur tendensen till ökad kedjebildning inom bokhandeln skall kunna brytas.

De olika kedjornas rabattgrupper komplicerar naturligtvis marknaden för den lilla bokhandeln som inte ingår i rabattgruppen. När Bokia eller Åhléns lägger upp sina lockkampanjer kan de arbeta med stora volymer. De har också egna kontakter med förlagen. Tidigare hjälpte de fasta priserna på böcker till så att de små bokhandlarna bättre kunde klara konkurrensen.

Det är kanske ingen som direkt vill tillbaks till de fasta priserna i dag, men en ram på ca 20 % kring ett pris skulle hjälpa de små att klara sig kvar på marknaden.

Nu finns det säkert bättre förslag för att komma till rätta med problemet. Det är just för att få fram dessa förslag som motionen är skriven.

Faktum kvarstår dock: Statens kulturråd har i sin årsredovisning för 1993/94 redogjort för en tendens till ökad kedjebildning inom bokhandeln. Tillsammans med koncentrationstendenser inom förlagsbranschen bådar detta inte gott vad gäller utvecklingen för den lilla bokhandeln och i och med det för konsumentens möjlighet till stort utbud och fri konkurrens.

Det kan finnas skäl att anta att det råd som regeringen tillsatt för att bl.a. föreslå åtgärder för att stärka mångfalden och motverka skadlig ägar- och massmediekoncentration också kommer att se över denna fråga, men det framgår inte klart av direktiven. Därför borde vi här och nu tillsammans se till att så blev fallet.

Anf. 151 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Jag tänkte börja med något så prosaiskt som ekonomin. Vi har ju stött regeringens förslag till besparingar på kulturområdet. Det kan vara litet besvärande, men jag tror att det är nödvändigt. Somliga vill spara mer, andra mindre. Men jag tror inte att detta område kan undandras med tanke på hur vi har det nu. Kanske borde vi ha gjort fler besparingar, och kanske borde vi lagt pengar på något speciellt ställe. Det har vi inte gjort.

I motsats till Ewa Larsson ser jag på ett sätt fram emot Kulturutredningens betänkande. Jag tror att det ändå kommer att finnas en del fingervisningar där om vad som är alldeles oundgängligt och vad vi bör titta på litet extra, både vad gäller inriktning och penningplacering.

Kulturutskottet har sex små betänkanden här i dag. Jag nämner bara några ord om det nu aktuella. Vi stödjer naturligtvis alla våra reservationer, men jag skall inte uppta tiden med att tala om de andra.

Det var ett väldigt fint citat som Lennart Fridén återgav. Jag tror att boken intar en särställning inom kulturverksamheten. Det är nog eniga om. Jag tror att hela riksdagen skulle kunna sjunga bokens höga visa tillsammans.

Litteraturen förenar alla på ett alldeles speciellt sätt – både generationer och kulturer. Den ger oss ny insikter och nya kunskaper. Jag tycker inte att något annat kulturområde kan tävla med det. Därför behöver intresset för läsning stimuleras.

Vi har talat om hur viktig kulturen är för barn. Den är alldeles oerhört viktig. Även om vi inte har ökat på anslagen på något speciellt område nu tycker jag att man måste satsa speciellt på barn och ungdomar inom de ramar man har. Jag tycker också att det skall gälla för litteraturen. Familj, förskola och skola har ett alldeles speciellt ansvar. Jag tror att det som sades om att mat, kärlek och ord är det viktigaste var på pricken.

Det är viktigt att litteraturen når ut till människorna. Därför måste det finnas ett allsidigt sortiment överallt, tillgängligt för alla människor i landet. Därför är det statliga utgivningsstödet mycket betydelsefullt. Det bör utvärderas och synas i sömmarna så att det stöder rätt saker.

Kulturrådet har redovisat att det finns en tendens till ökad koncentration inom förlagsbranschen och till kedjebildning inom bokhandeln. Utskottet anser att det finns skäl att uppmärksamma detta förhållande. Men utskottet har också ansett att regeringen har gjort vad som bör göras i frågan i och med att man i februari tillkallade ett råd med uppgift att överväga och föreslå åtgärder för att stärka mångfalden och motverka skadlig ägar- och maktkoncentration inom massmedierna.

Jag tycker inte att det framgår med önskvärd tydlighet att rådets verksamhet kommer att omfatta förlagsbranschen. Därför bör regeringen uppmärksamma detta och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder eller med utökade direktiv.

Med hänsyn till detta har jag reservationer vad gäller mom. 4 och 5. Jag står naturligtvis bakom reservationerna.

Anf. 152 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Jag är ledsen om jag har uttryckt mig så oklart att Fanny Rizell har uppfattat det som att jag inte ser fram emot Kulturutredningens betänkande. Jag hoppas att vi kommer att göra ett bra arbete och ser fram emot betänkandet.

Vad jag försökte uttrycka är att jag tycker att den kulturpolitiska debatten skall föras *nu*. På något sätt känns det som om flera vill lägga locket på och inte debattera nu med hänvisning till att utredningen arbetar. Det är inget skäl. Tvärtom är det nu debatten skall föras.

Anf. 153 FANNY RIZELL (kds) replik

Herr talman! Då är vi rörande eniga. Jag tycker också att det är viktigt att vi för debatt nu. Jag tycker inte att debatten är låst eller måste tystas. Den får visst föras. Vi har ju möjligheter genom våra representanter att föra våra åsikter till Kulturutredningen. Jag tycker att det är viktigt att debatten förs. Jag ser fram emot resultatet för att jag tror att det kan ge nya infallsvinklar. Det är därför jag i vissa avseenden är litet rädd för att fatta beslut som låser oss för lång tid framåt nu.

Anf. 154 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet. Jag vill också säga att jag naturligtvis delar de tidigare talarnas lovsång till boken. Den är onekligen ett av de allra viktigaste medlen när det gäller kulturverksamhet.

Jag vill uppehålla mig något vid det som Ewa Larsson och Fanny Rizell har talat om när det gäller koncentration inom förlagsbranschen och kedjebildning inom bokhandeln. Jag förstår att ni har tagit del av Kulturrådets årsredovisning, där man mycket tydligt skriver att tendensen till ökad koncentration inom förlagsbranschen och ökad kedjebildning inom bokhandeln fortskrider. Men man skriver också att den synes ha avtagit något i intensitet. Kulturrådet har skrivit till Kulturutredningen och redovisat dessa synpunkter på de olika branschfrågorna. Också departementet har uppmärksammat denna problematik och, som här är redovisat, så sent som i februari detta år tillsatt ett råd. Jag är till skillnad från Ewa Larsson och Fanny Rizell ganska övertygad om att man i detta råd är uppmärksam på den problematik som förekommer inom förlagsbranschen och inom bokhandelsbranschen.

Jag vill kanske också i viss mån sätta ett frågetecken vad gäller bokhandelsbranschens kedjebildning, som jag inte uppfattar som så besvärande. Jag är, som sagt, övertygad om att rådet kommer att ta upp förlagsbranschens problematik. Jag tycker att man måste ge det en chans att få starta sin verksamhet innan man ger det en hel rad nya direktiv.

Jag tror att vår målsättning är densamma men att de medel vi vill använda kanske är något olika. Låt rådet få en chans att visa att det har uppfattat problematiken och att komma fram till lösningar på den.

När det sedan gäller medelsanvisningen till litteraturstöd delar jag inte Lennart Fridéns uppfattning om En Bok För Alla. Detta känner han till sedan gammalt – denna fråga är ju på intet sätt ny. I den reservation som avgivits talar man om det ekonomiskt kärva läget, och det är helt riktigt att vi har ett sådant, men det har även under goda år från moderat håll föreslagits att vuxenlitteraturen inom En Bok För Alla liksom tidigare inom Litteraturfrämjandet inte skulle behöva detta stöd. Jag delar inte den meningen. Precis som det tidigare sagts att det för barn och för ungdomar är viktigt att ha god litteratur tycker jag att det också för vuxna människor är angeläget att ha tillgång till böcker som är billiga och som på sitt sätt är klassiker.

Vi har ju många gånger talat varmt om klassikerserien inom En Bok För Alla, och jag tycker att man kan se även dess vuxenböcker som klassiker. Jag vet att de prisbilliga böckerna är till stor nytta för många människor. Inom många skolor och andra utbildningsinstitutioner använder man dessa prisbilliga böcker och kan på det viset få in även vuxna i läsandets glädje, om jag får uttrycka mig så. Jag vill därför som socialdemokrat värna om stödet till En Bok För Alla.

Jag vill också säga att det var ett vackert citat som Lennart Fridén anförde när han bl.a. talade om böcker och ord, men jag tycker inte att det inte enbart skall åligga mödrarna utan även fäderna att ta sitt an-

svar. Den uppfattningen kanske Lennart Fridén delar. Min förhoppning är alltså ett fortsatt stöd till En Bok För Alla.

Anf. 155 LENNART FRIDÉN (m) replik

Herr talman! Det talas visserligen om "modersmålet", men jag kan ändå hålla med om det sista. Det är lika viktigt att också vi fäder ger barnen ord. Som Ingegerd Sahlström säkert kommer ihåg riktade sig den här kombinationen speciellt till nyblivna mödrar. Den gick ut tillsammans med annat material från barnavårdscentralerna osv., och jag tyckte att denna lilla sentens var oerhört väl funnen.

En Bok För Alla höll på att falla i samband med att de som tidigare utgav den serien gick i konkurs. Jag kan bara konstatera att vi har haft stora problem med det här i Statens kulturråd. Jag vågar fortfarande påstå att det inte är fråga om en nödvändig utgivning. Många av de lågprissatsningar som görs sker utan något som helst stöd. Jag vågar dessutom säga att de har ett mycket bredare och bättre utbud.

Jag instämmer när det gäller klassikerserien, den serie som ges ut just på uppdrag av Statens kulturråd. Jag är bara ledsen över att bokförlagen inte har kunnat gå med på att den borde ges ut på samma sätt också i bokhandeln. Klassikerserien är verkligen en pärla. Det har nu utgivits 90 titlar i klassikerserien, och de finns att köpa till ett pris av 29 kr per bok av skolor och andra. Det är en fantastisk resurs, som jag hoppas att folk utnyttjar.

Jag höll på att bli litet extra elak när Ingegerd Sahlström sade att det inte var så stor risk med bokhandelskoncentrationen. Jag tänkte då: Nej, de flesta av de stora kedjorna har ju numera köpts upp av Kooperativa Förbundet. Det är gubevars inte en socialdemokratisk organisation, men jag tycker faktiskt att det är oroväckande oavsett vem som är ägaren. Flera av de stora, viktiga och tunga bokhandelskedjorna ägs i dag av KF, och i andra sammanhang är det fråga om ett samarbete, så man väl ligger ganska nära ett franchisingsystem. Men det finns ju också kedjor av små, mycket självständiga och mycket duktigt arbetande bokhandlare som utgör ett alternativ.

Jag tycker att vi skall se upp med detta, men den stora faran i detta sammanhang är, som vi har sagt i Kulturrådet, just nu något överständen.

Anf. 156 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik

Herr talman! När det gäller bokhandels- och förlagsbranscherna menar jag att vi ändå får se fram emot vilken slutsats det alldeles nyss tillsatta rådet kommer fram till. Jag är övertygad om att det, som jag tidigare sade, tar med denna problematik i sitt arbete.

När det gäller En Bok För Alla hävdar jag fortfarande att det gäller böcker som är viktiga för många människor. Om jag har förstått rätt är förlagsbranschen inte så kritisk till En Bok För Alla AB i dagsläget. Man har nu och har även tidigare haft möjlighet att från ett förlag som har rättighet till en bok köpa denna rättighet. Det förlaget får ett tillskott när det välvilligt låter En Bok För Alla trycka en bok som förlaget disponerat.

Anf. 157 LENNART FRIDÉN (m) replik

Herr talman! Jag tycker nog fortfarande med tanke på de undersökningar som vi har tagit del av i Statens kulturråd att dessa böcker dessvärre, liksom så mycket annat inom kulturen, når en relativt högutbildad och välavlönad medelklass. Jag kan bara konstatera att vid ett tillfälle, när jag stod i en av Stockholms större boklådor och tittade på det stora utbudet av böcker från En Bok För Alla, kom det fram en person som sade: Det är här som jag får igen litet grand av min skatt. Jag skall inte tala om vem det var, men det var en person av den typ som ändå skulle ha kunnat köpa böcker.

Det vore bättre att finna på ett sätt att låta så många som möjligt redan i skolan få en sådan känsla för böcker att de sedan också finner vägen till bibliotek och även själva kan välja böcker. Det är ett litet utbud av böcker som kommer från En Bok För Alla. Det är under många år samma redaktörer som sitter och plockar fram dessa böcker, och det blir då med nödvändighet ett smalt utbud. Man kan säga att dessa lektörer faktiskt styr folks bokval, om människorna följer En Bok För Alla, och det är inte meningen. Man skall arbeta med mångfald som princip.

Anf. 158 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Jag håller inte riktigt med Lennart Fridén om att det är ett mycket smalt utbud. Det är i och för sig inte så många böcker som ges ut om året, men nog kan man säga att de spänner ganska vitt över de böcker som finns. Det finns många olika typer av litteratur bland förlagets böcker.

Men visst kan man ha olika åsikter om hur man bör sprida litteratur till personer som kanske inte är så vana bokläsare. Lennart Fridén tycker inte att det är någon idé att satsa vidare, utan att det är bättre att lägga ned verksamheten. Jag tycker att man skall fortsätta att satsa och behålla den målsättning som man tidigare har haft. Man skall då göra mer intensiva försök att nå ut med dessa böcker till människor som är läsovana och behöver god litteratur.

Anf. 159 FANNY RIZELL (kds) replik

Herr talman! Ingegerd Sahlström säger att det inte är så stor risk med kedjebildning, och jag kan hålla med om att den i dag inte är så stor. Till en del beror det på att nästan alla omfattas av kedjor och att väldigt många små bokhandlare redan har försvunnit. Deras ekonomiska situation har varit sådan att de redan är borta. De kämpar inte längre.

Många bokhandlare orkar inte fortsätta om de inte får stöd genom att vara anslutna till en kedja. Det är detta som jag tycker är så olyckligt. Jag vill gärna se att detta åtgärdas. Jag hoppas innerligt att rådet skall ta sig an den uppgiften.

Anf. 160 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Vad gäller bokhandlarnas benägenhet att gå samman vill jag säga att det finns en stor kedja, Bokia, som ändå inte täcker alla bokhandlare. Bokias andel uppgår väl till ca 30–40 %, och därutöver

finns det ett stort antal bokhandlare som på annat sätt får böcker till sina affärer. Men som både Ewa Larsson och Fanny Rizell tidigare sade får vi hoppas på att det råd som nu skall arbeta tar till sig de synpunkter som Kulturrådet har anfört och skall arbeta på ett sådant sätt att vi får goda framtida förhållanden när det gäller både förlagsbranschen och kedjebildningen inom bokhandeln.

Anf. 161 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar till En Bok För Alla. Min erfarenhet av En Bok För Alla är att dess böcker når ut till ungdomar som inte har så mycket pengar att lägga ut på böcker. På det sättet får ungdomar mera av läsvana och kan välja också annan litteratur när de sedan gör sina prioriteringar. Innan läshungern är väckt vill man kanske inte lägga ner så mycket pengar.

Eftersom Ingegerd Sahlström började tala om mödrar undrar jag: Hur många författare som utges är kvinnor och hur många författare som utges är män?

Sedan har jag ytterligare en liten kommentar. I mitt anförande sade jag att jag antog att rådet som skall motverka skadligt ägande och massmediekoncentration skulle ta upp den ökade kedjebildningen och förlagskoncentrationen. Ingegerd Sahlström sade i sitt huvudanförande att hon tror att rådet skall ta upp den frågan. I repliken till Lennart Fridén sade hon att hon är övertygad om att rådet skall göra det. Då blev jag jätteglad. Men i det senaste inlägget sade Ingegerd Sahlström att det var vad hon hoppades. Då väljer jag mellankommentaren, att hon är övertygad, och fortsätter att vara glad ett tag till. Det finns trots allt små bokhandlare som fortfarande kämpar och som inte vill ingå i någon kedja.

Anf. 162 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! Ewa Larsson sade att jag hade talat om mödrar. Jag vill bara tala om att i det här fallet var det Lennart Fridén som började att göra det. Jag hoppas att både mödrar och fäder tar ett stort ansvar när det gäller barnen och deras framtida behov av böcker, så att de lär sig att älska litteraturen.

När det gäller En Bok För Alla och den procentuella andelen kvinnliga respektive manliga författare är jag inte kvinna till att här svara på den frågan. Men jag skulle tippa att det är relativt jämt fördelat. Men det vågar jag inte säga med hundra procents säkerhet.

Om vi sedan skall hoppas, tro eller tänka oss att rådet skall ta itu med den frågan, är jag övertygad om att rådet tar intryck efter att läst protokollet från i dag och sett vad vi i kulturutskottet anser och har för förhoppningar när det gäller rådets arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU24
Bildkonst, konsthantverk m.m (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 163 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! Alla är vi medvetna om de kärva tider som vi lever i med hög arbetslöshet och därmed väldigt höga offentliga utgifter. Kärva tider innebär ju också att det offentliga byggandet minskar. Av det här betänkandet framgår det även att många lokaler som tidigare har ägts av det offentliga nu har övergått i privat ägo. Det har blivit alltmer vanligt att det offentliga hyr sina lokaler och därmed har det offentliga ägandet minskat.

Det är bl.a. detta som man anser vara skälet till att enprocentsnivån inte kan tillämpas, eftersom Konstrådets verksamhet har förändrats. Man vill inte föregripa betänkandet Konst i offentlig miljö, där just denna fråga tas upp. Jag förstår det. Men min uppfattning kvarstår, att minst 1 % av byggvärdet skall avsättas för konstnärlig utsmyckning i lokaler som är offentliga, oavsett om de privatägda eller offentligt ägda.

Många människor har ju ingen möjlighet att bese konstföremål på annat vis än just i offentliga miljöer. Därför är det viktigt att det offentliga tar sitt kulturpolitiska ansvar, både när det gäller befolkningen och när det gäller konstnärernas möjlighet att utöva sin profession.

Om det finns mycket konst i offentliga miljöer blir detta också till glädje för många.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag står givetvis bakom den reservation som jag har avgivit till betänkandet.

Anf. 164 PER LAGER (mp)

Herr talman! Den s.k. enprocentsregeln från 1937 års riksdag är enligt min mening en ovanligt sympatisk, värdefull och nyttig regel. Den säger att konstnärlig utsmyckning av statens byggnader inte bör understiga 1 % av byggnadskostnaderna. Regeln har också blivit en rekommendation till landsting och kommuner, vilka sedan i högre eller mindre grad har levt upp till det målet. Nu är enprocentsregeln på väg att försvinna.

Även om många av statens fastigheter i dag har övergått till privaträttslig ägandeform kvarstår behovet av en utsmyckningsregel i det resterande och i det kommande offentliga byggnadsbeståndet. Det är en signal och en riktningsvisare inte minst för kommuner och landsting.

Vi människor har behov av estetiska inslag i vårt dagliga liv. Det är faktiskt en fråga om livskvalitet och om hälsa. Alltför många och stora funktionalistiska bygglådor för kontor, affärer och bostäder har monterats ihop under de senaste decennierna till ingens glädje, mer än kanske till finansiärernas, åtminstone i det korta perspektivet.

Principen om 1 % har blivit något av en garanti för att konstnärlig utsmyckning sker, inte bara till brukarnas och allmänhetens glädje och

trivsel. Den har också betytt mycket för en liten illa trängd och utsatt men väldigt viktig yrkesgrupp i vårt samhälle, nämligen konstnärerna, och deras möjligheter till uppdrag och arbetstillfällen.

Jag är övertygad om att den utsmyckade byggnaden som konkurrensmedel vida överglänser den rent funktionalistiska strama och själlösa byggnaden. Framtiden kommer att se på vårt estetiska förädlingsarbete på samma sätt som vi i dag ser på gårdagens och historiens. Den konstnärliga utsmyckningen och det kvalificerade hantverket är av stor och avgörande betydelse för värdet av våra bostäder och byggnader. Det är arbete från vår tid och vår kultur till framtiden.

Jag yrkar härmed bifall till Miljöpartiets och vänsterns reservation om bibehållande av enprocentsregeln.

Anf. 165 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! Konst i offentlig miljö har förekommit i vårt land och i många andra länder under ett stort antal år. Konsten är ju verkligen en del i de offentliga miljöerna, och det har varit väldigt självklart i många kulturer. Vi vet ju att bilden har intresserat människor under många århundraden. Genom bilden har man kunnat berätta om viktiga händelser eller skapat nyfikenhet och ibland också irritation, beroende på hur bilden har sett ut.

I Sverige har vi faktiskt gjort särskilda satsningar på konstnärlig miljögestaltning under en lång rad av år, ända sedan 30-talet. Detta har gett möjligheter att skapa miljöer i bostadsområden, i vår närmiljö och på våra arbetsplatser som har berikat oss alla. Man tänker kanske inte alltid i det dagliga livet på den utsmyckning som finns runt omkring en. Men jag är övertygad om att om den skulle försvinna då skulle man verkligen känna en stor saknad.

Det är inte bara den kulturpolitiska målsättningen som har varit av betydelse. Det är framför allt konstnärerna som har givits möjligheter att arbeta. Enprocentsregeln har varit otroligt viktig för konstnärernas möjligheter till en utkomst. Det har varit en regel för statliga byggnader, och det har varit en rekommendation i kommuner och landstingskommuner.

Nu lever vi ju i en föränderlig värld. Precis som någon av de tidigare talarna påpekade har ägandeformerna när det gäller statliga byggnader ändrats. Det finns inte så många statliga byggnader kvar att tillämpa enprocentsmålet på. Därför tycker jag litet grand att det är ett slag i luften att fortsätta att tala så varmt för enprocentsreglen. Jag vill se nya möjligheter och nya regler. Det är inte så att man inte skulle ersätta enprocentsregeln med någonting annat om den skulle försvinna.

Det har alldeles nyligen avgivits ett betänkande som har titeln Konst i offentlig miljö. Det var förra kulturministern Birgit Friggebo som tillsatte en enmansutredare när det gällde konst i offentlig miljö. Nuvarande kulturministern Margot Wallström har utan att speciellt förändra direktiven låtit ensamutredaren arbeta vidare. Så sent som i februari i år kom utredarens betänkande om konst i offentlig miljö. Jag tycker att det är mycket intressant att ta del av förslagen i betänkandet. De kommer nu att gå ut på remiss och sedan behandlas. Jag är alldeles

tycker att det är mycket intressant att ta del av förslagen i betänkandet. De kommer nu att gå ut på remiss och sedan behandlas. Jag är alldeles övertygad om att det utifrån detta betänkande och denna utredning kommer att läggas fram många kloka förslag.

Ett förslag som finns med i betänkandet är t.ex. att man skall införa nytt bidrag till kommuner, landsting och bostadsföretag för konstnärlig gestaltning i och av offentliga miljöer. Utredaren föreslår att bidragsmottagaren skall svara för 60 % av kostnaderna för den konstnärliga gestaltningen medan bidraget från staten skulle täcka 40 %.

Det här är positiva förslag, som jag hoppas att vi så småningom skall kunna debattera och komma till kloka slutsatser om. Enprocentsregeln i all ära, den har varit till enormt stor nytta. Den har gett konstnärer arbete under många sekel i Sverige. Nu ser jag fram emot att man något litet ändrar på det men ändå har det klara målet kvar att vi skall se till att vi får en offentlig miljö där konst finns med och där konstnärer får arbete.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 166 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! Jag vill till Ingegerd Sahlström säga att jag verkligen hoppas att enprocentsregeln, om den kommer att försvinna, ersätts med något annat som är mycket bättre. Ingegerd Sahlström sade att vi kommer att märka avsaknaden av utsmyckning i de offentliga lokalerna först om den kommer att försvinna. Jag har ett exempel på en sådan känsloupplevelse. I Litauens parlament kändes det väldigt obehagligt. Där har man inte den kulturen att man har konstnärlig utsmyckning i offentliga lokaler. Jag hoppas verkligen att enprocentsregelns bortfall inte kommer att leda till något sådant utan till någonting som är ännu bättre än det som vi har i dag.

Anf. 167 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! Med tanke på mina ordval tidigare skall jag bara be att få tala om att jag nu är övertygad om att vi inte på något sätt skall arbeta för att minska den här verksamheten. Tvärtom gäller det att hitta nya sätt att arbeta för att bredda konstnärlig utsmyckning i den offentliga miljön och se till att människorna ute i landet får konsten till sig och konstnärerna får arbetstillfällen.

Anf. 168 PER LAGER (mp)

Herr talman! Jag är inte riktigt till freds när Ingegerd Sahlström säger att hon är övertygad om att man ersätter enprocentsregeln med någonting bättre. Enprocentsregeln är just den garanti som behövs när det gäller konstnärlig utsmyckning. Om man nu kommer att ge bidrag för kultur till landsting och kommuner, blir det ännu viktigare att just landsting och kommuner kan leva upp till enprocentsmålet. Därför tycker jag vi, även om statens byggnader blir färre, kvarhåller enprocentsregeln tills vi har ett bättre system. Det har vi inte i dag.

Bildkonst, konsthantverk, m.m.

Anf. 169 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! Vi har ju alla rätt att tycka till om de förslag som kommer att presenteras när det gäller konst i offentlig miljö. Nu är enmansutredningen klar. Den kommer att gå ut på remiss, och det kommer naturligtvis att föras en diskussion. Men ärendet kommer inte att dras i någon långbänk, utan vi kommer nog att inom en överskådlig tid få ta ställning till förslagen. Då får vi väga förslagen mot enprocentsregeln. Sedan får vi se vilket vi tycker kommer att bli bäst för oss alla när det gäller konst i offentlig miljö och för konstnärerna som yrkeskår.

Anf. 170 PER LAGER (mp)

Herr talman! Det är precis som Ingegerd Sahlström säger: Kommer man med ett bättre alternativ skall det väljas. Men fram till det skall man inte plötsligt slakta någonting som är väldigt bra och som vi är nöjda med. Det är först när vi har det bättre alternativet som vi kan ta steget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

Film m.m.

25 § Film m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU25
Film m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 171 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservation 2, som gäller mom. 1.

Hela världen håller på att planera inför filmens hundraårsjubileum i år. Det här betänkandet handlar om film m.m., och jag tänker tala om filmmuseum.

Att ange exakt när den skapande processen började torde vara omöjligt, men vad vi tror oss veta är att den första offentliga filmvisningen ägde rum i december 1895 i Paris. Bara ett halvår senare visades film offentligt i Malmö. Vi har alltså en lång tradition att fira och föreslår att firandet manifesteras med ett beslut om ett inrättande av ett nationellt filmmuseum.

I London har man valt att satsa stort och smått i ett och samma filmmuseum. Filmmuseet för rörliga bilder i London tar självklart upp filmens historia från stillbilder till den senaste datateknologiska utvecklingen inom filmområdet. Där kan man se Chaplinfilmer som inte har visats någon annanstans förut. Man kan kliva in i en tågvagn och se filmer från ryska revolutioner, och man kan göra egen film. Det senare är naturligtvis oerhört populärt bland barn och ungdomar. Tack vare ett gediget pedagogiskt upplägg köar ungdomarna till museet. På museet

passar alla oavsett ålder på att utnyttja museets utbud. Där kan man möta 90-åringen tillsammans med 13-åringen vid filmvisningen.

Museet verkar ta besökarna på allvar, för det utvecklas hela tiden. Man utgår från den verklighet som vi lever i. Museet stimulerar naturligtvis också nya filmskapare och gynnar därmed engelsk kulturutveckling inom filmområdet. Så har man det i England.

Jag och Miljöpartiet har en mycket stark önskan om ett spännande, dynamiskt, nationellt filmmuseum i Sverige. Den önskan delar vi med många. Bara det faktum att fler människor går på bio än på olika idrottsarrangemang talar sitt tydliga språk. Vi älskar film och skulle förmodligen älska vårt nationella filmmuseum.

Regeringen vill inte föregripa frågan därför att Filminstitutet begärt bidrag för att projektera ett filmmuseum. Jag har full respekt för ett sådant resonemang, men rent politiskt anser jag att regeringen kunde stödja tanken på ett nationellt museum genom att komma till riksdagen med förslag till hur vi ekonomiskt kan stödja en prospektering. Med detta har jag inte tagit ställning till hur finansieringen av driften av museet skall ske. Där tror jag att branschen i sig har en hel del att bjuda.

Vi har också tagit upp betydelsen av ett gemensamt europeiskt filmsamarbete. Inom EU har vi i april i år beviljats medel till ökad marknadsföring av europeisk film. Det är ju positivt. Men det är för mig oklart vad som avses med Europa i det här sammanhanget, om marknadsföringen gäller alla länder i Europa eller bara dem "inom ram".

Regeringen föreslår nu att Filminstitutet skall återuppta viss import av vuxenfilm, och det ser vi mycket positivt på. Det kanske innebär att mer europeisk film når de svenska hemmen. Inom EU:s Media 2-program planeras stöd till distribution av europeisk film och TV-produktion. Då måste minst tre länder delta i projektet. Gäller då inte svenskt filmsamarbete med Danmark och Norge, när nu Norge befinner sig "utanför ram"? Skall vi sluta att samarbeta med Norge för att erhålla ekonomiskt bidrag? Det vore inte bara trist utan katastrofalt. Jag utgår från att det inte blir resultatet av europeiskt samarbete.

Anf. 172 MONICA WIDNEMARK (s)

Herr talman! I det här betänkandet behandlas film m.m., som Ewa Larsson sade förut. Kulturutskottet lägger fram ett nästan enigt betänkande, vilket vi tycker är mycket glädjande. Vi visar på så sätt filmen vår hyllning när den i år fyller 100 år. Jag tänker uppehålla mig litet vid det.

Filmen fyller alltså 100 år 1995. Det uppmärksammas i det här landet genom att Filminstitutet på ett mycket förtjänstfullt sätt tagit sig an uppgiften att fira filmen. Filmen kommer att lyftas fram, och det bidrar till att öka medvetenheten om filmen som en kulturell företeelse, vilket inte är fallet ute i våra kommuner och landsting. Där talar man inte alltid om filmen när man skriver sina kulturprogram.

Under en biodag som är planerad till en helg i september kommer film att visas från Haparanda i norr till Ystad i söder. Biografer, hembygdsgårdar och Folkets hus kommer att fyllas. Det är viktigt att män-

niskorna i sin vardag har nära till de kulturupplevelser som film på bio är och att biografer runt om i landet ges möjlighet att visa bra kvalitetsfilm.

Vidare kommer man att lyfta fram Bio-Kontrast, som i år har funnits i 25 år. Det kommer att ordnas filmfestivaler litet varstans i vårt avlånga land. Det börjar faktiskt bli så att om ett landskap inte har en filmfestival finns det inte riktigt med på kartan.

Arbetets museum i Norrköping kommer att påbörja ett forskningsprojekt med arbetarrörelsens filmer. Vi vet också att Svenska filminstitutet, SJ och Riksutställningar kommer att genomföra en tågturné med utställning om filmens utveckling.

Den lista som Filminstitutet har tagit fram för att just visa att filmen är ett viktigt medium i det här landet kan nästan göras hur lång som helst.

Men Svenska filminstitutet arbetar också mycket aktivt för att sprida upplevelser för barn och ungdom i skolan med ett projekt som kallas för skolbio. Det är ett projekt som slagit mycket väl ut och som verkligen behövs som en motvikt med tanke på alla de våldsfilmer som kommer barn och ungdom till del. Detta projekt främjar den kommande biopubliken, och man försöker att vänja barn och ungdomar vid att film skall ses på bio för att upplevelsen skall bli den rätta.

Efter bioföreställningen ges tillfälle till diskussioner mellan eleverna och lärarna. Ibland deltar också personal som är utbildad av Filminstitutet.

Jag skall också litet kort kommentera Ewa Larssons reservation om ett museum. Vi har sagt – men det vågar man nästan inte säga till Ewa Larsson med tanke på vad som förevarit här i kammaren – att vi inte vill föregripa Kulturutredningen. Men den frågan finns med i utredningen. Vi vet också, vilket jag tycker är viktigare, att Filminstitutet skall påbörja en nationell kampanj hösten 1995. Det har VD Lars Engqvist talat om. Då tycker jag att de själva skall få ge sig ut och försöka med detta, för det är ett mycket bra sätt som de försöker marknadsföra ett filmmuseum på.

Med detta, herr talman, vill jag bara yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 173 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Nej, vi skall inte föregripa Kulturutredningen. Men nu var det ju filmens hundraårsjubileum i år som vi skulle fira, och då tyckte vi att det kunde vara på sin plats att manifestera med att säga att vi vill satsa medel för prospektering av ett nationellt filmmuseum.

Kulturutredningen är inte klar förrän i augusti. Sedan skall den remissbehandlas. Det tar ett år, det tar två år. Förhoppningsvis kan det bli dags för beslut 1997. Vi vill ha ett nationellt filmmuseum nu.

Anf. 174 MONICA WIDNEMARK (s) replik

Herr talman! Det är ju så, Ewa Larsson, att man inte riktigt vet när filmandet började, om filmen är hundra år i år eller om det är nästa år. Rom byggdes ju inte på en dag, och jag tycker att vi skall låta Filminstitutet ta den utmaning som de har börjat på och arbeta med den så får vi se vad som händer nästa år.

Anf. 175 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Det är självklart, och det är också ert svar på motionen. Men vi delar inte den uppfattningen. Vi tycker att det borde vara av nationellt intresse att visa att regeringen hade den här inriktningen, att målsättningen är ett nationellt museum.

Anf. 176 LENNART FRIDÉN (m)

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det blir ungefär lika kort som manuset till en kortfilm, kan jag tänka mig.

Film har mycket länge varit en underskattad konstform, framför allt därför att man inte har betraktat den som en konstform, vilket den är, utan som ett medium för annan konst. Jag tror att det är mycket viktigt att vi lär oss att betrakta film som det den är, en konstform i sig själv.

Vi har fått i vår hand ett betänkande som är mycket kort men som är mycket välskrivet och på ett mycket klargörande sätt över bara några sidor redogör för filmens ställning och de frågor som har kommit upp i utskottet med anledning av propositionen och de motioner som har väckts.

Det som är viktigt är bl.a. den del av betänkandet som tar upp utvecklingen i riktning mot en regional produktion och även en regional finansiering. Det är ett sätt att ge arbete på olika håll. Inte minst ger man därigenom också våra skådespelare i olika delar av landet en helt annan möjlighet att stanna kvar och arbeta på hemorten än man har haft under många år, när filmproduktionen varit koncentrerad till Stockholm.

Skall filmen Mordet på Varbergs fästning spelas in bör det kanske ske på Varbergs fästning och inte någonstans i Stockholmstrakten. Det är så många människor har upplevt det. Mycket har varit centrerat till vår huvudstad.

Nu har man fått upp ögonen för det som nämndes av en tidigare talare. Vi har fått många filmfestivaler. Filmen har börjat leva ett helt eget liv efter några år i svacka. Jag tycker att det är mycket fint att vi dessutom har fått en filmfestival som av Statens filminstitut har blivit betecknad som den nationella, nämligen den i Göteborg. Vi har också så sent som i går fått höra att EU nu kommer att ge anslag till både Göteborgs filmfestival och Malmöfilmfestivalen, som är den som ägnar sig åt barn- och ungdomsfilm. Då är vi åter inne på samma tema som vi har debatterat under olika rubriker. Man har alltså även nere i Bryssel uppmärksammat att vi är bra på detta. Då tycker jag att det finns all anledning att vi satsar vidare på det.

För omväxlings skull, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan. Vi har inte några reservationer till detta betänkande.

Anf. 177 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag skulle bara vilja ha ett förtydligande av Lennart Fridén. Han säger att filmen har varit underskattad som konstart. Då undrar jag: Av vem? Jag påpekade i mitt inlägg att det är fler människor som går och ser på film än som går på idrottsevenemang. Vem är det som underskattar filmen som konstart?

Anf. 178 LENNART FRIDÉN (m)

Herr talman! Det är sådana som Ewa Larsson och jag, dvs. människor i beslutande befattningar. Filmen har inte alls fått samma uppmärksamhet i våra beslutande församlingar som många andra konstformer har fått. Man kunde inte ens bestämma sig för att filmen skulle hamna i Statens kulturråd när det tillkom. Den fick ligga kvar vid sidan om därför att man inte riktigt kunde placera den rätt. Den hörde väl ändå inte hemma med den övriga kulturen. Det är helt enkelt så att den inte har uppmärksammats där den borde uppmärksammas. Däremot har "folket" i mycket stor utsträckning sökt sig till biograferna för att uppleva filmen.

Anf. 179 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag anser att jag är en del av folket, och jag önskar att Lennart Fridén talar för sitt eget parti. Jag vill påpeka att Miljöpartiet verkligen uppskattar filmen som konstart och att vi nu vid filmens hundraårsjubileum vill manifestera det genom vår önskan att regeringen tar ett initiativ för att säga att vi vill ha ett nationellt filmmuseum.

Anf. 180 LENNART FRIDÉN (m)

Herr talman! Visst skulle vi kunna leka med ord en bra stund, Ewa Larsson och jag. Men jag tycker inte att det är skälet till att vi sitter i den här kammaren.

Jag kan bara konstatera att det finns mycket som tyder på att man inte har uppmärksammat filmen som en egen konstform. Det har konstaterats i många utredningar även under senare år. Nu är vi på rätt väg, och det är ingenting som vi kan sätta vare sig det ena eller det andra partimärket på. Det har varit på det här sättet. Låt oss hoppas att det nu går den rätta vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 april.)

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU18
Vägverket (prop. 1994/95:100 delvis)

Vägverket

Anf. 181 ULLA LÖFGREN (m)

Herr talman! Bristerna i Socialdemokraternas historiska och nuvarande trafikpolitik är uppenbara. Det kommer till uttryck genom misstron till marknadskrafterna, övertron på regleringar, ryckigheten i väginvesteringarna, obalanserna mellan investeringsmedel och drifts- och underhållsanslag samt nu senast de enskilda vägarnas undervärderade betydelse för det svenska vägsystemets totala funktion.

I och med att regering och riksdag på grund av det statsfinansiella läget inte förmår avsätta medel för att drift och underhåll av våra vägar skall kunna hållas på en nivå som säkerställer god hushållning, kan vi bara konstatera att det är en kapitalföstöring som pågår.

Egentligen är detta en historisk försyndelse. Såväl nyinvesteringsnivån som drifts- och underhållsanslagen till vårt vägnät har varit upprörande illa behandlade, först och främst under 70- och 80-talen. Den förra borgerliga regeringen tog ett krafttag under förra mandatperioden för att "bygga igen" vad gamla socialdemokratiska underlåtenhetssynder åstadkommit.

Riksdagen har antagit nya trafikpolitiska mål och en planering för de kommande tio åren. Tyvärr har detta inte varit tillräckligt. Det saknas fortfarande modeller för hur vården av det vägkapital vi redan har skall kunna hävda sig mot andra angelägna statsutgifter. Bl.a. därför har vi moderater föreslagit en neddragning av utbyggnadstakten i nya väginvesteringar med 750 miljoner i förhållande till regeringens förslag.

Innan vi bygger oss fast i alltför många nya objekt, som leder till att det äldre och lågtrafikerade vägnätet får förfalla, måste vi hitta en modell som i statens budget kan säkerställa drifts- och underhållsanslag som medger att våra vägar hålls i stånd. En övergång från beskattning av trafiken till ett system med trafik- och miljörelaterade avgifter, där sambandet mellan statens kostnader och intäkter för trafiken bättre klargjordes, tror vi skulle underlätta en sådan utveckling.

Den påbörjade konkurrensutsättningen av Vägverket har visat hur stora effektivitetsvinster som där finns att göra. Socialdemokraterna befarar att Vägverkets kompetens som beställare skall urholkas om Vägverket bolagiseras och helt och hållet konkurrensutsätts. Den oron är än en gång ett bevis på Socialdemokraternas statiska syn på all offentlig verksamhet.

Får jag påminna Socialdemokraterna om en annan stor statlig beställare, som inte längre finns men som på sin tid var en av de mest kompetenta beställare som jag känner till, nämligen den gamla Byggnadsstyrelsen. Den hade ingen egen regiverksamhet för att upprätthålla sin kompetens men höll sig ändå i hög grad med kompetens genom bl.a. sin kontrollfunktion och den kompetensutveckling som hela tiden

skedde genom en viss personalrörlighet. Kompetensen späddes kontinuerligt på genom nyanställningar, och personal rekryterades från olika led i byggprocessen.

Vi tror alltså att Vägverket både kan behålla och utveckla sin beställarkompetens, även om entreprenadverksamheterna bolagiseras, konkurrensutsätts och privatiseras. Vi vill därmed understryka att beslutet om att bolagisera Vägverket fr.o.m. den 1 januari 1996 skall stå fast. Vi menar också att en fortsatt omstruktureringsverksamhet inom Vägverket medger att ytterligare 150 miljoner, utöver vad regeringen har föreslagit, kan tas in genom besparingar i Vägverkets administration.

Herr talman! Halveringen av anslaget till enskilda vägar är ett slag i ansiktet på dem som i vägföreningarna driver och underhåller 72 000 kilometer väg upplåten för allmänheten. Speciellt provokativt ter sig förslaget om man jämför drifts- och underhållskostnaderna för det enskilda vägnätet med det lågtrafikerade helstatliga vägnätet. Drifts- och underhållskostnaderna för de enskilda vägarna är nästan 40 % lägre, och det statliga bidraget till dessa vägar är mindre än 50 % av kostnaden för motsvarande helstatliga vägar.

Givetvis är det i det ekonomiska läge som Sverige befinner sig i rimligt att alla får vara med och dela på bördorna. Men då är det ju inte heller mer än rimligt att den del av det svenska vägnätet som drivs och underhålls i helstatlig regi får bära sin del av bördan. Av de upphandlingsförsök med drifts- och underhållsentreprenader som Vägverket hittills har gjort vet vi att en konkurrensupphandling av drifts- och underhållsverksamheten innebär att stora besparingar kan göras. Därför menar vi att 200 miljoner i besparing på drifts- och underhållsanslaget till Vägverket bör göras och att dessa medel skall överföras till anslaget för drift och underhåll av enskilda vägar.

Givetvis hade det känts mer tillfredsställande om vi hade sluppit föreslå denna nedskärning, då de medel som kan frigöras via effektivare upphandling mer än väl behövs för att åtgärda eftersatt underhåll. Nu har emellertid den socialdemokratiska regeringen genom sitt oklara agerande försatt oss i denna situation. Jag tycker att det är märkligt att inte utskottsmajoriteten är beredd att förena sig med Moderaterna och se till att besparingen fördelas på ett rättvisare sätt än vad regeringens förslag innebär.

Den 30 mars ställde jag här i kammaren frågan till kommunikationsminister Ines Uusmann vad hon tyckte skilde bilisten på det enskilda vägnätet från bilisten på det allmänna lågtrafikerade vägnätet, som motiverade den av regeringen föreslagna särbehandlingen ur besparingssynpunkt. Hon svarade då: "Självfallet måste också vägnätet, både det regionala länsvägnätet och det enskilda vägnätet, bli föremål för de besparingar som vi alla skall bidra till för att få landet på fötter."

Eftersom regeringen i sin budgetproposition om anslaget till Vägverket har sagt: "Regeringen föreslår således ett anslag för drift och underhåll som realt är i stort oförändrat jämfört med idag." Detta innebär, enligt regeringen, i stort ingen besparing.

Jag frågade Ines Uusmann om jag kunde tolka hennes svar så, att Socialdemokraterna vill medverka till att fatta ett mer rättvist beslut i

denna fråga, som medger att besparingen går ut över såväl det enskilda som det allmänna vägnätet.

Ines Uusmanns svar blev följande: "Jag förutsätter att riksdagen alltid fattar rättvisa beslut, åtminstone med den nuvarande majoriteten."

Detta föranleder mig fråga Bo Nilsson: Tycker den nuvarande majoriteten, som herr Nilsson representerar, att det är rättvist att den totala besparingen på drifts- och underhållsanslag till vägar skall tas ut genom en halvering av bidraget till enskilda vägar?

Utskottet har varit överens om att uppmana regeringen att analysera hur medlen som anslås till enskilda vägar används. Vi moderater har menat att analysen även borde innefatta de ca 40 000 vägkilometer helstatliga vägar som har lika låg trafikbelastning som många av de enskilda vägarna. Det finns kanske något att lära av jämförelsen mellan enskilda och helstatliga väghållares sätt att organisera och genomföra sina drifts- och underhållsåtgärder.

Det kan ju inte heller vara helt ointressant för regeringen att fundera över vad som skulle hända om staten kunde sänka sina kostnader för det lågtrafikerade vägnätet till samma nivå som för det enskilda. Jag kan berätta för kammaren att resultatet skulle bli en besparing på mellan 600 miljoner och 800 miljoner kronor per år.

Miljöpartiet och Centerpartiet har i en gemensam reservation föreslagit ett anslag på 500 miljoner utöver regeringens förslag. Mot bakgrund av vad jag tidigare har sagt kan det kanske tyckas vara en rättvis åtgärd, men då har man glömt det statsfinansiella läget.

Det skall bli mycket spännande att i kammaren i dag få se hur allvarligt Centerpartiet tar på sitt nya samarbete med Socialdemokraterna. Är det allvarligt? Det måste det ju vara om det skall bli trovärdigt. Blir det då trovärdigt om Centern röstar på sin och Miljöpartiets reservation om utökat bidrag till enskilda vägar? Naturligtvis inte. Ett sådant agerande skulle ytterligare försämra statens finanser och spräcka regeringens budgetförslag.

Det finns därmed två utvägar för Centerpartiet. Den ena är att rösta med utskottsmajoriteten – Socialdemokraterna, Folkpartiet och Vänsterpartiet. Det andra är att rösta med Moderaterna. För statsbudgeten blir resultatet detsamma. Jag ser med nyfikenhet fram emot hur Centern kommer att agera.

Slutligen, Bo Nilsson: Vad kommer Socialdemokraterna att göra om de enskilda vägföreningarnas reaktion på riksdagens beslut blir att avstå från statsmedel och att sätta upp vägbommar på stora delar av vårt vägnät?

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 10 och ifall den vinner riksdagens gehör även till reservation nr 17.

Anf. 182 SIVERT CARLSSON (c)

Herr talman! Goda kommunikationer är viktiga och nödvändiga förutsättningar för att ta till vara utvecklingsmöjligheterna – allas utvecklingsmöjligheter i hela Sverige.

Ett väl utbyggt väg- och järnvägsnät, utbyggd sjöfart och luftfart samt goda post- och telekommunikationer ökar möjligheterna för ett

decentraliserat samhälle. Det ökar inte enbart möjligheten för person-, gods- och budtransporter utan också möjligheterna för delaktighet och därmed demokrati. Investeringar i utbyggd infrastruktur är en viktig förutsättning för utveckling och demokrati i alla delar av landet.

För att näringslivet skall ha rimliga möjligheter att konkurrera på lika villkor måste nackdelen med avståndet till övriga Europa minimeras med en väl utbyggd och god infrastruktur.

Investeringar i en sådan är av största strategiska betydelse

- för utvecklingen inom näringslivet i hela Sverige,
- för exportindustrins konkurrensförutsättningar,
- för att möjliggöra arbete och boende i hela landet och
- för att vidmakthålla, underhålla, bevara och utveckla hela det finförgrenade nätverk av vägar som under årens lopp byggts upp med såväl gemensamma som enskilda och ideella medel och insatser.

Det handlar om vägar som inte enbart brutit mark utan som också brutit bygd, vägar som öppnat Sverige och tillgängligheten också till den stora rika lands- och glesbygd som är en förutsättning för landets utveckling.

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 18 med titeln Vägverket översätts målen till konkreta siffror. Där översätts orden till handling och prioriteringar och möjligheter till kronor och anslag.

Med hänsyn till det ekonomiska läget accepterar vi i Centern en sänkt ambitionsnivå i fråga om vissa avsnitt av stamvägnätet. Vi accepterar också av samma skäl att några av de väginvesteringar som ingår i 1993 års tioåriga investeringsplan senareläggs. På så sätt planar investeringspuckeln ut. Däremot anser vi att programmet i huvudsak skall fullföljas inom tioårsperioden.

Herr talman! När det gäller anslag till byggande av vägar respektive till drift och underhåll av vägar måste principen vara att vägkapitalet skall förvaltas så, att värdet av gjorda investeringar inte urholkas. Vägkapitalet skall säkras, som det heter i den vägpolitiska målsättningen.

För detta fordras, menar vi, en långsiktig strategi för drifts- och underhållsåtgärder, vilket vi föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med. Men framför allt är det nödvändigt att de brister som i dag finns i det svenska vägnätet så mycket som möjligt och så snart som möjligt åtgärdas och repareras. Annars hotar de vinster som görs i nyinvesteringar och ytterligare utbyggnad av infrastrukturen att ätas upp och gå förlorade på grund av eftersläpande underhållsinsatser.

Såväl näringspolitiska som regionalpolitiska skäl talar för en kraftig upprustning av länsvägnätet.

Mot denna bakgrund är det förvånande att regeringen och utskottsmajoriteten i år håller tillbaka anslaget till drift och underhåll. I fjol ansåg Socialdemokraterna att det behövdes 9 886 miljoner kronor till drift och underhåll. I år anser man att 5 867 miljoner kronor räcker.

Från Centerns sida menar vi att denna minskning i förhållande till Vägverkets yrkande är alldeles för kraftig, medför ytterligare försämringar av det lågtrafikerade vägnätets standard och strider mot det vägpolitiska målet att uppnå en regional balans och en säkring av vägkapitalet. Vi föreslår därför att ytterligare 1 miljard anslås till drift och

Vägverket

underhåll, medan nybyggandet av framför allt motorvägar nu ges en lägre prioritet.

Det som emellertid gör mig mest upprörd och besviken är den nonchalans som utskottsmajoriteten visar gentemot de enskilda vägarna. Här gäller ingen osthyvel. Här går man fram med både stämjärn och klubba och hugger bort halva anslaget. Man sänker det från 657 miljoner till 329 miljoner, vilket är en tredjedel av Vägverkets förslag och hemställan. Man anslår till landets längsta vägnät – 280 000 km, vilket är två tredjedelar av hela det svenska vägnätet – ett belopp som är 134 miljoner kronor lägre än vad som behövs enbart för Vägverkets administrativa kostnader.

Om man någon gång skulle vilja upprepa de välbekanta orden "Vet hut! Vet sjufalt hut!" så är det i detta sammanhang.

Dessutom föreslås förhandlingar med Svenska Kommunförbundet rörande en överföring av medlen till kommunerna.

Från Centerns sida säger vi ett definitivt nej till denna övervältring på kommunerna. Vi gör det främst av följande fyra skäl:

1. Ansvaret för infrastrukturens utbyggnad måste vara statens.
2. Kompetensen och kunnigheten i dessa frågor finns hos Vägverket, ej hos kommunerna.
3. Kommunerna orkar inte med även denna kostnad.
4. Förslaget medför mycket stor risk för att vi skär av och stympar det finförgrenade vägnät som likt vener, artärer och lober förser samhällets blodomlopp med invaror, utvaror, råvaror och tillgänglighet.

Jag är kanske egentligen inte förvånad över förslaget. Det ligger tyvärr i linje med många övriga regeringsförslag riktade mot landsbygden, som med varierande framgång har förts fram det senaste halvåret.

Däremot är jag förvånad och uppriktigt besviken över att inte utskottsmajoriteten på något sätt i konkret handling har velat ta intryck av de mängder av skrivningar, uppvaktningar, protester, beskrivningar, redovisningar och förslag som har kommit utskottet till del sedan förslaget blev känt.

Det har kommit skrivningar, uppvaktningar, protester, beskrivningar, redovisningar och förslag i mängder från de 24 000 enskilda väghållarna och samfälligheterna, från LRF-avdelningar över hela landet, från centeravdelningar över hela landet, från skogsägarna, från skogsindustrin, från Glesbygdsverket, från Skärgårdsstiftelsen, från andra politiska föreningar, från kommunförbund, från kommunstyrelser och från länsstyrelser.

Låt mig redovisa några axplock från den talrika, sakkunniga protestkören, som väl beskriver situationen:

"I stora delar av länet är enskilda vägar en förutsättning för boende och ett fungerande näringsliv eftersom de utgör den enda transportlänken med omvärlden."

"En trolig följd av sänkta statsbidrag av den storlek som aviseras är att många enskilda väghållare av kostnadsskäl kommer att tvingas stänga sina vägar för allmän trafik."

Vägverket

"Tillgängligheten och rörligheten kommer därmed att minska vilket är speciellt besvärande för turistlänet Jämtland där många attraktiva turistområden bara nås via enskilda vägar."

"Lika allvarligt som bidragsnedskärningen är förslaget att låta kommunerna överta förmedlingen av statsbidragen. Det innebär att den rådgivning i tekniska, juridiska och administrativa frågor som Vägverket idag ger de enskilda väghållarna faller bort eftersom motsvarande kompetens och resurser inte finns hos kommunerna."

Detta skriver en enig länsstyrelse i Jämtlands län.

"Begränsas möjligheterna till bidrag för åtgärder på enskilda vägar innebär det orimliga och orättvisa kostnader för enskilda och kommuner i gles- och landsbygd." Det säger Glesbygdsverket.

"Det finns ur Kalmar kommuns synpunkt ingen möjlighet att kompensera bortfall av statsbidraget, varför många av de enskilda vägarna kan komma att stängas för allmän trafik. Många av de enskilda vägarna leder ut till för allmänheten viktiga attraktioner: badplatser, fritidsaktiviteter, svamp- och bärplockning och naturupplevelser i stor omfattning. Allemansrätten blir i så fall kraftigt begränsad." Detta skriver bl.a. Kalmar kommun.

"Enligt Kommunförbundets uppfattning skulle såväl ett överförande av anslaget till kommunerna som halveringen av anslaget få betydande ekonomiska konsekvenser." Detta framför Svenska Kommunförbundet, som också i brev till trafikutskottet anger att: "Idag har många enskilda vägar ett större allmänintresse än många mindre allmänna vägar, för vilka staten tar det fulla ansvaret."

"Förslaget medför också att bidraget till fem färjelinjer i landet skulle drabbas. En av dessa färjelinjer är Ornö Sjötrafiks bilfärja mellan Dalarö och Ornö inkl. intilliggande mindre öar." En annan är färjan mellan Gränna och Visingsö.

"Skulle bidraget minska till hälften blir detta en dödsstöt mot samhällssatsningen på En Levande Skärgård."

"Detta innebär i sin tur att folk tvingas flytta från Ornö och omgivande öar, vilket tar bort underlaget för butik, postkontor och en redan idag hotad skola och barnstuga."

"Sammanfattningsvis vädjar Haninge kommun att förslaget till minskat bidrag till enskild väghållning inte måtte slå undan benen på övriga samhälleliga insatser som görs för att behålla En Levande Skärgård. Detta skulle innebära en kapitalsförstöring av stora mått och medföra allvarliga konsekvenser – inte minst för 200 öbor."

Så avslutas brevet till trafikutskottet från kommunledningen i Haninge kommun.

Av tidsskäl undviker jag att citera fler brev, även om jag här har ytterligare ett citat från Västerbottens LRF.

Herr talman! Enskilda vägar är inte enskildas vägar. Det är vägar för alla. Det är vägar för landsbygden. Det är vägar för turisten. Det är vägar för jordbruket. Det är vägar för varutransporter. Det är vägar för skogsindustrin. Det är vägar för bärplockaren. Det är vägar för skolskjuts. Det är vägar för post och färdtjänst. Det är vägar till rekreation.

Det är vägar till allemansrätt. Det är vägar för levande landsbygd. Det är vägar för regional balans.

Det är landets längsta och mest finförgrenade vägnät. Det bärs upp av många enskildas ideella arbete.

Nu liggande förslag hotar att strypa såväl detta vägnät som landsbygd, glesbygd, fortsatt ideellt arbete och i förlängningen tillgängligheten till svampmarker, badstränder, skärgård och även välfärden i vår unika allemansrätt.

Centern ser det enskilda vägnätet som ett prioriterat område, varför vi har föreslagit att anslaget utökas med 500 miljoner kronor. Kammarens ledamöter har möjlighet att bifalla detta förslag genom att rösta ja till reservation 18, vilken jag härmed, herr talman, yrkar bifall till. Jag yrkar även bifall till reservationerna 11 och 13 till utskottets betänkande, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 183 ULLA LÖFGREN (m) replik

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till Sivert Carlssons brandtal för de enskilda vägarna. Men mina funderingar om finansieringen kvarstår, liksom mina funderingar vad gäller Centerns och Socialdemokraternas ansvarstagande för landets ekonomi. Hur klarar Centern ut det här ansvarstagandet om man vill satsa ytterligare 500 miljoner och inte har Socialdemokraterna med på noterna så att man kan finansiera satsningen? Ni spräcker ju regeringens budget.

Anf. 184 SIVERT CARLSSON (c) replik

Herr talman! Ulla Löfgren! Vi ligger redan i och med vårt budgetförslag 13 miljarder bättre till än Socialdemokraternas budget. Redan vid motionstidens ingång plockade vi bort pengar från utbyggnaden och lade på underhållet liksom vi lade mer på de enskilda vägarna, eftersom det är ett prioriterat område. Motsvarande satsning såg jag inte i Moderaternas motioner.

Anf. 185 ULLA LÖFGREN (m) replik

Herr talman! Det är ju ganska ointressant, så länge inte Centerpartiet har lyckats få Socialdemokraterna med på just sina besparingar. Även om Centerpartiet föreslår aldrig så många besparingar finansieras ju inte de här utgifterna på 500 miljoner om riksdagen inte antar de föreslagna besparingarna. Har man ingått äktenskap med någon måste man ju vara överens om hushållsutgifterna.

Anf. 186 SIVERT CARLSSON (c) replik

Herr talman! Såvitt jag vet är inga äktenskap ingångna, inte heller förlovningar. Det finns ett samarbete mellan två partier, grundat på behovet av att tillsammans försöka stabilisera ekonomin i landet. Det är vad det handlar om.

Jag tycker nog inte att det, som Ulla Löfgren sade, är ointressant var prioriteringarna ligger från början. Det visar på den politiska viljan. Vi har visat vår.

Vägverket

Anf. 187 KARL-ERIK PERSSON (v)

Herr talman! Det är roligt att det är så många av riksdagens ledamöter som vill delta i trafikutskottets debatt, även om jag förstår var skon så att säga klämmer.

Problemet vad gäller trafikutskottets betänkande är väl att det är svårt att debattera vissa frågor i och med att vi skjuter många av frågorna till de kommittéer som sitter och arbetar. Det gör att de reservationer som har fogats till betänkandet faktiskt kan få gehör när kommittén har kommit till sina slutsatser. Det vet vi inte i dag. Det vi kan hoppas på är att mycket av de idéer och tankegångar som har förts fram i motioner och reservationer hamnar hos den kommitté som arbetar med de här frågorna och på så sätt så småningom kanske kommer tillbaka till riksdagen.

I det statsfinansiella läge som nu råder har Vänsterpartiet två reservationer till detta betänkande. Vi vill framför allt skjuta på motorvägssatsningarna, eftersom vi anser att vi inte har råd med dem. I stället vill vi satsa mer på drift och underhåll av de vägar som finns. Därmed skulle kanske de olyckor som förekommer på dagens vägnät kunna minska i antal. Trafiksäkerhetsverket har ju redovisat att det i dag sker olyckor på grund av att underhållet har eftersatts under en längre tid. Det är väl flera regeringar som har bidragit till att anslagen till underhåll har minskat. Varken den förra socialdemokratiska regeringen eller den borgerliga regeringen har varit så aktiv när det gäller underhåll, utan man har satsat på andra områden.

Utskottsmajoriteten har avvisat de reservationer vi har fogat till betänkandet. Det dröjer nu inte alls länge tills regeringen lägger fram sin kompletteringsproposition.

Vad som kommer att dölja sig eller framkomma i den kompletteringsproposition som kommer vet vi inte i dag. Men det skulle vara väldigt intressant om man kunde få reda på om de besparingar som vi från Vänsterpartiet föreslagit när det gäller nysatsningar på motorvägar, och som kommer att avslås vid omröstningen i morgon, kanske kommer att bifallas den 25 april. Då står vi i en ganska knepig situation. Det här vet vi ingenting om i dag, i varje fall inte jag.

Fru talman! När det gäller enskilda vägar har vi från Vänsterpartiet inte haft några pengar att satsa på dem. Jag förstår alla dem som känner en viss oro för detta. Men den våldsamma kritik som har framförts för det moras som kommer att inträffa om nu Trafikutskottet kommer att fatta detta beslut, som det finns en majoritet för, tror jag inte på.

Jag har varit i kontakt med många vägföreningar, och många vägföreningar har ringt till mig. Det som de framför är, att om neddragningen kommer att bestå långsiktigt kommer det att bli problem, och det förstår jag också. Som glesbygdsbo känner jag till dessa frågor ganska väl.

Om man läser den skrivning som finns på s. 31, och inte gör som en viss potentat när han läser Bibeln, tror jag faktiskt att det finns möjlighet att se att vi inte är avvisande. Vi säger inte bestämt nej och att dessa satsningar skall vara bestående. Halveringen av anslagen är icke bestående.

Där gör utskottet en annan bedömning än den regeringen gör. Vi har krävt en analys av hur mycket medel som behövs för att upprätthålla det finmaskiga vägnät som skall finnas kvar – och där håller jag med Sivert Carlsson – för turistanläggningarna och för människors möjligheter att komma ut till de badplatser som kommunerna satsar på.

Jag är helt övertygad om att om man i analysen kommer fram till att vi måste satsa mer pengar för att upprätthålla det enskilda vägnätet kommer man att se till att det finns pengar. Jag är i varje fall absolut en av dem som kommer att se till att motionera om att så blir fallet.

Det finns i dag ganska litet analyser av hur mycket som behöver satsas för att upprätthålla det vägnätet. Det skulle egentligen vara ganska roligt att se hur det är med de juridiska personerna, och då tänker jag framför allt på skogsindustrin och pappersindustrin, som utnyttjar detta vägnät oerhört mycket och som i dag såvitt jag vet inte satsar en enda krona. De är ganska beroende av att det enskilda vägnätet upprätthålls för deras framkomlighet.

Skogsindustrin kräver i dag att deras råvara är en färskvara. Vad betalar egentligen den svenska skogsindustrin och andra industrier som utnyttjar det enskilda vägnätet utan att satsa en enda krona? Det tycker jag att man skulle ta med i den analys som skall göras. Är det inte vettigt att de är med och satsar pengar på detta vägnät, som för deras del är så oerhört viktigt? Det går lätt att tala om att det är viktigt, men att vara med och satsa pengar är det mycket sämre med.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till en av de reservationer som Vänsterpartiet har avgett till detta betänkande, och som jag och Vänsterpartiet givetvis står bakom, nämligen reservation 6 avseende mom. 4.

Anf. 188 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Efter det sista som Karl-Erik Persson sade känner jag mig föranlåten att begära ordet och tala om att den allra största delen av vårt vägnät är alldeles privat och betalas av enskilda, framför allt enskilda skogsägare. De betalar ungefär 1 miljard per år i drift och underhåll för sina vägar. Det är en inte oansenlig summa jämfört med de 329 miljoner som regeringen har föreslagit för de enskilda vägarna.

Anf. 189 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Är man i så stort behov av och så angelägen om dessa vägar är ju detta en ganska liten summa om vi ser till hur stort vägnät som man egentligen har och utnyttjar. Där tror jag att det finns mer pengar. Det finns ingenting som säger vad industrin är beredd att satsa på dessa vägar.

Anf. 190 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Jag tror att biltrafiken betalar sina kostnader för dessa vägar. Vägverket i Västerbotten har gjort en undersökning av hur det ser ut på de enskilda vägarna. Man har gjort trafikmätningar och kommit fram till att statens intäkter från bilismen för de enskilda vä-

Vägverket

garna i Västerbotten är 32 miljoner kronor medan statsbidraget är 28 miljoner kronor.

Anf. 191 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Biltrafiken betalar totalt över 43 miljarder kronor till statskassan. Därav får den tillbaka ca 15 miljarder kronor från Vägverket. Men vad gör man av de andra pengarna? Inte går de till de enskilda vägarna. Då skulle vi inte ha dessa problem.

Anf. 192 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av det som Karl-Erik Persson sade om skogsindustrin. Han undrade vad som gällde. 75 % av vägarna får anslag, och resten får det inte.

Skogsindustrin är den industri som plockar in mest pengar till landet, mer än metallindustrin och verkstadsindustrin tillsammans. Just-in-time-transporter kräver säkra vägar. Vi måste hjälpa näringslivet. Det handlar om att utveckla näringslivets basförutsättningar för att kunna få ut mer pengar sedan.

Jag blev glad när Karl-Erik Persson sade att det inte får bli en permanent halvering. Det förutsätter jag också att det inte blir, för det klarar vi inte.

Sedan sade Karl-Erik Persson att det framförts en våldsam kritik från hela landet. Jag tror inte att den kritiken var felaktig, Karl-Erik Persson. Lika litet tror jag att Karl-Erik Persson hade fel i fjol när han äskade ungefär det dubbla anslaget, 757 miljoner, till det enskilda vägnätet – något som han i år vill sänka till 329 miljoner. Det gör mig litet fundersam beträffande Vänsterpartiets regionalpolitiska inställning i ord och handling.

Anf. 193 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Jag hör till dem i trafikutskottet som har suttit i arbetsmarknadsutskottet under flera år och tagit regionalpolitiskt ansvar. Vi i Vänsterpartiet sitter ensamma i varje utskott, som säkert Sivert Carlsson vet.

Jag känner ganska väl till vad regionalpolitiken innebär. Jag hör till dem i riksdagen som har satsat mest tillsammans med andra partier när det gäller regionalpolitiska anslag. Vi har då framför allt kört över den socialdemokratiska regeringen flera gånger i våra förslag till anslag till regionalpolitik och länsanslag, bl.a. Det är inte alls främmande för mig.

Det blir skiftningar i motionsskrivande och äskande från år till år. Att det sker känner Sivert Carlsson mycket väl till. Nu har vi i Vänsterpartiet försökt lägga fram ett budgetförslag där vi finansierat inkomster och utgifter, och då hamnar vi i den här situationen.

Jag kan öppet erkänna att jag faktiskt inte visste om att det var så många enskilda vägar som fick statsbidrag i Sverige, men det har jag lärt mig. Att skogsindustrin med sin export bidrar med otroligt mycket medel till statskassan vet jag också. Men den är också beroende av dessa enskilda vägar.

Frågan är egentligen om den inte kunde bidra på ett bättre och mer aktivt sätt när det gäller den här delen, även om jag vet att skogsindustrin inte finns överallt där de enskilda vägarna finns. Men i sin helhet borde den säkert, och kan säkert, bidra med mer pengar än vad den gör i dag.

Anf. 194 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Jag delar Karl-Erik Perssons uppfattning i den sista delen. Det jag är förvånad över är svängningarna och översättningen från ord till handling när det gäller pengar, och den förvåningen fortsätter. Men med den öppning som Karl-Erik Persson ger nu finns det kanske en chans att lösa det här framöver.

Jag är däremot lika övertygad nu som för en stund sedan att vår samhällskropp inte har råd att skära av de finaste artärerna och venerna. Då fungerar inte blodomloppet längre.

Anf. 195 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Jag skall trösta Sivert Carlsson med att jag har samma kritik i mitt eget parti. Det är inte med någon stor entusiasm jag för fram detta, och jag är inte säker på att hela riksdagsgruppen kommer att stödja mig när det gäller den här frågan, om jag skall svara ärligt.

Det är därför som jag har sagt att en analys måste komma till stånd. Det måste komma fram hur mycket pengar man behöver ha för att upprätthålla vägnätet. Vi i Vänsterpartiet är definitivt inte för att det skall stängas av.

Centerpartiet har påpekat att man stänger av vägar för friluftsliv, för fiske och kanske för sportanläggningar som kommunerna har satsat på och som ligger utanför vissa områden. Men man har statsbidrag för vägarna dit.

Det mest positiva i den skrivning som jag står bakom är att denna analys måste komma snabbt. Den måste alltså komma under 1995. Jag är beredd att ta från anslaget till nyinvesteringar i motorvägar för att lägga på det vägnät de enskilda vägarna utgör.

Anf. 196 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Jag vill först och främst börja med att säga att jag uppskattar att statsrådet har tagit sig tid att komma hit och förhoppningsvis delta i debatten.

Som miljöpartist har jag den meriten och den nackdelen att jag inte behöver gå in i en liten strid om vem som gjorde vad, vem som har förhandlat med vem och vem som är förlovad med vem. Sådant kan man se på TV på dagtid, men det tycker jag inte skall skötas i Sveriges riksdag.

Det karakterisktiska för nästa års budget för Vägverket är att man fortfarande dras med den trafikpolitik som beslutades under 1993 och det investeringsprogram som bestämdes. Det byggde bl.a. på en hel del falska föreställningar om trafikpolitikens förutsättningar, även om vissa delar av formuleringarna har ändrats i de trafikpolitiska delmålen. Bl.a.

har Socialdemokraterna valt litet annorlunda formuleringar vad gäller konkurrenskraft, näringslivets stimulans, m.m.

Faktum är att man i princip följer det här investeringsprogrammet. Det är då irrelevant om det är en borgerlig eller en socialdemokratisk regering. Det har visat sig genom att de besparingar som har gjorts först och främst har gjorts med hänsyn till det statsfinansiella läget.

Miljöpartiet delar inte majoritetens syn på nödvändigheten av utbyggnad av motorvägar. Vi menar att motorvägar är en ganska dyr och onödig investering. Det finns bra mycket effektivare lösningar när det gäller trafiksäkerhet och framkomlighet än just motorvägar. Motorvägar har på något sätt blivit en helig ko, en sanning som skall lösa alla problem.

Om vi tittar på detta med ekonomisk tillväxt kan vi konstatera att det alltid funnits en föreställning om att den ekonomiska tillväxten absolut behöver en ökad transportvolymskapacitet. Jag skulle vilja vända på begreppet och påpeka att den ekonomiska tillväxten medför behov av ökade transportvolymer, men det motsatta förhållandet är absolut inte nödvändigt. Det är detta vi måste komma fram till. Annars kommer investeringstakten att fortsatt vara densamma år efter år efter år.

Vi kan konstatera att de mål om effektivisering som Vägverket har fått inte har uppfyllts i någon särskilt tillfredsställande grad, mer än att man har bestämt sig för att bygga motorvägar för att effektivisera, vilket flera instanser har vänt sig emot. Bl.a. har Lindbeckkommissionen visat att konkurrenskraften för industrin ökar med en så liten del som 0,06 %, eller något sådant.

Vi måste titta på hur motorvägsstandarden byggs ut i dag. För det första byggs den ut ojämnt, vilket bara det måste ses som en trafikfara. För det andra byggs den ut på bekostnad av t.ex. enskilda vägar. Här har Miljöpartiet anslutit sig till Centerns reservation. Vi har även anslutit oss till de motioner som pekar på att pengarna först och främst skall tas från motorvägsbyggen.

Låt mig visa en liten bild. Det här är en gård som har brukats ekologiskt sedan 1972. Där bygger man nu en motorväg. Låt oss ha i åtanke att det i ett EU-land som Holland inte är tillåtet att expropriera för att bygga t.ex. en väg. Då får vi en annan dimension på individens ställning i samhället i dag. I och med att riksdagen beslutat att endast ge direktiv för de övergripande målen och inte lägger sig i den enskilda planeringen har det blivit problem med utbyggnadstakten, eftersom Vägverket bygger efter eget huvud.

Det är klart att Vägverket har bättre kompetens än någon politiker att veta exakt hur det skall byggas, men en sak måste konstateras. Det är att politiska instanser och individer blivit ganska maktlösa. Därför måste vi åtgärda detta på något sätt.

Apropå maktlöshet kan vi också nämna EU. Utskottet har visat ett fantastiskt ointresse att delta i någon som helst EU-debatt när det gäller Vägverket och väginvesteringar. Den nationella vägplanen har inte setts i ett europeiskt perspektiv, vilket är fullständigt unikt för ett

EU-land. Vi ser en total integrering av övriga EU-länders trafikpolitik genom Transeuropean Network.

Sverige har karakteriserat sig genom att driva en nationell politik i riksdagen. Den har väldigt liten anknytning till de europeiska planerna. Om man hade haft ett större medvetande här, hade man dessutom valt att påverka mer, vilket inte har skett så mycket från politiskt håll. Det är möjligt att regeringen sköter detta och att det sker i EU-nämnden, men i utskottet har vi sannerligen inte sett det.

Miljöpartiet har alltså ställt sig bakom Centerns reservation. Vi har även ställt oss bakom de motioner som nämns i en reservation och som är till förmån för de vägutbyggnader som vi anser onödiga i dag. Vi anser att ett tydligt direktiv skulle kunna ges om att det skall byggas så billigt som möjligt, så miljövänligt som möjligt och så effektivt som möjligt utan att trafiksäkerheten äventyras. Hur går detta ihop? Hur bygger man så att trafiksäkerheten inte äventyras och dessutom billigt och miljövänligt?

Den plan som läggs upp i dag skall ju vara grundläggande för de framtida kommunikationerna i Sverige. När den stamnätsplan som ligger är färdig kommer stamnätet i princip att vara färdigutbyggt i Sverige. Vi kan konstatera att utbyggnaden nu sker i förhållande till folkökningen, ökade behov av transporter och ökade behov av kommunikation på olika sätt. Såväl i europeiskt som internationellt och svenskt perspektiv finns det tydliga prognoser som talar om ett behov av transportökningar. Däremot finns det dåligt med prognoser som talar om hur man kan effektivisera.

Faktum är, som Vänsterpartiet har påpekat i en motion, att energieffektiviseringen på transportområdet, särskilt vägtransportområdet, har varit mycket dålig. Vi kan jämföra detta med energianvändningen och energieffektiviseringen totalt i samhället. Energibehovet har haft samma kurva som den ekonomiska tillväxten. Det är ett sätt att se som man bl.a. tillämpar på u-länder för att visa att energibehovet ökar med ekonomisk tillväxt.

Men detta har ändrats. Nu minskar i stället energibehovet på grund av effektiviseringar. Det skulle kunna likställas med effektiviseringar av vägtransporter där själva slutvaran, produkten, blir bra mycket mer kapitalintensiv. Den marginella nyttan avtar ganska betydligt. Grundtanken är alltså att investeringsprogrammet är fel i dag. Därför måste vi ändra på det från grunden.

Jag tycker att regeringen borde ta till sig litet av detta och kanske inte gå så mycket i den borgerliga regeringens spår och bygga så många broar och motorvägar. Det behövs kanske inte. Vad är det som säger att folkökningen och trafikökningen slutar när ni har bestämt er för att sluta investera. Min generation och generationerna efter min kommer säkert också att ha ett ökat behov. Då är det ohållbart – och det inom en snar framtid – att bygga på samma trafikpolitik som man gör i dag. Det går inte.

Vi kan tyvärr konstatera att vi inte har fått något gehör i utskottet för våra synpunkter. Vårt besparingsförslag på 5,5 miljarder har inte

gått igenom. Regeringen har dragit ner något på investeringstakten men inte uppmärksammat några andra frågor än det statsfinansiella läget.

Miljöpartiet värnar om t.ex. grusvägar och det vägkapital som finns. Men vi anser inte att det vägkapital som finns främjas av en delvis utbyggnad av motorvägar på det sätt som sker i dag.

När det gäller glesbygdspolitiken måste man ha i åtanke att många av motorvägarna byggs mellan storstäderna för att kompensera ett trafikbehov som finns där och för att knyta samman olika regioner. Det är ett faktum, eftersom olika städer i dag måste hävda sig i ett EU-perspektiv. I en union är Stockholm inte längre en huvudstad. Där är Stockholm en liten stad. Därför tycker jag inte att investeringarna i dag sker särskilt väl i samklang med de regionalpolitiska målen.

Jag skulle vilja få en diskussion om detta. Jag har undvikit att hoppa på någon direkt. Då finns det en risk för att man missar dialogen, men jag hoppas att viktiga frågeställningar om hur vi skall lägga upp den framtida politiken ändå kommer fram.

Låt mig till sist säga några ord om Vägverkets dotterbolag och bolagiseringen. Vi menar att bolagisering och effektivisering är bra. Men vad händer när ett bolag ställs inför de ekonomiska effekter som har redovisats i den här rapporten? Den visar på hur fel Vägverkets kalkyler har slagit, och inte bara Vägverkets utan även Banverkets. Om detta sägs väldigt litet i propositionen också. Det tycker vi är mycket tråkigt. Som det mycket riktigt påpekas i rapporten från Riksrevisionsverket leder de felaktiga kalkylerna till felaktiga politiska beslut.

Jag vill yrka bifall till reservation 7. Miljöpartiet står givetvis bakom alla sina reservationer, men av tidsskäl väljer jag att bara yrka bifall till reservation 7.

Anf. 197 BO NILSSON (s)

Fru talman! Människors resor till arbete, möten med varandra och transporter av varor är grundläggande funktioner i samhället. Förmågan att på ett effektivt och resurssnålt sätt organisera transporter och kommunikationer har en avgörande betydelse för utvecklingen av välfärd, samhälle, ekonomi och miljö. Den dominerande delen av resor och transporter sker i dag, och inom överskådlig tid, på landets vägsystem.

Dagens betänkande behandlar anslag till just Vägverkets olika delar. Det gäller investeringar till drift och underhåll samt till enskilda vägar.

År 1993 och 1994 fastställde riksdagen ett stamvägnät till omfattning, standard och utbyggnadstakt samt en planeringsram för investeringarna. Beslutet fattades i den här kammaren med stor majoritet.

Även om detta beslut i sak står fast måste det statsfinansiella läget påverka även utbyggnaden av vägnätet. Förslaget i regeringens proposition är att investeringarna förskjuts något i tiden. För väginvesteringarnas del betyder detta att väghållningsplanen inte kan slutföras 2003 som tidigare var sagt utan tidigast 2004.

När det gäller drift och underhåll av det statliga vägnätet sker dock inga besparingar som är synliga i budgeten. Men om man ser till det

behov som Vägverket redovisar finns det besparingar även här på flera miljarder. Jag tycker att det finns skäl att understryka detta.

Enligt min bedömning är underhållet av våra vägar, eller att bevara vägkapitalet om ni så vill, lika viktigt som de nya investeringarna.

När det gäller anslaget till de enskilda vägarna föreslås mycket stora besparingar. Man kan alltså både med fog och vett säga att väganslagen minskas ordentligt för att klara budgetunderskottet. Det är naturligtvis smärtsamt men nödvändigt. Det finns också en stor majoritet för detta i kammaren.

Fru talman! Jag tänkte nu gå över till trafikutskottets betänkande och kommentera några viktiga punkter.

I propositionen föreslår regeringen att flera vägavsnitt skall få en sänkt målstandard från motorvägsstandard till 13 meters bredd. Det gäller avsnitten på E 4 Gävle–Sundsvall, norra E 6 mellan Uddevalla och norska gränsen, E 20 mellan Göteborg och Örebro och E 22 mellan Malmö och Karlskrona. Regeringen anser dock att man kan avvika från den lägre målstandarden om avvikelsen innebär betydande samhällsekonomiska effektivitetsvinster.

Utskottets majoritet har velat tolka regeringens skrivelse positivt så till vida att vi vill ge regeringen och Vägverket en möjlighet att långsiktigt ge de fyra aktuella vägarna rätt målstandard.

Anser regeringen t.ex. att E 6 till norska gränsen bör få motorvägsstandard bör denna möjlighet också finnas. Skälen kan vara såväl trafiksäkerhet som den stora andelen tung trafik som trafikerar detta internationella stråk.

Ett annat konkret exempel kan vara delen Söderhamn-Enånger, där planeringsprocessen hunnit långt och där en samordning av väg- och järnvägsutbyggnad kan ge betydande samhällsekonomiska vinster. På andra vägavsnitt kan det kanske vara en fördel att vänta med utbyggnaden tills rätt målstandard kan uppnås. Genom utskottets skrivningar utgår vi ifrån att de aktuella vägavsnitten på sikt kan få rätt målstandard.

När det gäller drift och underhåll av det statliga vägnätet har jag redan sagt att detta är en mycket viktig del av vägväsendets uppgift. Här vill jag ge två synpunkter.

När det gäller anslaget kan man av statsfinansiella skäl på kort sikt spara även här, men mer långsiktigt är det tveksamt.

Den kommunikationskommitté som nu arbetar bör ha eller har som en av många viktiga uppgifter att se till att det befintliga vägnätet kan bibehålla en hög standard.

När det gäller att bolagisera Vägverkets produktionsdivision vill jag kort säga att regeringen aviserat en proposition i höst om vilken huvudman som detta nya bolag bör ha. Dessutom pågår för närvarande en utvärdering av den del av underhållet som nu är konkurrensutsatt. Det är en god sed som vi har här i riksdagen att man avvaktar med förändringar under den tid som utredningar pågår.

Jag måste ändå få säga till Ulla Löfgren att jag aldrig kommer att bli så glad för marknadslösningar som hon är. Det är kanske det som är

den politiska skillnaden mellan oss, och det är kanske väl att det finns sådana.

Låt mig så gå över till den kanske allra svåraste besparingen, den som gäller de enskilda vägarna. Sällan har jag fått så många yttringar, påtryckningar, brev och krav på uppvaktningar. Det tyder på att detta är en mycket tuff besparing, och det är jag också övertygad om. På kort sikt måste vi tyvärr genomföra dessa svåra neddragningar. I framtiden tror jag, utan att lova, att det kanske krävs mer pengar på sikt.

När det gäller organisationen eller kommunaliseringen har protesterna varit speciellt skarpa. I min enfald trodde jag att en decentralisering till kommunerna i allmänhet var positiv och till en fördel, men här har ju alla – Vägverket, kommuner, Kommunförbundet och massor av vägföreningar – fått både mig och utskottets majoritet att tveka och kanske t.o.m. ändra oss.

Vi föreslår att en analys av regeringens förslag vad avser både medlen och kommunaliseringen görs före det att eventuella förhandlingar tas upp med Kommunförbundet. Detta ger vi också regeringen till känna. Analysen bör göras färdig under det här året, som Karl-Erik Persson tidigare har sagt.

Fru talman! Nu vill jag gå över till att kommentera några reservationer och de anföranden som hållits tidigare i det här ärendet.

Jag vill ta upp reservation 3. Där kräver moderaterna att det bör vara ett mer direkt samband mellan statens utgifter och inkomster på vägområdet. Detta är en av många viktiga frågor som Kommunikationskommittén skall belysa. Till dess att så sker får vi avvakta.

Moderaterna föreslår också en besparing på Vägverkets administration med 150 miljoner. Jag undrar hur man har gjort. Har man knäppt med fingrarna och kommit fram till en lämplig summa? Jag tror inte att det finns någon speciell uträkning för hur man har kommit fram till detta. Men det är möjligt att det passar.

Samtidigt kräver man att tioårsplanerna skall genomföras, att man skall bli en duktig beställare osv. Vi socialdemokrater föreslår också besparingar här med ett antal procent, men mer är inte möjligt, och det vet moderaterna.

Till sist föreslår moderaterna att 200 miljoner skall överföras från drift- och underhållsanslaget till enskilda vägar. Det låter flott, men samtidigt säger moderaterna att det saknas medel på drift- och underhållsanslaget. Jag tycker att det är populistiskt och onödigt. Vi vet att det skulle behövas mycket mer på drift- och underhållsanslaget för att klara trafiksäkerhet, miljö osv. Att flytta pengar från drift- och underhållsanslaget är ett mycket dåligt sätt.

Jag vill också göra några kommentarer till det Ulla Löfgren sade. Hon gjorde som många andra: hon tog i ordentligt. När man tar i som hon gjorde finns det en risk att man inte blir riktigt trovärdig. Det får kanske andra än jag bedöma.

Jag vill ändå säga att det aldrig förr anslagits så mycket pengar till drift och underhåll som det görs just nu. Så till vida har vi socialdemokrater försökt att ge drift- och underhållsanslaget de medel som går att ge i detta svåra läge. Det får man inte glömma bort.

Moderaterna ställer upp på investeringarna. Det tycker jag i och för sig att man skall vara glad över.

Ulla Löfgren sade en massa om att vi har en dålig och ryckig trafikpolitik. När man pratar om detta ute märker man att det är en allmän uppfattning att 1988 års trafikpolitiska beslut är det allra bästa beslut som har fattats.

Vi drev i flera år i opposition kravet på att det skulle tillsättas en kommission som skulle se över trafikpolitiken mera långsiktigt. Vi fick avslag. Nu har vi fått majoritet, och nu genomför vi kommissionen. Nu skall vi också titta litet mer långsiktigt på frågan. Vi *är* ganska systematiska, vi socialdemokrater. Jag tyckte att kritiken var dålig och felriktad.

Miljöpartiet skriver när det gäller trafikpolitikens inriktning i reservation 4 till betänkande 13 att de fördelar som bil och flyg erbjuder emellertid är så uppskattade och etablerade att det krävs goda alternativ. I betänkande 18 kräver Miljöpartiet att riksdagen anvisar ett 5,5 miljarder kronor lägre belopp till byggande av vägar än det som regeringen och utskottsmajoriteten föreslår.

Det betyder sämre trafiksäkerhet. Men framför allt betyder det att de vägarbetare som i dag är ute och bygger vägar får gå hem därför att anslagen inte räcker till. Jag undrar om Elisa Abascal Reyes verkligen har funderat på om denna neddragning är möjlig. Jag tvivlar uppriktigt sagt på det.

Elisa Abascal Reyes säger också att den plan vi nu jobbar efter är felaktig. Vi har sagt att vi genom Kommunikationskommittén skall titta litet mer långsiktigt på frågan för att se om vi gör rätt eller om vi skall göra andra prioriteringar. Vi har inte nonchalerat frågan, och Elisa Abascal Reyes har fått gehör för sin åsikt. Vi måste titta på frågan igen. Det är aldrig så att någonting är statiskt. Här får man kanske ändra sig.

Jag vill trots allt säga två saker om fientligheten till motorvägar. Det är inte så att vi bygger motorvägar både här och där, som det låter på Elisa Abascal Reyes. Det är kanske något hundratal mil motorvägar i ett vägnät som är mer än 50 000 mil i detta land. Man får inte förledas att tro det som ni ofta säger, dvs. att nästan allt som byggs är motorvägar. Det är naturligtvis precis tvärtom.

Elisa Abascal Reyes sade också att Vägverket bygger efter eget huvud. Det är inte så. Vi har efter ett mycket omfattande arbete i denna kammare bestämt oss för en väghållningsplan. Den måste Vägverket följa. Man bygger alltså inte efter eget huvud utan efter riksdagens beslut.

Jag tycker att Centern har ett litet konstigt resonemang. Först säger man att vägplanerna skall fullföljas. När det gäller de fyra vägarna har man en annan åsikt. Man vill inte se några motorvägar. Sedan prutar man en miljard. Jag får det inte att gå ihop. Jag tycker att det liknar en tulipanaros. Men Centern kan.

Sivert Carlsson sade att vi har genomfört en massa förslag som är fientliga mot glesbygden. Då är det glädjande att vi precis i dag har lagt fram en gemensam proposition om regionalpolitiken. Då kanske vi kan komma ifrån de frågorna framöver. Det är glädjande.

Vägverket

Jag har redan sagt att vi aldrig tidigare har satsat så mycket på drift och underhåll. Utöver de 5,9 miljarder som syns i budgeten finns det ytterligare ett antal hundra miljoner i decemberpaketet. Vi har aldrig satsat så mycket som nu, men det behövs ändå mer. Då blir det litet konstigt om man tar pengar ifrån detta anslag. Det är bara så.

Sivert Carlsson tog i ordentligt när det gäller det enskilda vägnätet. Det var en klagosång. När man tar i för mycket, precis som Ulla Löfgren, blir man knappast trovärdig.

Vi har resonerat om denna fråga med väldigt många. Det vet Sivert Carlsson också. Man säger nästan samfällt att det skall gå att ordna på kort sikt. På längre sikt blir det naturligtvis jobbigt, men man säger att vi inte skall kommunalisera vad vi än gör.

Det är precis vad utskottet har bestämt sig för att inte göra. Vi har lyssnat på opinionen. Vi har gjort vad vi har kunnat. På kort sikt skall det gå att klara. När vi har analysen klar vet vi bättre. Det är ett bra sätt att jobba på i denna kammare.

Karl-Erik Persson har gått, men jag skulle ändå vilja säga några saker också till honom. Det kan ju föras till protokollet.

Han kräver i en reservation att vi skall satsa på alternativ. Det är precis vad vi gör. Ute i landet pågår det mer än någonsin försöksverksamhet med olika alternativ: gasbussar, elbilar osv. Varenda länstrafikbolag och varenda kommun och landsting håller på med något alternativ till den vanliga bil- och busstrafiken. Jag tycker att det är glädjande. Jag sitter själv i Kommunikationsforskningsberedningen och vet vilken enorm verksamhet som pågår ute i landet just när det gäller dessa alternativ.

Också Karl-Erik Persson ville skicka hem vägarbetare. Det är förvånansvärt att ett sådant förslag kommer från Vänsterpartiet, tycker jag.

Han hade en fråga, och den skall jag också svara på så att han kan läsa svaret i morgon. Han undrade om han skulle få bifall för någon av sina reservationer när kompletteringspropositionen kommer nästa vecka. Jag kan göra honom ledsen och säga att han inte får bifall då heller.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 198 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Ingenting är statiskt, säger Bo Nilsson. Jag skulle vilja fråga vad annat än det statsfinansiella läget som skulle kunna få Socialdemokraterna att ompröva sin trafikpolitik.

Vilka åtgärder vidtar Socialdemokraterna aktivt för att effektivisera och minska belastningen på vägarna och minska de negativa miljöeffekter som vägtrafiken kan ge?

Vad händer om Kommunikationskommittén, som Socialdemokraterna nu tillsatt, kommer med resultatet att Socialdemokraterna drivit fel miljöpolitik och att investeringsprogrammet trots allt inte är så miljöfint? Vad händer då?

Hur skall vi egentligen ha det? Vi hade en debatt här i kammaren då ni hävdade att vi inte kan göra någonting förrän kommittén har kommit

med sina betänkanden. Nu heter det att vi måste bygga och att vi vet bättre när analysen är klar. Nej, vi måste vara försiktiga! Det finns något som heter försiktighetsprincipen som vi måste tillämpa.

Jag vidhåller att Vägverket bygger efter eget huvud. I sammanfattningen av det betänkande vi behandlar i dag har man avstyrkt ett antal motionsyrkanden med hänsyn till att riksdagen inte blandar sig i de enskilda byggena utan framför allt ägnar sig åt de övergripande målen. Detta betyder t.ex. att man kan bygga över ekologiska gårdar, att man kan bygga i regioner där det inte är så lämpligt och att man kan hota Tåkern–Ombergsområdet i Östergötland.

Miljöpartiet påstår inte att allting är motorvägar, men det är där de stora kostnaderna ligger. Miljöpartiet har också fördelat anslagen på så sätt att vägarbetarna mycket väl skulle kunna behålla jobben.

Jag hinner inte säga mer, men jag har mycket att säga.

Anf. 199 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! Elisa Abascal Reyes skall få en chans till.

Hon frågar vad annat än statsfinanserna som kan få oss att ompröva trafikpolitiken. Det är naturligtvis väldigt mycket annat som kan få oss att ompröva. Vi har tillsatt en kommunikationskommitté med målet att titta på hur framtiden ser ut på kommunikationsområdet med oförändrade medel. Om de analyser och förslag som kommer fram innebär att vi skall ändra oss är vi naturligtvis beredda att göra det. Det tycker jag är en självklarhet. Det är ju därför man tillsätter utredningar. Annars skulle man inte göra det.

När det gäller att minska belastningen på vägarna skall jag bara ta ett kort exempel. Med en liten reservation för 1870-talet vill jag säga att vi satsar mer än någonsin på att bygga järnvägar. Vi satsar mer på järnvägar än vad vi någonsin har gjort på 1900-talet. Det tycker jag är det bästa man kan göra för att minska belastningen på vägarna. Det görs alltså en hel del.

Elisa Abascal Reyes sade att man skall vänta när man gör analyser. Det går naturligtvis inte att vänta nu. När analyserna kommer fram får man ändra på planeringsfrågor och på förverkligande. Men man måste naturligtvis ha en aktiv verksamhet under tiden. Riksdagen, Vägverket, kommuner och landsting gjorde ett omfattande arbete och lade fram planen förra året. Till dess man har en ny måste man självfallet jobba efter den. Det är precis vad vi nu gör.

Anf. 200 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Om Bo Nilsson tillåter vill jag fortsätta där jag slutade.

Miljöpartiet har tilldelat betydande anslag till ytterligare järnvägsutbyggnad. Miljöpartiet har förordat ett mycket större anslag till länstrafikanläggningar än vad regeringen har gjort. Miljöpartiet har dessutom ställt sig bakom det viktiga tänkande som innebär att vägbyggande inte ger så många jobb. Det finns exempel på andra byggprojekt som har givit bra många fler jobb än vägbyggande för samma pengar. Men det är tydligen inte intressant i sammanhanget.

Bo Nilsson säger återigen att Kommunikationskommitténs resultat skulle kunna påverka Socialdemokraternas trafikpolitik eftersom kommittén skall komma fram till ett resultat vad gäller framtidens kommunikationspolitik. Men vad händer med framtidens kommunikationspolitik om man just nu fortsätter med ett investeringspaket som skall vara grunden för våra framtida kommunikationer? Det går inte ihop. Det finns ingen rim och reson i det. Resonemanget tillämpas när det passar.

När det gäller miljökrav skall vi vänta på Kommunikationskommittén, men när det gäller motorvägsbyggen skall vi fortsätta att bygga för att inte stå stilla. Jag förstår inte detta. Jag skulle vara tacksam om Bo Nilsson kunde förklara det för mig.

Anf. 201 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! Elisa Abascal Reyes sade att riksdagen inte blandar sig i. Jag har precis sagt att det är just vad riksdagen gör. Vi har gjort ett omfattande arbete. Två riksdagar efter varandra har fattat beslut blanda sig i.om omfattande planer för trafikens utbyggnad. Det tycker jag är att

Sedan har vi sagt att vi inte kan blanda oss i varenda vägstump från riksdagens sida. Det kan inte vara vår uppgift. Det får bli en målstyrning.

Elisa Abascal Reyes sade att miljöpartisterna satsar ytterligare på järnvägar. Det är bara det att Banverket bygger för fullt. Man kan inte göra av med mer pengar. De ytterligare pengar som ni anslår kan inte användas. Det är ganska beklagligt.

Elisa Abascal Reyes säger att man skall stoppa upp, utreda och sedan göra någonting. Men trafikplanerna är ju rullande. I detta fall gör man för första gången en tioårsplan för att man skall kunna planera och utföra utbyggnader på litet längre sikt. Vi hoppas också att 1988 års stora beslut skall kunna ersättas med ett nytt stort beslut 1998.

Det finns en kontinuitet. Vi lägger planer, och vi måste naturligtvis fullfölja dem tills vi har en ny plan där vi kan förändra utbyggnaderna. Jag är helt övertygad om att så kommer att ske.

Anf. 202 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Två gånger under sitt anförande sade Bo Nilsson att det aldrig har anslagits så mycket pengar till drift och underhåll av vägar som nu. Regeringen uttryckte det i sin proposition som att Vägverket i stort får behålla sina anslag.

Tycker Bo Nilsson att det är rättvist att Vägverket skall få behålla sina anslag till drift och underhåll oförändrade medan man halverar anslaget till enskilda vägar?

Anf. 203 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! Jag har, Ulla Löfgren, försökt förklara att det här kommer att betyda en neddragning av investeringarna i nya vägar på litet drygt 2 miljarder kronor. Det blir alltså en rejäl besparing på nyinvesteringarna. När det gäller drifts- och underhållsanslaget vet vi att det

kanske hade behövts uppemot 10 miljarder. Man får 5,9 miljarder plus det som ingår i sysselsättningspaketet från december.

Vi har alltså sparat miljarder både på investeringarna och på drift och underhåll. Det är självklart också så att vi måste spara på det tredje anslaget. Det är oundvikligt i detta statsfinansiella läge. Men det är inte så att de andra posterna är fredade, utan vi har sparat på alla de tre litet större posterna. Detsamma gäller för Vägverkets organisation, på vilken vi också har sparat ett antal procent. Det har alltså skett besparingar över hela linjen.

Anf. 204 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Bo Nilssons påstående att det aldrig tidigare har gått så mycket pengar till driften som nu stämmer alltså inte. Bo Nilsson utgår kanske, när han säger att det har gjorts besparingar, från sina yrkanden under oppositionstiden om dubbla anslag till Vägverket. I regeringens proposition sägs att det är fråga om i stort oförändrade anslag.

Jag måste återkomma till min fråga. Om man inte gör några besparingar på Vägverkets del av vägnätets drift och underhåll, varför halverar man då anslaget till enskilda vägar? Är det vägnätet mindre värt än det offentligt ägda?

Anf. 205 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! Det är rätt lönlöst att debattera med Ulla Löfgren, eftersom hon inte lyssnar på vad jag säger. Jag har sagt att Vägverkets behov, inte vad vi sade under oppositionstiden, uppgår till uppemot 10 miljarder kronor men att det får litet drygt 6 miljarder. Det är en mycket stor besparing i förhållande till Vägverkets behov. Det måste Ulla Löfgren lyssna på. Det är inte jag utan Vägverket som har kommit fram till detta.

Jag vill till Ulla Löfgren också säga något om bolagisering och privatisering, som jag tidigare litet hastigt gick förbi. Ni moderater utgår från att det alltid är bättre med marknadslösningar, men vi har upplevt oerhört hemska situationer när marknaden har fått bestämma för mycket. Jag är inte säker på att det är bättre att man privatiserar och konkurrensutsätter en sådan verksamhet. Det kan hända att samhället kan genomföra den lika effektivt och bra. Det är precis detta som vi håller att studera.

Om jag skulle ha fel i min tro och förhoppning, är jag inte sämre än att jag kan ändra mig, men just nu tycker jag att marknaden till den milda grad har ställt till med problem i vårt samhälle. Ändå sjunger Ulla Löfgren ständigt och jämt marknadens lov. Jag tycker att hon borde vara litet försiktig med det.

Anf. 206 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Faktum är ändå att landets längsta och mest vittförgrenade vägnät inte får mer pengar än medlen till administrationskostnaderna för Vägverket, och det tycker jag är orimligt.

Bo Nilsson sade att detta är den svåraste besparingen. Det gläder mig att han säger så, och om han också handlade därefter skulle jag bli

ännu gladare. Jag menar att om den politiska viljan finns, har man också möjligheter att under resans gång diskutera saker och ting, t.ex. omfördelningar och omprioriteringar. Sådana har vi gjort från Centerns sida. Vi plockar pengar från utbyggnader av vägarna, också av motorvägar, och har i stället lagt dem på underhåll. Konstigare är det inte.

Det sades att jag tar i så att jag knappast är trovärdig. Jag har citerat tre eller fyra av de tusentals skrivelser som har kommit in. Jag vill fråga Bo Nilsson: Är en enig länsstyrelse i Jämtland och enstämmiga kommunstyrelser i Haninge och i andra kommuner, LRF-avdelningar landet över, Glesbygdsverket, Skärgårdsstiftelsen eller 24 000 enskilda väghållare inte heller trovärdiga?

Anf. 207 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! Nu var Sivert Carlsson litet lugnare, och det var klädsamt.

Det är inte så, som här antyds, att vi nonchalerar detta. Vi lyssnar, och vi har sagt oss att det kanske är fel att kommunalisera det här. Vi skall göra en analys för att se om de klagomål som kommer fram är berättigade. Är de det, får vi ta upp den frågan. Men alla de instanser som Sivert Carlsson nämnde har exakt samma besparingskrav som vi och är tvungna att spara precis som vi måste göra.

Jag har just fått ett papper av vilket det framgår att om vi skulle spara in ytterligare pengar på drift och underhåll och flytta över dem till enskilda vägar, skulle resultatet bli ökade döds- och personskadeolyckor med åtföljande stora samhällskostnader. En neddragning av underhållet av det lågtrafikerade vägnätet ger inte sådana negativa trafiksäkerhetseffekter och är därför att föredra.

Jag tycker att detta är mycket tunga argument. Belastningen och olycksriskerna är större i det statliga vägnätet, och det är rimligt att man i detta statsfinansiella läge tar pengar också från det enskilda vägnätet, även om det är smärtsamt, eftersom detta inte är så belastat.

Anf. 208 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Det överraskade mig litet grand när Bo Nilsson som gammal kommunalman var förvånad över kommunernas reaktioner. Mig förvånade de inte alls, och jag har tidigare angivit skälen för det. Det handlar till syvende och sist om att ta ansvar för infrastrukturens utbyggnad, med till- och utflöde.

Det är bra att ni lyssnar och analyserar, men i slutänden handlar det om pengar. Vi skall spara också i detta avseende, men jag tycker att besparingsbetingen inte är rimliga. Man går fram med osthyveln här och var, men här halverar man anslagen, och det är inte ett uttryck för en god vilja.

Anf. 209 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! När det gäller osthyveln försökte jag, Sivert Carlsson, förklara för Ulla Löfgren att det för drift och underhåll behövs kanske 10 miljarder medan Vägverket får 6 miljarder. Det skulle behövas 4 miljarder till för att bevara vägkapitalet, vilket jag tidigare var mycket

angelägen om att understryka. Det är inte så att vi beträffande just det här anslaget går fram med yxan men i övrigt med osthyveln, utan statsfinanserna kräver att vi måste spara ordentligt på alla områden, investeringar, drift och underhåll, även på det enskilda vägnätet. Vi sparar tufft på alla dessa tre stora anslagsområden.

Anf. 210 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Även om det är min och regeringens ambition att minska vägtransporternas andel av det totala transportarbetet, är det rimligt att utgå från att vägarna åtminstone inom för oss överskådlig tid kommer att utgöra det grundläggande transportnätet i vårt land. Det finns flera skäl till det. Ett är att det är de korta transporterna som dominerar trafikarbetet, och för korta godsfrakter finns det än så länge knappast något bättre transportmedel än bilen. Ett annat skäl är att vägtransporterna kommer att vara en viktig del i ett framtida utbyggt kombisystem för olika transportmedel. Ett tredje skäl är att Sverige är ett glest befolkat och avlångt land, där bilen ofta är det effektivaste transportmedlet.

Det är därför viktigt att vi har bra vägar i vårt land, och med bra vägar menar jag i hög grad vägar som är trafiksäkra och som har en sträckning som så litet som möjligt skadar människor och miljö. Mätt med det måttet har vi också bra vägar i Sverige, sett över hela landet.

Riksdagen har, som vi har talat om tidigare här i kväll, fastställt målet för den svenska trafikpolitiken. Den skall utformas så att både medborgarna och näringslivet erbjuds en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad. Jag skulle vilja uppehålla mig en stund vid två av dessa ord: "säker" och "miljövänlig".

Jag börjar med begreppet säker.

Vägnätets status har naturligtvis stor betydelse för trafiksäkerheten. Vägar som tillåter en jämn och lugn trafikrytm utan farliga omkörningar är säkra vägar. Säkrast av alla vägar är motorvägar. Men det är ändå inte rimligt att bygga motorvägar överallt, oavsett trafikmängd. Planskilda korsningar, förbifarter förbi tätorter, tydliga trafikmärken och informationstavlor bidrar också liksom särskilda gång- och cykelbanor. Till vägens trafiksäkerhet hör också halkbekämpning och snöröjning. Därför är jag glad över att vi, trots det svåra ekonomiska läge som vårt land befinner sig i, har kunnat behålla anslaget till drift och underhåll av det statliga vägnätet på oförändrad nivå.

Som vi tidigare har sagt och som har påpekats här av Bo Nilsson har Vägverket begärt ett större anslag, och det är min och regeringens ambition, som också uttryckts i regeringsförklaringen i höstas, att drift och underhåll av det statliga vägnätet skall prioriteras, av de skäl som jag har nämnt. I den ekonomisk-politiska proposition som vi presenterade i höstas anslog vi också extra medel till underhåll och reinvesteringar på statliga vägar och för tidigareläggning av trafiksäkerhetsåtgärder också i kommunerna.

Men trafiksäkerhet handlar inte bara om vägens kvalitet utan också om trafikanters beteende, fordonens tillstånd osv. Vägverket har tillsammans med Rikspolisstyrelsen och Svenska kommunförbundet och i

samarbete med folkrörelser och andra frivilligorganisationer arbetat fram ett nationellt trafiksäkerhetsprogram. Detta program ligger nu till grund för det trafiksäkerhetsarbete som vi skall utföra de närmaste åren. Vi kommer från regeringens sida att noga följa både genomförandet och resultatet av det arbetet. Vi menar att den positiva utveckling av trafiksäkerheten som vi under de senaste åren har fått måste fortsätta.

Det andra ord som jag ville stanna vid var ordet miljö. En av de stora och svåra uppgifter som ligger framför oss är att minska vägtrafikens påverkan på människors hälsa och på miljön. Detta är ett måste om vi också i fortsättningen skall klara vårt transportbehov och kunna använda bilen också för att besöka släkt och vänner.

Men vägtrafikens miljöpåverkan består inte bara av buller och utsläpp av skadliga luftföroreningar. Ny- och ombyggnader av vägar leder till förändringar i landskapet, oavsett om det är i Mälardalen, i Bohuslän eller t.o.m. i västra Värmland – eller hur, Jarl Lander? Barriärer uppstår, nya vägsträckor gör intrång i känsliga natur- och kulturmiljöer, och människorna reagerar mot detta. Därför är det när man planerar för en ny väg viktigt att man har en dialog med dem som bor i närheten och även med andra som på något sätt är berörda av planeringen.

Vägverket har sektorsansvaret för ett miljöanpassat vägtrafiksystem. Vägverket har också ansvaret för att följa upp miljöpåverkan av vägtransportsystemet i dess helhet och för att driva på en miljöanpassad utveckling.

När det gäller väghållningen betyder det att använda metoder som inte skadar mark och vatten längs vägarna. När det gäller vägplanering innebär det att vägar, broar och andra trafikanläggningar skall lokaliseras så att de så mycket som möjligt är i samklang med omgivningen och så att de gör minsta möjliga intrång i natur- och kulturmiljön.

I tätorterna är det naturligtvis viktigt att ny- och ombyggnad av vägar sker så att trafiken kan ledas utanför bostadsområdena och så att bullerstörningarna minskas och kulturområden skyddas. Tyvärr blir det ofta en konflikt med naturintressena när man vill bygga vägar i orörd natur.

När det gäller utsläpp av skadliga ämnen är det naturligtvis viktigt att vi fortsätter att skärpa kraven på fordon och bränslen, som Karl-Erik Persson var inne på tidigare, och att vi höjer gränserna för tillåtna utsläpp. Det finns också flera åtgärder att ta till.

Trafikanterna i vårt land tycker nämligen att miljön är viktig. Att ha en god miljö är lika viktigt som att ha en god sjukvård. Det har man visat i undersökningar som har gjorts både förra och förrförra året. Det betyder att det finns en positiv inställning till att bete sig miljövänligt i trafiken, och den tycker jag att man skall ta vara på.

Men det har också visat sig att människors kunskap om vad ett miljöanpassat körsätt egentligen innebär inte är så stor som man kan tro. Därför finns det stora miljövinster att göra genom att informera trafikanterna om hur man minskar trafikens miljöpåverkan. Här har

naturligtvis Vägverket men också andra organisationer, såsom motororganisationer och folkrörelser, en stor folkbildningsuppgift.

Det finns ett miljöprogram inom Vägverket som man nu jobbar efter. Jag tycker att man faktiskt kan se resultat på olika trafikanläggningar. Det har byggts betydligt vackrare broar och vägar som är anpassade efter omgivningen. Man kan redan se resultatet.

Fru talman! För knappt två år sedan, i juni 1993, beslutade riksdagen om investeringar i det statliga vägnätet fram till år 2003. Mot bakgrund av det beslutet fastställdes förra året långsiktiga investeringsplaner för vägarna. Dessa investeringsplaner skall ligga till grund för de anslag till byggande av statliga vägar som skall tas upp i statsbudgeten varje år. Hur fort dessa investeringsplaner kan genomföras beror på hur statens finanser ser ut.

Som Bo Nilsson redan har varit inne på kommer genomförandet att ske i enlighet med den prioritering som riksdagen har beslutat och som finns fastställd i Vägverkets investeringsplan. I det sammanhanget är Elisa Abascal Reyes diskussion om kopplingen mellan tillväxt och ökad transportvolym intressant. Men precis som Bo Nilsson sade är detta en analys som skall göras i Kommunikationskommittén. Det är ingenting som vi kan ta ställning till i samband med att riksdagen beslutar om Vägverkets anslag.

Vi känner ju till hur det ser ut i statens finanser och att det finns ett behov av kraftiga besparingar. Det är också det som i dag gör att vi på kort sikt drar ner på investeringsanslaget för byggandet av vägar. Följden blir att den koncentrerade utbyggnaden som planerades för det närmaste året fördelas på en längre tidsperiod. Genomförandet av planen blir alltså framskjutet. Det kommer återigen att ske en ny prövning av investeringsanslagen 1997.

Kommunikationskommittén har också i uppdrag att se på innehållet i de gällande investeringsplanerna, och man kommer att redovisa detta i januari 1996.

Vad vi nu föreslår och som jag hoppas att riksdagen skall godkänna i morgon är att man skall anta de infrastrukturplaner som finns hos verken och att de skall revideras vart fjärde år i stället för som tidigare vart tredje år. Det beror på att vi numera har fyraåriga mandatperioder, och det blir då möjligt att både initiera och avsluta en ny infrastrukturplanering under en mandatperiod.

Fru talman! Eftersom vi nu måste spara är det viktigt att vi använder de medel som vi har där de gör allra störst nytta. Jag anser att det vore väldigt olyckligt om vi, utifrån ett kanske inte alltid alldeles relevant skråtänkande, använde en stor del av pengarna till att bygga ut några få vägprojekt till en mycket hög standard, även när det gäller sträckor där trafikmängden inte kräver det. Det finns nämligen ett stort behov av att förbättra många av våra vägar. Det finns också behov av att bygga förbifarter runt större tätorter. Då är det bättre att vi använder pengarna till att genomföra de åtgärder som är mest angelägna från trafiksäkerhets- och miljösynpunkt. Annars finns det en risk för att vi kraftigt försenar viktiga förbättringar.

Det är därför som regeringen föreslår en omprövning av beslutet om målstandard på ett antal vägar. Målstandarden skall vara 13 meter, men det skall vara möjligt att avvika från denna målstandard om det är uppenbart att en avvikelse innebär betydande samhällsekonomiska effektivitetsvinster. Men då skall Vägverket kunna påvisa detta.

Så går jag över till enskilda vägar. Regeringens förslag om en halvering av stödet till enskilda vägar är betingat av att det är nödvändigt att minska på statens utgifter. Alternativet som har diskuterats här i kväll hade varit att ytterligare dra ner på investeringsanslaget eller att minska anslaget till drift och underhåll av det statliga vägnätet. Det hade varit mycket olyckligt att genomföra detta just från trafiksäkerhetssynpunkt. Det är angeläget även här att de medel som finns tillgängliga används på det effektivast möjliga sättet. Jag tycker därför att det är bra att trafikutskottet nu föreslår att man skall göra en analys av stödets användning och fördelning.

Fru talman! Att komma till rätta med trafikproblemen i storstadsområdena är en av de mest angelägna åtgärderna om man vill åstadkomma ett miljöanpassat transportsystem. Av det skälet tillsatte den förra socialdemokratiska regeringen redan år 1990 en förhandlingsman för var och en av de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö för att åstadkomma en förbättrad trafikförsörjning och en minskning av miljöstörningarna från trafiken. Förhandlingsmännen har sedan presenterat sina förslag till trafiklösningar för de tre regionerna.

Regeringen anser fortfarande att det är nödvändigt att få ordning på trafiksituationen i storstadsområdena. Därför måste nu berörda parter ta sitt ansvar för att överenskommelserna skall genomföras i rimlig tid och till en rimlig kostnad.

Fru talman! Riksdagen har beslutat om en uppdelning av Vägverket i en beställardel och en produktionsdel. Riksdagen har också beslutat att all produktion, inte bara byggande utan också drift och underhåll, skall konkurrensutsättas och att konkurrensutsättningen skall vara helt genomförd den 1 januari 1996.

Drift och underhåll är en komplex fråga att hantera. Vägverket får nu en ny roll i att lägga ut tydliga beställningar och att hantera entreprenadavtal. Särskilt vintervägh̊allningen är en grannlaga uppgift. Regeringens utgångspunkt är att konkurrensutsättningen inte får ske så att de trafikpolitiska målen, och då särskilt trafiksäkerhetsmålet, äventyras. Därför genomförs nu en utvärdering av den konkurrensupphandling som har skett hittills. Vägverket har nyligen lämnat en delrapport till regeringen. Eftersom utvärderingen endast gäller fram till januari 1995 kan man ännu inte dra några särskilt säkra slutsatser. Men jag vill säga redan nu att det mesta ändå tyder på att Vägverket behöver ha ytterligare tid på sig för att utvecklas som beställare och för att få entreprenörerna att göra rätt saker. Det kan finnas anledning att ytterligare förlänga tiden för försöksverksamheten. Vägverkets slutredovisning skall lämnas i juni, och då kommer regeringen att ta slutgiltig ställning.

Fru talman! När jag för tre veckor sedan deltog i riksdagens debatt om trafikpolitikens inriktning kunde jag konstatera att det fanns en bred samstämmighet mellan partierna. Det finns betydligt flera reservationer

till dagens betänkande, men jag tycker ändå att enigheten är ganska stor. Detta gäller inte minst nödvändigheten av att spara även på det här området.

Anf. 211 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Statsrådet Ines Uusmann talade om överskådlig tid. Då skulle jag vilja påpeka att det är dags att ompröva begreppet överskådlig tid. Med dagens teknik och dagens konsumtion har vi en helt annan möjlighet att överblicka framtiden och den konsumtion som vi har i dag. Därför måste begreppet överskådlig tid vidgas till att inte bara innefatta det system som vi har i dag.

Kommunikationsministern påpekade att bilen var det effektivaste transportmedlet. Det beror på hur man ser det. Bilen är det effektivaste transportmedlet på många sätt, eftersom den ger en väldigt stor individuell frihet. Men om vi ser på den framtid som kan vara Sveriges och som just nu är realitet i Europa är bilen inte särskilt effektiv. Kommunikationsministern är säkert bekant med det som kallas autoinfarkt, alltså trafikstockningar och svåra effektivitetsproblem.

Jag har tidigare påpekat att NUTEK har visat att energieffektiviseringen när det gäller bilar inte har varit särskilt lysande under det senaste året, snarare tvärtom.

Jag uppskattar att kommunikationsministern nämner andra alternativ som rör säkerhet, såsom planfria korsningar osv. Framför allt skulle jag då vilja nämna sänkning av hastigheterna. Här spelar motorvägarna en viktig roll, eftersom folk ofta tenderar att köra fortare på motorvägarna.

Jag saknar fortfarande EU-perspektivet.

Sedan undrar jag kort hur det blir när Vägverket arbetar genom dotterbolag. Hur kan kontrollen över kalkylerna utövas? Hur blir regeringens och riksdagens insyn i kalkylerna för olika uppköp? Det kan ju faktiskt råda oklarheter om detta.

Anf. 212 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Vad är överskådlig tid? Det beror litet på hur gammal man själv är. Jag utgår naturligtvis från min egen något mer ålderstigna position jämfört med Elisa Abascal Reyes. Jag tror ändå att det är viktigt att komma ihåg att bilen också i framtiden kommer att vara ett effektivt transportmedel. Och bilen skall bli mer energieffektiv – där delar jag Elisa Abascal Reyes uppfattning. Det handlar också om att man i vissa fall skall använda alternativa drivmedel.

I det perspektivet att Sverige fortfarande är ett glesbygdsland kan man inte bortse från bilen som ett bra och bekvämt transportmedel.

Bilinfarkterna, som vi märker inte minst i norra Tyskland och t.o.m. utanför Stockholmsområdet ibland, är framför allt ett problem i storstadsområdena. Det gäller att använda rätt transportmedel i rätt miljö. Jag tror att Miljöpartiet och jag är överens om den saken.

Det finns många sätt att förbättra trafiksäkerheten. Sänkning av hastigheter är ett sätt och att ha en stenhård koll på nykterheten är ett

annat. Motorvägsutbyggnaden är bara en del, som kan användas vid höga trafikvolymer.

När det gäller Stockholmsleder och Öresundsbron har dotterbolagen varit praktiska medel för att hantera statens investeringar. Jag vidhåller att det kommer att vara så i fortsättningen också.

Anf. 213 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Då får jag konstatera att man bortser från de problem som anges i rapporten om kalkylerna för infrastrukturprojekt för bl.a. Vägverket och Banverket och problemen med insyn och kontroll i olika dotterbolag i Vägverkets regi.

Jag är helt överens med kommunikationsministern om att man skall använda rätt transportmedel i rätt miljö. Där kan vi inte påstå att investeringspaket för storstäderna har varit särskilt lyckade. Tvärtom har de slagit ganska hårt mot miljön. Det är viktigt att se.

Vad gäller överskådlig tid har Socialdemokraterna rätt att vara stolta över sitt historiska arv, att ha en politisk historia där man har arbetat för framtida generationers välfärd. Det skulle också kunna vara en värdering som kännetecknar dagens besparingsvilja. Framtida generationer skall inte betala för den konsumtion som vi har i dag. Däremot gäller det tydligen inte på miljöområdet. Dagens konsumtion får framtida generationer betala för. Om det var en syftning på min ungdom skall jag be att få citera ur Milan Kunderas bok Odödligheten: "Den som påpekar att han är ung gör det för att visa att han fortfarande lever när de andra (löjligt nog) trillat av pinn." Det är inte riktigt det jag avser, utan jag avser även tiden efter min egen livstid. Det är viktigt att behålla det perspektivet.

Bilinfarkterna är en verklighet, särskilt som Sverige inte längre är ett glesbygdsland. Sverige är en del i en union. Hur länge till kommer Sverige att vara ett glesbygdsland? Till vissa delar kommer Sverige att vara det, men vi kommer att få se en ökad koncentration till storstäderna med den regionalpolitik som vi har i dag.

Anf. 214 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag vill bara kort reda ut detta med SWEDAB och Stockholmsleder AB. De bolagen finns till för det som hänger ihop med Öresundsbron och de trafikleder som skall finansieras på annat sätt än via den vanliga statsbudgeten. Man behöver en organisation för att hantera det. Vi lånar pengar som sedan skall betalas tillbaka via bilavgifter och broavgifter. I det perspektivet är det praktiskt med en bolagsform.

Anf. 215 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Kvällen är sen, så jag skall fatta mig kort. Jag tyckte mycket bra om det mesta i kommunikationsministerns anförande, speciellt när hon antyder att vägkapitalet måste vi säkra genom underhållet i första hand, inte genom att bygga ut så mycket. Den prioriteringen har också vi gjort från Centerns sida.

Kommunikationsministern sade att vi skall använda medlen där de gör den största nyttan. Jag måste, utan att upprepa alla argument, ställa en fråga till kommunikationsministern. Till nybyggen anslås 7 miljarder, till enskilda vägar 300 miljoner, plus 3 miljoner till. Delar kommunikationsministern den oro som Bo Nilsson gav uttryck för beträffande anslagsnivån? Delar kommunikationsministern Bo Nilssons uppfattning att det här måste vara ettårsanslag? Sedan får vi komma tillbaka nästa år.

Anf. 216 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag lyssnade ganska noga på vad Bo Nilsson sade om kortsiktighet och långsiktighet när det gäller de enskilda vägarna. Det var inte tal om ett års anslag utan om att man på kort sikt klarar detta. Analysen skall få avgöra om man måste spä på med nya pengar. Jag delar Bo Nilssons uppfattning i den frågan.

Anf. 217 SIVERT CARLSSON (c) replik

Fru talman! Jag tolkar kort sikt som maximalt ett år framöver. Analysen kommer att ge svar på en del frågor. Pengar kommer att behövas även nästa år.

Anf. 218 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Om man är störtsäker på hur det skall vara, behöver man inte göra någon analys. Jag tycker att det är viktigt att man tar trafikutskottets begäran på allvar och ser vad analysen ger vid handen. Sedan får vi ta ställning till i vad mån vi behöver anslå mer pengar och till var dessa pengar skall tas. Det är inte alldeles självklart. Det finns inga nya pengar.

Anf. 219 KENTH SKÅRVIK (fp)

Fru talman! Vägfrågor har alltid rönt stort intresse för debatt i kammaren. Men jag tror att jag aldrig förut har upplevt att ett betänkande kan missförstås så som detta, både medvetet och omedvetet, av massmedierna och ledamöter som har sett sin chans att dra fördelar av ett beslut.

Bo Nilsson och även kommunikationsministern har förut i debatten förklarat hur majoriteten har sett på dessa frågor och hur resonemanget har varit.

Nu är det trots allt så, som vi har hört talas om i andra sammanhang, att ekonomin i vårt land inte är den bästa. Då har vi alla ett ansvar att försöka finna lösningar och hjälpa till med att få en förbättring till stånd.

Vad gäller de enskilda vägarna vill absolut ingen av oss att anslagen för skötsel av dessa skall dras ner. Det är alltså detta som ligger till grund för att begära att regeringen skall tillsätta en analysgrupp som före 1995 års slut skall se över vilket behov som finns för att klara underhållet av de enskilda vägarna. Under tiden skall allt ligga kvar hos staten och Vägverket för att därefter – vilket vi utgår ifrån – återkomma till riksdagen för vidare behandling.

Vi har från Folkpartiets sida i ett särskilt yttrande förklarat hur vi ser på denna fråga just nu.

Den andra stora frågan i detta betänkande gäller vägutbyggnaden, där vi diskuterar fortsatt utbyggnad av Europavägarna E 6, E 4, E 22 och E 20. För ungefär ett år sedan förordade utskottet en utbyggnad av dessa vägar till motorvägar. Därför måste jag erkänna att det kändes konstigt när budgetpropositionen i januari visade på ett förslag om att sänka målstandarden för 13 meters väg. Regeringen borde ha följt förut fattade beslut angående motorvägar och inte ha ändrat förutsättningarna.

Eftersom det är regeringens sak att nu bestämma sig för vilket förslag man skall lämna, anser vi från Folkpartiet att det är viktigt att man ändrar sig beträffande målstandard för E 6 och E 4 och bestämmer sig för att fortsätta utbyggandet av E 6 och E 4 till motorvägar samt att man, om man anser att medel inte finns till förfogande, gör en viss förskjutning i tidsperspektivet för färdigställandet.

Beträffande målstandarden på de övriga Europavägarna bör regeringen snarast bestämma sig, allt beroende av hur trafiksituationen ser ut på nämnda vägar. Vi skall dock inte glömma att det också finns tidigare beslut om den s.k. huvudstadstriangelns utbyggnad till motorväg.

För övrigt är det angeläget att vi är noga med att se till att det finns medel till underhåll av befintliga länsvägar och skogsvägar, vilka i många fall är i mycket dåligt skick och förorsakar stora problem framför allt vid tjällossningstider.

Fru talman! Jag anser det oerhört angeläget med ett samtal mellan regering och riksdag i dessa frågor för att finna en lösning på hur vårt vägsystem och underhållet av detsamma skall se ut i framtiden – och detta så snart som möjligt.

Anf. 220 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Jag måste be Kenth Skårvik om ett förtydligande om missuppfattningen vad gäller enskilda vägar. Förstod jag Kenth Skårvik rätt när han sade att beslutet kommer att innebära att pengarna för enskilda vägar skall ligga kvar hos Vägverket till hösten 1995? Som jag har förstått förslaget innebär det en halvering av anslagen till enskilda vägar till 329 miljoner, inte att Vägverket skall ha någon pott för att fylla ut resten. Var det detta Kenth Skårvik menade?

Anf. 221 KENTH SKÅRVIK (fp) replik

Fru talman! Jag är helt på det klara med, och det har klart och tydligt sagts här förut, att på kort sikt kommer säkert ingen förändring att ske. Jag är också övertygad om att om pengarna ligger kvar hos Vägverket, hos staten, kommer man att se till att sköta de här vägarna detta år. Det är därför vi tycker att det är viktigt att analysen görs under 1995, att vi kommer tillbaka till frågan och får fortsätta behandlingen.

Däremot är jag helt på det klara med att en halvering ligger i beslutet. Men jag är också övertygad om att de enskilda vägarna kommer att

skötas under detta år. Det finns ingen som vill att de skall försämras, att de skall stängas eller att de skall vara oframkomliga.

Anf. 222 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Jag är inte lika övertygad som Kenth Skårvik. Den signal som man ger till de enskilda vägföreningarna är att bidraget kommer att halveras. Det är ingen tidsutdräkt på detta.

Visserligen har man sagt att det skall analyseras och att analysen skall vara klar till hösten. Men det garanterar på intet sätt att riksdagen kommer att öka på bidraget. Det beror på hur analysen ser ut, antar jag, och på hur statsfinanserna ser ut.

Anf. 223 KENTH SKÅRVIK (fp) replik

Fru talman! Jag kan förstå vad Ulla Löfgren menar. Men vi har klart och tydligt från Folkpartiets sida sagt att vi går med på villkor att analysen görs och att man sköter de här vägarna under tiden, så att vi sedan kan komma tillbaka och se vad som är det verkliga behovet för att kunna klara de enskilda vägarna.

Det är inte säkert att man behöver fullt anslag. Behöver man det får vi på något sätt försöka se var vi kan finna pengar någonstans, så att vi slipper vara med på att anslagen skall dras ned. Men just nu ställer vi upp på detta, för att man skall kunna göra analysen i lugn och ro. Sedan får vi återkomma med ett beslut.

Anf. 224 SVEN BERGSTRÖM (c)

Fru talman! Låt mig börja med några kommentarer till det som har sagts här under den senaste timmen. Det är positivt att så många understryker att underhållet är minst lika viktigt som nybygge eller snarare viktigare.

Det är smärtsamt men nödvändigt på kort sikt med nedskärningar på de enskilda vägarna, säger Bo Nilsson, men pengar kan nog komma redan nästa år. Så tolkade jag också det han sade. Sedan får vi väl se i protokollet exakt hur han formulerade sig.

Det som var intressant tyckte jag var att det fanns en ganska betydande nyansskillnad mellan kommunikationsministern och Bo Nilsson när det gällde synen på motorvägar. Bo Nilsson underströk att det skall vara rätt målstandard, med undertonen att det nog bör vara motorväg i flera fall än man i dag säger, medan Ines Uusmann sade att det är olyckligt att bygga mycket hög standard på några få sträckor. Nog läste jag in en viss skillnad mellan kommunikationsministern och Bo Nilsson. För min del vill jag nog stödja Ines Uusmanns uppfattning.

I mitt hemlän finns det lysande exempel på hur vansinnigt vägpengarna faktiskt används. På den allra bästa vägsträckan mellan Stockholm och Sundsvall håller nu Vägverket för fullt på att bygga ut motorvägsstandard söder om Gävle för många hundra miljoner kronor, medan sträckan Söderhamn–Hudiksvall, som har väntat i årtionden, får ligga kvar med mycket dålig standard. Det tycker jag är ett gott exempel på att Vägverket inte alltid använder pengarna på ett optimalt sätt. Att bygga ut den bästa sträckan mellan Stockholm och Sundsvall från den

13-metersstandard som den fick för bara några år sedan till motorvägsstandard kan aldrig vara en rimlig användning av pengarna.

Sedan vill jag säga några ord om den analys som så många lutar sig emot. Bl.a. Bo Nilsson sade: Vi kommunaliserar inte, vi analyserar. I det låg, om jag förstod det rätt, att man inte är beredd att tillstyrka kommunalisering av pengarna.

Vi från Centern stöder också analysen. Jag vore i och för sig glad om det gick att läsa in allt det som Bo Nilsson och andra gör i skrivningen. Men läser man noga det som sägs i utskottsbetänkandet finner man att utskottet bara säger att man skall avvakta med förhandlingar med Svenska kommunförbundet om en överföring av de statliga medlen till kommunerna till dess analysen är genomförd. Kan man redan nu säga att analysen kommer att visa att det är fel att föra över det här ansvaret på kommunerna är det utmärkt. Men så står det inte riktigt om man läser i betänkandet. Men jag hoppas att man kan tolka det på det sättet.

Hela den här debatten tycker jag visar på hur paradoxalt man kan använda samhälleliga pengar. Man pratar ganska litet om miljardrullningen till alla de stora projekten. Man drar ned litet grand på byggandet, inte mer.

Men när det gäller den lilla posten, de 100 miljonerna till enskilda vägar, tar man fram den riktigt stora yxan.

För den som roar sig med att läsa statistik är det rätt intressant. Om man tittar på statistik från t.ex. 1980 fram till nu finner man att de här anslagen har legat ungefär stilla, om man räknar i rätt penningvärde. Men med den här förändringen blir det yxhugg, ett Alexanderhugg. Det blir genast en halvering av pengarna. Det är ingen rimlig nedtrappning.

Av alla anslag i budgeten tror jag att det här är den post som man hugger värst på. Till saken hör att Vägverket faktiskt hade äskat 925 miljoner kronor och man anslår 329 miljoner kronor. Det är alltså en tredjedel av vad Vägverket faktiskt hade äskat. Även med Centerns förslag blir det en avsevärd reducering av det Vägverket faktiskt hade sagt.

Det här är ingen rimlig nedtrappning. Det är ett Alexanderhugg som är orimligt. Jag hoppas verkligen att alla de vittnesbörd som har kommit i kväll om att det här inte är så bra och att vi borde återställa denna post innebär att vi kan förverkliga det redan nästa år.

Som Sivert Carlsson och andra har understrukit är detta finmaskiga nät av vägar oerhört viktigt. Det är sammantaget ungefär dubbelt så långt som alla riksvägar, länsvägar och kommunala gator och vägar tillsammans, 28 000 mil närmare bestämt. Det är vägar som öppnar allmänhetens tillgång till skog och mark, bär, svamp, jakt, fiske, rekreation, bad, turism och allt vad ni vill. Det är vägar som bär fram råvaran till skogsindustrins 70 miljarder årligen i exportinkomster till landet. Det är vägar som gör deviser som Hela Sverige skall leva möjliga.

Den här ryggraden i landsbygdens infrastruktur står naturligtvis inte inför något omedelbart sammanbrott om riksdagen mot allt förnuft beslutar som vi kan befara i kväll. De vägföreningar och samfälligheter

som med stort ansvar sköter de här vägarna med stöd av statliga pengar lägger naturligtvis inte ner verksamheten och flyttar. De kämpar säkert vidare, men med mycket mindre möjligheter att fullgöra sina uppgifter på ett fullgott sätt. Därför vill jag än en gång hoppas att det ligger något i det Bo Nilsson antydde, att detta är ett undantag som vi skall reparera redan nästa gång riksdagen har anledning att behandla de här frågorna.

Skulle man inte göra det ligger en stor skada i detta i det längre perspektivet. Det skulle naturligtvis vara en oerhört allvarlig urholkning och degenerering av ett mycket viktigt vägkapital som skulle ske. Kostnaderna skulle långsiktigt växa när man tvingas sätta in allt större reparationer och underhållsåtgärder om några år. Det skulle alltså vara samma princip som vi tillämpar med statsskuld och miljöskuld; det är barnen och barnbarnen som får ta över.

I det här sammanhanget måste jag också kommentera litet grand att Ulla Löfgren gång på gång tar replik och säger saker som om moderaterna hade anslagit mer pengar till enskilda vägar. Den moderata reservationen bygger ju på att man skulle få mer pengar genom bifall till en tidigare reservation. Det vet naturligtvis Ulla Löfgren att kammaren inte kommer att göra. Gång på gång talar hon ändå som om moderaterna hade mer pengar. Men det har man inte, utan man går i praktiken på utskottsmajoritetens förslag.

Jag vet inte om Ulla Löfgren har någon kontakt med gräsrötterna hemma i Västerbotten. I så fall skulle hon kunna lyssna på vad t.ex. LRF:s förbundsstämma i Västerbotten har sagt, nämligen att just Västerbotten – Ulla Löfgrens hemlän – är det län i Sverige som drabbats hårdast eftersom man har det längsta sammantagna vägnätet. Till de riktigt stora förlorarna hör bl.a. skogsindustrin i det här länet, Sveriges viktigaste exportnäring. Den brukar ligga moderaterna varmt om hjärtat. Då borde man förstå att det är olyckligt att så här sker. Jag föreslår därför att moderaterna ansluter sig till reservation 18, Centerns reservation, där vi lyfter upp detta till en rimligare nivå.

Paradoxen med att skära ned så här dramatiskt på de enskilda vägarna blir fulländad om man tänker på att vi då rycker undan mycket av förutsättningarna för att leva och verka samt ha en fungerande infrastruktur på landsbygden, samtidigt som samhället faktiskt lägger ner åtskilligt med pengar på att bygga ut de digitala elektroniska vägarna över hela vårt land, inte minst för att skapa likvärdiga förutsättningar för att kommunicera via data, telefax osv. Nu är problemet att timmertransporter, mjölkbilar och hemtjänstfordon inte kan köra på de elektroniska vägarna. De behöver också fysiska vägar.

Nej, fru talman, jag föreslår att socialdemokraterna, som under de senaste veckorna har visat ett betydande mått av förnuft när det gäller uppgörelsen med Centern, tar sitt förnuft till fånga även i den här frågan och förenar sig med oss kring reservation 18. Varför låta förnuftet vänta ett eller annat år, när det kan få genomslag redan i morgon i omröstningen?

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 11, 13 och 18 i likhet med vad Sivert Carlsson har gjort.

Anf. 225 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Jag lyssnade med intresse på Sven Bergströms anförande och kunde hålla med om det allra mesta. Jag läste också hans debattartikel i Aftonbladet i går, vilken jag tyckte var mycket bra.

Men han sade en del saker som jag inte tyckte så mycket om och som dessutom inte stämmer, tycker jag.

Ert yrkande och er reservation är väl ungefär lika mycket värd som vår, eftersom inte heller er kommer att vinna bifall i kammaren. Det påståendet att vi inte lägger ytterligare pengar till enskilda vägar stämmer inte.

Sedan säger Sven Bergström att vi har möjligheten att rösta på Centerns reservation. Javisst, det har vi. Men den kan inte vi finansiera, lika litet som jag tycker att Centern kan ta ansvar tillsammans med Socialdemokraterna för saneringen av Sveriges ekonomi, om ni vidhåller er reservation.

Antingen måste ni då komma fram till en överenskommelse med Socialdemokraterna om hur den skall finansieras för att inte försämra statsbudgeten, eller också måste ni rösta med majoriteten i morgon. Annars tycker inte jag att ni är trovärdiga.

Anf. 226 SVEN BERGSTRÖM (c) replik

Fru talman! Skillnaden mellan oss och Moderaterna är att inte vi har villkorat vår reservation, utan den hänger samman med andra reservationer där vi föreslår minskningar i nybyggnadsverksamheten för att i stället lägga pengarna på enskilda vägar. Det hänger ihop i ett sammanhang och är icke villkorat. Därför är det mer trovärdigt.

Jag föreslår att Moderaterna gör som jag tidigare sade, dvs. biter huvudet av skammen och stöder reservation nr 18 tillsammans med Centern och gärna också med Socialdemokraterna, om de kan ta sitt förnuft till fånga i morgon då voteringen genomförs.

Anf. 227 ULLA LÖFGREN (m) replik

Fru talman! Jag vill säga till Sven Bergström att inte ens Centerpartiets reservation om neddragning av investeringsmedlen kommer att vinna gehör i denna kammare. Således blir inte er reservation nr 18 mer trovärdig än vår reservation nr 17.

Anf. 228 SVEN BERGSTRÖM (c) replik

Fru talman! Vi har inte villkorat våra reservationer, utan de hänger samman till skillnad från Moderaternas, där man uttryckligen skriver att man under förutsättning av bifall till tidigare reservation yrkar bifall till sin reservation om att 200 miljoner mer skall gå till de enskilda vägarna.

Men man vet redan nu att det inte kommer att fungera.

Anf. 229 BO NILSSON (s) replik

Fru talman! För säkerhets skull vill jag gärna läsa upp vad jag sade i mitt första inlägg, så att det inte skall råda något missförstånd: På kort sikt måste vi tyvärr genomföra dessa svåra neddragningar. Jag vet inte,

men jag tror utan att lova att det i framtiden kommer att krävas mera pengar.

Exakt så sade jag, och det står jag för.

Om man gör en analys kan man inte redan nu tala om både hur mycket pengar det är fråga om och om man skall kommunalisera eller inte, och då menar jag att det är meningslöst att göra en sådan.

Vi menar allvar med att vi skall titta på medlen och om det är rätt att kommunalisera eller om vägnäten fortfarande skall ligga kvar i Vägverket. Det är ju därför vi gör analysen.

Slutligen vill jag bara säga till Sven Bergström, som säger att det talas litet om investeringarna, att jag hela kvällen har försökt berätta att vi förra och förrförra året genomförde ett stort arbete där vi diskuterade dessa stora investeringar. Vi bestämde oss då för en plan för hur detta skulle genomföras och hur det skulle finansieras. Därför finns det i kväll mest anledning att diskutera avvikelserna, vilket kanske är anledningen till att dessa frågor inte har setts som så stora som de egentligen hade varit värda att ses.

Anf. 230 SVEN BERGSTRÖM (c) replik

Fru talman! Vi skall inte tvista om tolkningen av ord i Bo Nilssons tidigare inlägg.

Han säger att han tror att det i framtiden kommer att behövas mera pengar. Redan dagen i morgon hör ju till framtiden. Om ett eller två år då vi skall diskutera denna fråga igen finns det naturligtvis möjlighet att göra en omprövning. Jag hoppas att det ligger något i det som inte bara Bo Nilsson utan också Ines Uusmann, Kenth Skårvik och andra har sagt, nämligen att detta är ett olyckligt undantag som skall repareras i framtiden.

Anf. 231 PER LAGER (mp)

Fru talman! Biltrafiken får inte totalt öka, om vi skall klara oförändrade utsläpp av koldioxid år 2000 jämfört med 1990.

I Bohuslän är biltrafiken orsak till en tredjedel av koldioxidutsläppen, och när det gäller kväveoxider släpps det ut betydligt mer än vad naturen tål. Borde inte detta räcka?

För framtidens skull måste vi nu rikta in oss på både bränsleväxling och trafikslagsväxling. I Bohuslän passar särskilt satsningarna på järnväg och kustsjöfart.

Motorvägsbygget från Göteborg till Forshälla, strax söder om Uddevalla, är mer än tillräckligt. Biotoper med unik fauna och flora har körts över eller skärmats av utan fortsatt möjlighet att överleva på sina egna villkor. En motorväg med sin extra bredd och hårda landskapsklyvning förändrar naturens förutsättningar radikalt. Vi bör särskilt ha i minnet att området inom triangeln Göteborg–Trollhättan–Lysekil har utnämnts till katastrofområde för miljön. Här hotar faktiskt ett ekologiskt sammanbrott.

Hur var det med Agenda 21, och vem är det som tar ansvaret?

Vid Vägverket tycks man inte vara särskilt intresserad av naturen med på lång sikt våra egna framtida livsförutsättningar. I sin rapport

Vägverket

om det nu aktuella vägavsnittet med bro över Sunningesund behandlar inte Vägverket det riksintressanta området Sund som ett reellt värde. Här har den 12 000-åriga inlandsisen givit upphov till en mäktig islandsavlagring. Formationen räknas som en unik kvartärgeologisk sevärdhet, även internationellt. Havsområdena i Sunningesund är i dag värdefulla rast- och födoplaster för sjöfågel och samtidigt lekområden och viktig barnkammare för fisk. Varför vågar man inte värdera detta?

I stället talar man om samhällsnytta i form av restidsförkortning, för att inte tala om faktorn körkomfort, dvs. betalningsviljan att åka på en belagd jämn väg i stället för på en grusväg, värderad till 7 kr i timmen.

En annan samhällsnytta är minskade kostnader för trafikolyckor. Javisst, men vad jämför man med? Inte är det med en utbyggd järnvägstrafik och kustsjöfart och en förbättrad resterande E 6 till 13-metersväg med plankorsningar m.m., som Ines Uusmann här nämnde.

I somras cyklade jag själv med cykelvagn på E 6 genom Bohuslän, där cykling var tillåten. Jag kunde då konstatera att cyklister knappast längre räknas som trafikanter. Vägen behöver breddas och förbättras på sina ställen. Men från det till att bygga en motorväg är det himlar, om jag får uttrycka mig så.

Fru talman! Ett glädjande tecken är att regeringen nu tvekar när det gäller en fortsättning av E 6 som motorväg. Förhoppningsvis innebär detta att motorvägen har nått sitt slut just söder om Sunningesund. Vägverket fick nämligen bakläxa på sin utredning om E 6 och har nu kommit igen i mars. Men det är oerhört svårt att förstå ekonomin och talet om samhällsnyttan, då vägsträckor och kostnadskalkyler blandas ihop. Rapporten förutsätter en Sunningeled, och enskilda etapper i Uddevallaregionen värderas inte alls, trots en direkt begäran av regeringen om detta.

Det går inte, hur väl man än vill, att skapa s.k. samhällsnytta av en stor, växande miljöskuld. Lagd väg ligger, särskilt motorväg.

Bohuslän är ett kuperat, vackert och utsatt landskap. Att lägga en stor, nästan linjär motorväg som en smutsig, klyvande barriär är att våldföra sig på landskapets identitet och dess överlevnadskapacitet. Delsträckan över Sunningesund står i skarp konflikt med den lokala befolkningen och med geologiska och biologiska värden. Enbart risken att dessa värden går förlorade borde räcka för att förhindra planerna. Hur var det med försiktighetsprincipen från överenskommelsen i Rio, undrar jag. Hur skall vi realisera det hållbara kretsloppssamhället med hjälp av motorvägar? Alternativ finns.

Från Lerbo, där vägen just nu är stoppad, kan vägen i stället anslutas direkt till Bratterödsvägen, nuvarande E 6-sträckning, med en 13-metersväg och en delvis tunnelgenomfart i Uddevalla, som Miljöpartiet har föreslagit. En sådan lösning tillsammans med satsningen på en utbyggd järnvägs- och kustsjöfartskapacitet spar inte bara pengar i dag utan innebär också att vi tar det framtida miljöansvar som vi är skyldiga att ta.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation 7 till betänkandet.

Anf. 232 BIRGITTA CARLSSON (c)

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av att jag har två motioner som behandlas i detta betänkande. Det är dels en motion om bidragsgivning till enskilda vägar, dels en motion om E 20:s roll för Skaraborgs län.

Först till förslaget om kraftigt minskade anslag till enskilda vägar. Jag är mycket förvånad över att inte fler partier motsätter sig detta förslag, som verkligen drabbar många människor i hela vårt avlånga land. Bara i mitt län, Skaraborgs län, finns det närmare 1 200 vägsamfälligheter med ca 25 000 fastigheter utefter dessa enskilda vägar.

Alla partier säger sig stå bakom devisen Hela Sverige skall leva. Men hur levande blir en bygd, om det som nu aviseras blir verklighet? Om bidraget till enskilda vägar skärs ner så kraftigt, är risken stor att man inte kommer att ha råd att underhålla alla enskilda vägar. Följden kan bli att många vägar kan komma att stängas av för allmänheten.

Vi är alla beroende av väl fungerande vägnät. Att, som nu föreslås, lägga över ytterligare kostnader på fastighetsägare som bor utefter enskilda vägar är verkligen främmande för oss i Centern. Alla dessa betalar ju också bilskatt och skatt på bensin som ju skall finansiera dessa kostnader. Det måste vara riktigt att ett vägnät som är öppet för allmän trafik och kan utnyttjas av allmänheten också i fortsättningen till stor del skall finansieras via statsbidrag.

Centralt har Folkrörelserådet Hela Sverige skall leva inlett ett arbete tillsammans med Vägverket för att utveckla möjligheter för lokala föreningar och människor att i samverkan med Vägverket kunna upprusta och underhålla det lokala allmänna vägnätet. Att i denna situation besluta om en så kraftig nedskärning av anslaget till enskilda vägar är att ge totalt felaktiga signaler till alla de människor som lokalt arbetar för sin hembygds vägnät.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 18 och hoppas verkligen att riksdagen bifaller denna reservation.

Från enskilda vägar går jag över till vår kanske mest trafikerade väg i Skaraborgs län, E 20, som har en avgörande betydelse för Skaraborgs framtid. Den är dels den viktigaste förbindelselänken mellan Göteborg–Västsverige och Stockholm–Mälardalen. Men den har också mycket stor betydelse för den regionala trafiken och för näringslivet i Skaraborg. Det är därför av utomordentlig betydelse att den roll som E 20 har för det nationella vägnätet, som den viktigaste förbindelsen mellan Göteborg och Stockholm, hävdas genom nödvändiga framtidsinvesteringar. Detta har bl.a. också kommit till uttryck genom riksdagens tidigare uttalade långsiktiga målsättningar.

Om det nationella vägnätets långsiktiga standard för förbindelsen mellan Göteborg och Stockholm skall vara en 13 meter bred väg är det angeläget att E 20:s breddning och upprustning nu prioriteras. Detta måste ske inom ramen för nuvarande tioåriga program för förstärkningar av infrastrukturen i Sverige.

Fru talman! Med hänvisning till vad som har skrivits om E 20 i betänkandet har jag inget yrkande vad gäller denna motion, utan jag får på annat sätt bevaka denna fråga.

Anf. 233 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Mitt anförande skall ses som en protest mot den brutala behandling som riksdagsmajoriteten avser att utöva mot de människor som bor efter de enskilda vägarna. Vi vet att det är ont om pengar i Sverige, att vi inte har hur mycket pengar som helst. Men det är också en utopi att tro att de människor som bor långt därute längs de här små vägarna skall kunna rehabilitera den svenska ekonomin. Det är en sak vi måste hjälpa till med efter förmåga allihop. Det skall inte ske på det här sättet.

Man har här talat om att det är en halvering av stödet till enskilda vägar. Ja, så kan man se på det. Hälften av de pengar som fanns för en 12-månadersperiod skall nu användas i 18 månader. I praktiken är det en nerprutning med 75 %. Enligt vad som står i budgeten blir det inte mer än 25 % kvar.

Det här är alltså en mycket brutal hantering av de människor som redan har det litet besvärligare än de flesta andra av oss som bor efter en väg som någon sköter åt oss.

Här skall nu analyseras vad som behöver göras, hur mycket pengar man behöver. Det är visserligen en reträtt, och den är nyttig, den är bra, den är välkommen. Men det räcker inte. Det hade varit rimligare att analysera något annat. Jag tycker att det hade varit mycket bättre att pruta litet grand på byggandet av motorvägar och låta pengarna till de här små vägarna vara. Så kunde vi under den här tiden i stället ha analyserat behovet av motorvägar.

Nej, fru talman, vi behöver de här pengarna till de enskilda vägarna för att de skall fungera också i framtiden.

Jag har inget annat yrkande än det som Sivert Carlsson redan har fört fram.

Anf. 234 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! I motionen om den nya motorvägen E 4 med förbifart vid Örkelljunga, som ligger i nordvästra Skåne, har jag speciellt framhållit strövområdesaspekten, dvs. det är fråga om områden som utnyttjas ofta och av många människor året runt. Den lokala miljögrupp som har vänt sig till mig har påpekat detta speciellt och menar också att man kan bygga ut den befintliga vägen i stället för att bygga en ny dyr motorvägssträcka.

Det finns på det lokala planet en övertro på och helt orealistiska förhoppningar om att bara trafikutskottet och sedan riksdagen får upp ögonen för vad man menar är en felaktig planering eller ett ofullständigt beslutsunderlag i samband med vägbyggen kommer det att rättas till. Jag tror att det är därför så många riksdagsmän väcker motioner om lokala vägsträckor.

Utskottet avstyrker regelmässigt och summariskt motionsyrkanden av det angivna slaget, står det i betänkandet. Men det står också:

År 1993 fastställde riksdagen också ett stamvägsnät och beslutade i samband därmed om en långsiktig planeringsram för stamvägsnätets byggnad. Riksdagen spelar sålunda en central roll i vägplaneringsprocessen.

Vägverket har ett schema för miljökonsekvensbeskrivningar som jag tycker borde vara ett obligatorium i all svensk vägplaneringsprocess.

Ett vägbygge kan också få stora sociala konsekvenser. Då tänker jag inte bara på hus i närheten av vägen eller i vägen för vägen eller bullerproblem, som ju är påtagliga och märks. Jag tänker på lokalbefolkning som mister ett rekreationsområde och på turisten som inte längre kommer fram dit därför att utflyktsmålet skärs av en motorväg.

Det finns inga sociala konsekvensanalyser här, men jag menar att sådana behövs. Är detta inget som borde finnas med i den svenska centrala vägplaneringsprocessen, där riksdagen, som det står i betänkandet, spelar en så viktig roll?

Vägverket har gjort en fördjupad vägutredning om E 4 i Örkelljunga. Det är en bra utredning, med lättläst information och mycket fina och överskådliga kartor. Här är några spridda referat ur utredningen:

Sammantaget gör detta att landskapet inom utredningskorridorerna i stort sett kan betraktas som oexploaterat. En dragning av en ny motorväg genom detta landskap leder därför ofrånkomligen till konflikter, främst med friluftslivet.

Bevarandeintressena är också uttalade för olika delar av både natur- och kulturlandskapet, inte minst i anslutning till Lärkesholmssjön. Detta påverkar av länsstyrelsen och Riksantikvarien skyddsklassad natur- och kulturmiljö. Bullervärdena på sjön överstiger gällande riktvärden för buller i friluftsområdet.

Den som läser detta tycker givetvis att det är tunga invändningar. Jag tror att mycket skulle vara vunnet – och nu talar jag generellt – om planerade vägbyggen och projekterandet av dem gjordes efter vissa riktlinjer som var gemensamma i hela landet, och i konsekvensanalyserna, som givetvis skall göras före planerandet, skall man lyfta fram hänsyn till både miljö och människor, så att lokala befolkningsgrupper av olika slag inte känner sig övergivna och överkörda, som de nu ofta gör.

Jag vill slutligen yrka bifall till reservation 7.

Anf. 235 RUNE BACKLUND (c)

Fru talman! Det första man tänker på när man hör uttrycket enskilda vägar är väl knappast färjor. Likväl är det så att ett antal viktiga färjeleder till öar i insjöar och utmed våra kuster i dag är enskilda vägar med finansiering från anslaget Enskilda vägar. Det är ofta tillfälligheter eller historiska skäl som gör att vissa färjeleder är enskild väg medan andra är allmän väg med vägverksfärjor.

Jag har i min motion T347 tagit upp det problem som har uppstått för en av dessa färjeleder, den mellan Gränna och Visingsö. När nu stora besparingar görs på det här anslaget skapas väldiga bekymmer för den långsiktiga finansieringen av den här färjeleden. Den är i dag 5,5 km lång, och den är unik på det sättet att det är en enskild väg som sammanbinder det allmänna vägnätet på Grännasidan med det allmänna

vägnätet på Visingsö. Det enda sättet att ta sig från en del av det allmänna vägnätet till det andra är alltså att utnyttja en enskild väg.

Om man nu skulle genomföra de besparingar som regeringen har föreslagit innebär det alltså orimligheter för den här leden. Jag har i motionen redovisat konsekvenserna när det gäller avgifter, som finns i dag. Dessa avgifter har redan slagit i taket. Det kan heller inte anses rimligt att en kommun, i det här fallet Jönköpings kommun, skall ta över det ekonomiska ansvaret för en färjeled som egentligen är en bit av det allmänna vägnätet.

Samtidigt som det här problemet uppstår för öbefolkningar litet här och var utmed våra kuster och insjöar, pågår arbetet med att utarbeta ett skärgårdsprogram inom ramen för 5 B-stöden, vilket handlar om att utveckla de här öarna. Det är bara att konstatera att utan fungerande kommunikationer faller i stort sett alla de här satsningarna platt till marken.

Nu har utskottet i betänkandet varit vänligt nog att skriva in att man i den analys som skall genomföras skall ta särskild hänsyn till den färjetrafik som omfattas av anslaget, och det är mycket bra. Frågan är vad formuleringen innebär i praktiken.

Jag skulle egentligen vilja ställa ett par frågor till Bo Nilsson, som jag ser nu har återkommit till kammaren. Frågan är hur man skall tolka den här formuleringen. Menar man att Vägverket i sin framtida fördelning skall kunna fortsätta att ge ett högre bidrag till de här lederna, eller tänker man sig att en del av de här färjelederna skall föras över till det allmänna vägnätet för att på det sättet inte längre omfattas av det här anslaget?

Problemet är att det här analysarbetet inte blir klart förrän i slutet av 1995, men besparingen träder i kraft den 1 juli. Här handlar det inte om vägunderhåll, där man så att säga kan skjuta på olika åtgärder, utan det handlar om driftskostnader. Därför blir problemen akuta för de huvudmän som finns för de här färjelederna och för färjeleden mellan Gränna och Visingsö. Man måste på något sätt få en signal om vad som skall hända med statsbidraget till de här lederna, eftersom det är pengar som tickar ut varje månad från den 1 juli. Det skulle vara bra att från utskottsmajoriteten få veta vad man tänker sig göra i det här analysarbetet, när man nu tar med färjorna där. Det beskedet behöver de huvudmän som i dag är ansvariga för dessa färjeleder.

Anf. 236 ULF BJÖRKLUND (kds)

Fru talman! Kristdemokraterna har med anledning av det som står under rubriken Vägverket i budgetpropositionen väckt fyra motioner. Ingen av de motionerna har fått någon särskilt positiv behandling.

För det första handlar det om vikten av att bolagiseringen av Vägverkets produktionsdivision, som tidigare beslutats av riksdagen, ligger fast. Det innebär att bolagiseringen skall ske den 1 januari 1996. Härigenom når man den säkraste garantin för att Vägverkets beställarkompetens skall kunna utvecklas i den takt som är önskvärd. En viss otydlighet angående tidpunkten kan spåras i propositionen. Därför yrkar vi bifall till reservation nr 1.

Vägverket

För det andra tar vi upp problemet med det slentrianmässiga saltandet av våra vägar. Utöver en minimering av vägsaltning måste naturligtvis nya möjligheter prövas, t.ex. utbyte av saltet mot någon kalkförening. Vi trycker också på behovet av att få en heltäckande bild av de konsekvenser en fortsatt saltning har på den totala miljön. Vi måste bättre utreda sambandet mellan saltanvändningen och bilkemikalieanvändningen, saltets eventuella effekter på oljeavskiljarnas funktion vid våra bilvårdsanläggningar, m.m. Om det här säger utskottet ingenting. Jag yrkar bifall till reservation nr 19.

För det tredje belyser vi tillsammans med flera andra partier hur Vägverket hanterar utbyggnaden av riksväg 60 i Ludvika. Det som skulle bli en förbifart har blivit en ny genomfart, just därför att Vägverket tillsammans med kommunen är ovillig att på allvar pröva alternativa dragningar.

Här kunde vi nyligen höra kommunikationsministern i sitt anförande nämna behovet av förbifarter utanför tätorter som en möjlighet när det gäller just trafiksäkerheten. Hon talade också om en dialog med alla berörda parter. Det har man helt förbisett när det gäller hanteringen av förbifarten i Ludvika. Det handlar här om hur riksdagens beslut om miljökonsekvensbeskrivningar och nivåer på buller praktiseras i verkligheten.

Jag har full förståelse för att vi här i riksdagen inte kan detaljstyra byggandet av vägar i landet. Självfallet måste vår uppgift vara att fastställa de övergripande målen och den allmänna inriktningen. Men ibland hanteras dessa frågor så nonchalant av de lokala aktörerna att allmänheten känner sig totalt överkörd. Detta bör ändå påpekas i den här kammaren.

Utskottet säger dessutom självt i betänkandet att det är en angelägen uppgift för riksdagen att se till att det skapas en effektiv organisation för att förvalta de medel som avsätts till väghållningsåtgärder. Som en följd av den uppgiften är det vidare angeläget att riksdagen följer upp och utvärderar de åtgärder som vidtas av de kompetenta organen. Så långt utskottet självt.

Fru talman! Jag måste medge att det kliar en hel del i fingrarna att yrka bifall till motion T318. Men för att vara lojal med spelreglerna skall jag inte krångla till hanteringen. Det är ju ändå bara ett spel för gallerierna. Såvitt jag förstår kan och måste förbifarten vid Ludvika bli en fråga som får vidarebehandlas av Riksdagens revisorer. Så kommer åtminstone vi från kristdemokraterna att jobba vidare med den frågan.

För det fjärde och sista handlar det om bidrag till drift och byggande av enskilda vägar. Med motiveringen att kommunerna redan satsar egna pengar på de enskilda vägarna och att det sker en effektivisering av de samlade resurserna till dessa vägar hoppas utskottsmajoriteten att de enskilda vägarna också i fortsättningen skall kunna hållas öppna för alla i oförändrad omfattning trots att det statliga anslaget halveras. Det handlar här faktiskt om möjligheten att bo och arbeta i hela landet. Risktagandet sker redan av människor och näringsliv i de områden där man bor i glesbygd.

Vägverket

Hur skall dagens landsbygds- och glesbygdskommuner med redan tidigare beslutade och ålagda kostnadsökningar och kommande drastiskt minskade statsbidrag klara av att helt ta ansvaret för de enskilda vägarna? Det skall då vägas mot allt det andra och alla stora behov som redan finns när det gäller barnomsorg, äldrevård och skolundervisning, m.m.

Fru talman! Med den bidrags- och anslagsnivå som vi har i dag är det ändå bara en fjärdedel av de enskilda vägarna som får statligt bidrag. Om neddragningen skulle bli permanent och bestående kan det bli en katastrof för glesbygden. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 18.

(forts. prot. 92)

27 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

Kammaren beslöt på förslag av andre vice talmannen att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

28 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

1994/95:181 Vissa ändringar i miljölagstiftningen till följd av EU-medlemskapet

1994/95:211 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Tjeckien om ömsesidigt bistånd i tullfrågor

1994/95:218 En effektivare arbetsmarknadspolitik m.m.

Motioner

med anledning av prop. 1994/95:175 Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m.:

1994/95:Jo30 av Gudrun Lindvall (mp)

med anledning av prop. 1994/95:179 Ändringar i utlänningslagen (1989:529)

1994/95:Sf19 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1994/95:Sf20 av Gullan Lindblad m.fl. (m)

1994/95:Sf21 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp)

1994/95:Sf22 av Rose-Marie Frebran m.fl. (kds)

1994/95:Sf23 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1994/95:180 Löneskydd vid upprepade konkurser

1994/95:L42 av Hans Karlsson (s)

1994/95:L43 av Stig Rindborg (m)

1994/95:L44 av Elving Andersson (c)

med anledning av prop. 1994/95:184 Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv
1994/95:N15 av Per Westerberg m.fl. (m)
1994/95:N16 av Lennart Beijer m.fl. (v)
1994/95:N17 av tredje vice talman Christer Eirefelt m.fl. (fp)
1994/95:N18 av Eva Goës m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1994/95:207 Ny föräldraledighetslag m.m.
1994/95:A29 av Ingrid Burman och Hans Andersson (v)
1994/95:A30 av Per Unckel m.fl. (m)

29 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 19 april

1994/95:450 av *Gudrun Lindvall* (mp) till arbetsmarknadsministern om kvinnor och arbetsmarknaden

Frågan redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 april.

30 § Kammaren åtskildes kl. 23.04.

Förhandlingarna leddes av
tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 13.48,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 97 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.08,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 26 § anf. 187 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Avsägelse 1

2 § Anmälan om kompletteringsval till EU-nämnden 1

3 § Meddelande om svar på interpellationer 1

4 § Hänvisning av ärenden till utskott 2

5 § Förnyad bordläggning 3

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 19 april 3

LU20 Anslag till Livsmedelsverket, m.m. 3
TU16 Funktionshindrades resemöjligheter 4
TU17 Ändring i telelagen, m.m. 4
BoU16 Rennäringen 4
BoU19 Hyresrätt m.m. 5

Meddelande om samlad votering 6

7 § Val till Europaparlamentet och andra valfrågor 6

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU40 6
Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m) 6
Anf. 2 SIVERT CARLSSON (c) 8
Anf. 3 KENNETH KVIST (v) 8
Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m) replik 10
Anf. 5 KENNETH KVIST (v) replik 10
Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m) replik 10
Anf. 7 KENNETH KVIST (v) replik 10
Anf. 8 PETER ERIKSSON (mp) 11
Anf. 9 NILS-GÖRAN HOLMQVIST (s) 12
Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik 13
Anf. 11 NILS-GÖRAN HOLMQVIST (s) replik 13
Anf. 12 KENNETH KVIST (v) replik 13
Anf. 13 SIVERT CARLSSON (c) replik 13
Anf. 14 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) 13
Anf. 15 STEN ANDERSSON (m) 15
(Beslut fattades efter 15 §.) 16

8 § Riksdagen och dess myndigheter m.m. 16

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU39 16
Anf. 16 NILS FREDRIK AURELIUS (m) 16
Anf. 17 BIRGIT FRIGGEBO (fp) 17
Anf. 18 NILS FREDRIK AURELIUS (m) 18
Anf. 19 BIRGIT FRIGGEBO (fp) 19
(Beslut fattades efter 15 §.) 19

9 § Ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet **19**

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU33 19
(Beslut fattades efter 15 §.) 19

10 § Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m. **19**

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU12 19
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU15 19
Anf. 20 ULF KRISTERSSON (m) 20
Anf. 21 RUNE BACKLUND (c) 21
Anf. 22 SIGGE GODIN (fp) 23
Anf. 23 ULLA HOFFMANN (v) 26
Anf. 24 SIGGE GODIN (fp) replik 29
Anf. 25 ULLA HOFFMANN (v) replik 29
Anf. 26 SIGGE GODIN (fp) replik 29
Anf. 27 ULLA HOFFMANN (v) replik 30
(forts. 15 §) 30

Ajournering **30**

Återupptagna förhandlingar **30**

11 § Svar på fråga 1994/95:426 om Rådgivande nämnden för krigsmaterielexport **30**

Anf. 28 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 30
Anf. 29 JAN JENNEHAG (v) 31
Anf. 30 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 31
Anf. 31 JAN JENNEHAG (v) 31

12 § Svar på fråga 1994/95:427 om offentliggörande av brev från Krigsmaterielinspektionen **31**

Anf. 32 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 31
Anf. 33 JAN JENNEHAG (v) 32

13 § Svar på fråga 1994/95:428 om import och export av krigsmateriel **32**

Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 32
Anf. 35 STEN ANDERSSON (m) 33
Anf. 36 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 33
Anf. 37 STEN ANDERSSON (m) 33
Anf. 38 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 34
Anf. 39 STEN ANDERSSON (m) 34

14 § Svar på fråga 1994/95:443 om krigsmaterielexport till Mexico m.fl. länder **34**

Anf. 40 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 34
Anf. 41 YVONNE RUWAIDA (mp) 34
Anf. 42 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 34
Anf. 43 YVONNE RUWAIDA (mp) 35

Anf. 44 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 35

15 § (forts. från 10 §) **Studiestöd, särskilda utbildningssatsningar inom högskolan m.m.** (forts. SfU12 och SfU15) **35**

Anf. 45 RAGNHILD POHANKA (mp) 35
Anf. 46 ULLA HOFFMANN (v) replik 38
Anf. 47 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 38
Anf. 48 ULLA HOFFMANN (v) replik 38
Anf. 49 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 39
Anf. 50 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) 39
Anf. 51 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) 41
Anf. 52 FÖRSTE VICE TALMANNEN 42
Anf. 53 SIGGE GODIN (fp) replik 42
Anf. 54 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 43
Anf. 55 SIGGE GODIN (fp) replik 43
Anf. 56 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 44
Anf. 57 RUNE BACKLUND (c) replik 44
Anf. 58 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 44
Anf. 59 RUNE BACKLUND (c) replik 44
Anf. 60 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 45
Anf. 61 ULLA HOFFMANN (v) replik 45
Anf. 62 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 45
Anf. 63 ULLA HOFFMANN (v) replik 46
Anf. 64 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 46
Anf. 65 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik 46
Anf. 66 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 46
Anf. 67 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s) replik 47
Anf. 68 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 47
Anf. 69 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 47
Anf. 70 SIGGE GODIN (fp) replik 50
Anf. 71 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 51
Anf. 72 SIGGE GODIN (fp) replik 51
Anf. 73 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 52
Anf. 74 RUNE BACKLUND (c) replik 52
Anf. 75 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 53
Anf. 76 RUNE BACKLUND (c) replik 53
Anf. 77 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 54
Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik 54
Anf. 79 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 55
Anf. 80 ULF KRISTERSSON (m) replik 55
Anf. 81 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 55
Anf. 82 ULF KRISTERSSON (m) replik 56
Anf. 83 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 56
Anf. 84 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik 56
Anf. 85 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 57
Anf. 86 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik 57
Anf. 87 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 58
Anf. 88 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 58
Anf. 89 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 59
Anf. 90 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 59

Anf. 91 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 59
Anf. 92 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) 59
Anf. 93 SIGGE GODIN (fp) replik 63
Anf. 94 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 63
Anf. 95 SIGGE GODIN (fp) replik 63
Anf. 96 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 64
Anf. 97 HANNA ZETTERBERG (v) 64
Anf. 98 RUNE BACKLUND (c) replik 65
Anf. 99 HANNA ZETTERBERG (v) replik 66
Anf. 100 RUNE BACKLUND (c) replik 66
Anf. 101 HANNA ZETTERBERG (v) replik 66
Anf. 102 SIGGE GODIN (fp) replik 67
Anf. 103 HANNA ZETTERBERG (v) replik 67
Anf. 104 SIGGE GODIN (fp) replik 68
Anf. 105 HANNA ZETTERBERG (v) replik 68
Anf. 106 INGER LUNDBERG (s) 68
Anf. 107 ULRICA MESSING (s) 70

Beslut 72

KU40 Val till Europarlamentet och andra valfrågor 72
KU39 Riksdagen och dess myndigheter m.m. 73
KU33 Ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet 74
SfU12 Studiestöd m.m. 74
SfU15 Särskilda utbildningssatsningar inom högskolan 77

Beslut om samlad votering 78

16 § Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen 78

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU9 78
Anf. 108 KJELL NORDSTRÖM (s) 78
Anf. 109 LENNART HEDQUIST (m) 79
Anf. 110 KJELL NORDSTRÖM (s) 80
Anf. 111 LENNART HEDQUIST (m) 80
(Beslut fattades efter 21 §.) 80

17 § Riksdagens revisorer och deras kansli 81

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU14 81
(Beslut fattades efter 21 §.) 81

18 § Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning 81

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU16 81
(Beslut fattades efter 21 §.) 81

19 § Anslag till Kammarkollegiet 81

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU17 81
(Beslut fattades efter 21 §.) 81

20 § Arkiv m.m. **81**

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU17 81
Anf. 112 ELISABETH FLEETWOOD (m) 81
Anf. 113 BJÖRN KAALING (s) 82
Anf. 114 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik 82
Anf. 115 BJÖRN KAALING (s) replik 83
Anf. 116 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik 83
Anf. 117 LENNART FRIDÉN (m) 83
(Beslut fattades efter 21 §.) 83

21 § Ersättningar och bidrag till konstnärer **84**

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU21 84
Anf. 118 LENNART FRIDÉN (m) 84
Anf. 119 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 84
Anf. 120 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) 85
Anf. 121 PER LAGER (mp) 86

Beslut **87**

FiU9 Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen 87
FiU14 Riksdagens revisorer och deras kansli 87
FiU16 Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning 87
FiU17 Anslag till Kammarkollegiet 87
KrU17 Arkiv m.m. 87
KrU21 Ersättningar och bidrag till konstnärer 87

Beslut om uppskjuten votering **88**

22 § Teater, dans och musik **88**

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU22 88
Anf. 122 LENNART FRIDÉN (m) 88
Anf. 123 MARIANNE ANDERSSON (c) 89
Anf. 124 CARL-JOHAN WILSON (fp) 90
Anf. 125 EWA LARSSON (mp) 91
Anf. 126 LENNART FRIDÉN (m) replik 92
Anf. 127 EWA LARSSON (mp) replik 93
Anf. 128 LENNART FRIDÉN (m) replik 93
Anf. 129 EWA LARSSON (mp) replik 93
Anf. 130 MARIANNE ANDERSSON (c) replik 94
Anf. 131 EWA LARSSON (mp) replik 94
(forts.) 94

Ajournering **94**

Återupptagna förhandlingar **95**

22 § (forts.) **Teater, dans och musik** (forts. KrU22) **95**

Anf. 132 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) 95

Anf. 133 LENNART FRIDÉN (m) replik 97
Anf. 134 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 97
Anf. 135 LENNART FRIDÉN (m) replik 98
Anf. 136 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 98
Anf. 137 MARIANNE ANDERSSON (c) replik 99
Anf. 138 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 99
Anf. 139 MARIANNE ANDERSSON (c) replik 100
Anf. 140 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 100
Anf. 141 EWA LARSSON (mp) replik 100
Anf. 142 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 101
Anf. 143 EWA LARSSON (mp) replik 101
Anf. 144 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik 101
Anf. 145 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) 101
Anf. 146 MARIANNE ANDERSSON (c) 102
Anf. 147 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) 103
Anf. 148 EWA LARSSON (mp) 103
(Beslut skulle fattas den 21 april.) 103

23 § Bibliotek, litteratur och tidskrifter 104

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU23 104
Anf. 149 LENNART FRIDÉN (m) 104
Anf. 150 EWA LARSSON (mp) 104
Anf. 151 FANNY RIZELL (kds) 105
Anf. 152 EWA LARSSON (mp) replik 106
Anf. 153 FANNY RIZELL (kds) replik 106
Anf. 154 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 107
Anf. 155 LENNART FRIDÉN (m) replik 108
Anf. 156 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik 108
Anf. 157 LENNART FRIDÉN (m) replik 109
Anf. 158 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik 109
Anf. 159 FANNY RIZELL (kds) replik 109
Anf. 160 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik 109
Anf. 161 EWA LARSSON (mp) 110
Anf. 162 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 110
(Beslut skulle fattas den 21 april.) 110

24 § Bildkonst, konsthantverk m.m 111

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU24 111
Anf. 163 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) 111
Anf. 164 PER LAGER (mp) 111
Anf. 165 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 112
Anf. 166 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) 113
Anf. 167 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 113
Anf. 168 PER LAGER (mp) 113
Anf. 169 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) 114
Anf. 170 PER LAGER (mp) 114
(Beslut skulle fattas den 21 april.) 114

25 § Film m.m 114

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU25 114

Anf. 171 EWA LARSSON (mp) ... 114
Anf. 172 MONICA WIDNEMARK (s) ... 115
Anf. 173 EWA LARSSON (mp) replik ... 116
Anf. 174 MONICA WIDNEMARK (s) replik ... 117
Anf. 175 EWA LARSSON (mp) replik ... 117
Anf. 176 LENNART FRIDÉN (m) ... 117
Anf. 177 EWA LARSSON (mp) ... 118
Anf. 178 LENNART FRIDÉN (m) ... 118
Anf. 179 EWA LARSSON (mp) ... 118
Anf. 180 LENNART FRIDÉN (m) ... 118
(Beslut skulle fattas den 21 april.) ... 118

26 § Vägverket ... 119

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU18 ... 119
Anf. 181 ULLA LÖFGREN (m) ... 119
Anf. 182 SIVERT CARLSSON (c) ... 121
Anf. 183 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 125
Anf. 184 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 125
Anf. 185 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 125
Anf. 186 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 125
Anf. 187 KARL-ERIK PERSSON (v) ... 126
Anf. 188 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 127
Anf. 189 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 127
Anf. 190 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 127
Anf. 191 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 128
Anf. 192 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 128
Anf. 193 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 128
Anf. 194 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 129
Anf. 195 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 129
Anf. 196 ELISA ABASCAL REYES (mp) ... 129
Anf. 197 BO NILSSON (s) ... 132
Anf. 198 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik ... 136
Anf. 199 BO NILSSON (s) replik ... 137
Anf. 200 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik ... 137
Anf. 201 BO NILSSON (s) replik ... 138
Anf. 202 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 138
Anf. 203 BO NILSSON (s) replik ... 138
Anf. 204 ULLA LÖFGREN (m) replik ... 139
Anf. 205 BO NILSSON (s) replik ... 139
Anf. 206 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 139
Anf. 207 BO NILSSON (s) replik ... 140
Anf. 208 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 140
Anf. 209 BO NILSSON (s) replik ... 140
Anf. 210 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 141
Anf. 211 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik ... 145
Anf. 212 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 145
Anf. 213 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik ... 146
Anf. 214 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 146
Anf. 215 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 146
Anf. 216 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 147

Anf. 217 SIVERT CARLSSON (c) replik 147
Anf. 218 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s). 147
Anf. 219 KENTH SKÅRVIK (fp) 147
Anf. 220 ULLA LÖFGREN (m) replik 148
Anf. 221 KENTH SKÅRVIK (fp) replik 148
Anf. 222 ULLA LÖFGREN (m) replik 149
Anf. 223 KENTH SKÅRVIK (fp) replik 149
Anf. 224 SVEN BERGSTRÖM (c) 149
Anf. 225 ULLA LÖFGREN (m) replik 152
Anf. 226 SVEN BERGSTRÖM (c) replik 152
Anf. 227 ULLA LÖFGREN (m) replik 152
Anf. 228 SVEN BERGSTRÖM (c) replik 152
Anf. 229 BO NILSSON (s) replik 152
Anf. 230 SVEN BERGSTRÖM (c) replik 153
Anf. 231 PER LAGER (mp) 153
Anf. 232 BIRGITTA CARLSSON (c) 155
Anf. 233 LENNART BRUNANDER (c) 156
Anf. 234 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) 156
Anf. 235 RUNE BACKLUND (c) 157
Anf. 236 ULF BJÖRKLUND (kds) 158
(forts. prot. 92) 160

27 § Beslut om fortsatt ärendebehandling 160

28 § Bordläggning 160

29 § Anmälan om fråga 161

1994/95:450 av *Gudrun Lindvall* (mp) till arbetsmarknadsministern om kvinnor och arbetsmarknaden *161*

30 § Kammaren åtskildes kl. 23.04 161

gotab 48688, Stockholm 1995